

**T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Türk Dili ve Lehçeleri Anabilim Dalı**

HEMEDAN BÖLGESİ BAHAR AĞZI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülcihan PEHLİVAN

Tezi Hazırlayan

DANIŞMANI : Prof. Dr. Gürer GÜLSEVİN

İZMİR-2011

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü M¼d¼rl¼ğ¼ne sunduğum “Hemedan Bölgesi Bahar Ağzı” adlı, yüksek lisans tezinin, tarafımdan bilimsel ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırlandığını, tezimde yararlandığım kaynakları bibliyografyada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

G¼lcihan PEHLİVAN

TUTANAK

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 01/08/2011 tarih ve 24/9. sayılı kararı ile oluşturulan jüri TPA-Türk Dili ve Lehçeleri.... anabilim dalı yüksek lisans öğrencisi 9.2.09.000.4455. Gökhan Pehlivan.'nın aşağıda (Türkçe / İngilizce) belirtilen tezini incelemiş ve aday 24/08/2011 günü saat 15.00'de 90 dakika.. süren tez savunmasına almıştır.

Sınav sonunda adayın tez savunmasını ve jüri üyeleri tarafından tezi ile ilgili kendisine yöneltilen sorulara verdiği cevapları değerlendirerek tezin başarılı/başarısız/düzeltilmesi gerekli olduğuna oybirliğiyle / oyçokluğuyla karar vermiştir.

BASKAN

Prof. Dr. Zekir Kaymaz

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

ÜYE

Prof. Dr. Ayşe İlker

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

ÜYE

Prof. Dr. Güner Gülsevil

Başarılı ☒

Başarısız ☐

Düzeltilme (Üç ay süreli) ☐

Tezin Türkçe Başlığı :

Tezin İngilizce Başlığı :

* 1. Yüksek Lisans Tezi savunma süresi asgari 45 azami 90 dakikadır.

2. Tutanak (jürinin karar ve imzaları haricinde) bilgisayarda doldurulmalıdır.

3. Tez başlığı (İngilizce ve Türkçe) mutlaka belirtilmelidir.

4. Yüksek Lisans Tez savunmasında üyelerden en az birinin E.Ü.Lisansüstü eğitim öğretim yönetmeliğinin 17(2) maddesi gereğince anabilim dışından olması zorunludur.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	3
Kısaltmalar	19
Transkripsiyon İşaretleri	20
ÖNSÖZ	22
0.GİRİŞ	23
1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Alanı	23
2. Araştırmanın Yöntemi	24
2.1. Araştırmanın Aşamaları	24
2.2. Kaynak Kişi Grubu	26
2.3. Teknik ve Araçlar	27
3. Tarih ve Coğrafya	28
3.1.Tarihte Bahar Şehri ve Baharlı Oymağı	28
3.2. Bahar Şehrinin Coğrafyası	29
I. SES BİLGİSİ	31
1.SESLER	32
1.1. ÜNLÜLER	32
1.1.1. ÜNLÜ TÜRLERİ	32
1.1.1.1. ä	32
1.1.1.2. á	32
1.1.1.3. â	33
1.1.1.4. ã	33
1.1.1.5. ë	33
1.1.1.6. ê	33
1.1.1.7. ï	33
1.1.1.8. í	33
1.1.1.9. î	33

1.1.1.10. ĩ	33
1.1.1.11. �	34
1.1.1.12. �	34
1.1.1.13. �	34
1.1.1.14. �	34
1.1.2. UZUN ÜNLÜLER	35
1.1.2.1. Birincil �nl� Uzunlukları	35
1.1.2.2. İkincil �nl� Uzunlukları ve İkincil İkiz �nl�ler	35
1.1.2.3. Alıntı Kelimelerdeki �nl� Uzunlukları	36
1.2. ÜNSÜZLER	36
1.2.1. �NS�Z TÜRLERİ	37
1.2.1.1. ğ	37
1.2.1.2. yn	37
1.2.1.3. x	37
1.2.1.4. �	37
1.2.1.5. �	37
1.2.1.6. �	37
1.2.1.7. �	38
1.2.1.8. F	38
1.2.1.9. h	38
1.2.1.10. k	38
1.2.1.11. K	38
1.2.1.12. P	38
1.2.1.13. r	38
1.2.1.14. S	38
1.2.1.15. T	38
1.2.1.16. w	38

2. SES DEĞİŞMELERİ.....	40
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ.....	40
2.1.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR.....	40
2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler.....	40
2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları	40
2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu	40
2.1.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar.....	40
2.1.1.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda	40
2.1.1.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzetme Yolu ile	40
2.1.1.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzetme Yolu ile.....	40
2.1.1.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzetme	40
2.1.1.1.1.1.1.2. Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	41
2.1.1.1.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda	41
2.1.1.1.1.1.1.2.2. Eklerde	41
2.1.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu	42
2.1.1.1.1.2.1. Küçük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	43
2.1.1.1.1.2.1.1. Tabanlarda Uyumsuzluk	43
2.1.1.1.1.2.1.2. Eklerde Uyumsuzluk.....	43
2.1.1.1.2. Ünlü Türemeleri.....	44
2.1.1.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi.....	44
2.1.1.1.2.2. Sonda Ünlü Türemesi	44
2.1.1.1.3. Ünlü Düşmesi.....	44
2.1.1.1.3.1. Başta Ünlü Düşmesi.....	45
2.1.1.1.3.2. İçte Ünlü Düşmesi.....	45
2.1.1.1.3.3. Sonda Ünlü Düşmesi.....	46
2.1.1.2. Belirli Bir-kaç Kelimede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı	
Olan Ünlü Değişmeleri	46
2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma.....	46
2.1.1.2.2. Geçişme.....	48
2.1.1.2.3. İncelme.....	48

2.1.1.2.3.1. “y” ünsüzünün Düşmesine Bağlı olarak Ünlü İncelmeleri	48
2.1.1.2.3.2. Alınma Kelimelerdeki Ünlü İncelmeleri.....	48
2.1.1.2.3.2.1 Kelime Başındaki Ünlü İncelmeleri.....	49
2.1.1.2.3.2.2. Kelime İçinde Ünlü İncelmesi	49
2.1.1.2.4. Daralma	49
2.1.1.2.4.1.Başta Ünlü Daralması	49
2.1.1.2.4.2. İçte Ünlü Daralması	50
2.1.1.2.5. Kalınlaşma.....	50
2.1.1.2.5.1.Başta Ünlü Kalınlaşması	50
2.1.1.2.5.2. İçte Ünlü Kalınlaşması	50
 2.1.2. KARAKTERİSTİK OLMAYANLAR	 51
2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Sadece Belli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görünenler	 51
2.1.2.1.1. İncelme.....	51
2.1.2.1.1.1. Başta Ünlü İncelmesi	51
2.1.2.1.1.2. İçte Ünlü İncelmesi	52
2.1.2.1.1.3. Sonda Ünlü İncelmesi	52
2.1.2.1.2. Kalınlaşma.....	52
2.1.2.1.2.1. İçte Ünlü Kalınlaşması.....	53
2.1.2.1.3. Daralma	53
2.1.2.1.3.1. Başta Ünlü Daralması	53
2.1.2.1.3.2. İçte Ünlü Daralması	53
2.1.2.1.3.3. Sonda Ünlü Daralması	53
2.1.2.1.4. Genişleme.....	54
2.1.2.1.4.1. İçte Ünlü Genişlemesi	54
 2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	 55
2.2.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR.....	55
2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler	55

2.2.1.1.1. Ötümlüleşme	55
2.2.1.1.1.1. Kelime Başında Ötümlüleşme.....	55
2.2.1.1.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme	58
2.2.1.1.1.2.1. Tabanlarda	58
2.2.1.1.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme	58
2.2.1.1.1.2.2.1. Ünlü ile Başlayan Ek Getirildiğinde	58
2.2.1.1.1.2.2.2. Bazı Eklerin Başındaki Ünsüzlerin Sadece Ötümlü Hâlleri ile Bulunması	59
2.2.1.1.1.3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme	60
2.2.1.1.1.4. Kelime Ulanmaları Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler.....	61
2.2.1.1.2. Sızıcılaşma	61
2.2.1.1.2.1. Kelime İçinde Sızıcılaşma	62
2.2.1.1.2.2. Kelime Sonunda Sızıcılaşma	62
2.2.1.1.2.3. Yalnız Kelimenin Belli Bir Yerinde İken Karakteristik Olarak Sızıcılaşanlar	62
2.2.1.1.3. Ünsüz Kaybolmaları (Ünlülerin Açıklığı Sebebi ile).....	63
2.2.1.1.3.1. Erime (Fusion)	63
2.2.1.1.3.2. Büzülme ve Derilme	66
2.2.1.1.3.3. Yutulma.....	68
2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri	68
2.2.1.1.4.1. Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetmeler.....	68
2.2.1.1.4.1.1. İlerleyici Benzetme	68
2.2.1.1.4.1.2. Gerileyici Benzetme.....	71
2.2.1.1.4.2. Kelime Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler	72
2.2.1.1.4.2.1. İlerleyici Benzetmeler	72
2.2.1.1.4.2.2. Gerileyici Benzetme	72
2.2.1.2. Belli Bir-Birkaç Kelimedede veya Bölgede Görülen ve Belli Bir Şarta Bağlı Olanlar	72
2.2.1.2.1. Benzetme Sonucu Oluşan Değişiklikler	72
2.2.1.2.1.1. Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi	72
2.2.1.2.1.1.1.İlerleyici Benzetme	72

2.2.1.2.1.1.2. Gerileyici Benzetme.....	73
2.2.1.2.2. Ünsüz Değişmeleri.....	73
2.2.1.2.2.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri	73
2.2.1.2.2.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri	74
2.2.1.2.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmesi.....	74
2.2.1.2.3. Ünsüz Türemeleri.....	75
2.2.1.2.3.1. Kelime Başında Ünsüz Türemeleri	75
2.2.1.2.3.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemeleri	75
2.2.1.2.4. Ünsüz Düşmeleri.....	76
2.2.1.2.4.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmeleri	76
2.2.1.2.4.2. Kelime İçinde Ünsüz Düşmeleri	77
2.2.1.2.4.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmeleri	77
2.2.1.2.4.4. Grup Düşmesi	77
2.2.1.2.5. Ünsüz Tekleşmeleri.....	78
2.2.1.2.6. Göçüşme.....	78
2.2.1.2.6.1. Yandaş Göçüşme.....	78
2.2.1.2.6.2. Uzak Göçüşme	79
2.2.1.2.7. İkizleşme	79
 2.2.2. KARAKTERİSTİK OLMAYANLAR	 81
2.2.2.1. Fonetik Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde veya Eklerde Yalnızca Bir-Birkaç Kez Görülenler	 81
2.2.2.1.1. Ünsüz Değişmeleri	81
2.2.2.1.1.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri	81
2.2.2.1.1.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri	82
2.2.2.1.1.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri	83
2.2.2.1.2. Ünsüz Türemeleri.....	84
2.2.2.1.2.1. Kelime İçinde Ünsüz Türemeleri.....	84
2.2.2.1.3. Ünsüz Düşmeleri	84
2.2.2.1.3.1. Kelime İçinde Ünsüz Düşmeleri	84
2.2.2.1.3.2. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmeleri	84

2.2.2.1.4. Ünsüz Tekleşmeleri.....	85
2.2.2.1.5. Başkalaşma.....	85
II. ŞEKİL BİLGİSİ	86
1. EKLER	87
1.1. ÇEKİM EKLERİ	87
1.1.1. İSİM ÇEKİMİ	87
1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ	87
1.1.1.1.1. Allomorfları	87
1.1.1.1.2. Fonksiyonları	88
1.1.1.2. İYELİK EKLERİ	89
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması	90
1.1.1.3. HÂL EKLERİ	91
1.1.1.3.1. Yalın Hâl	91
1.1.1.3.2. Belirtme Hâli	91
1.1.1.3.2.1. Allomorfları	92
1.1.1.3.2.2. Fonksiyonları	93
1.1.1.3.2.3. Diğer Hâl Eklerinin Görevinde Kullanılışı	93
1.1.1.3.2.3.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı	93
1.1.1.3.3. Yönelme Hâli	93
1.1.1.3.3.1. Allomorfları	93
1.1.1.3.3.2. Fonksiyonları	94
1.1.1.3.3.3. Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması	95
1.1.1.3.3.3.1. Belirtme Hâli Yerine Kullanılması	95
1.1.1.3.3.3.2. Bulunma Hâli Yerine Kullanılması.....	95
1.1.1.3.4. Bulunma Hâli	96
1.1.1.3.4.1. Allomorfları	96
1.1.1.3.4.2. Fonksiyonları	96
1.1.1.3.4.3. Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılışı	97

1.1.1.3.4.3.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı	97
1.1.1.3.4.3.2. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı	97
1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli	98
1.1.1.3.5.1. Allomorfları	98
1.1.1.3.5.2. Fonksiyonları	98
1.1.1.3.6. Vasıta Hâli	99
1.1.1.3.6.1. Allomorfları	100
1.1.1.3.6.2. Fonksiyonları	100
1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli	101
1.1.1.3.7.1. Allomorfları	102
1.1.1.3.7.2. Fonksiyonları	102
1.1.1.3.8. Yön Gösterme Hâli	102
1.1.1.3.8.1. Allomorfları	103
1.1.1.4. TAMLAMA	103
1.1.1.4.1. Birinci tip: +(n)In	103
1.1.1.4.2. İkinci tip: +Ø	103
1.1.1.4.3. Üçüncü tip : +Ø	104
1.1.1.4.4. Zamirlerde Tamlama	104
1.1.2. FİİL ÇEKİMİ	104
1.1.2.1. BASİT ÇEKİM	104
1.1.2.1.1. ZAMANLAR	104
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman	105
1.1.2.1.1.2. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zaman	107
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman	111
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman	113
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman	114
1.1.2.1.2. KİPLER	116
1.1.2.1.2.1. Emir / İstek	116
1.1.2.1.2.2. Dilek	120
1.1.2.1.2.3. Gereklik	121

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER	122
1.1.2.2.1. HİKAYE	122
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi	122
1.1.2.2.1.2. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	122
1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	123
1.1.2.2.1.4. Geniş Zamanın Hikâyesi	123
1.1.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi	125
1.1.2.2.1.6. Gerekliliğin Hikâyesi	125
1.1.2.2.2. RİVAYET	126
1.1.2.2.2.1. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zamanın Rivayeti	126
1.1.2.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti.....	126
1.1.2.2.3. ŞART	127
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	127
1.1.2.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı.....	128
1.1.2.3. EK-FİİLİN ÇEKİMİ	128
1.1.2.3.1. HİKAYE	128
1.1.2.3.2. RİVAYET	129
1.1.2.3.3. GENİŞ ZAMAN	130
1.1.2.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu : değil, değil(deil)+kişi	131
1.1.2.3.5. Ek-Fiilin Zarf-Fiili iken : -eken , -ekene.....	131
1.2. YAPIM EKLERİ.....	132
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	132
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER	132
1.2.1.1.1. Fiilimsiler	132
1.2.1.1.1.1. Mastar Ekleri.....	132
1.2.1.1.1.1.1. -mA (-ma,-me)	132
1.2.1.1.1.1.2. -mAg (-mag, -meg).....	133
1.2.1.1.1.1.3. -(y)İş (-ış, -iş, -uş, -üş).....	133

1.2.1.1.1.2. Sıfat-fiil Ekleri	133
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An (-an, -en, -yan, -yen)	134
1.2.1.1.1.2.2. -(y)AcAg (-acag, -eceg, -(y)acag, -(y)eceg)	135
1.2.1.1.1.2.3. -dİg (-dığ, -dig, -dug, -düg)	135
1.2.1.1.1.2.4. -mAlI (-malı, -meli)	135
1.2.1.1.1.2.5. -mİş (-mış, -miş, -muş, -müş)	136
1.2.1.1.1.2.6. -(A)r (-ar, -er, -r)	136
1.2.1.1.1.3. Zarf-fiil Ekleri	136
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri	137
1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)A (-a, -e, -(y)a, -(y)e)	137
1.2.1.1.1.3.1.2. -AlI (-alı, -eli)	137
1.2.1.1.1.3.1.3. -İP (-ip, -up, -üp, -ib, -ub, -üb)	137
1.2.1.1.1.3.1.4. -mAdAn (-madan, -meden)	137
1.2.1.1.1.3.1.5. -UbAn	138
1.2.1.1.1.3.1.6. -eken, -ekene	138
1.2.1.1.1.3.1.7. -sA+kişi (-sa+kişi, -se+kişi)	138
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleri	139
1.2.1.1.1.3.2.1. -AnA (-ana, -ene)	139
1.2.1.1.1.3.2.2. -(y)AnDA (-anda, -ende, -anna, -enne, -(y)anda, -(y)ende, -(y)anna, -(y)enne)	139
1.2.1.1.1.3.2.3. -(V)ncAg (-anceg, -enceg, -inceg, -inceg)	140
1.2.1.1.1.3.2.4. -dİgcA (-dığca, -digce)	140
1.2.1.1.1.3.2.5. -anDan sora	140
1.2.1.1.2. Çatılar	141
1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen	141
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan	141
1.2.1.1.2.1.1.1. -dİr-	141
1.2.1.1.2.1.1.2. -Ar-	141
1.2.1.1.2.1.1.3. -İr-	141
1.2.1.1.2.1.1.4. -İt-	142
1.2.1.1.2.1.1.5. -T-	142

1.2.1.1.2.1.1.6. –(I)z-	142
1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen	142
1.2.1.1.2.1.2.1. –dır-	142
1.2.1.1.2.1.2.2. –T-	142
1.2.1.1.2.1.2.3. –(I)z-	143
1.2.1.1.2.2. İşteş	143
1.2.1.1.2.2.1. Ortaklaşa	143
1.2.1.1.2.2.1.1. –(I)ş-	143
1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklı	143
1.2.1.1.2.2.2.1. –(I)ş-	143
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen	143
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul	143
1.2.1.1.2.3.1.1. –ıl-	143
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen	143
1.2.1.1.2.3.2.1. –ıl-	144
1.2.1.1.2.4. Dönüşlü	144
1.2.1.1.2.4.1. –(I)n-	144
1.2.1.1.2.5. Çatıların üst üste kullanılması	144
1.2.1.1.2.5.1. –(I)n-dİr	144
1.2.1.1.2.5.2. –ar-T-	144
1.2.1.1.2.5.3. Ir-T-	144
1.2.1.1.2.5.4. –dİr-T-	145
1.2.1.1.2.5.5. –İz-dİr-	145
1.2.1.1.3. İlgi Eki “+ki”	145
1.2.1. KELİME YAPICI EKLER	145
1.2.2.1. ASIL KELİME YAPICI EKLER	145
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	145
1.2.2.1.1.1. +An	145
1.2.2.1.1.2. +cAK	146
1.2.2.1.1.3. +çİ	146

1.2.2.1.1.4. +dAş	146
1.2.2.1.1.5. +düz.....	146
1.2.2.1.1.6. +gil	146
1.2.2.1.1.7. +k	147
1.2.2.1.1.8. +ıl	147
1.2.2.1.1.9. +(i)nDi.....	147
1.2.2.1.1.10. +LI.....	147
1.2.2.1.1.11. + LIK.....	148
1.2.2.1.1.12. +ag	148
1.2.2.1.1.13. +sİz.....	148
1.2.2.1.1.14. +sul.....	149
1.2.2.1.1.15. +t	149
1.2.2.1.1.16. +hanA	149
1.2.2.1.1.17. +Ça.....	149
1.2.2.1.1.18. +dAr	149
1.2.2.1.1.19. +ger	150
1.2.2.1.1.20. +zar.....	150
1.2.2.1.1.21. +daş	150
1.2.2.1.1.22. +î	150
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler	150
1.2.2.1.2.1. +A-	150
1.2.2.1.2.2. +Al-	150
1.2.2.1.2.3. +Ar-.....	151
1.2.2.1.2.4. +DA-	151
1.2.2.1.2.5. +l-	151
1.2.2.1.2.6. +lA-	151
1.2.2.1.2.7. +lAn-	150
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler	152
1.2.2.1.3.1. -a	152
1.2.2.1.3.2. -aK	152
1.2.2.1.3.3. -cek	152

1.2.2.1.3.4. –çi.....	152
1.2.2.1.3.5. –ec	152
1.2.2.1.3.6. –ıcı	153
1.2.2.1.3.7. –ge	153
1.2.2.1.3.8.–gan	153
1.2.2.1.3.9.- ka.....	153
1.2.2.1.3.10.-(I)K	153
1.2.2.1.3.11. –maç	153
1.2.2.1.3.12. –maca	154
1.2.2.1.3.13. –(I)m	154
1.2.2.1.3.14. –(V)n	154
1.2.2.1.3.15. –(I)ş	154
1.2.2.1.3.16. –tü	154
1.2.2.1.3.17. –u, -ü	154
1.2.2.1.3.18. –man	155
1.2.2.1.3.19. –t.....	155
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler.....	155
1.2.2.1.4.1. –ALA-	155
1.2.2.1.4.2. –(I)g.....	155
1.2.2.1.4.3. –sA	155
 1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	 156
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	156
1.2.2.2.1.1. Mastar Ekleri	156
1.2.2.2.1.1.1. –mA.....	156
1.2.2.2.1.1.2. –mAK.....	156
1.2.2.2.1.1.3. –İş.....	156
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiil Ekleri	156
1.2.2.2.1.2.1. –An	156
1.2.2.2.1.2.2. –AcAg	156

1.2.2.2.1.2.3. –mAll	156
2. KELİME ÇEŞİTLERİ	157
2.1. İSİMLER	157
2.1.1. İsim Çekimi	157
2.1.1.1. Çokluk	157
2.1.1.2. İyelik	157
2.1.1.3. Hâl	157
2.1.1.4. Tamlama	158
2.1.2. İsim Yapımı	158
2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı	158
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapımı	158
2.1.2.2.1. Fiilden İsim Yapma Ekleri İle İsim Yapımı	158
2.1.2.2.2. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı	159
2.2. SIFATLAR	159
2.2.1. Vasıflandırma Sıfatları	159
2.2.2. Belirsizlik Sıfatları	159
2.2.3. Soru Sıfatları	160
2.2.4. Belirtme Sıfatları	160
2.2.4.1. İşaret Sıfatları	160
2.2.4.2. Sayı Sıfatları	160
2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları	160
2.2.4.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları	160
2.3. ZAMİRLER	160
2.3.1. Kişi Zamirleri	161
2.3.2. Soru Zamirleri	161
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri	161

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri	162
2.3.5. Zamirlerde Tamlama	163
2.4. ZARFLAR	164
2.4.1. Yer-Yön Zarfları	164
2.4.2. Zaman Zarfları	164
2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları.....	164
2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları.....	164
2.5. EDATLAR	165
2.5.1. Ünlem Edatları	165
2.5.1.1. Ünlemler	165
2.5.1.1.1. Ünleme Edatları	165
2.5.1.1.2. Seslenme Edatları.....	165
2.5.1.1.3. Sorma Edatları	166
2.5.1.1.4. Gösterme Edatları.....	166
2.5.1.1.5. Cevap Edatları.....	166
2.5.2. Bağlama Edatları	166
2.5.2.1. Sıralama Edatları	166
2.5.2.2. Denkleştirme Edatları	167
2.5.3. Cümle Başı Edatları	167
2.5.4. Son Çekim Edatları	167
2.6. FİİLLER	168
2.6.1. Fiillerde Zaman	168
2.6.2. Fiillerde Kip	168
2.6.3. Fiillerde Çatı	168
2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk.....	168
2.6.5. Birleşik Fiiller	169
2.6.5.1. İSİM+FİİL Yapısında Olanlar	169

2.6.5.1.1. İSİM+ed-.....	169
2.6.5.1.2. İSİM+gıl-	169
2.6.5.1.3. İSİM+ol-.....	169
2.6.5.1.4. İSİM+eyle-	170
2.6.5.2. FİİL+FİİL Yapısında Olanlar	170
2.6.5.2.1. Yeterlilik Fiili : F-(y)A bil-	170
2.6.5.2.2. Yeterlilik Fiilinin Olumsuzu : F-(y)A bilmA-, F-(y)AmmA-	170
SONUÇ	172
III. METİNLER	180
IV. SÖZLÜK.....	364
KAYNAKÇA	386

Kısaltmalar

- age. : adı geçen eser
agm. : adı geçen makale
a.g. mad.: adı geçen madde
agt. : adı geçen tez
bk. : bakınız
ed. : editör
İA : İslâm Ansiklopedisi
krş. : karşılaştırınız
km : kilometre
mad. : madde
mm : milimetre
Ü : üniversite
s. : sayfa
Sos. Bil. Ens. : Sosyal Bilimler Enstitüsü
vb. : ve benzeri

Kullanılan Transkripsiyon İşaretleri

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
î	: uzun i
ū	: uzun u
û	: uzun ü
ō	: uzun o
ǎ	: Kaybolmak üzere olan a
ě	: Kaybolmak üzere olan e
ǐ	: Kaybolmak üzere olan ı
ĩ	: Kaybolmak üzere olan i
ǔ	: Kaybolmak üzere olan ü
é	: Kapalı e
ä	: Açık e
á	: a- e arası ses
å	: a-o arası ses
â	: a-ı arası ses
ê	: e-ö arası ses
í	: ı-i arası ses
ï	: ı-u arası ses
ô	: o-u arası ses
ö	: ö-ü arası ses
ú	: u-ü arası ses
ć	: Normalden daha önde telâffuz edilen ve hafifçe sızıcı olan c
č	: Normalden daha önde telâffuz edilen ve hafifçe sızıcı olan ç
Ç	: ç-c arası ses
F	: f-v arası ses

ğ	: Arka damak g'si
h	: Nefesli h
x	: Sızıcı h
ķ	: Arka damak k'si
K	: k-g arası ses
yn	: Geniz ünsüzü
P	: p-b arası ses
ŗ	: Kaybolmak üzere olan r
S	: s-z arası ses
T	: t-d arası ses
w	: çift-dudak v'si

ÖNSÖZ

Türk dünyası coğrafyasının ortasında bulunan Güney Azerbaycan, Oğuzca araştırmaları için çok önemli bir konumdadır. Ancak Türkiye’de bu konunun, önemiyle orantılı bir şekilde incelendiğini söylemek güçtür. Türkiye’de son yıllarda artan araştırmalar, bu durumun farkedildiğinin en önemli göstergesidir. Biz de bu hâli dikkate alarak, Güney Azerbaycan’ın Bahar şehri ağızı üzerinde çalışmaya karar verdik.

Giriş dışında, “İnceleme”, “Metinler” ve “Sözlük” olmak üzere üç bölüm olarak hazırlanan çalışmamızın, giriş kısmında, araştırmanın konusu, amacı, alanı ve yöntemine değinilmiş; Bahar şehrinin tarihi ve coğrafyası hakkında kısa bilgi verilmiştir.

İnceleme bölümü, “Ses Bilgisi” ve “Şekil Bilgisi” olarak ikiye ayrılmış, ses bilgisi kısmında Bahar ağızında tespit edilen ses olayları, karakteristik olanlar ve karakteristik olmayanlar olmak üzere sınıflandırılmış, şekil bilgisinde ise çekim eklerinin işlevleri göz önünde tutulmuştur.

İnceleme bölümünden sonra metinler kısmına yer verilmiş, bu kısımda seslerin özelliklerini gösteren transkripsiyon işaretleri konulmuş; kaynak kişiler ile ilgili bilgiler, bölgenin hassasiyetinden dolayı, elde edilebildiği kadarıyla, her metnin başında verilmiştir.

Son olarak Sözlük bölümüne yer verilmiş, bu bölümde metinlerde geçen hem Bahar’a ait mahallî kelimelerin hem de kullanılan Farsça kelimelerin anlamlarının verilmesine gayret edilmiştir.

Çalışmamın başından itibaren yardımlarını esirgemeyen, özellikle alanda büyük bir misafirperverlikle bizi ağırlayan ve sözlük bölümünün oluşturulmasında büyük katkıları olan dostumuz Ilgar Baharlı ve ailesine; Bahar şehri halkına; Eyyüb Ferzane ve ailesine; Ahmed Hesamipour’a; yetişmemde emeği geçen tüm hocalarıma; çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen ve alan hakkında değerli fikirlerinden faydalandığım eşim Gürol Pehlivan’a ve son olarak çalışmamın başından itibaren bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım saygıdeğer hocam Prof. Dr. Gürer Gülsevin’e teşekkürlerimi sunarım.

Gülcihan PEHLİVAN

Manisa 16.07.2011

GİRİŞ

1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Alanı

Çalışma konumuz, bugün İran'ın sınırları içinde bulunan Hemedan eyaletine bağlı Bahar ilinin şehir merkezinin ağızıdır. Hemedan, tarihte Azerbaycan, bugün ise Güney Azerbaycan olarak bilinen bir bölgenin önemli şehirlerindendir. Bilindiği gibi yabancı dillerde “diyalekt” olarak isimlendirilen, Türkiye Türkolojisinde ise “ağız” terimiyle isimlendirilen, dildeki mahalli özellikleri tespit etmeyi amaçlayan çalışmalar 19. yüzyıldan itibaren başlamıştır. Türkiye’de maddi koşullara da bağlı olarak öncelikle Anadolu ağızları ele alınmaya başlamış¹, 1980’li yıllardan itibaren dış Türkler üzerine de bazı araştırmalar yapılmıştır.

Bu çalışmadaki amacımız, Türkiye Türkleri ve Orta Asya Türkleri arasında coğrafi, tarihî ve dilsel bir köprü ülke olarak görülen İran’ın ve orada yaşayan Türklerin dili üzerine yapılan araştırmalara² bir katkıda bulunabilmektedir. Türkiye’de yapılan birkaç tez ve kitap dışında pek çalışılmamış bir alan olan bu ülkenin, Türk dilinin ve özellikle Oğuzcanın bazı meselelerini anlamada anahtar bir rol üstleneceğini düşünüyoruz.

SSCB döneminde, bütün olumsuzluklara rağmen, Orta Asya’daki Türk lehçelerinin araştırılması çok ileri bir seviyede yürütülmüştür. Ancak İran’daki çalışmalar bu araştırmalara kıyasla geride kalmıştır. Bu nedenle oldukça uzun bir zaman karanlıkta kalmış bu coğrafyadaki Türkçenin durumu, özellikle Doerfer ve öğrencilerinin çalışmalarıyla aydınlanmaya başlamıştır. Bu bağlamda özellikle Halaç Türkçesi ve Horasan Türkçesi üzerinde yapılan çalışmalar sayılabilir. Güney Azerbaycan Türkçesi üzerine yapılan araştırmalar ise, biraz da Kuzey Azerbaycan için yapılan çok sayıda çalışmanın olması sebebiyle, ikinci planda kalmıştır. Bu ise özellikle ağız araştırmaları açısından ele alındığında çok anlamlı değildir. Aynı Anadolu

¹ Konu hakkında toplu bibliyografya için bk. Tuncer Gülensoy, Ercan Alkaya, *Türkiye Türkçesi Ağızları*, Ankara 2003.

² İran’daki Türk lehçeleri için bk. Gerhard Doerfer, “İran’daki Türk Dilleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1969, Ankara 1969, s. 1-11; Gerhard Doerfer, “İran’daki Türk Dil ve Lehçeleri ile Bunların Hayatta Kalma Şansı”, *3. Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı* 1996, Ankara 1999, s. 303-310; Rafael Blaga, *İran Halkları El Kitabı*, [b.y.] 1997, s. 374; Nevzat Özkan, *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara 2007, s. 76-89; Bilgehan Atsız Gökdağ, *Salmas Ağız Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Çorum 2006, s. 30-47.

ağızlarında olduğu gibi, Güney Azerbaycan'ın da karış karış çalışılması şarttır. Bu düşüncelerle biz, tez konusu için Güney Azerbaycan'da uygun bir alan ararken, değerli arkadaşımız Ilgar Baharlı, kendi memleketi olan Bahar üzerine çalışabileceğimizi, kendisinin bize yardımcı olabileceğini söyleyince, çalışmamızı bu şehrin ağız özellikleri üzerine yapmaya karar verdik.

2. Araştırmanın Yöntemi

2.1. Araştırmanın Aşamaları

Araştırma konumuzu Nisan 2010'da tespit ettik. Bu tarihten sonra alan araştırılması yöntemleriyle ilgili çeşitli kaynakları taradık.³ Ayrıca ağız araştırmalarında kullanılan inceleme yöntemleriyle ilgili çeşitli yayınları taradık.⁴ Gideceğimiz bölgenin tarihi ve coğrafyası hakkında çeşitli kaynaklardan bilgi edindik.

Bu çalışmalardan sonra, Türkiye'de Bahar ağızıyla ilgili müstakil bir çalışma olmadığını bildiğimizden, Güney Azerbaycan Türk ağızlarıyla ilgili olarak yapılmış araştırmaları inceleyerek⁵, bölgenin dil özelliklerine aşina olmaya gayret ettik.

Araştırma sahasında derleme yapmak üzere 23.07.2010 ile 10.08.2010 tarihleri arasında İran'da bulunduk. Alanla ilgili gözlemlerimiz kısaca şöyledir:

³ Taradığımız başlıca araştırmalar şunlardır: Nurettin Demir, "Ağız Araştırmalarında Derleme Teknikleri", *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara 1999, s. 78-88; Nevzat Gözaydın, "Dil ve Halk Bilimi Derlemeleri Üzerine", *Türk Dili*, 626 (Şubat 2004), s. 115-122; Nevzat Gözaydın, "Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Kaynak Kişi", *Türk Dili*, 628 (Nisan 2004), s. 296-302; Nevzat Gözaydın, "Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Yer Seçimi", *Türk Dili*, 641 (Mayıs 2005), s. 396-402; Kenneth Goldstein, *Sahada Folklor Derleme Metotları*, çev. Ahmet Edip Uysal, Ankara 1977.

⁴ Taradığımız başlıca eserler şunlardır: Gürer Gülsevin, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, İstanbul 2010; Gürer Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, Ankara 2002; Ahmet Bican Ercilasun, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara 1983; Erdoğan Boz, *Afyon Merkez Ağzı (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*, Afyon 2002; Selahattin Olcay, A. Bican Ercilasun, Ensar Aslan, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara 1988; Zeynep Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları I Ses Bilgisi (Phonetique)*, Ankara 1977; Leyla Karahan, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara 1996; Selahattin Olcay, *Erzurum Ağzı İnceleme Derleme Sözlük*, Ankara 1995; Tuncer Gülensoy, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1988; Efrasiyap Gemalmaz, *Erzurum İli Ağızları (İnceleme Metinler Sözlük ve Dizinler)*, I, Ankara 1995; Mukim Sağır, *Erzincan ve Yöresi Ağızları (İnceleme Metinler Sözlük)*, Ankara 1995; Cemil Gülseren, *Malatya İli Ağızları (İnceleme Metinler Sözlük ve Dizinler)*, Ankara 2000.

⁵ Taradığımız başlıca çalışmalar şunlardır: Muharrem Ergin, *Azeri Türkçesi*, İstanbul 1971; Muhittin Çelik, *Kaşkay Türkçesi (Giriş, İnceleme, Metinler, Sözlük)*, İnönü Ü. Sos. Bil. Ens., Yayımlanmamış Doktora Tezi, Malatya 1997; Mahmut Sarıkaya, *Güney Azerbaycan Türkçesi Grameri*, Erciyes Ü. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1998; Gökdağ, age.; Jahangir Karini, *Erdebil İli Ağızları*, Gazi Ü. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

Bahar şehri, Güney Azerbaycan'ın güney doğusunda bulunan Türk nüfuslu şehirlerdendir. Bölge, Türkçe ile Farsçanın dil sınırına çok yakın bir konumdadır. Bilindiği gibi Farsçanın etkisi altında İran'daki bazı Türk lehçeleri (Halaç Türkçesi gibi) ölüm noktasına gelmiştir. Her ne kadar Azerbaycan Türkçesi yoğun bir nüfusun kullandığı ve böyle bir tehdide maruz kalmamış ise de Farsçanın etkisi güney doğudan itibaren daha çok hissedilmektedir. Dolayısıyla Bahar şehrinde, Farsçanın etkisinin yaşlılardan gençlere doğru arttığı söylenilebilir. Öte yandan anne ve babası Türkçe bilen bazı çocukların Türkçeyi bilmemesi ve anne-babaların öz dillerini çocuklarına öğretme konusunda isteksizlikleri gözden kaçmamaktadır. Farsçanın eğitim ve iş alanlarında kullanılan dil oluşu, eğitimdeki bariz özendirmeler Farsçaya yönelmenin destekleyicisidir. Hatta alandaki derlemelerimiz esnasında, Farsça bilmememizin kaynak kişiler tarafından şaşkınlıkla karşılandığı olmuştur. Öte yandan bu olumsuz durumlara rağmen, şehirde Türkçe hâkim bir konumdadır ve uzun süre bu konumunu sürdüreceği rahatlıkla söylenebilir.

Alandan döndükten sonra kayıtların çözümünde kullanılacak transkripsiyon işaretleri, A. B. Ercilasun'un teklifleri⁶ doğrultusunda tespit edilmiştir. Kayıtların çözümünden sonra Sözlük kısmı hazırlanmış, bu konuda Güney Azerbaycan'da basılmış sözlüklerle⁷ birlikte, Ilgar Baharlı'nın yardımlarına başvurulmuştur. Ancak bu konuda adı geçen sözlüklerin çok yetersiz kaldığını ifade etmeliyiz.

Malzemelerin tasnif edilmesi ve tezin planının yapılmasında Gülsevin'in "*Uşak İli Ağızları*" isimli çalışması esas alınmıştır. Adı geçen çalışmada ses bilgisi bölümünde, ses olaylarının karakteristik olanlarının-olmayanlarının belirlenmesi ve şekil bilgisi kısmında çekim eklerinin fonksiyonlarına göre tasnif edilerek açıklanması, seçimimizde etkili olmuştur. Yapıların, Güney Azerbaycan ve Türkiye Türkçesinde geçen şekilleri ayrıntılı olarak mukayese edilmemiş, sadece ilgili çalışmalarda geçtikleri yerlere işaret edilmiştir. Anadolu sahasında mukayese edilen yerler, bazı istisnaların dışında, Azerbaycan Türkçesinin hâkim olduğu yerler ile Doğu Anadolu illeridir.

⁶ Ahmet Bican Ercilasun, "Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri", *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*. Ankara 1999, s. 43-49.

⁷ İsmail Caferzade, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü (Erk Sözlüğü)*, I-II, Tebriz 1389; Pervizzare Şahmeresi, *Ferheng-i Türkî-Farsî*, Tebriz 1387.

Bahar’da bulunduğumuz zaman varlığından haberdar olduğumuz; ancak elde edemediğimiz Mohammad Cafer Beniardalan’ın yaptığı *Berresi-yi Sahteman-i Sarfi-yi Eczay-i Kelam Der Güyis-i Türki-yi Bahar (Hemedan) ve Mukayese-yi an ba Zeban-ı Türki-yi Azeri* (Bahar Ağzında Yüklemin Yeri ve Cümle içinde Söyleniş Şeklinin İncelenmesi ve Azerbaycan Türkçesiyle Mukayesesi) isimli yüksek lisans tezini, Türkiye’ye döndükten sonra Ilgar Baharlı sayesinde elde ederek inceleme imkanı bulduk.

2.2. Kaynak Kişi Grubu

Alan araştırmamız sırasında on iki kişi ile görüştük. Bu şahısların beşi kadın, yedisi erkekti. Erkek kaynak kişiler dışı daha dönük, çok defa belli bir eğitim almış kişiler olduğundan, konuşmalarında Farsça etkisi daha fazlaydı. Ayrıca bir kaynak kişinin dişlerinin eksik olması, onunla yapılmış kayıtları kullanamamamız sonucunu doğurdu. Şehirde misafir olmanın bazen derleme üzerinde olumsuz sonuçları da olabilmektedir. Tüm Türk dünyasında görülen konukseverliğin burada da aynen devam etmesi sebebiyle devamlı yiyecek yenilmekte, kaynak kişiler de misafire ayıp olmaması için kendileri de bu ikramları tatmada başı çekmekteydiler. Bu durum, bazen ağızlarındaki yiyeceklerin, derlenen malzemenin kalitesini bozması sonucunu doğurmuştur. Böyle bazı kayıtlar da tezimize dahil edilememiştir. Erkeklerin ilgisini çekebilecek konulardan bahsetmek için daha çok günlük olaylardan bahsedilmeye gayret edilmiştir. Masal, fıkra, halk hikâyesi gibi konularda erkekler oldukça ketum bir tutuma sahiptirler. Bunda bizim Türkiye’den gelmemiz ve “ağır misafir”lerin karşısında bu tür şeylerin anlatılmasının yakışksız olacağı inancı etkilidir.

Kadınlar ise ülkenin şartları gereği, oldukça kapalı bir hayat yaşamaktadırlar. Ancak bizim bayan ve evli oluşumuz aile ortamına rahat girebilmemizi sağladı. Ayrıca mahalli konuşmacı olan Ilgar Baharlı’nın rehberliğini unutmamak gerek. Bu alanda rehbersiz çalışmak imkansız olup ancak tanıdıklar aracılığıyla kaynak kişilere ulaşmak mümkündür. Zaman bakımından, özellikle yaşlı kişiler söz konusu olduğunda, yöreye has uyku vakitlerini de dikkate almak şarttır. Örneğin öğleden önce kadınlar işlerini bitirmediği için, bayanlarla görüşmek pek olası değildir. Yine öğlen uykusuna mutlaka yatılması ve ardından akşam yemeği hazırlıkları, bir günde görüşülebilecek kaynak kişi

sayısını kısıtlamaktadır. Kadın kaynak kişilerle özellikle günlük hayat, halk inançları, törenler gibi konularda rahatça görüşmek mümkündür. Bu noktada derlemecinin Türkiye’de de bu âdetlerin olduğunu ifade etmesi, kaynak kişilerle buzların çözülmesinde çok etkilidir. Bu nedenle bu sahada araştırmaya çıkacak “dil”cilerin halk bilimiyle ilgili bazı bilgileri önceden öğrenmeleri faydalı olacaktır. Masal, fıkra, halk hikâyesi anlatımı noktasında kadınlar erkeklerden daha istekliyse de, kısa süreli derleme çalışmalarında bu ürünlerin derlenmesinde sorunla karşılaşıldığını belirtmeliyiz. Bu noktada konuyla ilgili bir hatıramızı nakletmek istiyoruz. Kaynak kişilerden birinin evine gittiğimizde, kendisinden oldukça yaşlı kocasıyla bizi bekliyorlardı. Önceden aldığımız bilgiye dayanarak, kendisinden masal ve halk hikâyesi anlatmasını istedik. Bu duruma şaşırın kocası, bunların uydurma ve bir işe yaramaz olduğunu, kendisinin bize Hz. Hüseyin’in başından geçenleri anlatabileceğini söyledi. Biz ise eşinden ısrarla nağil veya benzeri halk edebiyatı ürünlerini talep ettik ve hanımı bazı örnekler anlattı. Daha sonra derleme konusu âdet ve inançlara kaydı. Yaklaşık iki saat süren derlemeyi bitirdiğimizde kocasının şu sözleri çok ilginçti. “Yarın gelin ben de size Şah İsmail nağılını anlatayım.” Görüldüğü gibi erkeklerin bu tür anlatıları anlatmama nedeni bilmemek değil, geleneksel sebeplerdir.

2.3. Teknik ve Araçlar

Alan araştırması sırasında “görüşme” tekniği kullanılmıştır. Bu teknik, alanda sohbet şeklinde uygulanmıştır. Bu noktada rehberin çok önemli olduğu gözlenmiştir. Araştırmacı derleme yaptığı alanın ağız özelliklerine göre konuşamıyorsa, kaynak kişilerle araştırmacı arasındaki iletişimi rehber kurmaktadır. Araştırma alanında her zaman evlere girmek mümkün olmadı. En uzun derleme yaptığımız kaynak kişilerden biriyle sokakta oturarak bu işlemi gerçekleştirdik. Bu sırada yoldan geçen motorların ve rüzgarın sesi bazı kelimelerin çözümleme sırasında anlaşılabilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak yörenin yaşam şartlarından kaynaklanan bu durum, her zaman kontrol altına alınamamaktadır.

Araç olarak Olympus DM-550 ses kayıt cihazı kullanılmış ve alanda yeterli olduğu gözlenmiştir. Özellikle kullanılan ses kayıt cihazının dış sesleri süzme

özelliğinin olması, gürültülü ortamda derlenen bazı kayıtların anlaşılabilmesini sağlamıştır.

Derleme yapılan ülkenin koşulları göz önüne alındığında, kaynak kişilerin ses kayıt cihazına olumsuz tepki vermeleri beklendiğinden, bazen gizli derlemeler de yapılmıştır. Birkaç kaynak kişiye ise kayıt yapılacağı açıklanmış, herhangi bir olumsuz tepki alınmamıştır. Bunda bu kaynak kişilerin Ilgar Baharlı'nın yakın akrabası olmaları etkili olmuştur.

Fotoğraf makinesine herhangi bir tepki olmamış, hatta kaynak kişiler birlikte fotoğraf çekirme taleplerimize büyük bir cana yakınlıkla karşılık vermişlerdir.

3. Tarih ve Coğrafya

3.1. Tarihte Bahar Şehri ve Baharlı Oymağı

Azerbaycan Taş devrinden beri yerleşim alanıdır.⁸ Bu devirden beri çeşitli devletlerin egemenliğinde olan bu bölgede M.Ö. 7. yüzyıldan bu yana parça parça Türk yerleşmeleri görölse de⁹ asıl Türk iskanı XI. yüzyılda Selçuklu devrinde olmuştur.¹⁰

Hemedan'ın 8 km uzağında olan Bahar'ın kaderi her zaman Hemedan ile bitişiktir. Esasen Asur devrinden beri tarihte geçen Hemedan, uzun zaman çeşitli devletlere başkentlik yapmış önemli bir şehirdir.¹¹ Araplar, Hemedan'ı 645 yılının ilkbaharında zapt ettiler.¹² 1039 yılında Göktaş, Buka ve Kızıl komutasındaki Oğuzlar, şehri ve çevresini ele geçirirler. Selçuklu sultanı Tuğrul Bey tarafından alınan şehir, bir ara Irak Selçuklularının başkenti olmuştur. İldenizliler, Harezmşahlar, Moğollar, İlhanlılar, Celayirliler, Timurlular, Akkoyunlular, Safevîler tarafından yönetilen şehri, Osmanlılar ilk kez Kanuni Sultan Süleyman zamanında 1534'te ele geçirdiler. III. Murad ve I. Mahmud zamanlarında da ele geçirilen şehrin Osmanlı idaresinde pek fazla

⁸ Mahmud İsmailov, *Azerbaycan Tarihi*, Baku 1992, s. 4-5.

⁹ A. Zeki Velidi Togan, *Azerbaycan mad.*, *İA*, c. II, s. 97; Mehmet Saray, *Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi*, Ankara 1996, s. 16.

¹⁰ Togan, a.g.mad., s. 100; Saray, *age.*, s. 17; İran'daki Türklerin tarih ve kültürü hakkında toplu bir değerlendirme için bk. Ali Kafkasyalı, *İran Türkleri*, İstanbul 2010.

¹¹ Mirza Bala, *Hemedan mad.*, *İA*, c. V/I, s. 420-421.

¹² Mirza Bala, a.g.mad., s. 421.

kalmadığı görülüyor.¹³ Hemedan, I. Dünya savaşı sırasında Osmanlı, Rus ve İngilizler arasında el değiştirmiştir.

Bahar şehrinde ise M.Ö. 4. binde yerleşim izlerine rastlanmıştır. XII-XIII. yüzyıllarda şehirden “Çemen” ve “Kale Bahar” olarak söz edilmekte olup Selçuklu emirlerinden Kara Tegin’in otağı olduğu kaydedilmektedir.¹⁴

Bahar şehri ve çevresine Karakoyunluların en önemli iki oymağından biri yerleşmiştir. Minorsky’e göre oymak adını bu şehirden almıştır ki Sümer de bu görüşe katılmaktadır. Baharlı oymağı, Karakoyunlu hanedanı ile akrabalık kurmuştur. Daha sonra Karakoyunlular, Akkoyunlular tarafından yıkılınca, oymağın büyük bir kısmı Horasan’a giderek Timurlulara iltica etmiştir. Burada da siyasi hayatta hareketli bir yaşam sürmüşler, hatta Hindistan’a kadar gitmişlerdir. İran’da kalan kısım önce Akkoyunlulara sonra da Safevîlere hizmet ederek, varlığını korumuştur.¹⁵ İran’da yaşayan Baharlılar, Azerbaycan¹⁶ ve Fars¹⁷ bölgelerinde yaşamaktadırlar. Bugün Bahar şehrinde yaşayan Türkler muhtemelen bu oymaktadır. Halk arasındaki sözlü rivayetler de bu bilgiyi desteklemektedir.

3.2. Bahar Şehrinin Coğrafyası

Enlemi 34°55’, boylamı 48°47’, rakımı 1700 m. olan Bahar, İran’ın orta kısmında Hemedan eyaletinin sekiz şehristanından biri olup yaklaşık 1334 km² yüzölçümü ile Hemedan eyaletinin yüzde yedi yüzölçümünü kapsamaktadır. Hemedan şehrinde Senendec’e uzanan karayolundan biraz içeride olan kent, idari olarak Bahar şehristanına bağlıdır ve bu şehristanın merkezidir. Bahar, Hemedan’ın kuzeybatısının 8 km. uzaklığında ve Hemedan-Lalacin- Kebuter Aheng karayolu üzerinde yer almaktadır.¹⁸

¹³ Mirza Bala, a.g.mad., s. 422-424.

¹⁴ *Ferheng-i Coğrafiyayi-i Abadihay-i Kişver-i Cumhuri-i İslami-i İran*, 47, Tahran 1373, s. 75; <http://www.hamshahrionline.ir/news-25492.aspx> Alan araştırmamız sırasında kalenin surlarının kalıntılarını gördük.

¹⁵ Faruk Sümer, *Karakoyunlular, I*, Ankara 1984, s. 23-25; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, İstanbul 1999, s. 169.

¹⁶ Sümer, *age.*, s. 447.

¹⁷ Sümer, *age.*, s. 443.

¹⁸ *Ferheng-i Coğrafiyayi*, s. 75.

Halkın çoğunun ana dili Türkçe olup Şii mezhebine tabidirler.¹⁹ 1375 h.ş. (1996) tarihindeki nüfus sayımına göre 127635 nüfusa sahip olup nüfusunun % 38'i şehirde ve % 62'si köyde yaşamaktadır.²⁰

Ana geçim kaynağı tarım olan ve nüfusun büyük bölümünün tarım ile uğraştığı kentte, patates ve karpuz üretimi yapılmaktadır. Diğer tarım ürünleri buğday, arpa, yonca (hayvan yemi), yeşillik (tere) ve üzümdür. Önemli ihracat ürünleri ise, üzüm, kuru üzüm, yeşillik (tere), davar (koyun, dana), hayvan ürünleri (süt ürünleri, deri), testi, seramik kaplar ve halıdır.²¹

Kışları soğuk geçen bölgede, özellikle kar yağışı yüksek orandadır.²² Yazın en yüksek sıcaklık 30 derece ve kışın en düşük sıcaklık ise, -30 derecedir. Ortalama yıllık yağışı 320 mm'dir.²³

¹⁹ Hac Zeynelabidin Şirvanî “Bostanü’s-Siyaha” adlı eserini kaleme aldığı zaman, halkının tamamını Türk olarak belirliyor. Bk. Hac Zeynelabidin Şirvani, *Bostanü’s-Siyaha*, haz. Davud Şirazi, Ofset Ahmedi [tarihsiz], s. 167.

²⁰ <http://www.hamshahrionline.ir/news-25492.aspx>

²¹ *Ferheng-i Coğrafiyayi*, s. 76.

²² http://tr.wikipedia.org/wiki/Bahar,_%C4%B0ran

²³ *Ferheng-i Coğrafiyayi*, s. 75.

I. SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER

1.1.1. ÜNLÜ TÜRLERİ

Azerbaycan Türkçesinde dokuz ünlü bulunmaktadır. Bunlar : “a, ä, é, ı, i, o, ö, u, ü” ünlüleridir.²⁴ Ünlüler bakımından Azerbaycan Türkçesinde, Türkiye Türkçesinde de bulunan fakat fonemik değeri bulunmayan, é “kapalı e” ünlüsü fonemik değer taşır. Bu ses, Türkiye Türkçesinde kullanılan “e” ünlüsüne göre daha dar ve kapalı olup e ile i arası bir sestir. Genellikle kelimelerin ilk hecesinde görülür. Azerbaycan Türkçesinin ünlüler açısından karakteristik bir özelliği ve anlam ayırt edici bir unsurdur.

yér	(I-1,36)	béş	(I-1,52)
yél	(I-1,628)	sél	(I-1,187)
dé-	(I-1,4)		

Kapalı “e” ünlüsü, Eski Türkçe döneminden bu yana mevcudiyetini korumaktadır. Yenisey Yazıtlarında da e ile i arasındaki bu ses, farklı bir işaretle belirtilmiştir.²⁵

Azerbaycan yazı dilinde bulunan ä “açık e” ünlüsü ise Türkçedeki “e” ünlüsüne göre daha açıktır.

älli yaş	(I-1,235)	äliyn	(I-1,1)

Bu ünlüler yanında, Bahar ağzında, fonemik değeri bulunmayan ünlüler ise şunlardır:

1.1.1.1.ä : Kaybolmak üzere olan “a” sesidir.

yară	(I-6,412)	dăyı	(I-2,42)
xătun	(I-6,1025)	gazăyagı	(I-6,226)

1.1.1.2.á : “a” ile “e” sesi arasındadır.

²⁴ Yavuz Kartallıoğlu, Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, ed. Ahmet B. Ercilasun, Ankara 2007, s. 176.

²⁵ Hüseyin Namık Orkun, *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 1987, s. 201.

bázi (I-2,755) **ğará** (I-6,391)

dáne (I-2,151) **ráxta** (I-1,108)

1.1.1.3.ă : “a” ile “o” sesi arasındadır.

gāvun (I-1,286) **āvşar** (I-1,575)

āv (I-1,678) **pélâv** (I-1,426)

1.1.1.4.â : “a” ile “ı” sesi arasındadır.

gâyner (I-1,843) **baglâmiyânne**(I-4,300)

gâynádelle (I-6,427)

1.1.1.5. ě : Kaybolmak üzere olan “e” sesidir.

telëfon (I-2,535) **pettë_aşı** (I-6,214)

reşdë_aşı (I-6,428)

1.1.1.6. ê : “e” ile “ö” sesi arasındadır.

sêvün- (I-7,29) **bêlümüzü** (I-1,57)

1.1.1.7. ĩ :Kaybolmak üzere olan “ı” sesidir.

hammĩ (I-6,382) **dayĩ** (I-5185)

1.1.1.8. í : “ı” ile “i” sesi arasındadır.

ğíz (I-8,13) **ğızıl** (I-1,15)

ğışda (I-3,41) **ışıglug** (I-2,776)

1.1.1.9. i : “ı” ile “u” sesi arasındadır.

doldi (I-4,336,337) **oti** (I-4,1)

1.1.1.10. ě : Kaybolmak üzere olan “i” sesidir.

padişah (I-6,336) **derĩ** (I-6,240)

resĩm (I-7,37) **ĩkki** (I-4,319)

1.1.1.11. **ö** : “o” ile “u” sesi arasındadır.

öğlag	(I-4,395)	ö	(I-6,1029)
öni	(I-6,228)	sörfa	(I-3,468)

1.1.1.12. **ö** : “ö” ile “ü” sesi arasındadır.

çölmeg	(I-6,442)	sözdú	(I-1,61)
göz	(I-6,502)	köfte	(I-3,482)

1.1.1.13. **ú** : “u” ile “ü” sesi arasındadır.

súd	(I-1,90)	dúnyaya	(I-1,74)
úzden_irag	(I-6,199)	púl	(I-3,111)

1.1.1.14. **ű** : Kaybolmak üzere olan “ü” sesidir.

götürűreg	(I-6,638)

	düz			düz-yuvarlak		yuvarlak		
	geniş	yarı-geniş	dar	geniş	dar	geniş	yarı-geniş	dar
kalın	a	ă	ı	â		o	ô	u
ince	e	é	i	ê		ö	õ	ü

kalın								
açık								
ince	ä							

kalın	ă	ĩ						ű
zayıflamış								
ince	ě	ĩ						ű

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

Bahar ağzında, bazı alınma kelimelerdeki mevcut ünlü uzunlukları ile çeşitli ses değişimleri sonucunda ortaya çıkan ünlü uzunlukları dışında, Eski Türkçe ile denkleşen aslî ünlü uzunlukları yok denilecek kadar azdır. Ayrıca kelimeleri anlamlandırmada temel etken olan vurgu sonucunda ortaya çıkan uzunluklara bağlı olarak, Bahar ağzındaki mevcut aslî uzunlukların da tespiti güçleşmektedir.

1.1.2.1. Birincil Ünlü Uzunlukları

Eski Türkçedeki aslî uzunluklar, düzenli olarak Türkmen, Halaç ve Yakut Türkçelerinde korunmuştur.²⁶ Türkiye Türkçesinin bazı ağızlarında da birkaç kelime hâlâ uzunluklar bulunmaktadır.²⁷ Hatta Yeni Uygur Türkçesi, Kırgız Türkçesi gibi bazı yaşayan lehçelerde de uzunlukların bakiyeleri görülmektedir.²⁸

ķān	(I-5,234)	bāşına	(I-6,845)

1.1.2.2. İkincil Ünlü Uzunlukları ve İkincil İkiz Ünlüler

Aslî uzunluğa bağlı olmayan ikincil ünlü uzunlukları, çeşitli ses hadiseleri sonucunda ortaya çıkar. Genellikle “ğ, h, r, l, y, v” ünsüzlerinin, açıklığı fazla olan iki ünlü arasında kalması veya ekleşme sonucunda ikincil ünlü uzunlukları meydana gelir.²⁹

ao	saol	(I-1,46)
ee	deel	(I-2,558)
ee	şeer	(I-5,199)
ei	deil	(I-1,11)
ie	niet	(I-3,493)
ou	soug	(I-4,144)

²⁶ Talat Tekin, *Türk Dilinde Birincil Ünlü Uzunlukları*, Ankara 1995, s. 38-85.

²⁷ Zeynep Korkmaz, “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1953, Ankara 1988, s. 197-203.

²⁸ Cıldız Alimova, “Kırgız Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları”, *Turkish Studies*, 2/2 (Spring 2007), s. 28-40.

²⁹ Gülsevin, *age.*, s. 17.

ou	houz	(I-4,490)
òa	dòa	(I-306)
ua	duag	(I-6,96)
ou	sour-	(I-4,547)
ou	goun	(I-6,757)

1.1.2.3. Alıntı Kelimelerdeki Ünlü Uzunlukları³⁰

ā :

gāvunkār	(I-7,32)	āxret	(I-7,106)
bikār	(I-7,26)	sahāb	(I-6,1140)
ziyāretgah	(I-6,1181)	cācim	(I-7,15)
lāl	(I-1,66)	xānegi	(I-1,77)

ē:

sēga	(I-6,926)	mērız	(I-6,412)
şēr	(I-6,910)	yēşşim	(I-1,139)

ī:

derīnem	(I-7,17)	pīr_olan	(I-2,571)

ū:

rūzi	(I-6,1227)	cūb	(I-6,1083)
rūze	(I-6,1232)	firūze	(I-1,139)

1.2.ÜNSÜZLER

Güney Azerbaycan Türkçesinde yirmi beş ünsüz bulunmaktadır. Bu yirmi beş ünsüz şunlardır: b, c, ç, d, f, g, ğ, ğ, h, x, j, k, k, l, m, n, ñ, p, r, s, ş, t, v, y, z.³¹

³⁰ krş. Karini, *a.g.t.* s. 29; Çelik, *a.g.t.* s. 82-83.

³¹ Sarıkaya, *agt.*, s. 93.

1.2.1. ÜNSÜZ TÜRLERİ

Türk dilinin standart ünsüzleri dışında telaffuzda başka ünsüzler de bulunmaktadır.

Karakteristik olanlar

1.2.1.1. ğ : Ötümlü, patlamalı bir art damak ünsüzüdür. Azerbaycan Türkçesinde kelime başındaki ve çok heceli kelimelerin sonundaki ötümsüz art damaksıl “k”ler, ötümlü art damaksıl “ğ”ye döner.

goruğ	(I-4,329)	gedim	(I-1,947)
ğaşug	(I-4,279)	áyağgabı	(I-4,619)

1.2.1.2. yn : Ötümlü, akıcı, geniz ünsüzüdür.

áliyn	(I-1,2)	seniyn	(I-1,311)
göriyn	(I-4,594)	siziyn	(I-3,680)

1.2.1.3. x : Ötümsüz, gırtlak ünsüzüdür. “k” sesinin sızıcılılaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bahar Ağzında “k” nin sızıcılışarak “x” olması karakteristiktir. Bu sızıcılışma hadisesine Anadolu ağızlarında da sıkça rastlanır.

xatun	(I-2,62)	xelx	(I-2,948)
yaxa	(I-2,595)	çarxı	(I-2,69)

Yalnızca Birkaç Örnekte Bulunanlar

1.2.1.4. é : Normalden daha önde telâffuz edilen ve hafifçe sızıcı olan “c”.

éهاز	(I-7,38)

1.2.1.5. ç : Normalden daha önde telâffuz edilen ve hafifçe sızıcı olan “ç”.

çay	(I-1,325)

1.2.1.6. Ç : “ç” ile “c” arası sestir.

pirinÇ	(I-6,112)	agaÇ	(I-6,1101)
goÇ	(I-4,353)		

1.2.1.7. **ḡ** : Arap alfabesindeki “ض” harfidir.

xıḡmet (I-7,9)

1.2.1.8. **F** : “f” ile “v” arası bir sestir.

sorFanı (I-4,277)

1.2.1.9. **ḡ** : Nefesli olarak telâffuz edilen “h” sesidir.

ḡanne (I-6,491) **ḡelva** (I-6,682)

ḡanedar (I-1,63) **maḡalle** (I-6,1237)

1.2.1.10. **ḡ** : Arka damakta oluᡥtuᡥu için “arka damak k”si olarak adlandırılan sestir.

ḡale (I-4,518) **ḡak** (I-6,161)

1.2.1.11. **K** : “k” ile “g” arası sestir.

ḡalKardim (I-6,191) **eKber** (I-4,229)

1.2.1.12. **P** : “p” ile “b” arası sestir.

ḡuPan (I-1,127) **gaPlama** (I-6,443)

tePPelag (I-7,71) **ḡidiP** (I-7,39)

1.2.1.13. **ṛ** : Kaybolmak üzere olan “r” sesidir.

veṛ (I-4,418) **axiṛ** (I-4,329)

1.2.1.14. **S** : “s” ile “z” arası sestir.

gaS (I-6,419)

1.2.1.15. **T** : “t” ile “d” arası sestir.

ᡥaTlug (I-6,473) **yeTdi** (I-6,473)

ḡiTlug (I-2,944) **aTmezle** (I-6,779)

1.2.1.16. **w**:³² “v” ünsüzü, yuvarlak ünlülerin ve dudak ünsüzlerinin yanında veya yakınında olması durumunda çift-dudak ünsüzüne döner. Bahar aᡥzında tespit edilen bu ünsüze Anadolu aᡥızlarında da rastlanır.³³

wurer (I-6,400) **suwin** (I-4,122)

³² Bu ünsüz için bk. Çelik, *agt.*, s. 115.

³³ Gemalmaz, *age.*, s. 156.

ÜNSÜZLER

	KATI ÜNSÜZLER						AKICI ÜNSÜZLER								kaybolmak üzere olanlar
	patlayıcı			sızıcı			geniz		yanak		titreyici		yarım ünlü		
							patlayıcı		sızıcı		sızıcı		sızıcı		
	+	+ -	-	+	+ -	-	+	-	+	-	+	-	+		
çiftdudak	b	P	p				m								
dişdudak				v	F	f							w		
diş-dişeti	d	T	t	z	S	s	n		l		r		y	ɾ	
dişeti öndamak	c	Ç	ç	j	ć ċ	ş									
öndamak	g	K	k												
ortadamak						h									
art damak	ğ		ķ				yn								
gırtlak						x									

+

: Ötümlü Ünsüz İşareti

-

: Ötümsüz Ünsüz İşareti

+

- : Yarı Ötümlüleşmiş Ünsüz İşareti

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR

2.1.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler

2.1.1.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumu

Kalınlık-incelik uyumunun, Bahar ağzında, Türkiye Türkçesine göre geri olduğu söylenebilir. Bu uyumsuzluk, daha çok kelimelerin ek alması durumunda ortaya çıkar. Ayrıca Bahar ağzında, “ü” ünlüsünün yerini sıklıkla “u” alması uyumsuzluğun nedenlerinden biridir. Öte yandan kelime sonunda yer alan dar ünlüler “ı” ve “u”nun yerlerini “i” ünlüsüne bırakmaları uyumsuzluğun diğer bir sebebidir.

2.1.1.1.1.1.1. Büyük Ünlü Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

2.1.1.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzetme Yolu ile

sahabına	(I-6,1149)	bugun	(I-1,5)
gardaş	(I-2,441)	şahaddog	(I-6,929)

2.1.1.1.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzetme Yolu ile

esit	(I-1,944)	teziyeçi	(I-2,285)
mehrem	(I-1,97)	vesiyet	(I-6,944)
menisi	(I-2,1090)	xeber	(I-1,15)
mezeret	(I-1,50)	ezizim	(I-7,105)

2.1.1.1.1.1.1.1.3. İki Yönlü Benzetme

yadıgar	(I-2,31)

2.1.1.1.1.2. Büyük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

Bahar ağzında, kalınlık-incelik uyumunun, kök ve tabanlardan daha çok ekleşme sonucunda bozulduğu görülmektedir. Güney Azerbaycan'ın hem yazı dilinde³⁴ hem de ağızlarında³⁵ bu uyumun ekleşme sonucunda bozulduğu tespit edilmiştir.

2.1.1.1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda

tukener	(I-6,540)	gapilerde	(I-6,127)
beyramlug	(I-6,148)	doli	(I-5,83)
irag	(I-5,85)	gonşi	(I-5,340)
gılcim	(I-2,433)	daniş-	(I-2,437)

2.1.1.1.1.2.2. Eklerde

“görülen geçmiş zaman”

bagladim	(I-5,226)	agladim	(I-5,225)
gıyırárdig	(I-2,328)	ayırdi	(I-1,347)
durdurdig	(I-1,345)	satardile	(I-4,323)
yığardıyz	(I-6,220)		

“öğrenilen geçmiş zaman”

solmiş	(I-1,378)	duymış	(I-1,369)
tutarmışle	(I-1,46)	daşıyármışle	(I-4,298)

“gelecek zaman”

déyecağam	(I-1,4)	istiyecağ	(I-1,290)

“şimdiki zaman”

danişırıyz	(I-5,23)	unnillé	(I-1,545)
oluri	(I-2,284)	sahri	(I-1,349)
çalhri	(I-1,176)	tapılmiri	(I-6,1100)

“belirtme hâli”

başini	(I-2,437)	sogani	(I-6,1023)

³⁴ Sarıkaya, *agt.*, s. 59-63.

³⁵ Karini, *agt.*, s. 54-55; Gökdağ, *age.*, s. 79-88.

aşını	(I-6,426)	buğdani	(I-4,294)
“yönelme hâli”			
dermega	(I-6,1218)	şame	(I-6,1201)
“bulunma hâli”			
yaşınneymiş	(I-6,875)		
“ayrılma hâli”			
suden	(I-5,83)		
“çokluk ekinde”			
uşler	(I-1,572)	ayler	(I-3,247)
“+gil ekinde”			
hac_ağagil	(I-2,345)	mahmudgil	(I-2,154)
halamgil	(I-2,913)	murtazagil	(I-5,126)
“+çI ekinde”			
şaraçi	(I-4,283)	âvçi	(I-6,1131)
“ek-fiilin çekiminde”			
gardaşdig	(I-2,439)	varımış	(I-6,264)
sarımsagidi	(I-6, 1086)	şahıdi	(I-6,1165)
“ki edatında”			
halbuki	(I-1,359)	galanınki	(I-1,558)

2.1.1.1.1.2. Küçük Ünlü Uyumu

Bahar ağzında düzlük-yuvarlaklık uyumu, Türkiye Türkçesine göre geridir. Bu uyumsuzluk hem tabanlarda hem de ekleşme sonucunda ortaya çıkmaktadır. Yuvarlaklaşma hadisesi sonucunda, genellikle uyum bozulmaktadır. Bu yuvarlaklaşmaların pek çoğu dudak benzeşmesine aykırı olarak meydana gelmektedir.

Yuvarlaklaşma hadisesine Eski Türkçe³⁶ ve Eski Anadolu Türkçesi³⁷ dönemlerinde sıkça rastlanmaktadır.

2.1.1.1.2.1. Küçük Ünlü Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

2.1.1.1.2.1.1. Tabanlarda Uyumsuzluk

açug	(I-5,298)	gatug	(I-6,213)
xanum	(I-6,268)	arug	(I-6,612)
yastug	(I-6,650)	sarulug	(I-6,804)
garuşug	(I-1,671)	ağuz	(I-2,792)
balduz	(I-1,883)	yaxun	(I-1,937)
aşug	(I-5,267)	ağru	(I-2,803)
balçuğ	(I-2,967)	ayoğ	(I-2,393)
tarázu	(I-1,257)	bellu	(I-1,247)
nazug	(I-1,160)	keklug	(I-1,829)
peluvan	(I-2,831)	değuşug	(I-4,356)
saru	(I-6,804)		

2.1.1.1.2.1.2. Eklerde Uyumsuzluk

“görülen geçmiş zaman”

gurudi	(I-1,100)	gördi	(I-1,326)
tüküldi	(I-1,864)	üldi	(I-2,900)
süzüdi	(I-5,119)	didu	(I-4,358)

“emir/istek”

gitmesun	(I-6,287)

“sıfat-fiil ekinde”

dédugumi	(I-1,39)	galdugu	(I-6,315)

³⁶ Ayrıntılı bilgi için bk., A. Von Gabain, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Ankara 2000, s. 36.

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bk., Faruk Kadri Timurtaş, *Eski Türkiye Türkçesi, XI. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul 1994, s. 27-36; Gürer Gülsevin, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara 2004, s. 94-95.

“iyelik ekinde”

ağzu (I-1,682) **başı** (I-6,1201)

“belirtme hâlinde”

bunı (I-1,524) **munı** (I-5,184)

“+LIK ekinde”

cevannug (I-2,87)

2.1.1.1.2. Ünlü Türemeleri

Bahar ağzında, bu ses hadisesine kelime içinde ve sonunda rastlanmaktadır.

2.1.1.1.2.1. Başta Ünlü Türemesi

Kelime başındaki ünsüz türemesi “k, l, m, n, r, s, ş, z” gibi ünsüzlerden önce “i, ö, u, ü” gelmesi sonucu ortaya çıkmaktadır.³⁸ Bu ses hadisesine Türkiye Türkçesi ağızlarında da rastlanılmaktadır.³⁹

“r”nin önünde

uruze (I-3,494)

2.1.1.1.2.2. Sonda Ünlü Türemesi

-ekene < -ken

varekene (I-5,221)

2.1.1.1.3. Ünlü Düşmesi

Bahar Ağzında, kelime başında, içinde ve sonunda ünlülerin düştüğü görülmektedir.

³⁸ Sezai Güneş, *Türk Dili Bilgisi*, İzmir 2003, s. 58.

³⁹ Ahmet Günşen, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara 2000, s. 48-49; Gülensoy, *age.*, s. 43; Ahmet Buran, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Ankara 1997, s. 47; Cemil Gülseren, *age.*, s. 67; Saadettin Özçelik, Erdoğan Boz, *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağızı (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük)*, Ankara 2001, s. 53.

2.1.1.1.3.1. Başta Ünlü Düşmesi

Bahar Ağzında, kelime başında ünlü düşmesi bir kaç örnekte tespit edilmiştir.

Ø- < a-

yákkabısı (I-3,293)

“ulamaya bağlı olarak ünlü düşmesi”

äl yagina (I-2,806)

2.1.1.1.3.2. İçte Ünlü Düşmesi

İkiden fazla heceli olan yapıların sonunda ünsüz bulunmayan orta hece ünlüsünün düştüğü görülmektedir.⁴⁰ Bu düşmeye tabanlarda da rastlanılmaktadır.

-Ø-<-a-

burda (I-1,351) **orda** (I-1,136)

bura⁴¹ (I-4,129)

-Ø-<-e-

ollem (I-1,25) **telvizyon** (I-6,572)

-Ø-<-i-

garnına (I-1,49) **gaynata** (I-1,875)

ağzuna (I-1,682) **alnınna** (I-1,410)

aylârdile (I-3,502) **yanna** (I-3,220)

gaynanamsacı(I-1,825)

-Ø-<-i-

aşnalardan (I-1,853) **çiğnine** (I-6,503)

aşgâr (I-1,834) **beyg** (I-1,12)

zihnim (I-1,376) **fikrélelle** (I-1,134)

şehri (I-5,247) **sêynireyn** (I-2,887)

⁴⁰ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1998, s. 51.

⁴¹ Gülsevin’e göre, “Bura” kelimesi, “bu” ve “ara” kelimelerinin kaynaşması sonucu oluşmuş bir yapıdır. Bu kelimenin “bu+ra” şeklinde verilmesi tekrarlanan yanlışlardır. Bk. Gülsevin, “Ağız Araştırması İncelemelerimizde Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (1), ‘bu+ra’ mı, ‘bu ara’ mı?”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 33-38.

-Ø-<-u-

oglumiyn	(I-1,55)	oynerdile	(I-1,520)
toxmi	(I-4,573)	boynuna	(I-2,665)

-Ø-<-ü-

môhrü	(I-6,1166)	göyniz	(I-1,32)
ömrü	(I-2,1125)	şukrünen	(I-2,45)

2.1.1.1.3.3. Sonda Ünlü Düşmesi

-Ø<-1

hac xanım	(I-1,3)

-Ø<-u

bizov	(I-4,345)

2.1.1.2. Belirli Bir-kaç Kelimede Görülen veya Belirli Bir Şarta Bağlı Olan Ünlü Değişmeleri

Belirli kelimelerde görülen ya da belirli şartlar altında meydana gelen, yani karakterisitik olmayan değişmeler bu başlık altında verilmiştir.

2.1.1.2.1. Yuvarlaklaşma

Bahar ağzında, düz ünlülerin yuvarlaklaştığı görülmektedir. Yuvarlaklaşma yani dudaklılaşma, bazı kelimelerdeki düz ünlülerin dudak ve dudak-diş ünsüzleri etkisiyle yuvarlaklaşma hadisesidir.⁴² Eski Türkçeden bu yana, kelime içinde bu etki ile yuvarlaklaşmış seslere rastlanır.⁴³

-â- < -a-

bâşuna	(I-4,244)	âv	(I-6,294)
hâvuz	(I-4,128)	dâvar	(I-3,133)
pilâv	(I-3,131)	peygâmmet	(I-6,1069)
tâvug	(I-1,923)	dâvşan	(I-1,901)

⁴² Ergin, *age.*, s. 54.

⁴³ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974, s. 101.

	gāvun	(I-1,284)		
-o- < -a-				
	bizov	(I-4,345)	sovt	(I-1,386)
	sovuşdi	(I-5,47)	dovşan	(I-6,1135)
-ö- < -a-				
	tövliye	(I-2,360)		
-ê- < -e-				
	dêvriş	(I-2,484)	bêllerini	(I-1,733)
	mêvlam	(I-2,512)		
-ö- < -e-				
	cövrizi	(I-3,656)	böşög	(I-3,604)
	mövsim	(I-3,239)	göyher	(I-2,369)
	dövre	(I-1,83)	dövlet	(I-1,197)
	döv	(I-1,315)	nöe(<neve)	(I-1,25)
-ô- < -e-				
	çövurerdiyn	(I-3,440)		
-u- < -e-				
	cuvab	(I-2,1127)		
-u- < -i-				
	xanum	(I-6,268)	uvul	(I-6,730)
	suvağ	(I-2,1029)		
-ü- < -i-				
	sevünmişdile	(I-2,424)		

2.1.1.2.2. Geçişme

Ünlü ile biten bir kelime ile ünlü ile başlayan diğer bir kelimenin birbirine geçmesi hadisesidir. Bu olay özellikle birleşik fiillerin (et-, eyle-, ol- gibi) kullanımında ortaya çıkmaktadır.⁴⁴

nemile-yecag (I-4,594)	nemele-rdig (I-1,853)
buğdal-leg (I-3,514)	beléle-rdig (I-3,425)

2.1.1.2.3. İncelme

Bahar ağzında ünlü incelmesi hadisesi, “y” ünsüzünün düşmesine bağlı olup aynı zamanda alınma kelimelerde de karşımıza çıkmaktadır.

2.1.1.2.3.1. “y” ünsüzünün Düşmesine Bağlı olarak Ünlü İncelmeleri

Azerbaycan Türkçesinde, dar vokalin önünde bulunan “y” sesi genellikle düşmektedir. Bu düşmenin etkisiyle, normalden daha kısa olan “ı” sesi kelime başında bulunduğu ilk hecenin yükünü taşıyamamakta ve “i” sesine yerini bırakmaktadır.⁴⁵

i < ı

il	(I-4,487)	ildirim	(I-4,250)
ışıglug	(I-2,776)	iy	(I-5,173)
irag	(I-4,434)	ilan	(I-6,1139)
ip	(I-2,254)		

2.1.1.2.3.2. Alınma Kelimelerdeki Ünlü İncelmeleri

Bahar ağzında, alınma kelimelerde, kelime başında ve içinde ünlü incelmesi olayına rastlanmaktadır.

⁴⁴ Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, s. 29.

⁴⁵ Ergin, *Azeri Türkçesi*, s. 91.

2.1.1.2.3.2.1. Kelime Başındaki Ünlü İncelmeleri

e- < a-

ebdullah	(I-6,1204)	esa	(I-2,31)
eyan ol-	(I-2,1068)	eyni	(I-4,550)

2.1.1.2.3.2.2. Kelime İçinde Ünlü İncelmesi

-e- < -a-

mesref	(I-2,466)	menisi	(I-2,1090)
vesiyet	(I-6,994)	mehrem	(I-1,97)
nezer	(I-1,835)	teref	(I-2,29)
heyif	(I-2,300)	xerc	(I-2,466)
serraf	(I-2,469)	şen	(I-3,559)
tebib	(I-5,54)	zemāne	(I-5,240)
terif	(I-6,5)	hefta	(I-6,113)
xeyırinen	(I-1,128)	melum	(I-1,252)
ferğı	(I-1,448)	eslı	(I-1,990)
şerddı	(I-1,19)		

2.1.1.2.4. Daralma

2.1.1.2.4.1. Başta Ünlü Daralması

ü- < ö-

ürtedig	(I-2,982)	ürdege	(I-5,295)
ülem	(I-5,72)	ümür	(I-5,74)
ül-	(I-1,91)	ürgendim	(I-7,12)
üzümüz	(I-1,826)		

2.1.1.2.4.2. İçte Ünlü Daralması

-i- < -a-

sarırdile	(I-1,554)	gıyretleri	(I-2,80)
yıxılen	(I-1,844)	xıyal	(I-1,304)
çınag	(I-2,1071)		

-i- < -e-

miyve	(I-2,654)	siliyman	(I-1,170)

-u- < -o-

çuPan	(I-1,127)	dus	(I-5,27)
guydi	(I-5,50)	nuxud	(I-6,1088)
hurozo	(I-2,473)		

2.1.1.2.5. Kalınlaşma

2.1.1.2.5.1. Başta Ünlü Kalınlaşması

u- < ü-

uş	(I-2,9)	uzmirem	(I-5,104)
uzinne	(I-6,284)	uzum	(I-1,448)

2.1.1.2.5.2. İçte Ünlü Kalınlaşması

-a- < -e-

tag	(I-1,111)	áğrab	(I-1,640)

-o- < -ö-

kor	(I-6,102)		

-u- < -ü-

duşer	(I-2,186)	dun	(I-4,16)
guci	(I-6,1099)	duz	(I-1,67)
suri	(I-1,734)	uzum	(I-1,448)
bugun	(I-1,5)	gul-	(I-3,485)

-ú- < -ü-

dúnya (I-2,41) **kúl** (I-1,220)

2.1.2. KARAKTERİSTİK OLMAYANLAR

2.1.2.1. Fonetik Bir Sebebe Bağlı Olarak Sadece Belli Kelimelerde ve Sadece Bir veya Birkaç Kez Görünenler

Karakteristik olmayan, sadece belli kelimelerde, belli bir sayıda karşımıza çıkan hadiseler burada verilmiştir.

2.1.2.1.1. İncelme

Ünlü incelmesi hadisesi, kelime başında, içinde ve sonunda olmak üzere üç başlık altında bulunmaktadır.

2.1.2.1.1.1. Başta Ünlü İncelmesi

e- < a-

eyran (I-1,470) **eyag** (I-2,615)

á- < a-

áli (I-2,1125)

é- < a-

éygır (I-4,412)

i- < ı-

isladerdile (I-6,815)

2.1.2.1.1.2. İçte Ünlü İncelmesi

-e- < -a-

terag	(I-6,289)	beyguş	(I-1,982)

-á- < -a-

bázi	(I-1,976)	tarázu	(I-1,257)

-ú- < -o-

púzöldü	(I-5,48)

-e- < -u-

belgur	(I-6,245)

-i- < -u-

galbir	(I-1,321)

-ú- < -u-

púl	(I-1,703)

-ü- < -u-

tüssi	(I-2,803)

2.1.2.1.1.3. Sonda Ünlü İncelmesi

-i < -u

doli	(I-5,83)	oni	(I-1,815)

2.1.2.1.2. Kalınlaşma

Ünlü kalınlaşmaları da kelime başında ve içinde görülen karakteristik olmayan hadiselerdir.

2.1.2.1.2.1. İçte Ünlü Kalınlaşması

-á- < -e-

cám (I-6,132)

-i- < -i-

yadıgar (I-2,31) **momkın** (I-1,854)

2.1.2.1.3. Daralma

Ünlü daralmaları, kelime başında, içinde ve sonunda olmak üzere üç başlık altında ele alınmıştır.

2.1.2.1.3.1. Başta Ünlü Daralması

u- < o-

urta (I-2,272) **ulardı** (I-1,118)

uni (I-1,815) **uglan** (I-1,682)

urda (I-1,523)

2.1.2.1.3.2. İçte Ünlü Daralması

-ü- < -ö-

süz (I-2,500) **dünüm** (I-4,642)

gür- (I-1,174) **çüle** (I-5,174)

gürmesi (I-1,57) **güg** (I-3,622)

2.1.2.1.3.3. Sonda Ünlü Daralması

-i < -e

sebzi (I-4,525)

2.1.2.1.4. Genişleme

Ünlü genişlemesi sadece kelime içinde görülür ve Bahar ağzı için karakteristik değildir.

2.1.2.1.4.1. İçte Ünlü Genişlemesi

-a- < -i-

xazane	(I-1,439)	sahab	(I-1,466)

-e- < -i-

reza	(I-5,19)

-e- < -i-

keleme	(I-3,200)	ennir-	(I-2,488)
zehnimiz	(I-1,449)	leysan	(I-1,637)

-o- < -u-

hozur	(I-7,8)	mostefevi	(I-1,27)
otorıyz	(I-1,641)	godret	(I-5,287)

-ö- < -ü-

hökmü	(I-2,352)	töreme	(I-1,136)
gölü	(I-2,547)	döşman	(I-6,1142)

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. KARAKTERİSTİK OLANLAR

2.2.1.1. Yaygın Olan Fonetik Eğilimler

2.2.1.1.1. Ötümlüleşme

Ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleşmesi hadisesi, Oğuz grubunun en karakteristik özelliğidir. Türkmen Türkçesinde bu ötümlüleşme hadisesi, Türkiye Türkçesine göre daha yoğun olup kalın ve ince ünlülü kelimelerin başındaki “k”lerin ötümlüleştiği görülmektedir.⁴⁶ Oğuz grubu dışındaki lehçelerde kelime başındaki “k” sesi korunmuştur.

2.2.1.1.1.1. Kelime Başında Ötümlüleşme

Bahar ağzında, Eski Türkçedeki kelime başındaki “k”ler Türkiye Türkçesi ağızlarında olduğu gibi, çoğunlukla, “g”olmuştur.

g- < k-

“ince ünlülü kelimelerde”

géçi	(I-2,357)	gel-	(I-1,50)
gey-	(I-1,68)	getér-	(I-1,1)
gişi	(I-6,517)	göz	(I-1,130)
gög	(I-3,303)	gör-	(I-1,46)
göyniz	(I-1,32)		

“kalın ünlülü kelimelerde”

gadrini	(I-5,221)	galem	(I-5,287)
garnı	(I-1,49)	garuşug	(I-1,671)
gar	(I-1,666)	gaburga	(I-4,344)

⁴⁶ Gülsevin, *age.*, s. 36.

galbir	(I-1,321)	gassāb	(I-1,215)
gal-	(I-2,830)	gan	(I-2,335)
gapı	(I-3,541)	gaş	(I-5,287)
gaşug	(I-3,417)	gayır-	(I-1,346)
gırx	(I-1,116)	gırıl-	(I-1,131)
gısmet	(I-4,21)	gıymet	(I-4,148)
goç	(I-4,358)	goy-	(I-4,609)
goz	(I-1,973)	gonag	(I-1,46)
gon-	(I-1,618)	goxu	(I-1,491)
goyun	(I-1,709)	goy-	(I-1,357)
govun	(I-4,423)	gul	(I-5,236)
gumri	(I-1,907)	guru	(I-3,623)
gur-	(I-6,1137)	gurd	(I-1,108)
gurugu	(I-1,455)	guş	(I-1,616)
guvi	(I-1,264)	guzi	(I-1,709)

“kelime başındaki ‘k’lerin eski biçimini koruduğu durumlar”

keç-	(I-6,715)	kitab	(I-1,280)
kölge	(I-2,364)	köyneyluğu	(I-2,364)

ğ- < k⁴⁷

Bahar ağzında, ötümsüz art damaksıl “k” sesinin ötümlü art damaksıl “ğ” olması hadisesine sıkça rastlanılır.

ğar	(I-4,675)	ğerá	(I-3,210)
ğış	(I-3,272)	ğizil	(I-6,555)
ğıTlug	(I-2,944)	ğāma	(I-2,342)
ğoca	(I-3,82)	ğız	(I-6,61)

⁴⁷ Güney Azerbaycan’ın diğer yöreleri için bk. Karini, *agt.*, s. 86; Gökdağ, *age.*, s. 121; Çelik, *agt.*, s. 116.

ġuru	(I-3,570)	ġolloġ	(I-5,275)
ġale	(I-2,317)	ġovza-	(I-3,192)

d- < t-

Kaşgarlı Mahmud, Oġuzlarla Oġuzlara yakın olanların “t” sesini “d”ye çevirdiklerini belirtmektedir.⁴⁸ Korkmaz, Eski Anadolu Türkçesinde ince ve kalın sıradan sözcüklerdeki bu değişimin kuralsızlığına ve dünden bugüne dildeki değişimine dikkat çekerek d- < t- olayının Oġuz lehçesinde oldukça yavaş seyrettiğini ifade eder.⁴⁹ Bu ses değişmesi Azerbaycan, Türkmen ve Türkiye Türkçesinde karakteristiktir.

“ince ünlü kelimelerde”

dáne	(I-1,52)	deil	(I-1,11)
dibi	(I-1,780)	diş	(I-1,784)
dörd	(I-1,53)	döşşek	(I-1,109)

“kalın ünlü kelimelerde”

dad	(I-3,404)	dal	(I,6,950)
daş	(I-1,570)	dırnaġ	(I-2,809)
dovşan	(I-6,1135)	don	(I-5,240)
dugún	(I-2,111)	durna	(I-6,273)
duz	(I-6,249)		

“kelime başındaki ‘t’lerin eski biçimini koruduğu durumlar”

“ince ünlülerde”

tík-	(I-2,129)	tük-	(I-6,777)
tükli	(I-1,454)		

⁴⁸ Besim Atalay, *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi, I*, Ankara 1985, s. 31.

⁴⁹ Zeynep Korkmaz, “Kaşgarlı Mahmud ve Oġuz Türkçesi”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar, I*, Ankara 2005, s. 245.

“kalın ünlülerde”

tāvug	(I-1,923)	tut-	(I-1,46)
tut_agacı	(I-1,972)	toxu-	(I-1,277)
toxun-	(I-2,763)		

2.2.1.1.2. Kelime İçinde Ötümlüleşme

Bahar ağzında, kelime içinde gerçekleşen ötümlüleşmeler tabanlarda ve eklerde olmak üzere iki başlık altında incelenmiştir.

2.2.1.1.2.1. Tabanlarda

-g- / -ğ- < -k-

hagigat	(I-1,115)	dagıga	(I-5,202)
belgi	(I-4,611)	tege	(I-4,389)
logma	(I-8,12)	aşgár	(I-1,834)
saği	(I-5,238)	göğçek	(I-1,942)

-d- < -t-

odun	(I-6,420)

-c- < -ç-

hancer	(I-6,336)	kücüg	(I-5,197)

2.2.1.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme

2.2.1.1.2.2.1. Ünlü ile Başlayan Ek Getirildiğinde

Ötümsüz ünsüz ile biten bir kelime, ünlü ile başlayan bir ek aldığı anda ötümlüleşmektedir.

(Vğ + V) < Vg + V < Vk + V

istediğini	(I-1,495)	yiyecegi	(I-4,631)

toprağe	(I-6,310)	olduğunu	(I-2,168)
geldigunu	(I-2,389)	dédugumi	(I-1,39)
döndüğüm	(I-1,998)		

Vd + V < Vt + V

gidim	(I-7,42)	arıderdig	(I-6,155)
gidireg	(I-2,75)	ğâynádârdi	(I-1,878)
esid	(I-1,944)		

Vc + V < Vç + V

agacinen	(I-1,535)	avuca	(I-6,920)
acam	(I-3,499)	acinnen	(I-2,948)
guci	(I-6,1099)	papuci	(I-1,615)
agacı	(I-1,972)		

Vb + V < Vp + V

dibinnen	(I-2,993)	ğaba	(I-1,842)
dibi	(I-1,780)		

2.2.1.1.2.2.2. Bazı Eklerin Başındaki Ünsüzlerin Sadece Ötümlü Hâlleri ile Bulunması

Ötümsüz ünsüzlerden sonra ötümlü ünsüzlerin gelmesi durumunda ötümlülük-ötümsüzlük uyumu bozulur. Bahar ağzında ekleşme sırasında genellikle bu uyumun bozulduğu tespit edilmiştir.

td

etdi	(I-6,577)

sd

pisdi	(I-1,900)	herkesden	(I-1,15)
dürüsdü	(I-6,104)		

şc

danuşcu (I-1,357)

şd

işde (I-1,859) **uşdu** (I-1,618)

ğışdı (I-1,631) **başda** (I-1,533)

düşdü (I-1,461) **uşde** (I-6,512)

leşden (I-2,449)

2.2.1.1.1.3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme

-g < -k

ocag (I-1,1006) **ineg** (I-1,79)

açug (I-5,298) **terag** (I-6,289)

çiçeg (I-6,791) **yastug** (I-6,650)

gonag (I-1,46) **sucug** (I-2,1017)

muncug (I-1,136) **duvag** (I-2,1132)

pıçag (I-3,51)

-d < -t

súd (I-1,90) **armud** (I-4,447)

tud (I-2,800) **igid** (I-2,566)

dörd (I-3,674)

-c < -ç

agac (I-1,970) **borc** (I-2,770)

gec (I-4,133)

-b < -p

corab (I-5,223) **áğrab** (I-1,639)

2.2.1.1.1.4. Kelime Ulanmaları Sonucu Oluşan Ötümlüleşmeler

Ötümsüz ünsüz ile biten bir kelimenin arkasından ünlü ile başlayan bir kelime geldiğinde, ilk kelimenin sonunda bulunan ötümsüz ünsüz, ötümlüleşmektedir.

-g < -k

tāvug etidi (I-1,923) **keklug_oti** (I-1,829)

tog olmazdı (I-1,799) **gulag_assı** (I-1,358)

gerçeg_olar (I-2,504)

-d < -t

dörd ay (I-1,803) **gad olardı** (I-2,119)

-c < -ç

ac olar (I-3,256) **gäc_oldi** (I-2,971)

-b < -p

kebab_elemişeg(I-1,907)

2.2.1.1.2. Sızıcılaşma :

Bahar ağzında, “k” sesinin sızıcılaşarak “x” olması hadisesi karakteristiktir. Bu değişim, kelime ortasında ve sonunda olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Güney Azerbaycan ağzlarında⁵⁰ yaygın olan bu değişim, Türkiye Türkçesi ağzlarında⁵¹ da sıkça karşımıza çıkmaktadır.

⁵⁰ krş. Karini, *agt.*, s. 90’da olacax, yoxsul, arxa vb.; Gökdağ, *age.*, s. 124’de yazıx, pambıx vb.; Çelik, *agt.*, s. 121’de bax-, kırx, vaxt vb.

⁵¹ krş. Ercilasun, *Kars İli Ağzları*, s. 111’de arxa, gırx, pıçax vb.; Korkmaz, *Nevşehir ve Yöresi Ağzları*, s. 87’de boxça, paxla vb.; Münir Erten, *Diyarbakır Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara 1994, s. 12’de geldıxça, demax vb.; Olcay, *age.*, s. 29’da çox, axacax, ax- vb.; Sağır, *age.*, s. 94’de arxa, çıx-, başxa vb.; Olcay, Ercilâsun, Aslan, *age.*, s. 16 töx-, putax vb.

2.2.1.1.2.1. Kelime İçinde Sızıcılışma

-x- < -k-

yaxun	(I-1,937)	tuzax	(I-6,1137)
oxu	(I-1,12)	yıxılen	(I-1,844)
çıxar-	(I-1,603)	arxa	(I-1,583)
goxu	(I-1,491)	yuxarı	(I-1,397)
axtar-	(I-1,175)	saxla-	(I-1,161)
toxu-	(I-1,277)	yaxa	(I-6,531)
saxsı	(I-2,1069)		

2.2.1.1.2.2. Kelime Sonunda Sızıcılışma

-x < -k

sinmax	(I-2,774)	vurmax	(I-2,783)
xelx	(I-2,948)	çarx	(I-2,69)
gorx-	(I-6,531)	bax-	(I-4,544)
çox	(I-1,2)	bırax	(I-1,281)

2.2.1.1.2.3. Yalnız Kelimenin Belli Bir Yerinde İken Karakteristik Olarak Sızıcılışmalar

ş / < ç/

Kıpçakçanın sadece bir kolunda ve her durumda (başta, iki ünlü arasında, kapalı hece sonunda) gerçekleşen ş < ç değişimi⁵², Türkiye Türkçesinde olduğu gibi Anadolu sahası dışındaki Oğuzlarda da sadece kapalı hecenin son sesi durumundayken yaygın olarak görülen ses hadisesidir. Türkiye Türkçesi ağızları ile ilgili yapılan bazı çalışmalarda, bu değişimin Kıpçakça unsur olarak belirtilmesi, her yönüyle ispatlanmamış bir iddiadır.⁵³ Bu değişim, Bahar ağzında olduğu gibi Güney

⁵² Tarihî Kıpçak lehçeleri için bk. Ali Fehmi Karamanlıoğlu, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara 1994, s. 17; yaşayan Kıpçak lehçeleri için bk. Mustafa Öner, *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara 1998, s. 15.

⁵³ Gülsevin, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 2 (ç > ş Değişimi)”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 71-78.

Azerbaycan'nın hem yazı dilinde⁵⁴ hem de ağızlarında⁵⁵ kapalı hecenin son sesi durumundayken gerçekleşmektedir.

uşdum	(I-2,512)	işdi	(I-2,976;I-4,515)
gaşmiya	(I-3,164)	geşdi	(I-3,666)
heşkimi	(I-6,550)	heş	(I-1,551)
uş	(I-1,52)	aş-	(I-3,667)

2.2.1.1.3. Ünsüz Kaybolmaları (Ünlülerin Açıklığı Sebebi ile)

Bahar ağzında, “ğ, h, v, y, r, l” ünsüzlerinin, yanlarındaki ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolduğu örnekler tespit edilmiştir.

2.2.1.1.3.1. Erime (Fusion)

Ünlüden sonra gelen ünsüzün, ünlünün açıklığı sebebi ile kaybolması hadisesidir. Ünsüz kaybolurken yanındaki ünlüyü uzatır.⁵⁶ Bahar ağzında tespit edilen şekillerde genellikle uzayan ünlünün kısalmış olduğu görülmektedir.

ğ

i < iğ

inesini	(I-6,794)	ineynen	(I-2,828)
ide agacı	(I-2,649)		

u < uğ

yuyerdigo	(I-1,827)	yudı	(I-6,925)

h

a < ah

işalla	(I-2,95)	mamud	(I-2,634)

⁵⁴ Sarıkaya, *agt.*, s. 117-118.

⁵⁵ Karini, *agt.*, s. 89-90; Gökdağ, *age.*, s. 128; Çelik, *agt.*, s. 121.

⁵⁶ Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, s. 47.

	günadı	(I-2,821)	zamet	(I-3,1)
	amet	(I-3,170)	ramet	(I-1,294)
	abdulla	(I-5,206)	maşala	(I-1,214)
	alla	(I-1,294)		
ā < ah				
	şā	(I-1,383)	rāmeddoğ	(I-1,7)
	zāmet	(I-1,10)		
e < eh				
	teran	(I-4,44)	peluvanner	(I-2,831)
	memed	(I-3,36)	zenimiz	(I-1,449)
ü < üh				
	müendis	(I-4,408)		
v				
u < uv				
	dualı	(I-1,282)		
y				
a < ay				
	buğda	(I-2,746)		
e < ey				
	nedi	(I-7,6)	süleman	(I-7,28)
e < öy				
	belesine	(I-1,161)		
é < éy				
	éle-	(I-1,157)		
o < oy				
	go	(I-2,806)	goma	(I-1,572)
	ğodı	(I-1,945)		

u < oy

unamag (I-1,528)

u < uy

gurugu (I-1,455)

r

a < ar

aparalla (I-2,743) **aladı** (I-1,1011)

e < er

ve (I-2,386) **ege** (I-2,219)

sürtemişle (I-2,692) **görrermişle** (I-1,154)

déyermişle (I-2,1032) **görelle** (I-1,132)

gidelle (I-1,123) **gelille** (I-2,743)

yyierdile (I-1,441) **içerdile** (I-1,441)

getirerdile (I-1,440)

i < ir

geli (I-3,82) **bice** (I-1,108)

geti (I-1,429) **bi** (I-1,5)

u < ur

du (I-2,536) **otuma** (I-2,763)

kelentu (I-4,234)

ü < ür

günnü (I-1,352) **ülü** (I-6,930)

I

a < al

xag (I-3,493)

ē < el

gē (I-1,127)

2.2.1.1.3.2. Büzölme ve Derilme

İki ünlü arasında bulunan ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebi ile, ünlüler ile büzölüp tek bir uzun ünlü ya da ikiz ünlü haline gelmesi hadisesidir.⁵⁷

V / VV < V ğ V

ao < aĝo

saol (I-1,46)

ee < eĝi

deel (I-2,558)

ei < eĝi

deilem (I-1,11)

i < iĝi

çin (I-1,158)

ou < oĝu

soug (I-4,144) **çou** (I-4,508)

V / VV < V h V

a < aha

badırbey (I-3,556)

a < ahi

valla (I-1,5) **ibram** (I-1,25)

a < iha

fata (I-3,525)

⁵⁷ Gülsevin, *age.*, s. 51.

ai < ahi

ibrain (I-2,60)

e < aha

mele (I-1,520)

ē < ehi

ṣēr (I-6,910)

ee < ehi

ṣeer (I-5,199)

ou < ovu

houz (I-4,490)

V / VV < V v V

òa < ava

dòa (I-6,306)

ua < uva

duag (I-6,96)

ou < avu

sourardig (I-4,547) **goun** (I-6,757)

V / VV < V y V

ie < iye

niet (I-3,493)

u < oyu

bun (I-1,128)

2.2.1.1.3.3. Yutulma

Bahar ağzında yutulma hadisesine sadece bir örnekte rastlanılmıştır. “h” ünsüzü kendinden sonra gelen ünlünün açıklığı içinde kaybolmuştur.

e < he

cepeye (I-1,1012)

2.2.1.1.4. Ünsüz Benzetmeleri

“İç seste yanyana iki ünsüz bulunan yerlerde veya söyleniş bakımından aynı durumda bulunan komşu kelimelerin son ve ön sesleri arasında, bazen iki ünsüzden birinin kendisine yakın boğumlanma niteliği taşıyan öteki tarafından büsbütün veya kısmen benzeştirilmesi olayıdır.”⁵⁸ Bu ses hadisesi Bahar ağzı için karakteristiktir.⁵⁹ Bu ses olayı, Türkiye’de yapılan ağız çalışmalarında da ayrıntılı olarak incelenmiştir.⁶⁰

2.2.1.1.4.1. Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetmeler

2.2.1.1.4.1.1. İlerleyici Benzetme

dd < dl

(+LAr)

addarı	(I-6,1035)	seyyidder	(I-6,838)
élyadder	(I-6,241)	zaddar	(I-6,107)
oddar	(I-6,220)		

(+Ll)

daddı	(I-1,469)	oddı	(I-2,498)

(+LIK)

sálameddug	(I-4,120)	şahaddog	(I-6,929)

⁵⁸ Zeynep Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2007, s. 230.

⁵⁹ krş. Karini, *agt.*, s. 67-74; Gökdağ, *age.*, s. 137-144; Çelik, *agt.*, s. 122-123.

⁶⁰ krş. Ercilasun, *age.*, s. 125-130; Gemalmaz, *age.*, s. 209-213; Sağır, *age.*, s. 116-119; Olcay, Ercilâsun, Aslan, *age.*, s. 17; Buran, *age.*, s. 50-51; Özçelik, Boz, *age.*, s. 67-69; Günşen, *age.*, s. 70-72; Sadettin Özçelik, *Urfa Merkez Ağzı (İncelenme, Metinler, Sözlük)*, Ankara 1997, s. 52-56; Zeynep Korkmaz, *Güney-Batı Anadolu Ağızları Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara 1994, s. 72-76; Gülsevin, *age.*, s. 56-60; Gülensoy, *age.*, s. 60-61.

ll < ld

(+DA)

ille (I-2,334)

(+DA-)

allattı (I-1,444)

ll < rl

(+LAr)

duvallar (I-4,349)

(+LA-)

tellese (I-1,682)

(-IrI)

gelli (I-3,123)

nn < nd

(+DA)

ússinne (I-1,15) **adınna** (I-1,100)

içinne (I-5,241) **hammınna** (I-2,859)

muridinne (I-2,839) **geriminne** (I-3,511)

yadinnadi (I-4,677) **iranna** (I-1,10)

(+DAn)

belesinnen (I-1,100) **munnan** (I-1,200)

yuxarısınnan (I-1,195) **garasınnan** (I-2,691)

(-AnDA)

vuranne (I-1,130) **déyenne** (I-2,675)

gidenne (I-2,345) **galanna** (I-1,112)

olanna (I-1,407) **atlananna** (I-1,530)

baxanna (I-1,684) **gelenne** (I-1,796)

çıxardenne (I-1,806)

(-DI)

(DIA)	tükenni	(I-1,128)		
	yalannı	(I-2,847)	eyléyennerinnenni	(I-6,266)
(DA)	yapışgannı	(I-4,669)		
	héyetden ne	(I-2,738)	elan na	(I-2,91)
(DII)	gannu	(I-2,335)	gunniler	(I-3,215)
	çimenni	(I-4,330)		
(DA)	cevannar	(I-6,135)	gellinner	(I-6,141)
	oyunnar	(I-1,520)	cinner	(I-6,1034)
(DA)	ilannar	(I-6,1140)	peluvanner	(I-2,831)
	uzunnar	(I-4,433)	çoğannar	(I-4,570)
(DIK)	cevannug	(I-6,190)		
	kimner	(I-2,824)	adamnar	(I-2,732)
(DII)	kemne	(I-1,319)	halimnen	(I-3,401)
	yadımnna	(I-1,349)	damna	(I-1,120)
(DA)	beyramna	(I-2,743)	ruhumna	(I-3,458)
	cevannugumna	(I-6,190)		

(+DAn)

aşkamnan	(I-3,187)	hamamnan	(I-2,877)
âlimnen	(I-2,741)	gedimnen	(I-4,155)
adamnan	(I-2,449)	neşvelerimnan	(I-2,117)

(+DIr)

ibramnı	(I-3,585)	muhimni	(I-2,813)

2.2.1.1.4.1.2. Gerileyici Benzetme

ll < rl

“(+lIK) ekinde”

çadillug	(I-6,36)	gurullug	(I-2,835)
oğulluga	(I-1,619)		

“(+lAr) ekinde”

duvallar		aparalla	(I-2,743)
gelelle	(I-6,1183)	gidellemiş	(I-6,1176)

“(+lA-) ekinde”

tellederdile	(I-6,604)

“(+lI) ekinde”

duallı	(I-1,282)

“emir-istek üçüncü teklik kişi çekiminde”

ss < ts

gissi	(I-1,1024)	gessin	(I-1,335)
ras gessi	(I-2,569)	ossu	(I-1,334)
tütsi	(I-2,189)		

ss < ls

ossun (I-3,520)

2.2.1.1.4.2. Kelime Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler

2.2.1.1.4.2.1. İlerleyici Benzetmeler

yş_s < yş_z

heyş sad (I-1,73)

2.2.1.1.4.2.2. Gerileyici Benzetme

m_b < n_b

om bir (I-1,361) **om beş** (I-1,396)

2.2.1.2. Belli Bir-Birkaç Kelimede veya Bölgede Görülen ve Belli Bir Şarta Bağlı Olanlar

Bu başlık altında ele alınan değişiklikler, yaygın olmayıp, sadece belirli kelimelerde ve belirli bir şarta bağlı olarak ortaya çıkmaktadır.

2.2.1.2.1. Benzetme Sonucu Oluşan Değişiklikler

2.2.1.2.1.1. Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi

2.2.1.2.1.1.1.İlerleyici Benzetme

nn < nd

gunnag (I-1,240) **zinnegi** (I-1,43)

ennaze (I-6,950) **ann_ossun** (I-3,520)

nm < nb

çarşenme (I-6,462)

mm < mb

peyg�ammer	(I-6,1069)	gammer	(I-7,69)
pemme	(I-8,8)	ammar	(I-3,218)

ss < st

�uss�une	(I-1,111)	issirem	(I-1,310)
ussa	(I-1,686)	assana	(I-2,763)
dessesi	(I-6,1237)	bazne�ess	(I-6,873)

2.2.1.2.1.1.2. Gerileyici Benzetme

nn < yn

gannadardıla (I-3,93)

mm < hm

memmed (I-1,987;I-1,127)

2.2.1.2.2.  ns z Değişmeleri

2.2.1.2.2.1. Kelime Başında  ns z Değişmeleri

m- < b-

 inde geniz  ns z  bulunan kelimelerin başında “b” sesi “m” sesine döner. Eski Türkçede, kelime başında “b” (ben, beng ) tercihi yaygın olsa da az miktarda “m” (men) sesinin de kelime başında kullanıldığı bilinmektedir. Kaşgarlı Mahmud eserinde Oğuzların “m” sesini “b” sesine çevirdiklerini söyler.⁶¹ Genel olarak Azerbaycan Türkçesi, Türkiye Türkçesinden farklı olarak  inde geniz  ns z  bulunan kelimelerin başında “m” sesini tercih etmektedir. Bahar ağzında, birinci teklik kişi zahirinde, “men” yanında “ben” şeklinin de kullanıldığı tespit edilmiştir. Güney Azerbaycan’ın

⁶¹ G rer Gülsevin, “Eski Türk Yazı Dilinde Oğuz Lehçesinin Ses, şekil ve Söz Varlığı Unsurları”, *Materialı-Amanjlovskiye  teniya-2004*,  skemen 2004, s. 121.

diğer ağızlarında m- < b- değişimi yaygındır.⁶² Türkiye Türkçesi ağızlarında ise bu değişme, Van, Bitlis ve Muş'da (Malazgirt ağızı hariç) görülür.⁶³

min-	(I-2,442)	muncug	(I-1,129)
munu	(I-6,1041)	min	(I-1,200)
munun	(I-1,210)	menim	(I-4,8)
men	(I-1,24)	ben	(I-7,40;I-4,7)
benim	(I-1,110;I-1,318;I-1,321)		

p- < b-

palçuğdan	(I-2,967)	pıçag	(I-3,51)

2.2.1.2.2.2.Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri

-ç- < -ş-

yaxçı	(I-1,33)

-y- < -ğ-

deymesi	(I-6,500)	iyne	(I-6,789)
iyi	(I-1,427)	ciyer	(I-6,192)

-y- < -ñ-

öyü	(I-2,346)	köyneyluğu	(I-2,364)

2.2.1.2.2.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmesi

-v < -b

suv	(I-3,273)

-j < -ç

gej	(I-6,534;I-1,350)

⁶² krş. Karini, *agt.*, s. 92; Gökdağ, *age.*, s. 129; Çelik, *agt.*, s. 122.

⁶³ Karahan, *age.*, s. 72.

-y < -v

ey (I-1,298)

2.2.1.2.3. Ünsüz Türemeleri

2.2.1.2.3.1. Kelime Başında Ünsüz Türemeleri

h- < Ø-

Türk dilinde, kelime başında, öntüreme “h” sesi vardır. Bu konu ile ilgili tespit edilen bütün örneklerde kelime başında bulunan bütün seslerinin “h” öntüremesi olduğunu söylemek yaygınlaşmış yanlışlıklardandır. Ana Türk Dilinde kelime başında, aslî *p önsesi bulunduğu, bu önsesin Moğolca ve Tunguzcada “h” ve “f” önseslerine dönüştüğü⁶⁴ gerçeğinden yola çıkan Gülsevin, Türkiye Türkçesi ağızlarında bulunan kelime başı “h” sesinin kaynaklarını, Türk dili kaynaklı olan kelimeler ve yabancı kaynaklı kelimeler olmak üzere ayrıntılı olarak incelenmiş ve Türk dilinde ise önce “*p”nin “h-” sesine dönüşüp sonra da düştüğünü veya bazı örneklerde saklandığını tespit etmiştir.⁶⁵ Bu bilgiler göz önüne alındığında Bahar ağzında tespit edilen **heyva** (I-4,422) ve **helbette** (I-1,757) kelimelerinin başıda yer alan “h”sesinin öntüreme olmayıp eski şekillerini korudukları, **hanne** (I-5,228), kelimesinde ise kelime başında öntüreme “h” sesinin bulunduğu söylenebilir.

2.2.1.2.3.2. Kelime İçinde Ünsüz Türemeleri

-v- < -Ø-

suval (I-5,100)

⁶⁴ Nikolaus Poppe, *Altay Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri I. Kısım Karşılaştırmalı Ses Bilgisi*, çev. Zeki Kaymaz, İstanbul 1994, s. 18-22.

⁶⁵ Gürer Gülsevin, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında #h Sesi Üzerine”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten 2001 I / II*, Ankara 2003, s. 129-146.

2.2.1.2.4. Ünsüz Düşmeleri

2.2.1.2.4.1. Kelime Başında Ünsüz Düşmeleri

Ø- < y-

Azerbaycan Türkçesinde, dar vokalin önündeki “y” sesinin düşmesi hadisesi karakteristiktir. Bu ses hadisesi, Türkçenin eski dönemlerinden beri görülmekte, Azerbaycan Türkçesinde benzer kelimelerde genelleşerek, bu Türkçe için dil kuralı haline gelmektedir. Kelime başındaki “y” düşmenin etkisiyle gerçekleşen diğer bir ses hadisesi ise normalden daha kısa olan “ı” sesinin, ilk hecenin yükünü taşıyamayıp “i” sesine dönmesidir.⁶⁶ Bu ses hadisesi, Güney Azerbaycan’ın yazı dilinde⁶⁷ ve ağızlarında⁶⁸ yaygın olmakla birlikte, Türkiye Türkçesi ağızları için Doğu Grubu ağızlarını Batı ve Kuzeydoğu Grubu ağızlarından ayıran fonetik bir ölçüdür.⁶⁹ Türkiye Türkçesinde kelime başında bazen “y-” bazen “Ø-”lı olarak tespit edilen kelimelerde önseste düşme mi yoksa türeme mi olduğuna karar verebilmek için yaşayan diyalektlerle karşılaştırma yapılması gerekmektedir.⁷⁰

il	(I-1,1008)	igid	(I-6,352)
ilan	(I-2,823)	iddi	(I-5,35)
inçe	(I-2,227)	ildirim	(I-4,250)
iy ~ iğ	(I-5,173)	irag	(I-4,434)
ip	(I-2,254)	ışıklug	(I-2,776)
uce	(I-4,678)	iyne	(I-2,380)
ussug	(I-1,561)	ulduz	(I-1,267)
üreg	(I-1,470)	uzüne	(I-2,397)

Kelime ulanmaları sonucunda, ‘yan’ kelimesinin başındaki ‘y’ ünsüzü düşmüştür.

⁶⁶ Ergin, *age.*, s. 91.

⁶⁷ Sarıkaya, *agt.*, s. 161.

⁶⁸ krş. Osman Nedim Tuna, “Ebi Verdi: İran’da, Bir Türk Diyalekti”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1984, Ankara 1987, s. 224-225; Karini, *agt.*, s. 111; Gökdağ, *age.*, s. 148; Çelik, *agt.*, s. 127.

⁶⁹ Karahan, *age.*, s. 31.

⁷⁰ Gürer Gülsevin, “Türk Dilinde Bir Kelime Baş Ünsüzü Üzerine, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1987, Ankara 1992, s. 173-200.

bu an (I-1,978) **o an** (I-1,5)

2.2.1.2.4.2. Kelime İçinde Ünsüz Düşmeleri

-Ø- < -ñ-

sora⁷¹ (I-4,18)

-Ø- < -n-

ket (I-1,120)

-Ø- < -r-

aşun (I-1,526)

-Ø- < -v-

nöe (I-1,25)

2.2.1.2.4.3. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmeleri

-Ø < -n

ossu (I-2,95) **ıçı** (I-1,1)

assı (I-1,358)

-Ø < -t

dos (I-4,616) **ras** (I-2,22;I-1,306)

2.2.1.2.4.4. Grup Düşmesi

Ünsüz ve ünlünün birlikte kaybolması hadisesidir.

-Ø- < -ür-

götti (I-3,18)

⁷¹ Bu kelime “sağır n”nin eriyip düşmesi, yuvarlaklaşma hadisesi ile ilgilidir, bk. Ergin, *age.*, s.113.

2.2.1.2.5. Ünsüz Tekleşmeleri

-m- < -mm-

emisi	(I-1,800)	emi gızı	(I-5,183)

2.2.1.2.6. Göçüşme

Kelime içinde seslerin yer değiştirmesi hadisesidir. Bu değişim, Azerbaycan Türkçesi için karakteristiktir⁷². Bahar ağzında da birçok örneği tespit edilen bu ses hadisesi, daha çok içinde “l” ve “r” ünsüzleri bulunan kelimelerde görülmektedir. Göçüşme hadisesinin, Türkiye Türkçesi ağızlarında da pek çok örneği bulunmaktadır.⁷³

2.2.1.2.6.1. Yandaş Göçüşme

lb < bl

gilbe	(I-1,706)	gabler	(I-1,705)

kl < lk

tükli	(I-1,454)

rb < br

irbam	(I-3,520)

rf < fr

sôrfa	(I-3,468)

rg < gr

örgen-	(I-1,377)

pr < rp

kipri	(I-1,917)

⁷² İran ve Güney Azerbaycan’ın diğer ağızları için bk. Tuna, *agm.*, s. 225; Karini, *agt.*, s.103; Gökdağ, *age.*, s.152-153; Çelik, *agt.*, s. 129-130.

⁷³ Ayrıntılı bilgi için bk. Ahmet Caferoğlu, “Anadolu Ağızlarındaki Metathése Gelişmesi”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten*1955, Ankara 1956, s. 1-7.

rp < pr

torpag (I-2,798) **körpü** (I-1,735)

sg < ks

yosgul (I-2,482)

şg < gş

neşge (I-2,235)

şg < kş

oşga- (I-1,516)

şp < pş

taşpur- (I-2,486)

şk < kş

aşkam (I-1,102)

vr < rv

dêvriş (I-2,484)

rb < rv

arbad (I-1,53)

2.2.1.2.6.2. Uzak Göçüşme

r-n < n-r

görünte (I-2,412)

2.2.1.2.7. İkizleşme

İkizleşme hadisesi, Azerbaycan Türkçesi için karakteristiktir.⁷⁴ Türkiye Türkçesi ağızları içinde de Doğu Grubu ve Doğu Grubu ağızlarının etki alanı içinde olan Batı Grubu ağızlarında bu ses hadisesi görülmektedir.⁷⁵

⁷⁴ krş. Tuna, *agm.*, s. 225’de ikke, aşşağı, ietDe vb.; Karini, *agt.*, s. 102’de yéddi, sekkiz, doqquz vb.; Gökdağ, *age.*, s. 144’de aşsıx, ğaşsıx, oğgeder vb.; Çelik, *agt.*, s. 124’de dommuz, aşşığ, geççi vb.; Sarıkaya, *agt.*, s. 143’de yokğuş, çaķğal, saķğal vb.

-çç- < -ç-

neççe (I-1,50)

-gg- < -g-

saggal (I-2,790)

-kk- < -k-

ökküz (I-4,374) **ikki** (I-1,69)

seKgiz (I-1,200)

-ğğ- < -k-

doğğuz (I-1,84)

-mm- < -m-⁷⁶

göremmez (I-147) **soruşammedig**(I-3,37)

ekemmediyz (I-4,569)

-yy- < -y-

oxiyyamirem (I-7,104)

-nn- < -n-

onniki (I-6,854)

-pp- < -p-

teppesi (I-1,407)

-rr- < -r-

errı (I-1,234)

-ss- < -s-

yussub (I-2,295) **hessāb** (I-4,518)

kıssa (I-2,53) **issi** (I-1,1006)

nenessi (I-1,416) **kösse** (I-2,379)

kisse (I-2,963)

⁷⁵ Karahan, *age.*, s. 32-33.

⁷⁶ Azərbaycan Türkçesinde, ünsüz ikizləşməsi hadisəsinə, yetərliklik fiilinin olumsuz şəklində də sıqça rastlanılmaktadır.

-şş < -ş-

yēşşim	(I-1,139)	aşşağa	(I-2,488)
başşag	(I-3,209)	döşşek	(I-1,110)
eşşeg	(I-1,722)		

-tt- < -t-

yeTdi	(I-1,131)	ottuz	(I-1,402)

-zz- < -z-

tazze	(I-1,470)

2.2.2. KARAKTERİSTİK OLMAYANLAR

2.2.2.1. Fonetik Sebebe Bağlı Olarak Yalnızca Belirli Kelimelerde veya Eklerde Yalnızca Bir-Birkaç Kez Görülenler

Karakteristik olmayan, sadece belli kelimelerde, belli sayıda karşımıza çıkan hadiseler bu başlık altında verilmiştir.

2.2.2.1.1. Ünsüz Değişmeleri

2.2.2.1.1.1. Kelime Başında Ünsüz Değişmeleri

b- < p-

bak_ele-	(I-6,156)

c- < ç-

cegenne	(I-2,1114)

cI- < tI-

pişig cirmaği	(I-1,608)

ç- < t-

çolaş-	(I-5,52)

l- < n-

leysan (I-1,635) **lisan** (I-3,245)

n- < y-

numurte (I-2,90)

p- < f-

perverdino (I-1,633)

p- < b-

puzuler (I-5,81)

2.2.2.1.1.2. Kelime İçinde Ünsüz Değişmeleri

-ç- < -c-

meşcitler (I-4,592)

-ç- < -ş-

yaxçı (I-1,33)

-y- < -h-

köyne (I-2,916)

-ğ- < -x-

oşgar (I-4,449)

-m- < -ñ-

sumuge (I-1,522)

-s- < -z-

ússug (I-1,567)

-v- < -g- / -ğ-⁷⁷

bizov	(I-4,345)	uvul	(I-6,730)
yav-	(I-1,651)		

-y- < -r-

biyaz	(I-1,140)

-y- < -v-

göyher	(I-2,469)	sêyünnig	(I-1,1002)

-z- < -c-

mezliş	(I-2,763)

2.2.2.1.1.3. Kelime Sonunda Ünsüz Değişmeleri

-b < -f

yussub	(I-2,295)

-f < -p

mikrof	(I-1,189)

-s < -z

temis	(I-1,827)

-ş < -s

mezliş	(I-5,238)

-y < -g

göğçey	(I-6,1037)

⁷⁷ v < g değişimi, hem Türkiye Türkçesi ağızlarında ve hem de Türkiye sınırının dışındaki Oğuz diyalektlerinde bulunmaktadır. Oğuz grubu içinde bu değişim, genellikle dudak ünlüsü komşuluğunda iken gerçekleşmektedir. “Dudak ünlüsü komşuluğu” yanı sıra görülen istisnaları ise, Kıpçakça unsur olarak değerlendirebilmek için muhakkak başkaca ses, şekil ve kelime özelliklerini incelemek gerekmektedir, bk. Gülsevin, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 1 (G > V Değişmesi)”, *Yaşayan ve Tarihi Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 61-70.

2.2.2.1.2. Ünsüz Türemeleri

2.2.2.1.2.1. Kelime İçinde Ünsüz Türemeleri

-h- < -Ø-

sahad (I-3,503)

-y- < -Ø-

leysan (I-1,637)

-v- < -Ø-

duva (I-1,815)

2.2.2.1.3. Ünsüz Düşmeleri

2.2.2.1.3.1. Kelime İçinde Ünsüz Düşmeleri

-Ø- < -h-

meşet (I-2,54)

-Ø- < -n-

işalla (I-2,95) **isan** (I-3,572)

elvet (I-6,1169) **tüfeyñinen** (I-6,1138)

-Ø- < -t-

desmal (I-6,137)

-Ø- < -s-

meçidde (I-6,950)

-Ø- < -y-

gögüzü (I-3,473)

2.2.2.1.3.2. Kelime Sonunda Ünsüz Düşmeleri

-Ø < -k

yo (I-1,562) **ba** (I-1,547)

	gore	(I-1,647)		
-Ø < -t				
	behiş	(I-2,799)	vex	(I-1,62)
	cüf	(I-4,380)	guvve	(I-1,919)

2.2.2.1.4. Ünsüz Tekleşmeleri

Yan yana bulunan iki ünsüzden birinin düşmesi hadisesidir. Bahar ağzında, bu ses olayının genellikle alıntı kelimelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir.

l < ll

	maşala	(I-1,214)		
m < mm				
	hamı	(I-6,451)	ömet	(I-5,282)

2.2.2.1.5. Başkalaşma

“Bir kelimedede yan yana veya birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayı.”⁷⁸ Bahar ağzında bu ses hadisesi sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

y-n < n-n(<nl)

göynün	(I-6,658)

⁷⁸ Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 42.

II. ŞEKİL BİLGİSİ

1. EKLER

1.1. ÇEKİM EKLERİ

1.1.1. İSİM ÇEKİMİ

1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ

+LAr

İsimlerin çokluk şekillerini yapan, yani aynı türden birden çok varlığı ifade etmek için kullanılan eklerdir. Türkiye Türkçesinde olduğu gibi, Güney Azerbaycan Türkçesinde de çokluk eki “+LAr” dır.

Eski Türkçe döneminde kullanımı seyrek olmakla birlikte, günümüze kadar işlek olarak kullanılan bu ekin, Eski Anadolu Türkçesi döneminde isimlerin çokluk şekillerini yapmaktan ziyade “topluluk veya bir sınıfa âit olanların bütünü” anlamında kategori gösterdiği bilinmektedir.⁷⁹ Bu düşünceden yola çıkılarak Bahar ağzında tespit edilen çokluk eklerinin fonksiyonları verilmiştir.

1.1.1.1.1. Allomorfları

Bahar ağzında çokluk eki olan “+lAr”, genellikle “m,n” seslerinden sonra “+nAr”, “d” sesinden sonra ise “+dAr” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Ses benzeşmesi sonucunda ortaya çıkan bu değişimlere, hem Güney Azerbaycan Türkçesi ağızlarında⁸⁰, hem de Türkiye Türkçesi ağızlarında⁸¹ rastlanmaktadır.

+lAr

dağ+lar	(I-2,498)	yér+ler	(I-3,622)
yosgul+lar	(I-4,255)	biçare+ler	(I-3,646)
ay+ler	(I-3,247)	perde+ler	(I-2,526)
uş+ler	(I-1,572)		

⁷⁹ Gürer Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara 2007, s. 8.

⁸⁰ krş. Karini, *agt.*, s. 128’de xannar, qazannar, arvaddarı vb.; Çelik, *agt.*, s. 141’de zinnannar, bunnara, onnar vb.

⁸¹ krş. Gemalmaz, *age.*, s. 264’de cinner, atdar, otdar v.b; Sağır, *age.*, s. 137’de insannar, bünnar, hayvannar vb.; Günşen, *age.*, s. 109’da gelenner, ozannar, zenginner vb.; Gülseren, *age.*, s. 133’de onnar, gurşunnar vb.

+dAr

ad+dar	(I-6,1035)	élyad+der	(I-6,241)
seyid+der	(I-6,838)		

+nAr

adam+nar	(I-1,392)	kim+ner	(I-2,824)
çoğan+nar	(I-4,570)	reyn+ner	(I-2,195)

1.1.1.1.2. Fonksiyonları

1.1.1.1.2.1. “Çokluk” yapar.

- hüseyine **yér+ler** aglar, **güg+ler** aglar (I-3,622)
- **ana+lar** ağlamış, **bala+lar** duymış (I-1,369)
- bizim **dağ+lar** oddı olar (I-2,498)
- **heyban+lar** minerdile birbiriyn dālina (I-1,527)
- bice bu **reyn+neri** de diyin (I-2,195)
- titredi **perde+ler** senem_āl değdi (I-2,526)
- senne **kim+ner** güler dünya (I-5,157)
- **gedimki+ler** galça toxurdule (I-6,188)
- ağ_ıagacdi o **uzun+nar** (I-4,433)
- gale dalinne **yaten+ner** (I-6,309)
- bu **ay+lerin** adını biliriyz? (I-3,247)
- birbirine enzar ider **bengi+ler** (I-5,237)

1.1.1.1.2.2. “Sınıf, grup, kategori” yapar. Çokluk eki, isimlerin çokluk şeklini göstermesinin yanında, “sınıf, grup” yapma fonksiyonunda kullanıldığı örnekler de sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu fonksiyonu ile ismin birden çok olduğunu göstermez, bir şeyin bütününe işaret eder.⁸²

⁸² Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, s. 82.

- biz elan dünyadaki **türk+ler** (I-1,196)
- **fars+lar** hındıvana, der. (I-1,446)
- bizim orda **ustad+dar+danni** (I-1,10)
- çox **yosgul+lar** giderdi verege (I-4,255)
- **tebib+ler** bilmedi azarım, heyif (I-5,54)

1.1.1.1.2.3. “Zarf” yapar.

- gurban guni, beyram tutellē **gece+ler** (I-6,369)
- ayrı **vax+ler** nene uşağ_ içi bi şiirler oxurdi (I-6,630)
- sora o zaman **penşenme+ler** helva pişirermişle (I-6,681)

1.1.1.1.2.4. Kişi zamiri üzerinde kullanılır.

- men bilmem neme diyelle **o+lar+a** (I-1,772)
- élyadder çıxardırdi oni, **biz+ler** başarmeg (I-6,241)
- yeTdi poşdan **biz+ler+e** deymeze (I-6,521)
- **siz+ler** gaşeng danışırıyz (I-4,476)
- ele baharlıdı, **siz+ler+dennile** (I-1,515)

1.1.1.2. İYELİK EKLERİ

Bahar ağzında tespit edilen iyelik ekleri, bir kaç değişikliğin dışında, Türkiye Türkçesinde kullanılan iyelik ekleri ile aynıdır. İkinci teklik kişi iyelik eki, eski şeklini korumakta⁸³ ve “yn, geniz sesi” olarak varlığını sürdürmektedir. Üçüncü kişi iyelik eki, kendinden önce ünlü ile biten bir kelimeye bağlandığında “s” sesi, kendinden sonra üzerine isim çekimlerinden birinin gelmesi durumunda ise ekin sonunda bulunan “nazal n” sesini vermektedir.⁸⁴ İkinci çokluk kişi iyelik eki, bugün Azerbaycan Türkçesinde,

⁸³ Ayrıntılı bilgi için bk.Talat Tekin, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul 2003, s. 102; Eski Anadolu Türkçesi için bk. Timurtaş, *age.*, s. 64; Gülsevin, *age.*, s. 12; Hatice Şahin, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara 2009, s. 50.

⁸⁴ Ayrıntılı Bilgi için bk. Gürer Gülsevin, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili*, 466 (Ekim 1990), Ankara 1990, s. 187-190; Talat Tekin, “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine”, *Makaleler I Altayistik*, haz. Emine Yılmaz-Nurettin Demir, Ankara 2003, s. 131-138.

yardımcı ses ile birlikte “-uz, -üz” tek başına ise “-z” şeklindedir. Özellikle, Güney Azerbaycan ağızlarında ve Kerkük’te bu şekildedir.⁸⁵ Bahar ağızında da ikinci çokluk kişi iyelik eki “-yz” şeklinde tespit edilmiştir.

kişi	ek	Allomorfları
1. tk.	+(I)m	+m, +ım, +im, +um, +üm
2. tk.	+(I)yn	+yn, +ıyn, +uyn, +üyn
3. tk.	+(s)I	+ı, +i, +u, +ü, +sı(n), +si(n), +su(n), +sü(n)
1. çk.	+(I)m(ı)z	+mız, +miz, +muz, +müz +ımız, +imiz, +umuz, +ümüz
2. çk.	+(I)yz	+yz, +iyz, +uyz, +üyz
3. çk.	+LArI +(s)I	+ları, +leri, +darı, +deri, +narı, +neri, +ı, +i, +u, +ü

1.tk oğl+um (I-1,56)

2.tk äl+iyn (I-2,745)

3.tk deri+si (I-1,108)

gapı+sın+a (I-2,317)

1.çk bël+ümüz (I-1,57)

2.çk beden+iyz (I-1,51-52)

3.çk ad+darı (I-6,1035)

nerziyesi (I-6,407)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması

• mesela irag+ı+sı baş yiyer (I-1,792)

• hac seyd_ıbrahimnen bir+i+sini çağırardile (I-3,633)

⁸⁵ Ergin, *age.*, s. 97.

- pes buların **hamı+sı** gıyahidi (I-2,208)
- **bir+i+si** çimmigimiş (I-1,593)

1.1.1.3. HÂL EKLERİ

Hâl, isimlerin fiillerle olan çeşitli münasebetlerini bildiren bir gramer kategorisidir. Hâl ekleri, cümle içinde sık kullanılır ve cümlenin anlamına tesir eder. Hâl eklerinin hangi fonksiyon ile kullanıldığı tespit edilmezse cümleden çıkarılan anlam da yanlış olacaktır. Hâl kavramını, fiiller ile isimler arasında ilgi kuran ekler olarak tanımlayan Gülsevin, isimlerle isimler arasında ilgi kuran “ilgi hâli”nin ayrı bir başlık altında incelenmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.⁸⁶ Bu düşüncelerden yola çıkılarak, Bahar ağzında, tespit edilen hâl ekleri, fonksiyonları göz önünde bulundurularak incelenmiş, “ilgi hâli” ise ayrı bir başlık altında verilmiştir.

1.1.1.3.1. Yalın Hâl

- **beyguş** şans getirermiş (I-1,888)
- resmi **numurta** yiğ (I-2,90)
- âlimi **pıçag** kesitti (I-3,51)
- **lule** içindeki su ele bu cur geleri (I-4,603)

1.1.1.3.2. Belirtme Hâli

Türkiye Türkçesinde “+(y)I” olan belirtme hâli eki, Güney Azerbaycan Türkçesinde “+(n)I” dır.

⁸⁶ Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, s. 16.

+ (n)I

1.1.1.3.2.1. Allomorfları :Belirtme hâli eki, ünsüz ile biten kelimelerden sonra +ı, +i, +u, +ü şeklindedir. Ünlü ile biten kelimelerde ise +nı, +ni, +nu, +nü şekilleri görülür.⁸⁷

- perde+ni vurur, yıxar (I-2,527)
- bu ki ğāmá+ni götürer (I-1,130)
- eye çatar, gapı+nı çalar (I-2,493)
- bi dene çögür+ü varımış (I-2,485)
- o suvi+ni pes vererdi (I-6,244)
- annan urda sorFa+nı açardile (I-4,277)
- men yazı gapısı+nı örtüm (I-3,22)
- ay+ı gördüm (I-1,464)
- u dörd dāne+ni, uş dāne+ni geçirderdi (I-1,583)
- bu pencere+ni baba açma, soug geliri (I-5,176)

Ø

Belirtme hâli, eki Eski Türkçe döneminde isimlerden sonra +g, +ğ, zamirlerden sonra +nı, +ni, iyelik eki almış kelimelerden sonra ise +n şeklinde gelmekteydi.⁸⁸ Eski şeklin devamı olan bu kullanım, hem Bahar ağzında hem de Güney Azerbaycan'ın diğer ağızlarında tespit edilmiştir.⁸⁹

- bi hacızadenin gız+ın+Ø al getir (I-1,285)
- aşuglara gam badesi+n+Ø içirddim (I-5,267)
- herkes şal+ın+Ø bir bacadan soxurdi (I-5,224)
- gaburgası+n çardag gurdig, oturdig (I-1,344)

⁸⁷ Bahar ağzında, su kelimesinin, “su” şeklindeki telaffuzunun yanında “suv” şeklindeki kullanımına da sıkça rastlanılmaktadır. Özellikle, belirtme hali ekinin kelimeye suv+ı şeklinde eklenmesi kelimenin aslında bulunan (suv+ı < sub+ı) “b” sesinin Bahar ağzında “v” şeklinde halen daha canlılığını koruduğunu bize göstermektedir.

⁸⁸ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 232.

⁸⁹ krş. Karini, *agt.*, s. 134; Çelik, *agt.*, s. 145.

1.1.1.3.2.2. Fonksiyonları

1.1.1.3.2.2.1. Cümlede belirli nesne görevindedir.

- **suvi+ni** men her gün doldururam (I-4,101)
- **aba+nı** hadiya aparmışdı (I-2,32)
- **bura+ni** bu cur temis_élerdile (I-2,342)
- o **parageme+ni** ennirem, tapam, getirem (I-1,310)
- kemne su vererdi da **kem+i** götürdü, gitti (I-1,330)
- **gurt+u** sala teleye (I-1,453)
- derd çoxdu baharda, **derman+i** yoxdi (I-3,547)
- yağış **namazı+nı** direm (I-3,642)
- diyim, **suv+u** bağlası (I-4,417)

1.1.1.3.2.3. Diğer Hâl Eklerinin Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.3.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı

- **gaburgası+n** çardag gurdig oturdig (I-1,344)
- cār_eyledim seksen dogguz **gonşi+ni** (I-1,340)

1.1.1.3.3. Yönelme Hâli

+(y)A

1.1.1.3.3.1. Allomorfları : Ünsüz ile biten kelimelere +a, +e şeklinde, ünlü ile biten kelimelere ise +ya, +ye şeklinde gelir.

- gatugu tökerdig **neyri+ye** ya **tolug+a** ya (I-6,251)
- xan eyvaz ter **gan+a** batar (I-6,333)
- **başı(n)+e** döndüğüm sahibelzaman (I-5,269)

- bele çayı **garagı(n)+a** (I-5,215)
- **başları(n)+a bedenleri(n)+e** ağ giyerdile (I-6,404)
- beli, gızıl sahad bağlıyen **goli+ye** (I-6,667)
- gızlarımı ki vermişem **er+e** (I-1,53)
- birini çıkardermiş **yazı+ya** (I-2,893)
- seherde uğradım bir kara **milçeğ+e** (I-1,338)
- bu tükli gitti düştü **tele+ye** (I-1,453)

1.1.1.3.3.2. Fonksiyonları

1.1.1.3.3.2.1. Fiilin istikametini gösterir.

- başu açug **şam+e** giden (I-6,1201)
- gule gule yiyerdigo giderdig **sexra+yá** (I-3,484)
- şa gızı gidid **molla+ya** (I-3,358)
- yirmi gun bundan gabag men gitmişim **kerbela+ya** (I-2,11,12)
- getirerdile **bahar+a** (I-1,710)
- milçeg ganat vurdu gitti **háva+yá** (I-1,342)
- aparardıla **hamam+a** (I-2,351)
- géttim **gulamgil+e** şalı salladım (I-5,227)

1.1.1.3.3.2.2. Yüzdelik oranların belirlenmesinde kullanılır.

- meselen **yüz+e** yirmi acur vardı (I-4,220)
- veli ekseren **yüz+e** heftad, heştād (I-4,519)

1.1.1.3.3.2.3. “...için” anlamı verir.

- olan xelx geldi **temaşası(n)+a** (I-4,499)

- adaxlu gíz **beg+e** corab toxordu (I-5,223)
- sōra men gelim **xıǵmetiyz+e** (I-2,157)

1.1.1.3.3.2.4. Zarflar oluşturur.

- yeTdi neferle örgenmiřdi **sěvün+e** **sěvün+e** (I-7,29)
- nuǵra geldi **aglı+ya** **aglı+ya** (I-3,566)
- **gul+e** **gul+e** yiyerdigo (I-3,484)

1.1.1.3.3.2.5. +cAk morefimi ile birleşik yapılar oluşturur.

- **seher+eceg** basdı suva ıǵartdı (I-1,330)
- özümüz élemiřak ta **bur+aceg** (I-1,81)
- doǵguz **ay+aceg** gidélle (I-1,84)
- mesela **ălli(y)+ecek** sayabiliri (I-1,392)
- onu ikki **yaş+aceg** geydirderdig (I-1,68)
- saad on **bir+eceg** muntazir_ oldum (I-4,24)

1.1.1.3.3.3. Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılması

1.1.1.3.3.3.1. Belirtme Hâli Yerine Kullanılması

- garaldardı başları(n)+a amma inni ayrı (I-6,919)

1.1.1.3.3.3.2. Bulunma Hâli Yerine Kullanılması

- daǵlar damani(n)+e dúzúler éller (I-5,293)
- onun **yanı(n)+a** örgendim (I-1,102)

1.1.1.3.4. Bulunma Hâli

+DA

1.1.1.3.4.1. Allomorfları : Bulunma hâli eki olan +DA, eklendiği kelimeye +da, +de / +ta, +te şeklinde gelir. Ayrıca bu ekin ilerleyici benzetme yoluyla meydana gelen +na, +ne şekillerine de sıkça rastlanır.

- dogguz **yaşın+ne+ymiş** gidit (I-6,875)
- men hele bu **yaş+da+yam** yadımnan çıkırı (I-3,65)
- tükli gitti **irag+da** durdi (I-1,454)
- kösse valla **yadım+na** degil (I-2,379)
- bilmezdi ki halı **yerin+ne** deildi (I-1,185)
- keniz varıdı **gapısın+na** (I-3,221)
- sövmedanım şā **gızın+na** (I-3,357)

- olar **fikrimne** deil (I-2,479)
- o vax biz de o **ey+de** (I-1,77)
- bu bahar **çölün+ne** olardan yox (I-1,830)
- veli az su, bu **boy+da** su (I-5,218)

1.1.1.3.4.2. Fonksiyonları

1.1.1.3.4.2.1. Fiilin yapıldığı, olduğu yeri; eşyanın veya kişinin yerini bildirir.

- türk dugünü de bice **iran+na** bice **Hemedan+na** var(I-2,125)
- o vax **eyler+de** hamam yox idi (I-1,156)
- siziyo baxçe **dalın+na** yadıma geliri (I-3,665)
- çayini goyardile **kitiri+de** (I-4,274)
- lule **için+ne+ki** su ele bu curdu geleri (I-4,604)
- **dudane+de** filan zad apareyn payliyeyn (I-6,1185)
- nemilerin **yaylar+da?** (I-6,1217)
- **tej+de** pişirerdig, ulardı şire (I-6,748)

- **ket+te dam+na** baca varımış (I-1,120)
- bi nefer **çölün+ne** tele gurdi (I-1,452)
- hac seyd musa vardı **erusabat+ta** (I-2,35)

1.1.1.3.4.2.2. Zarf tümleçleri oluşturabilir.

- gırx **bés+de** diyelle sáyyıad oğlu dağdan geldi (I-1,688)
- o **zaman+na** hası yará vurarmışle? (I-2,337)
- öni bağlardim **cevannugum+na** (I-6,190)
- diyermışle mesela beyig **çille+de** (I-1,665)
- gédereyz ehli gubura, bi defa **il+de** (I-4,95)
- hammı ottuz uş **il+de** (I-5,158)
- **ay+da** altı gun gelerdi (I-2,630)
- uç **ay+da** ürgendim (I-7,12)
- **yay+da** giderem da çöle xıyer dermega (I-6,1218)
- bu millet **ğış+da, zad+da** yıgıldıla (I-3,41)

1.1.1.3.4.3. Diğer Hâl Eklerinin Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.4.3.1. Yönelme Hâli Yerine Kullanılışı

- bu ber uniyn **ússun+ne** mesela bess **elérdile** (I-1,527)

1.1.1.3.4.3.2. Ayrılma Hâli Yerine Kullanılışı

- birbir **derdin+ne** xaberdaridile (I-3,498)
- bele cācimi tutermişle u an **bu an+na** (I-1,787)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hâli

+DAn

1.1.1.3.5.1. Allomorfları : Ayrılma hâli eki kelimelere +dan / + den şeklinde eklenir. Bu ekin de bulunma hâlinde olduğu gibi ilerleyici benzetme yoluyla oluşmuş +nan, +nen şekilleri bulunur.

- kösse gelit **men+nen** neme istiri (I-2,372)
- bi de bu **aşure+dan** diyiz biraz (I,3,598)
- **xılğatim+nen** bağrım başı oldi ğan (I-5,271)
- bu gulenne, **ağzın+nan** gızıl gül deste addane (I-6,558)
- gızıl **gül+den** kokusu gelli (I-6,629)
- törk dugünü ikki **teref+den** belençik geler (I-2,111,112)
- dördünü **bir+den** goyardig yére (I-1,572)
- alla sizin kölgeyzi uşagların **başın+nan** alması (I-3,225)
- **xuda+dan** yağış ister (I-2,966)
- ğız **terefin+nen** ne nene **terefin+nen** (I-1,27)
- goyardı ğizila **torpağ+dan** (I-2,1005)
- hâcı buturu buturu **emceğın+nen** sût sagardı(I-1,102)
- **har+dan** geler bele gonag (I-2,661)

1.1.1.3.5.2.Fonksiyonları

1.1.1.3.5.2.1. Fiilin çıkış, başlangıç noktasını bildirir.

- **ey+den** giderdi eri (I-1,184)
- hac_ağa ne vax geldiz **teran+nan** (I-4,44)
- min **tümen+nen** yuxarıya neber sayıreg? (I-1,397)
- **dam+nan** salarmişle u cācim_içine uşagı (I-1,787)

- **azerbaycan+nan, bahar+dan** bi dâne belençik destan gulag_assı(I-1,358)

1.1.1.3.5.2.2. Zarf tümleçleri oluşturabilir.

- munu **gedim+nen** déyerdile (I-1,690)
- una déyerdile turşi şire u **súb+den** saxlardi (I-4,271)
- gelmemişeyz gelinin dalı sora **aşkam+nan?** (I-3,187)
- **ğış+dan** ğışa bir ay, ikki ay, uç ay giderdig mollaya(I-7,88)
- déyer ki siz **seher+den** aşkama nemileriyz (I-6,185)

1.1.1.3.5.2.3. Eşyanın, yapının hangi malzemeden meydana geldiğini bildirir.

- mesle **leş+den** gala geyrmişimiş (I-2,449)
- ele bele hamı zad olubdu **demir+den, taş+dan** (I-6,450)
- bu su içine bilmirem bice tike **gızıl+den, demir+den,zad+dan** salardılayo (I-1,163)

1.1.1.3.5.2.4. “Bir şey sebebiyle, bir şey yüzünden” anlamında kullanılır.

- xelx **acin+nen** ülerdi (I-2,948)

1.1.1.3.5.2.5. Bütünden alınan parçayı gösterir.

- bu **púller+den**, bu **gıziller+den** oğulledi, götürdü. (I-1,444)

1.1.1.3.6. Vasıta Hâli

Eski Türkçede kullanılan vasıta hâli eki “+n”dır.⁹⁰ Bu ek, bugün Batı Türkçesi yazı dillerinde, eklendiği kelimelerde kalıplaşarak, hâl eki olma özelliğini kaybetmiştir.⁹¹ Bahar ağzında da eski şeklin bazı kelimelerde kalıplaştığı tespit edilmiştir.

⁹⁰ Gabain, *age.*, s. 64.

⁹¹ Himmet Biray, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Ankara 1999, s. 237.

+(I)LA(n)

1.1.1.3.6.1. Allomorfları : Bahar ağzında, vasıta hâli eki kelimelere +(I)lA, +(I)lAn, +(I)nAn, +n şeklinde eklenir. +(I)lA vasıta hâli eki, “ile” edatının ekleşmiş şeklidir. +(I)lAn yapısı ise “ile” edatının “ile+n” şeklinde “n” ile genişletilmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. “n” ile genişletilen “ile+n” yapısı gerileyici benzeşme ile +(I)nAn şekline gelmiştir.⁹²

1.1.1.3.6.2. Fonksiyonları

1.1.1.3.6.2.1. Yapılan fiilde kullanılan vasıtayı bildirir.

- bi de **töer+inen** gorxudarmışla (I-2,993)
- adam varıdı **äli+n**en gıyırardı (I-1,553)
- donğoz **tir_+inen** mesela **zad_+inen** vurardı (I-1,877)
- onu ele **golların+n**en götürelle (I-2,127)
- biz **orağ+ınan** bele dererdig ha (I-4,231)
- eyleri **agac+inen, çub+inen** (I-4,172)
- inni de vurelle **tüfeng+inen** (I-6,1136)
- **bıçag+nan** bele keserdig (I-3,426)
- bi nazug **parçá+y**nan lif çekerdig (I-1,160)
- men munu **göz+inen** görmemişem (I-1,133)
- **kellesi+y**nen yüz min akın durdurdug (I-1,345)
- o gurd **äli+y**nen vuranne yaxçı olardı (I-1,743)
- duduleg **diş+inen** ya her **neme+y**nen bu toru gırdı (I-1,303)
- beli, xeyr **eyagı+y**nan getirdi (I-2,616)
- munu ikki **adım+nan** ölçerdile (I-1,525)
- nenem mene **kem+ne** su verer (I-1,313)

⁹² Ahmet Buran, *Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara 1996, s. 237-239.

1.1.1.3.6.2.2. Birliktelik bildirir.

- **gölzar+inen** gardaşları yeTdi dâne gardaşı vardı (I-2,428)
- **dunen bizim hâci+ynen** danişdig, hac_ali **asğeri+inen**(I-1,6)
- **terannan** **dunen**, ağa **muştafagil+len** geldim da (I-4,45)
- **saman+inan** palçug gatireg (I-2,1048)
- **mesrefe xerc_olar duğı+ynen** yağım (I-2,466)

1.1.1.3.6.2.3. Zaman zarfları yapar.

- **meselen et gıydıla gécä+len** geldile (I-2,1046)
- **dunen gécä+ynen** men gidenne olar goymedi (I-4,72)

1.1.1.3.6.2.4. Tarz zarfları yapar.

- **yiye kipri eti gizli+n+ceg** (I-1,922)
- **sağluğ+unan** beli (I-3,386)
- **gizli+n** dedeme déyerdi (I-1,926)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hâli

Eski Türkçe döneminde sadece “+çA” şeklinde kullanılan bu ek,⁹³ eşitlik, gibilik, benzerlik ifade eder.⁹⁴ Güney Azerbaycan’ın hem yazı dilinde⁹⁵ hem de ağızlarında⁹⁶ eşitlik hâli eki “+CA(K)” dır. Türkiye Türkçesinde bu ek, ötümsüz ünsüzlerden sonra “+çA”, ötümlü ünsüzlerden sonra ise “+cA” şeklinde gelir.⁹⁷ Eşitlik ekinin, ilk önce çekim fonksiyonunda mı yoksa yapım fonksiyonunda mı olduğu konusunda görüş bildiren Korkmaz, bu ekin gelişme merhalelerini göz önünde tutarak,

⁹³ Gabain, *age.*, s. 65.

⁹⁴ Ergin, *age.*, s. 239.

⁹⁵ Sarıkaya, *agt.*, s. 225’de dadluca, ucunca, yalınçığ < yalınçak vb.

⁹⁶ krş. Karini, *agt.*, s. 137’de yavaşça, dalımca, diliyecek vb.; Çelik, *agt.*, s. 148’de balaca, onlarca vb.

⁹⁷ Bu ekin Türkiye Türkçesi ağızlarındaki durumu için bk. Buran, *age.*, s. 266-285.

bu ekin, asıl görevinin çekim fonksiyonu olduğunu; fakat gittikçe bu fonksiyonunu daralttığını ve yapım eki özelliği kazandığını söylemektedir.⁹⁸

+CA(K)

1.1.1.3.7.1. Allomorfları : +ca, +ce, +ça, +çe, +cag, +ceg, +çek, +çak

1.1.1.3.7.2. Fonksiyonları

1.1.1.3.7.2.1. Eşitlik kavramı da taşıyan zarflar yapar.

- töerinen vurermişle bi dene **bala+ca** dibinnen (I-2,993)

1.1.1.3.7.2.2. Miktar bildiren zarflar oluşturur.

- bi **aç+ça** da ele öz kuyıme galmışam (I-3,275)
- türk dugünü de **bi+ce** iranna **bi+ce** Hemedanna var (I-2,125)
- men onun **gög+çek+liğine** kimin arbad görmemişem(I-1,942)
- **aram+ceg** âlini aparar bu gameyeyo (I-1,125)
- uş dene nenem rameddoğ **gizlin+ceg** verdi (I-1,925)

1.1.1.3.8. Yön Gösterme Hâli

Yön gösterme hâli eki, Eski Türkçe döneminde +garu, gerü; nadiren de ıaru, +kerü şeklindedir.⁹⁹ Bu ek, Batı Türkçesine geçerken ğ ve g'nin düşmesi sonucunda – aru, -erü şekilleri ortaya çıkmıştır.¹⁰⁰ Bahar ağzında, “dış+garı ve iç+eri” kelimelerinde bu ek tespit edilmiştir.

⁹⁸ Zeynep Korkmaz, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten*1958, Ankara 1958, s. 41-68.

⁹⁹ Gabain, *age.*, s. 65.

¹⁰⁰ Ergin, *age.*, s. 242.

+(g)ArU¹⁰¹

1.1.1.3.8.1. Allomorfları : +garı, +eri

- **dış+garı** héyette de gariban olardı, tennur_olardı (I-6,180)
- uniyn **iç+eri**, **dış+garı** héyetleri varidi (I-2,339)
- **dış+garı** héyet (I-6,181)

1.1.1.4. TAMLAMA

Bahar ağzında tespit edilen isimlerde tamlama üç tiptedir. Birinci tipte, tamlayan unsur ek alırken; ikinci tipte, tamlayan unsurun ek almadığı, tamlanan unsurun ise her iki tipte iyelik eki aldığı görülmektedir. Üçüncü tipte ise hem tamlayan hem de tamlanan unsur ek almamıştır.

1.1.1.4.1. Birinci tip:

Ünlü ile biten kelimelere +In, ünsüzle biten kelimelere ise +nIn şeklinde gelir.

+(n)In

- giderdile **dövler+in** xazanesini sindirerdile (I-1,439)
- el saluben o **milçeğ+in** dehenini ayırdı (I-1,347)
- **nöem+in** dedesi (I-1,214)
- **eri+nin** adı (I-1,184)
- **babam+iyn**, **dedem+iyn** babası (I-6,960)
- **hameden+ın** galelerini (I-2,129)

1.1.1.4.2. İkinci tip:

Tamlayan unsurun ek almadığı, tamlanan unsurun ise iyelik eki aldığı durumdur.

¹⁰¹ Yön gösterme hali eki “+gArU” için bk. Elövset Zakiroğlu Abdullayev, “Türk Dillerinde Garu Sözcüğünün Gelişimi ve Datif (Varımlı) Hâl Ekinin Kökeni Hakkında”, *Türk Dillerinin Tarihsel Gelişme Sorunları*, Ankara 1996, s. 9-18.

+Ø

- bu **arbad dövletinnen** bu gazan tükenniyo (I-1,435)
- **pişig cirmağı** (I-1,608)
- yorgan altına bice tike **gurd derisi** goyarmışle (I-1,108)
- **al gaziyesi** (I-1,195)
- béyig deri olardı, **ğuzu derisi** (I-6,240)

1.1.1.4.3. Üçünçü tip :

+Ø

Hem tamlayan unsurun hem tamlanan unsurun ek almadığı durumdur.

- seher **tele sahab** gelenne melüm_olar (I-1,466)

1.1.1.4.4. Zamirlerde Tamlama

- **men+im** payım (I-1,617)
- **sen+iyn** äliyn (I-2,745)
- **on+iyn** (I-1,504)
- **biz+im** yoldaşlarımız (I-3,12)
- **siz+iyn** kölgeyi (I-6,195)
- **olar+iyn** dalınna çox namaz gılmışam (I-6,950)
- **mun+iyn**_ussúne (I-7,76)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

1.1.2.1. BASİT ÇEKİM

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman¹⁰²

Bahar ağzında, görülen geçmiş zaman eki, ünsüz uyumuna uymaz. Ötümsüz ünsüzle biten fiillerden sonra da “d”li şekillerin kullanıldığı görülmektedir. Görülen geçmiş zaman, iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekimlenir.

-d+kişi

1. teklik	-dIm	1. çokluk	-dIK ¹⁰³
2. teklik	-dIyn	2. çokluk	-dIyz
3. teklik	-dI	3. çokluk	-dIIA(r)

1.1.2.1.1.1.1. Birinci teklik kişi:

1.1.2.1.1.1.1.1. -dIm (-dım, -dim, -dum, -düm)

- bir il içinne **gel-dim, gör-düm** (I-2,41,42)
- **gel-dim** burda xac ağagilde **örge-dim** (I-2,300)
- çoxdan da **toxuma-dım** on il var **toxuma-dım** (I-2,141)
- seherde **uğra-dım** bi kara milçege (I-1,338)

1.1.2.1.1.1.1.2. -mİşAm (-mışam, -mişem, -muşam, -müşem)

Bu ek, birinci teklik kişi için kullanıldığında “Görülen Geçmiş Zaman” ifade edebilir.¹⁰⁴

¹⁰² krş. Sarıkaya, *agt.*, s. 277-279; Karini, *agt.*, s. 163-164; Çelik, *agt.*, s. 169-170.

¹⁰³ -k/ -k/ -x eki iyelik kökenli şahıs eki değildir. Bu ses, başka bir ekin son sesi olup geçmiş zaman ekine aktarılmış ve şahıs eki olarak kullanılmıştır, bk. Ayşe İlker, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, Ankara 1997, s. 94.

¹⁰⁴ “Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zaman”, geçmişte olmuş ve bitmiş, söyleyenin görmediği, başkasından öğrendiği olayları dile getirmek için kullanılır. Bu tanımdan yola çıkan Gülsevin, böyle bir zamanın birinci kişi için kullanılmasının doğru olmadığını söylemektedir. Çünkü, birinci kişinin bizzat gözlediği olayın, başkasından “duyulma, anlatılma, nakledilme” durumu ortadan kalkmıştır. Duyulan geçmiş zaman ekinin, birinci teklik ve çokluk kişi ekleriyle oluşturdukları yapılar “Duyulan Geçmiş Zaman” değil, “Görülen Geçmiş Zaman” fonksiyonu üstlenmiştir, bk. Gülsevin, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, s. 81.

- men seni çox **iste-mişem, gel-mişem** (I-1,422)
- **gel-mişem** burda men seniyn gardaşiyem (I-1,419)
- valla men oları **işit-memişem** (I-1,629)
- bu galçaları men özüm **toxu-muşam** (I-1,832)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci teklik kişi : **-dİyn (-dıyn, -diyn, -duyn, -düyn)**

- sürmeiye her reyn_ **isse-diyn** reynelleyo (I-2,204)
- mesume **bil-diyn** neme etiydi? (I-1,910)
- sen **dur-diyn**, uze **bax-diyn** (I-2,619)
- **gel-diyn, gör-düyn** mezlişdi (I-2,763)

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü teklik kişi : **-dİ (-dı, -di, -du, -dü)**

- bu gızın súde **guru-di** (I-1,100)
- ras **gel-di** bice dâne dövlerin nenesine (I-1,415)
- uşag ki dünyaya **gel-di** (I-1,153)
- gırx gun mundan gabag ramete **gid-di** (I-2,36,37)
- dudüleg **dur-du** tiller dibine (I-1,308)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci çokluk kişi :

1.1.2.1.1.1.4.1. **-dİK (-dıg, -dig, -dug, -düg, -dık, -dik,-duk, -dük)**

- biz issida **gid-dig**, meriz_ **ol-dig** (I-2,197)
- hacıynen ileri gun **daniş-dig** çölde (I-2,582)
- ama da biz **görme-dig** u zadları (I-2,527)
- sizi **gör-düg** valla çox sêvinnig (I-3,657,658)
- cin değışdi valla da bu cini **görme-dik** ki (I-1,233)

1.1.2.1.1.1.4.2. -mİşAg (-mışag, -mişeg, -muşag, -müşeg)

Bu ek, birinci çokluk kişi için kullanıldığında “Görülen Geçmiş Zaman” ifade edebilir.¹⁰⁵

- munu biz **işit-mişeg** veli burda biz göz **gör-memişeg**(I-1,409)
- munu_çi bi dâne tazze gız **al-mişeg** (I-1,810)
- onıyn_çi de tazze adaxlu **ele-mişeg** (I-1,54)
- bu héyette elan **ek-mişeg** (I-4,464)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci çokluk kişi : -dİyz (-dıyz, -diyz, -duyz, -düyz)

- neçe siz gelmişiyz, **işid-diyz** (I-1,119)
- işiyz ras gessi, gapiz_aş-**diyz** yoldaşlarımızın_üzüne(I-3,667)
- gayn ğuda **di-diyz**, nemedi? (I-6,119)
- inni de **tani-diyz** meni (I-6,952)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü çokluk kişi : -dİlA (-dıla, -dile, -dula, -düle)

- xuda ramet_eylesi ha **gid-dile** da dünyadı da(I-2,40)
- gaşengidi béş, altı yüz nefer **gel-dile** mesÇide (I-4,53)
- öldürdüyo **gel-dile** özünü ucır nağğıs oldu (I-6,1164)

1.1.2.1.1.2. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zaman

Geçmişte vuku bulmuş olayların, olayı anlatan tarafından görülmediği, başkasından öğrenildiği ya da sonradan farkedildiği durumlar, bu zaman ekiyle ifade edilir. Bahar ağzında, genellikle –mış, -miş, -muş, -müş olarak kullanılan bu ek, üçüncü teklik kişide “-ıd, -id, -ud, -üd”, üçüncü çokluk kişide ise “-edde, -ıdde, -idde” biçiminde kullanılmaktadır. Duyulan-farkına varılan geçmiş zaman için kullanılan diğer bir yapı “-ıb(dı)”dır.

¹⁰⁵ bk. dn. 78.

1.1.2.1.1.2.1. -mİş+kişi

1. teklik	—	1. çokluk	—
2. teklik	-mİşAn	2. çokluk	-mİş(V)yz
3. teklik	—	3. çokluk	—

1.1.2.1.1.2.1.1. Birinci teklik kişi: (bk. 1.1.2.1.1.1.1.2)

1.1.2.1.1.2.1.2. İkinci teklik kişi : **-mİşAn (-mıšan, -mişen, -mušan, -müšen)**

- bu gızı harda **go-mišen** (I-1,175)
- beli meselen **çix-mišen** yazıya (I-2,625)
- xoş **gel-mišen** (I-2,785)
- **gel-mişin** bura neméliyen? (I-1,418)

1.1.2.1.1.2.1.3. Üçüncü teklik kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.1.4. Birinci çokluk kişi : (bk. 1.1.2.1.1.1.4.2)

1.1.2.1.1.2.1.5. İkinci çokluk kişi : **-mİş(V)yz (-mişeyz, -mişiyz, -muşeyz)**

- belençik bi neğil **işit-mişiyz** gedimnen (I-1,411)
- neber yani **gör-memişiyz**, ğıTlugdu işitmişiyz? (I-2,946)
- siz ğızıl ússinne **otur-muşeyz** (I-1,15)
- munu da maşşalla özüz **tik-mişiyz** (I-2,191)

1.1.2.1.1.2.1.6. Üçüncü çokluk kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.2. **-IbdI (<up durur) / -Ib**

1. teklik	—	1. çokluk	—
2. teklik	—	2. çokluk	—
3. teklik	-IbdI/-Ib	3. çokluk	—

1.1.2.1.1.2.2.1. –IbdI (<up durur)

-(y)Up zarf fiil eki ile “durur” bildirme şeklinin birleşmesinden meydana gelen, Türkiye Türkçesinde bulunmayan bu yapı –mIş+kişi veya –mIştır olarak Türkiye Türkçesine aktarılabılır. Bu ek, ‘sürmekte olan, devam edegelen bir geçmiş zaman’ fonksiyonunu da üstlenmiştir.¹⁰⁶ –Up zarf fiil morfeminin, Doğu Anadolu’daki fonksiyonlarını inceleyen, bunun yanında Azerbaycan Türkçesi, Eski Anadolu Türkçesi ve Doğu Türkçesi ile olan bağlantılarını kurmaya çalışan Zülfikar, “-p” morfeminin “geçmiş zaman” anlamındaki kullanımını Türkiye sınırları içinde, kuzeyde Çıldır ve Arpaçay’dan başlayarak güneydeki son sınır olan Van Gölü kıyısındaki Ahlat kazasına kadar vermektedir. “-IbdI” yapısı ile ilgili olarak Zülfikar, ‘-p’ morfeminin ‘-miş’ anlamında kullanılmasını sağlayan ‘turur’un zamanla aşındığını –tur şeklinde eklediğini söylemektedir. –tur şeklinin ise zamanla tonlulara –dur haline geldiğini ve bu şekilden de –dı, -di, -du, -dü şekillerinin geliştiğini ifade etmektedir.¹⁰⁷ Bu yapı, Bahar ağzında, sadece üçüncü teklik kişide tespit edilmiştir.

- ahu nalem **çolaş-ıbdı** hevāyá (I-5,52)
- déyerin bu kenedi **yapış-ıbdı** uru (I-4,671)
- valla dörd gun zad **ol-ubdu** (I-4,203)
- zamāne yaman **ol-uPdi** don bazarıdı (I-5,240)
- beli, olar da urdaki varımış, her yérdedi geyb_ **ol-ubdu**(I-6,1187)

1.1.2.1.1.2.2.2. -Ib

–IbdI yanında –Ib ekinin de duyulan-farkına varılan geçmiş zaman için kullanıldığı görülmektedir. Güney Azerbaycan’ın yazı dilinde¹⁰⁸, ağızlarında¹⁰⁹ ve Anadolu’da Kars, Bitlis, Van Gölünün kuzey kıyıları ve Kırşehir yörelerinde¹¹⁰, –Up

¹⁰⁶ Gülsevin, *age.*, s. 83.

¹⁰⁷ Hamza Zülfikar, “Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan –ip > -if Eki”, *Türkoloji Dergisi*, X/1, Ankara 1992, s. 13-20.

¹⁰⁸ Sarıkaya, *agt.*, s. 280-281.

¹⁰⁹ krş. Karini, *agt.*, s. 164-165; Çelik, *agt.*, s. 170.

¹¹⁰ Özgür Ay, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi*, Ankara 2009, s. 797.

ekinin aynı fonksiyon ile kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu ekin, bu fonksiyonu ile Bahar ağzında, sadece üçüncü teklik kişide kullanıldığı görülmektedir.

- sáyiyad oğlu **çık-ıb** dağa yani çox sougdi (I-1,687)
- nehar **gıyır-ıb** béléyiz_ıçı hac xanım (I-4,695)
- meselen evvel ingilabdan galıb kirmanşāda (I-6,871)

1.1.2.1.1.2.3. -Id / -(V)ddA

1. teklik	—	1. çokluk	—
2. teklik	—	2. çokluk	—
3. teklik	-Id	3. çokluk	-(V)ddA

1.1.2.1.1.2.3.1. Birinci teklik kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.3.2. İkinci teklik kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.3.3. Üçüncü teklik kişi : -Id (-ıd, -id, -ud, -üd)

- mesela biri mesela bi zad **ek-id** (I-1,967)
- āli **gal-ıd** xamirde (I-1,699)
- ege tellemese oğlan **ül-üd** (I-1,683)
- onniki dānenin dördü **ül-üd** (I-1,52)
- ikki dāne de burda **gal-id** (I-2,176)
- iki ildi ramete **gid-id** xacı ağa (I-2,67)
- bu **çek-id** dayyisine (I-6,358)
- bu firincekin başını **aç-id** (I-4,106)

1.1.2.1.1.2.3.4. Birinci çokluk kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.3.5. İkinci çokluk kişiyle çekimi bulunmamaktadır.

1.1.2.1.1.2.3.6. Üçüncü çokluk kişi : **-(V)ddA (- edde, -idde, -idde)**

- garibe peygam gider ki valla şahsenemi **ver-idde** äre(I-2,490)
- **getér-édde** béleyz_içi (I-1,1)
- **gel-idde** bura siziyn danuşduglarızı işidele (I-2,10)
- yaddan **çixard-edde** (I-6,571)
- men görmemişem bular da **görmî-yidde** (I-4,309)
- görer da kenni **çağır-idde** şame (I-2,518)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹¹¹

-(I)r+kişi

Şimdiki zaman eki, halihazırda devam eden eylemleri bildirir. “-ır, -ir”in geniş şekli olan “-ırı, -ır”, Güney Azerbaycan Türkçesinin şimdiki zaman şekillerinden biridir. Bu ekin ilk şekli hakkında Ergin, şu açıklamayı yapmaktadır:

Rumeli ve Anadolu ağızlarında tespit edilen şimdiki zaman ekinin “-yor” şekli “-yor” ekinin bir önceki safhasıdır. “-yorır” şeklinin sonundaki “r” ünsüzünün düşmesine rağmen “ı” ünlüsü muhafaza edilmiştir. “-yorır”dan gelen “-ır, -ir”in bir önceki safhası “-ırı, -iri” şekli olmalıdır.¹¹²

Bahar ağzında şimdiki zaman eki -ır, -ir şeklindedir. Üçüncü teklik kişi ekinde, bu ekin -ırı şeklinde fiile eklendiği tespit edilmiştir. Bahar ağzında kullanılan şimdiki zaman ekleriyle, Irak Türkmen Türkçesinde kullanılan şimdiki zaman eklerinin yakınlığı dikkat çekmektedir.¹¹³ Ayrıca Bahar ağzında, üçüncü çokluk kişi ekinde, çokluk eki “lar”ın etkisiyle meydana gelen gerileyici benzeşme sonucunda ek, -IIIa şeklinde kullanılmaktadır.

1. teklik	-(I)rAm	1. çokluk	-(I)RAg
2. teklik	-(I)rAyn	2. çokluk	-(I)rlyz
3. teklik	-(I)rI	3. çokluk	-IIIa

¹¹¹ krş. Sarıkaya, *agt.*, s. 269-274; Karini, *agt.*, s. 167-171; Çelik, *agt.*, s. 165-169.

¹¹² Ergin, *Azeri Türkçesi*, s. 201.

¹¹³ Hidayet Kemal Bayatlı, *Irak Türkmen Türkçesi*, Ankara 1996, s. 391.

1.1.2.1.1.3.1. Birinci teklik kişi : -(I)rAm (-ıram, -irem, -rem)

- inni **bil-mirem** yalannı bu söz ya gerçegdi (I-1,442)
- sōra fagat **isti-rem** munu diyem (I-2,168)
- yimagı **di-mirem**, zamanları **di-rem** (I-2,407)
- bizimkiler kimin olmille ya valla sahi **di-rem** (I-1,85)
- bu çöğürü **as-ıram** bura, men **gid-irem** (I-2,487)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci teklik kişi : -(I)rAyn (-ıreyn, -ireyn, -iriyn)

- niye **yatmi-reyn?** (I-1,327)
- inni burdan, inni **isse-reyn** başlıyım (I-2,175)
- haşfetulla ha sen unu **bil-iriyn** (I-6,90)
- **bil-iriyn** hac_aga, her cūf ne gad olardı? (I-4,650)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü teklik kişi : -(I)rI (-ırı, -iri)

- dilini **gyır-iri** yani bi özünü yerden yere **çal-iri** (I-1,176)
- ay nene ademizade iyi **gel-li** (I-1,427)
- yadımna deil mehdi yadıma **sal-iri** (I-1,349)
- her neme göyniz **isti-ri** danışacağız (I-1,32)
- tebriz **di-ri** gelirux (I-1,35)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci çokluk kişi : -(I)RAg (-ırag, -ireg, -ileg)

- **issi-reg** canı vereg (I-5,81)
- bu béle yaxçı uşag biz **bil-ireg** (I-4,687)
- elan biz ona **gül-ileg** da özümüzünküne (I-4,37)
- **bil-ileg** bizim türkümüzü (I-4,4)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci çokluk kişi : -(I)rIyz (-ıriyz, -iriyz, riyz)

- mesela elan inni **oxu-riyz, bil-iriyz** (I-2,414)
- sizler gaşeng **danış-riyz** (I-5,23)
- o gedim çardağ **di-riyz** da (I-5,132)

- beli gedimnen ki siz kimi **tanı-riyz** burda? (I-6,6)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü çokluk kişi : -III A (-illa, -ille)

- doğguz ayaceg **gid-élle** dogtora (I-1,84)
- neber **danış-illa** (I-4,10)
- men ne bilim balam buları, xaber **al-illa** (I-6,73)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman¹¹⁴

-(y)AcAK+kişi

Bahar ağzında, gelecek zaman eki Türkiye Türkçesinde olduğu gibi “-(y)AcAK” şeklindedir.

1. teklik	-AcAKAm	1. çokluk	-AcAKIg
2. teklik	-AcAKAn	2. çokluk	-AcAKIyz
3. teklik	-AcAK	3. çokluk	-AcAglA

1.1.2.1.1.4.1. Birinci teklik kişi : -AcAKAm (-acagam, -ecegam)

- neğil **dé-(y)ecağam** (I-1,4)
- o dünyaya ne cur **gid-ecegam** (I-3,330)
- herkes benim dalımı getirse ele men **gid-ecegam** ona (I-2,355)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci teklik kişi : -AcAK(V)n (-acağan, -ecegin, -eceğin)

- yani ki sen neme **ülme-yeceğin**, yani sen ne **ül-ecegin** (I-6,986)
- babacan namedi, gurTinen gıyamete **gal-acağan?** (I-1,949)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü teklik kişi : -AcAK (-acag, -eceg)

- payız ki gene çöller **gel-eceg** (I-3,262)
- bice tag gurt **galacag** (I-954,955)
- ankáranın bi gentinnen bu süz **çık-acag** (I-1,518)

¹¹⁴ krş. Sarıkaya, *agt.*, s. 274-277; Karini, *agt.*, s. 171-172; Çelik, *agt.*, s. 170-171.

1.1.2.1.1.4.4. Birinci çokluk kişi : -AcAK(Ig) (-acağig, -eceğig, -acağ, ecağ)

- déyer valla bi neğıl **isti-(y)ecağ** sizden (I-1,290)
- geştefede elan scherde **gid-eceğig** (I-6,1220)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci çokluk kişi : -AcAKIyz (-acağıyz, -acağıyz)

- gedimnen her neme göyniz istiri **danış-acağıyz** (I-1,32)
- belki eger **gal-acağıyz** (I-4,51)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü çokluk kişi : -AcAglA(-acağla, -eceğle)

- **gid-ecegle** tehğig éléyelá (I-1,517)
- kitab halinde bele déyim bahar türkîsi **dé-(y)eceğle** (I-5,44)
- siziyn adıyza orda yaz-**acağla** (I-5,42)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹¹⁵

-(A)r+kişi

Bahar ağzında geniş zaman eki, fiile “-ar, -er” olarak eklenmektedir. Üçüncü çokluk kişi ekinde, çokluk eki “lar”ın etkisiyle meydana gelen gerileyici benzeşme sonucunda ll < rl ses hadisesi meydana gelmiştir.

1. teklik	-(A)rAm	1. çokluk	-ArAg
2. teklik	-(y)ArAyn	2. çokluk	-(y)ArIyz
3. teklik	-(A)r	3. çokluk	-(y)AllA

1.1.2.1.1.5.1. Birinci teklik kişi : -(A)rAm (-aram, -erem, -ram, -rem)

- nenem mene kemne su verer annan **yat-aram** (I-1,313)
- seyd_ıbram nöesi **ol-lem** (I-1,25)
- yıx-aram berbad **eyle-rem** (I-2,436)

¹¹⁵ krş. Sarıkaya, *agt.*, s. 265-269; Karini, *agt.*, s. 165-167; Çelik, *agt.*, s. 163-165.

- men ki bele **bax-aram**, çox şükr_éli-rem ağayı sohrabi(I-1,83)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci teklik kişi : -(y)ArAyn (-arayn, -ereyn)

- bu_ul **oxu-(y)areyn** elan dıblomanı alid (I-2,282)
- sen bi müddedden sora **bah-arayn, gör-ereyn** (I-5,60)
- adam var **bax-arayn** elan burda bi essedi vardı (I-6,1005)
- ğeza **éle-reyn**, ta ezan verelle (I-6,1230)
- älinin gaynattası eyinne, memmed_aligilde **tanı-(y)ereyn** oları(I-1,987)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü teklik kişi : -(A)r (-ar, -er, -r)

- cin gel-er, uşağı **değış-er** (I-1,123)
- çemçe hatun yağı **iste-r** (I-1,697)
- o da **dé-yer** nezerim heyif (I-5,62)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci çokluk kişi : -ArAg (-arag, -ereg)

- sizin_çi **gid-ereg** öra **gid-ereg** agaya (I-5,117)
- ele **dé-(y)ereg** (I-6,889)
- biz belençik ilanı **gez-ereg**, gédıdig içinnen dua **oxu-rag**(I-6,1166)
- bi béle talara **gid-ereg** bi béle adam görüreg (I-1,941)
- meselen birden gider ta älliyeceg, **say-arag** (I-6,889)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci çokluk kişi : -(y)ArIyz (-(y)ariyz, -(y)eriyz)

- bilmem da siz de **go-yeriyz?** (I-5,705)
- bice eger olardan yadiyzda var oxuyun, uşag_ için **oxu-yariyz**(I-3,347)
- noxuda neme **dé-yeriyz?** (I-3,410)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü çokluk kişi : -(y)AllA (-alla, -elle)

- ege tüketmesen **bil-elle** (I-1,431)
- pes, burda tapmaca belençik kıssa kıssa sözlere **dé-yelle**(I-1,253)

- al muncugi, bular **bil-elle** ya bilmiyele (I-1,129)
- inni hemen **yorul-alla** (I-2,159,160)
- ona dúnyada **di-yelle** trk dugúnü (I-2,123)

1.1.2.1.2. KİPLER

1.1.2.1.2.1. Emir / İstek

Türk dilinde, emir ve istek için kullanılan aynı ek, hem emirin hem isteğın fonksiyonlarını karşılayabilmektedir.¹¹⁶ Bugün “Dilek-İstek Kipleri” başlığı altında verilen “Emir”, “İstek”, “Dilek-şart” ve “Gereklilik” kiplerini, Eski Türkiye Türkçesinde, fonsiyonları itibariyle ayrı ayrı müstakil şekiller olarak gösterilmesinin zorluğuna değinen Gülsevin, bunun nedenini bu kiplerin hepsinde “bir şeyin yapılmasının, ben tarafından istenmesinin” söz konusu olduğunu belirtmiştir.¹¹⁷

Bu düşünceden yola çıkılarak, Bahar ağızında da emir/istek ile ilgili verilen örnek cümlelerde, bu yapının bir bütün olduğ ve birbirinden ayrılmasının anlam açısından eksikliklere yol açacağı tespit edilmiş, bu yüzden “emir/istek” başlığı altında verilmesi uygun bulunmuştur.

Türk dilinin bütün tarih aşamalarında durumunu muhafaza eden “-ğıl, -gil” eki, Doğu Anadolu ağızlarında¹¹⁸ ve Azer lehçesinde “-gınan, -ginen” şeklinde varlığını sdrmektedir. “-gınan, -ginen” ekinin sonunda bulunan “-n” hakkında Caferoğlu, “Türk lehçelerinde bolca bulunan treme bir sestten başka bir şey değildir” yorumunu yapmaktadır.¹¹⁹ Bahar ağızındaki, ikinci teklik “emir/istek” eklerinden biri olan ve sadece ince şekli ile kullanılan “-ginen” eki, hem Güney Azerbaycan’ın yazı dilinde¹²⁰ ve ağızlarında¹²¹ hem de Irak Türkmen Trkesinde¹²² de görülmektedir.

¹¹⁶ Gülsevin, *Uşak ili Ağızları*, s. 115.

¹¹⁷ Gülsevin, “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ zerine”, *Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 229-247.

¹¹⁸ Ahmet Caferoğlu, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları*, Ankara 1995, s. 20,22; Olcay, Ercilsun, Aslan, *a.g.e.*, s. 21.

¹¹⁹ Ahmet Caferoğlu, “Türkçemizdeki -ğıl ve -gil Emir Eki”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1971, Ankara 1971, s. 10.

¹²⁰ Sarıkaya, *agt.*, s. 285’de doğgınan, ovgınan vb.

¹²¹ Karini, *agt.*, s. 176’da tutgınan, vrginen vb.

¹²² Bayatlı, *age.*, s. 393’de verginen, lginen vb.

1.1.2.1.2.1.1. Birinci teklik kişi :

-(V)m (-am, -em, -ım, -im)

- bi yalan söz dimişim ha inni seniy_ için ne **di-(y)im** (I-2,660)
- hac xanım bulardan ikkisini salag, sōra men **gel-im** xığmetiyze(I-2,157)
- hemsayesiz nece ōrda **gal-ım** men (I-5,91)
- uryan cismim nece ōrda **sal-ım** men (I-5,84)
- elan altına bi **bax-im** bağışliyin çox nazig olar (I-2,135)
- men bu türküleri **yaz-am** (I-1,287)
- issirem o paragameni **ennir-em, tap-am getir-em** (I-1,310)
- araram namaz **gıl-am** (I-2,33)
- tağdir budu bu derdinen **ül-em** men (I-5,72)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci teklik kişi :

-Ø

- men ezadan çıxdım sen ne **çıg** (I-6,1105)
- nadır, sen **gid oxı** (I-2,280)
- men garibem **aş** gapını (I-2,496)
- **git** esil tegegten gāvun der getir (I-1,287)
- sen **git** gurugu **yi** (I-1,455)

-ginen

- hezar tumen **ve-ginen** (I-3,180)
- dur zuhur **ét-ginen** sahibelzaman (I-5,274)
- az xasis **ol-ginen** (I-6,995)
- **git-ginen** zad_ele, çöreği tük eyág_altına (I-6,1072)
- munu çek, bu şeyi **çek-ginen** (I-2,601)
- du **ged-ginen** yağ kuzesinin ağzuna bax (I-1,682)

-Ayn (-ayn, -eyn)

- onu **gel-eyn, ver-eyn** sēyid kese (I-6,1118)
- şah, şax yanna **gid-eyn** sözün geçer (I-3,324)
- u şer **at-eyn** áyeg_ altına, munin başına şer düşer (I-6,1065)
- cönemmerg **ül-eyn** (I-2,562)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü teklik kişi :

-sI (-sı, -si)

- irag yoldan dayın **gel-si** (I-1,476)
- kağaz yazım ağın **gel-si** (I-1,477)
- mene bi nefer burda bi dāne destan **di-si** (I-1,357)
- sultan **çix-sı** taxta divan **ele-si** (I-5,235)

-A (-a, -e)

- irağınnan öz başın **yi-(y)e** (I-1,795)
- uşag ki issēri nene garına **ol-a** (I-1,49)
- bi uşag istermiş **dog-a** (I-1,45)
- gid-ıyn, vériyn uni seyid **sal-a** (I-6,1026)
- bu istiri **yıx-a** bizi (I-2,663)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci çokluk kişi :

-Ag (-ag, -eg)

- gelin burdan **gaç-eg** (I-1,305)
- hac xanım bulardan ikkisini **sal-ag** (I-2,157)
- he **gel-eg** şemme guni (I-1,866)
- gelin **gid-eg** oğulluga (I-1,621)
- gonşiler da goymazdi **yat-ag** (I-4,68)
- bice **gid-eg** penşenme diye, **gid-eg** fata **ver-eg** (I-4,84)
- mehelli fursaddir **al-lag** intigam (I-5,279)
- görünte déyerdile gelin **gid-eg** görünte oluPda (I-2,410)
- biz icazetimiz yox gapini, bacani **aç-eg** (I-2,495)

- gelin **gid-eg** oğulluya (I-1,621)
- meselen inni **soruş-eg** da burda galsı (I-2,219)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci çokluk kişi :

-Iyn (-iyn, -iyn)

- **gal-iyn** bice loğma pennir çöreğimiz var (I-3,654)
- o çennimegren filankesden **gid-iyn, al-iyn, getir-iyn**(I-1,748)
- **vur-iyn** türk uşığı namus gunidir (I-1,362)
- elan **dur-iyn** da **bax-iyn** (I-2,134)

-Iyz (-iyz, -iyz)

- galçaları özüm toxumuşam, hammını gidenne **bah-iyz** (I-2,78,79)
- o teziyeden **di-(y)iyz** neberimiş (I-2,286)
- buna kipri **ver-iyz** siz (I-1,922)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü çokluk kişi :

-sIIA(r) (-sılar, -siler, -sıla, -sile)

- bu gaşeng türki danışmaglar orda **işit-siler** (I-1,359)
- meselen **dime-sile** bi it bi iti yudı gelir (I-6,935)
- tez geçanı bu ber tag tag ele ki bular **bil-siler** (I-1,435)
- bismillahirrahmanirrahim deyib sol gıçıy_at ki cinner **gis-sile**(I-2,890)

-AlA(r) (-alar, -eler, -ala, -ele)

- isterdile meselan çardak **sal-alar** (I-2,1040)
- biz gej geldig bura, yavaş yavaş istille **gid-ele** bular a(I-1,350)
- istille bu gécā su **ver-ele** belemize (I-2,961)
- bular da istille **gid-ele** (I-3,37)

1.1.2.1.2.2. Dilek

“-sA” eki, bugüne kadar “fiil kipleri” bahsinin “dilek şart” bölümünde verilmesine rağmen, dilek bildiren birkaç özel kullanım dışında, cümlede yüklem görevi taşımayan bu ek, zarf-fiil ekleriyle daha fazla fonksiyon birliği göstermektedir.¹²³ Bu düşünceden yola çıkılarak, Bahar ağzında, sadece dilek bildiren kullanımlar bu başlık altında ele alınmıştır.

1.1.2.1.2.2.1. Birinci teklik kişi : -sAm (-sam, -sem)

- haçanceg **ol-sam** sa vo ba vo ri (I-5,272)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci teklik kişi : -sAyn (-sayn, -seyn)

- **dime-seyn** yandırdin (I-2,979)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü teklik kişi : -sA (-sa, -se)

- benim oğlanlarım **gel-se** (I-1,417)
- eger yadıyza **düş-se**, diseyz, memnun oluleg (I-1,290)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci çokluk kişi : -sAg (-sag, -seg)

- ege Hemedan yiyecegi oluP **duş-seg** (I-4,631)
- buları bi yaxçı zada **verebil-seg** (I-2,166)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci çokluk kişi : -sAyz (-sayz, -seyz)

- eger yadıyza düşse, **di-seyz**, memnun oluleg (I-1,290)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü çokluk kişi : -sAlA(r) (-salar, -seler, -sala, -sele)

- gedimnen biraz belemize terif_ **éle-seler** (I-6,5)
- xaber al-sala ördä reza nam be nam (I-5,102)

¹²³ Gürer Gülsevin, “Türkçede -sA Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili*, 467 (Kasım 1990), Ankara 1990, s. 276-279.

1.1.2.1.2.3. Gereklilik

Eski Anadolu Türkçesinde bu kip için belirli bir ek mevcut olmayıp, gerek kelimesi ile birlikte -A istek veya -sA şart ekleri ile oluşturulan birleşik bir yapı kullanılmaktaydı.¹²⁴ Bahar ağzında gereklilik, gerek kelimesi ve emir/istek ekinin birlikte kullanılmasıyla oluşturulmaktadır.

1.1.2.1.2.3.1. İkinci teklik kişi : **gereg / -Ayn**

- sen ki özün **gereg** buların hammını **bil-eyn?** (I-6,1188)
- u bi aya **gereg**, gene gid-eyn, gene **gal-ayn** mesçidde ya (I-6,1232)
- beli, çöregi **gereg** ki héç **atmi-(y)eyn** eyág_ altına (I-6,1068)
- ama ilan var **gereg üldür-eyn** (I-6,1141)
- **gereg** uni aldın **tük-eyn** déyer gapı gicingine (I-6,1062,1063)
- **gereg** gideyn hob ora reyngerezhaneye (I-2,209)

1.1.2.1.2.3.2. Üçüncü teklik kişi : **gereg / -A**

- veli **gerek** eyi **ol-a** ey alala ya kira éyliyele gidele ura (I-4,161)
- o **gereg gid-e** (I-6,287)
- **gereg** geli meni **apar-a** da otururam ele bu sannel_ussúnne(I-3-578)

1.1.2.1.2.3.3. İkinci çokluk kişi : **gereg / -Ayz**

- ama bildiğim gadarıyla da ele didile heyş **gereg getirmi-(y)eyz**(I-2,326)

¹²⁴ Şahin, *age.*, s. 69-70.

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

Görülen geçmiş zamanın hikâyesi, Azerbaycan Türkçesinin edebî dilinde kullanılmamaktadır.¹²⁵ Nitekim, Bahar ağzında da bu yapıya rastlanılmamıştır.

1.1.2.2.1.2. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci teklik kişi : -mİşdİm

- zada, bacıma zeng **vur-mişdim** ki görün ee emmini (I-5,182)
- biz héç muni, men **ışitme-mişdim** (I-6,1115)
- şemme guni **apar-mışdim** (I-1,862)
- **görme-mişdim** ha ama déyerdile orda gılligudug vardı(I-2,914)

1.1.2.2.1.2.2. İkinci teklik kişi : -mİşdİyn

- numurta ele bu púlinen ki **saxlama-mışdiyn** (I-2,684)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü teklik kişi :

-mİşdİ

- hacı ağa rameddoğ çöl **ek-mişdi**, bostan **ek-mişdi** (I-2,960)
- gabileluğ **oxuma-mişdi** (I-1,64)

-İddİ

- bu neşheden **toxu-(y)iddi** (I-2,183)
- na valla **dimi-(y)iddi** ama déyerdi bize duşmez (I-2,731)
- ege yadıydzadı **gal-ıddı** bi zad_ola (I-2,464)
- elan na bilen **ğalmi-(y)iddi** (I-1,14)

¹²⁵ İlker, *age.*, s. 133.

• u da ki **yoxli-(y)iddi** (I-6,679)

• bu onun sdni **yi-(y)iddi** (I-1,801)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci okluk kişi : **-mİşdİg**

• beli, biz **eylen-mişdig** urda (I-7,42)

• munu **gıyır-mişdig** (I-1,926)

• dangı **goy-mişdig** sinze guni (I-3,665)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci okluk kişi : **-mİşdİyz**

• gelmişdi, metel olmuşdu, siz **gitme-mişdiyz** (I-4,25)

• heç **eşit-mişdiyz** munı? (I-6,829)

1.1.2.2.1.2.6. nc okluk kişi : **-mİşdİİA, -İddİİA**

• **sal-mişdİİA** belesini gitmişo İİere (I-6,520)

• muniyn **saxla-mişdİİe** (I-6,533)

• xamir **ele-mişdİİe**, uş geçe gunnuz **yat-mişdİİe**, tkenmemişdi (I-6,537)

• bu uşag olmişdi uş dene, **d-mişdİİe**, **gt-mişdİİe** (I-6,562)

• un neferin **İİ-ddİİe** (I-3,431)

1.1.2.2.1.3. şimdiki Zamanın Hikyesi

1.1.2.2.1.3.1. Üçüncü teklik kişi : **-İrdİ**

• maşın **işli-yirdi** da (I-7,119)

1.1.2.2.1.4. Geniş Zamanın Hikyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci teklik kişi : **-(V)rdİm**

• men **rt-erdim** (I-3,23)

• emceğimin birini onnan **ogulla-rdım, ver-erdim** (I-1,799)

• men o mecal gala **toxu-rdım** (I-1,276,277)

- özüm parça_ **as-ardım** (I-2,329)
- arabî danışerdile men çox ona halı_ **ol-ardım** (I-2,15)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci teklik kişi : -**ArdIyn**

- **bax-ardiyn** ya **di-(y)erdiyn** boşdi (I-1,563)
- bu da ärüz bu daşı bu bəşini **sal-ardiyn** bura (I-1,579)
- äl yıgmáydi, äl yigma yáni bunin dörd birini **at-ardiyn**(I-1,576)
- gozag gozag olanna téz agacı **sal-ardiyn, çövur-erdiyn, çövur-erdiyn** (I-3,440)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü teklik kişi : -**ArdI**

- o da gaşeyng bizimçi **oxu-rdu** (I-1,13)
- bele **ule-rdi**, bele **ule-rdi** ya (I-6,1015)
- bi buturi seheri bi buturi aşkam súd **getir-erdi, ver-erdi**(I-1,102)
- bi dáne **at-ardı** bunu **geçird-erdi**, bi dáne **at-ardı** munu **geçird-erdi**(I-1,584)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci çokluk kişi : -(V)**rdIg**

- hamamı umumiye **apar-ardıg** (I-1,157)
- ineg **sağ-ardıg**, balasını perveriş **ver-erdiğ** (I-1,450)
- bu uşag_ içi zad mad **oxu-rdıg** (I-1,12)
- tennur var, ocağ var, xamir **yap-ardıg** (I-1,1010)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci çokluk kişi : -(V)**rdIyz**

- ayrı neme **oxu-rduyz** uşaglar_ içi (I-1,473)
- mesela neberidi onu siz **yığır-erdiyz** (I-2,303)
- siz yadıza gelli neber **toxu-rduyz?** (I-2,113)
- galça toxıyanne neme **dé-(y)erdiyz** (I-2,76)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü çokluk kişi : -(V)**rdIIA**

- bu goca arbadlar eyran aş **pişir-erdile** (I-1,704)

- bu cur **yi-(y)erdile, iç-erdile** (I-1,441)
- burda nenelerine xıtıtır **al-ardıla** (I-1,441)
- yaráni bi bele **gırx-ardıla** burani bu cur temis_ **éle-rdile**(I-2,342)

1.1.2.2.1.5. Gelecek Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci teklik kişi : -AcAğdIm

- o zaman bice onu **soruş-acağdım** (I-2,109)
- başiyn ağrıdireg ama ee lutfiz vardı ama munu **soruş-acağdım**(I-7,115)

1.1.2.2.1.5.2. Üçüncü teklik kişi : -AcAğdI

- beyram gécâsi de ki subh ol-acagdı (I-6,148)

1.1.2.2.1.5.3. Birinci çokluk kişi : -AcAğdIlg

- bugün nehardan gabag, ee hacı irbam yanna **gid-ecağdig**(I-5,13)
- direm sizi geblı bu ki sizi yoreg bi zad **soruş-acağdig**(I-2,423)

1.1.2.2.1.5.4. İkinci çokluk kişi : -AcAğdIlyz

- siz ayrı neme **soruş-acağdiyz?** (I-6,972)

1.1.2.2.1.6. Gerekliliğin Hikâyesi

1.1.2.2.1.6.1. Üçüncü teklik kişi : gerek / -(V)ydl

- **gerek** gizledeydin ta garın beyüg **ol-aydi** (I-1,60)
- meselen **gerek** xag **bilmi-(y)eydi** (I-4,304)
- bu gerek **gal-aydi** arxaya (I-1,583)
- **gereg gal-iydi** da sözünü salmazdıla yére (I-3,200,201)

1.1.2.2.1.6.2. Üçüncü çokluk kişi : gerek / -(V)ydlIA

- **gerek** urda **vur-(i)ydile**, u xatdan **vur-(i)ydile** (I-1,523,524)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Duyulan-Farkına Varılan Geçmiş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.1.1. Üçüncü teklik kişi : -mİş(I)mİş

- nem **ol-mişimiş** eyvaz? (I-6,277)
- cevadı **apar-mışımış** xamama (I-1,855)
- o yeTdi il gariblugda **gocal-mışımış** (I-2,523)
- heçkes onıyn dalını **getime-mışımış** (I-2,452)
- mesle leşden ğala **geyr-mışımış** (I-2,449)

1.1.2.2.2.1.2. Üçüncü çokluk kişi : -mİş(I)mİşlA

- urda ba libası mobeddel meydanı **tut-mışımışle** (I-6,318)
- bular da **sal-mışımışle** tur içine (I-6,319)

1.1.2.2.2.2. Geniş Zamanın Rivayeti

1.1.2.2.2.2.1. İkinci teklik kişi : -ArmİşAyn

- mesela sözün direm **gör-ermişeyn** (I-1,967)
- neme de **dé-(y)ermişeyn** yaxçı (I-5,60)

1.1.2.2.2.2.2. Üçüncü teklik kişi : -Armİş

- sora buniyn bi gelini **ol-armiş** (I-2,380)
- her yérde béhterin cevan **ol-armiş** ki koroglu **getir-ermiş** da(I-6,280)
- bilmirem bi kuf **as-armiş**, nemilermiş (I-6,385)

1.1.2.2.2.2.3. İkinci çokluk kişi : -(A)rmİşIyz

- bi de bu ğedim bele béş şekille **oxu-(y)armışiyz** (I-2,463)
- o neme diyelle, biçin miçine **gid-ermişiyz** a olardan di(I-4,226)
- o ğedim neme nemi **işle-rmişiyz?** (I-4,253)
- déyim ta ha bi de kere **tút-ermişiyz?** (I-6,250)

1.1.2.2.2.4. Üçüncü çokluk kişi : -(A)rmışla

- gırxınna bi iş gör-ermişle, bilem munu hamama **apar-armışla**(I-1,154)
- arbadlar **gid-ermişle**, kişiler **gid-ermişle**, neber olardı?(I-2,303)
- sora neme déyer türkî **oxu-(y)ârmışle?** (I-2,300)
- bi de kelle **yar-armışle** (I-1,770)
- bi pāk demān xānim emceğinne sūt ola **apar-armışla**(I-1,93)
- uşag doğannan sora bilmirem **getir-ermişle** (I-1,46)
- o cinner ki adamları **apar-armışla** (I-6,1034)
- hammı yérde bu galça **toxu-(y)armışle** (I-2,96)

1.1.2.2.3. ŞART

Cümlede yüklem görevi taşımayan, zarf tümleci yapan “-sA” ekinin şart fonksiyonundaki kullanılışlarını bir kip değil, zarf-fiil eki olarak değerlendirmek gerekmektedir.¹²⁶ Konu bütünlüğünün bozulmaması açısından, şart bileşik çekimi, bu başlık altında verilmiştir.

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.1.1. İkinci teklik kişi : -sAydİyn

- eger zad **ele-seydiyn**, götüreydin malum_olardı (I-4,560)

1.1.2.2.3.1.2. Üçüncü teklik kişi : -sAydİ

- eger atmış beş yaşım **ol-saydı** déyerdim, elliyo om beş (I-1,389)
- o kitap uzúnnen yadıma **sal-saydı** (I-1,355)
- ege bugün **gal-seydi** (I-4,67)
- xamir eléyenne tennur varidi ya sūd ege **git-seydid**, yağlı xamir eyliyeydig (I-6,159)

¹²⁶ Ayrıntılı bilgi için bk. Gülsevin, *agm.*, s. 276-279; Leylâ Karahan, “-sa / -se Eki Hakkında” *Türk Dili*, 516 (Aralık 1994), Ankara 1990, s. 471-474.

1.1.2.2.3.2. Geniş Zamanın Şartı

1.1.2.2.3.2.1. İkinci çokluk kişi : -(A)rsAyz

- ya bi neğıl ya bi zad eger lutf_eyle-rseyz memnun oluleg(I-3,72)

1.1.2.3. EK-FİİLİN ÇEKİMİ

İsim ve isim şekillerinin fiil haline getirilmesi, isim cümlelerinin ortaya çıkarılması için “i- (< er-)” fiili kullanılmaktadır.¹²⁷

1.1.2.3.1. HİKAYE

1.1.2.3.1.1. Birinci teklik kişi : +(y/I)dIm

- men ki **goce+ydım, cevan+ıdım** ele elerdim(I-6,193)
- hemi de men tazze **zeisban+ıdım** (I-1,889)
- biz gonşu deel o mecal **uşağ+ıdım**, gonşu deel (I-2,921)
- gedim **gāvunkār+ıdım** da (I-7,32)

1.1.2.3.1.2. Üçüncü teklik kişi : +IdI

- o mecal, sahad **yoX+ıdı** (I-3,503)
- annan gabag bele **sağlam+ıdı** (I-1,238)
- gızılı **meriz+ıdı** (I-1,99)
- u sevādı **yoX+ıdı** (I-1,64)
- uşag da ki isterdi gele dünyaya emri **perverdigar+ıdı**(I-1,62)

1.1.2.3.1.3. Birinci çokluk kişi : +(y/I)dIg

- yeTdi **gardaş+dıg** (I-2,439)
- hammımız birbir_içinne+ydıg (I-5,195)
- biz **xoş+ıdıg** heyrad_ossu, toy_ossu (I-5,231)

¹²⁷ Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, s. 314.

- seyd nasır mekkede hem **sefer+idig** (I-2,49)

1.1.2.3.1.4. İkinci çokluk kişi : +(y/I)dIlyz

- siz ağa seyd bu çardagda+ydiz ya (I-5,132)

1.1.2.3.1.5. Üçüncü çokluk kişi : +(y/I)dIIA

- olar bi **ayri+ydile** valla (I-1,294)
- balam apardı **teranna+dile** (I-2,298)
- seniyn yoldaşların, dosların **yaxçı+dile** (I-4,616)
- cevannar da ossi, **mesçitru+idile** (I-4,590)
- bular çox çölde **xoş+idile** (I-5,127)

1.1.2.3.2. RİVAYET

1.1.2.3.2.1. Birinci teklik kişi : +(I)mIşAm

- ayri curimiş, ayri **cur+imişem** dubara axırinne (I-5,31)

1.1.2.3.2.2. İkinci teklik kişi : +(I)mIşAyn

- uşağ+imişeyn da (I-6,756)

1.1.2.3.2.3. Üçüncü teklik kişi : +(I/y)mIş

- eyvaz kimin hoşgil cevan **yox+imiş** (I-6,279)
- yér_ **içinne+ymiş** ele hemi bu gāma döşşek altınneyimiş(I-1,122)
- bi de sūd nene **var+imiş** (I-1,90)
- buniyn adı peri **xanım+imiş** (I-2,459)
- äl işleri mesela **galçe+ymiş**, **cacim+imiş** (I-2,114,115)
- a çox **gaşeng+imiş** bu (I-2,133)
- baharin neşvesi **ayri+ymiş** (I-2,104)
- bu **gaşeng+imiş**, uzinne xet **yox+imiş** (I-6,284)

1.1.2.3.2.4. İkinci çokluk kişi : +mİşIyz

- diriyz ki zeisban onu siz de geyçe baharda **var+mışiyz**(I-2,861)

1.1.2.3.2.5. Üçüncü çokluk kişi : +(y/I)mİşlA

- o da urda ki **kafeste+ymişle** (I-6,334)
- hac_aga biçin, neme dirin déyderdiyn, kimler o zaman **xıbri+ymişle?**(I-4,237)
- meselen peri **zad+imişle** (I-6,553)
- sōra bu desseler_çinne arábler **var+mişle** (I-6,413)

1.1.2.3.3. GENİŞ ZAMAN

Bahar ağzında, üçüncü kişi çekiminde “+dur (<ur-ur)” kullanılmaktadır. Genellikle “+dur”un sonundaki “r” ünsüzünün düşmesi sonucunda “+dI” kullanımı yaygınlaşmıştır. Ayrıca üçüncü kişi çekiminde, ilerleyici benzeşme sebebi ile nn < nd ses hadisesine rastlanılmaktadır.

1.1.2.3.3.1. Birinci teklik kişi : +(y)Am

- men **goleybanu+yam** (I-2,594)
- **sade+yem** (I-3,332)
- men burda **ac+am, susuz+am** (I-3,499)
- **rahat+em** burdan çox çox **rahat+em** (I-5,169)
- men seyyidi evladı **peygamber+em** (I-3,175)
- mēm seniyn **gardáš+iyem** (I-1,420)

1.1.2.3.3.2. İkinci teklik kişi : +(y)An

- sen buların **dayısı+yen** (I-1,435)
- sen **pīr+en** (I-3,83)

1.1.2.3.3.3. Üçüncü teklik kişi : + DI(r)

- adım **xatun+ni** (I-2,162)

- xeyr baba u **yalan+ni** (I-6,1001)
- ayrı yérde **ustad+dı, muallim+ni** orda (I-4,36,37)
- siziyn çölüyiz maşalla **sefalı+dı** (I-5,124)
- bular da benim **yadigarlugum+nu** (I-2,164)
- müşgülgüşa namus **guni+dir** (I-1,363)
- bu hane bizim_çi billin ne **muhim+ni** (I-2,813)

1.1.2.3.3.4. Birinci çokluk kişi : +(y)Ag

- hammiynen elan çölümüzde ele **gonşi+yeg** (I-2,579)
- yeTdi poşteceg **udumli+yeg** (I-1,146)
- valla **ezalı+yag** (I-5,147)
- xanımı bizim danişkada bahameg bi **danişkada+yeg**(I-4,35)

1.1.2.3.3.5. İkinci çokluk kişi : +(y)Iz

- néçe yaşinde+yiz? (I-6,850)
- siz bi **yaşda+yiz** bes (I-1,802)
- **yaxçı+yiz** inşalla (I-3,2)
- ya gideriyz bahara, **baharda+yiz**, harda, hası musafırxanası var?(I-4,681)

1.1.2.3.4. Ek-Fiilin Olumsuzu : degil, değil(deil)+kişi

Ek fiilin olumsuzu, “değil” edatının çekimi ile yapılmaktadır.

- men geldim bu bir il_ içinne, bir il yarımını burda **deilmişem**(I-2,41)
- men axır heyş sad **deilmişem** (I-4,118)
- gene_ hamdulla pis **degileg** (I-1,82)

1.1.2.3.5. Ek-Fiilin Zarf-Fiili iken : -eken , -ekene

Ek fiilin zarf fiili olan “-iken” kullanımı, Bahar ağzındaki bir kaç cümlede tespit edilmiştir.

- **issi-yeken** goyen u tişki salar (I-1,847)
- **var-ekene** gadrini biliri da (I-5,221)

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Eklendikleri kelimenin çeşidini değiştiren (fiilimsiler) ya da gramer kategorilerinde farklılıklara yol açan (çatılar) eklerdir.¹²⁸

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler

“Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere –mAk, -mA ve –İş / -Uş ekleri ile kurulan fiilin adı”¹²⁹ şeklinde tanımlanan mastarlar adların tüm özelliklerine sahiptirler, başka bir deyişle onlar da adlar gibi çekimlenirler. Fiillerden geçici isim, sıfat ve zarf yaparlar.

1.2.1.1.1.1. Mastar Ekleri

“–mAk, -mA, -İş” ekleri eklendikleri fiili geçici isim haline dönüştürürler.

1.2.1.1.1.1.1. –mA (-ma,-me)

- âvşar da beleydi ya bax âl **yığ-ma** (I-1,575)
- ay **gör-me** de mesela zad_ elemişen (I-2,639)
- héyete gâre badımcân **ek-me** düşmez (I-2,717)
- **sür-me** çekerdile (I-2,796)
- dessar, **yar-ma** çekerdig meselen (I-2,1058)
- beli o **dola-ma** da ele var (I-1,832)
- daha **gal-ma** zad yox idi (I-3,373)
- biraz déyin uşag **doğ-ma+dan** déyin (I-6,470)

¹²⁸ Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, s. 131.

¹²⁹ Korkmaz, *Gramer Terimleri Sözlüğü*, s. 155.

- vurárdile, vurárdile bi **dola-ma** vurárdile (I-1,549)

1.2.1.1.1.2. –mAg (-mag, -meg)

- şemme **oyná-mag** (I-1,545)
- galça **toxu-mag** nemedi? (I-2,99)
- **yé-mag iş-mag+ım** var (I-5,170)
- biçin **der-mag** (I-4,228)
- bu ee ey **sal-mag** u curimiş o (I-4,219)
- burdaki gedim **yé-mağ+lardan** neme pişirermişle (I-3,394)
- tebrizden úste gidib de **gez-meg+a** (I-3,383)
- niye déyerdile nezar **dey-mag** (I-3,291)
- yaxçı deil bele zadları **di-mag** (I-1,841)
- yağış başlardı **yağ-mag+a** (I-1,660)
- damnan **sal-mag** (I-1,791)
- ineg **sağ-mag+da**, mālā **yetiş-mag+da** (I-1,79)
- o **dolandır-mag** yadızdadı (I-1,808)
- buğda **tök-mag+da**, sebze **tök-mag+da** (I-2,746)
- bu **gözle-mag** da vardı ele bu nazardı (I-2,688)
- **yi-mag+ı** dimirem, zamanları direm (I-2,407)
- düşmez bize unu **ek-mág** (I-1,964)

1.2.1.1.1.3. –(y)Iş (-ış, -iş, -uş, -üş)

- unin **vur-uş+i** kem olar (I-6,1010)
- áğrab **yag-ış+ı** da ele leysannı (I-1,640)

1.2.1.1.2. Sıfat-fiil Ekleri

“Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamana bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli”¹³⁰ olarak tanımlanan sıfat fiiller, fiil kök ve gövdelerine sıfat-fiil

¹³⁰ Korkmaz, *age.*, s. 189.

ekleri getirilmek suretiyle yapılırlar. Sıfat-fiil ekleri bir yandan zaman ve hareket, öte yandan isim yapma fonksiyonları ile çekim eki ile yapım eki arasında bir yer tutan, fiilden isim yapma eklerine çok yaklaşan fiil işletme ekleridir. Asıl fonksiyonları geçici hareket isimleri yapmaktır.¹³¹

1.2.1.1.2.1. –(y)An (-an, -en, -(y)an, -(y)en)

- bu cur annan **gel-en**_il sal ayende buni ekenne olardı(I-4,571)
- uşag **olmu-yan+nara** kipri eti vererdile (I-1,929)
- sineya **yıxıl-en** una diyelle yağlı xamir (I-1,844)
- toxmag, **dög-en**, yarma dögerdig ha toxmax (I-2,1059)
- bu zeisban tag **gal-an+da** (I-1,112)
- súde **guru-yan+ne** bu uşag beyig idi (I-1,100,101)
- yağış **yağmi-yan** illere, neme déyerdiyz siz?(I-2,942)
- dayısı korogludan **gal-an** degil (I-2,664)
- yedi gun boynuna **çal-an** degil (I-2,665)
- aşkam görünte namazını gar **yat-en** dizde (I-2,514)
- bu uşag_ıçi zad oxuyardile, yatsı **yat-en** vaxt (I-2,544)
- serraf ola **geç-en** göyherkânına (I-2,469)
- elan na ele **bil-en** galmiyidi (I-1,14)
- sora bu yuxarıdan **gel-en+lere** neme déyerdiyz? (I-2,242)
- baş_ **al-an** barmag (I-1,613)
- çox galça **toxu-yan** adam zouğ_eler (I-2,158)
- axıra **gal-an** berenne olardı (I-1,559)
- tozu toprağə **bat-an+ner** (I-6,310)
- gun gétte **bat-an** yére (I-6,269)
- saman **sep-en** varımış (I-3,605)

¹³¹ Ergin, *age.*, s. 333.

1.2.1.1.1.2.2. –(y)AcAg (-acag, -eceg, -(y)acag, -(y)eceg)

Gelecek zaman sıfat-fiil ekidir.

- beli, **al-acag+lıdı** (I-2,771)
- ege Hemedan **yi-yeceg+i** oluP duşseg (I-4,631)
- hac_ağa nezeriyen déyer soruş **gel-eceg** neber olacag(I-4,584)

1.2.1.1.1.2.3. –dlg (-dıg, -dig, -dug, -düg)

Geçmiş zaman Sıfat-fiil ekidir.

- benim **dé-dug+um+i** halı olıyz (I-1,39)
- ama niye **gel-dig+un+u** da siz bilmiriz? (I-2,389)
- goşa dugúnü **ol-duğ+un+u** hardan biz bilebilleg? (I-2,168,169)
- **iste-diğ+in+i** tapdın axırda (I-1,495)
- gelidde bura sizin **danuş-dug+larız+ı** işidele (I-2,10)
- başına **dön-düg+üm** gubet elleni (I-1,998)
- men éle o sefeden **oxu-dug+lar+dan** örgenerdim (I-1,376)
- ha buların zaman **yi-duğ+ları** hara (I-2,1025)
- **eyle-dug+ları** işleri (I-2,956)

1.2.1.1.1.2.4. –mAlI (-malı, -meli)

Azerbaycan Türkçesinde ve Azerbaycan Türkçesine yakın bazı Anadolu ağızlarında¹³² sıfat-fiil eki olarak kullanılan –mAlI eki, Eski Anadolu Türkçesi devresinde ortaya çıkmıştır. Türkiye Türkçesinde zaman içinde sıfat-fiil fonksiyonu kaybolan ve gereklilik kipi olarak kullanılmaya başlanılan bu ekin, Azerbaycan Türkçesinde halihazırda sıfat-fiil eki olarak kullanımı devam etmektedir.¹³³ Güney Azerbaycan'ın da hem yazı dilinde¹³⁴ hem de ağızlarında¹³⁵ bu ek tespit edilmiştir.

- otu yıgardile, getirerdile **yé-meli+ni** (I-6,712)

¹³² Caferoğlu, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar*, s. 121; Olcay, Ercilâsun, Aslan, *age.*, s. 22.

¹³³ Ahad Üstüner, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara 2000, s. 145.

¹³⁴ Sarıkaya, *agt.*, s. 311.

¹³⁵ krş. Karini, *agt.*, s. 198; Çelik *agt.*, s. 179.

- türkiyede bi zadlar var da **g r-meli** y rler var (I-4,218)
- **ye-meli** ha **ye-meli** (I-4,419)
- biraz g l-meli gelmiye nezerize (I-1,291)
- bu dünyada t l vizyon d nyasınna **g l-meli** gele (I-2,865)
- kerbela **git-meli** y rdi (I-2,197)

1.2.1.1.1.2.5. –m    (-m   , -m   , -mu  , -m   )

Geçmiş zaman sıfat-fiil ekidir.

- ** l-m   ** e  ek kellesini (I-1,719)
- dünya **g r-m   ** bi arbaddı (I-1,501)

1.2.1.1.1.2.6. –(A)r (-ar, -er, -r)

Geniş zaman sıfat-fiil ekidir.

- ya inen **g ayne-r** suvinen gıyır lle (I-1,843)
- **gul-er** uz m_ola xo  da ıxla ım (I-2,467)
- **geyne-r** suvı yazıya sepme (I-2,896)

1.2.1.1.1.3. Zarf-fiil Ekleri

Bir yanlarıyla fiil, bir yanlarıyla zarf olan gramer kategorileri¹³⁶ olarak tanımlanan zarf-fiil ekleri isim gibi kullanılmaz, isim çekim ve işletme eklerini almazlar.¹³⁷ Zarf-fiiller yapıları bakımından, asl  görevi fiilleri zarfla tırmak olan ‘‘gerçek zarf-fiiller’’ ve aslen zarf-fiil eki olarak do mamı , fonksiyonları farklı olan ek ve edatların bir araya gelmesi ile oluşan ‘‘birleşik zarf-fiiller’’ olmak üzere iki ana başlık altında toplanabilir.¹³⁸ Bahar ağzında, tespit edilen zarf-fiil ekleri de ‘‘asıl zarf fiil ekleri’’ ve ‘‘birleşik zarf-fiil ekleri’’ olmak üzere iki grup halinde verilmiştir.

¹³⁶ Zeynep Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri  ekil Bilgisi*, Ankara 2007, s. 983.

¹³⁷ Ergin, *age.*, s. 338.

¹³⁸ G rer Gülseven, ‘‘Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller’’, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2000), s. 122-143.

1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiil Ekleri

1.2.1.1.1.3.1.1. –(y)A (-a, -e, -(y)a, -(y)e)

- meselen ikki uş saad **gal-a** (I-5,214)
- o néçe nefer altı, yeTdi neferle örgermişdi **sêvün-e sêvün-e**(I-7,29)
- nuğra geldi **aglı-ya aglı-ya** (I-3,566)
- **gul-e gul-e** yiyerdigo giderdig sexrayá (I-3,484)

1.2.1.1.1.3.1.2. –AlI (-alı, -eli)

- bu gurd **gid-eli** benim ruzum na gidid (I-6,1012)
- valla men e **gel-eli** heyş vaxt olmiyiddi (I-3,4)
- **gel-eli** da bézi zadda yoxdu (I-6,1138)

1.2.1.1.1.3.1.3. –IP (-ip, -up, -üp, -ib, -ub, üb)

- bir şal **al-ıp** tez bälime bagladım (I-5,226)
- munu **ver-ib** mene (I-2,440)
- çöğürçi **gel-ib** neçe garibden çağıriri (I-2,520)
- gaynaniyz mesela bi **ek-ib** de mesela bi ittifag **düş-üb** belençik (I-2,726)
- o milçeğin dehenine äl **sal-up** lele, keremi ayirdig (I-1,348)
- torkiyeden **duy-up** da geldile (I-2,8)
- birden baxdi burdan göz **açıl-ıP** bele geliri (I-4,508)
- ey ağalar mütim **gel-ib** yetişdi (I-5,69)

1.2.1.1.1.3.1.4. –mAdAn (-madan, -meden)

Eski Türkçeden sonra, Eski Anadolu Türkçesinde de “-madın, -medin” şeklinde kullanılan bir ektir. Korkmaz’a göre bu ek, Anadolu bölgesinde, ektaki “-dın, -din” ögesinin, ayrılma hâli eki olan “-dın, -din” ve benzer diğer şekillerin karıştırılması sonucunda “-madan, -meden” zarf-fiil eki şeklinde ortaya çıkmıştır.¹³⁹ Karahan ise bu

¹³⁹ Korkmaz, “Türkiye Türkçesindeki –madan/-meden < -mağın < meğin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, s. 151-159.

ekin en eski şekli olan “-madı, -medi”, olumsuzluk eki ile eski bir zarf-fil eki olan “-dı, -di” ekinin birleşmesi sonucunda meydana geldiğini ve -n ile genişlediğini ileri sürmektedir.¹⁴⁰

- feğet men **danış-madan** gabag déyim (I-1,30)
- bir bele yére **go-madan** sona ya äl yıgmáydi (I-1,576)
- hac ağa buları **biç-meden** sora şareynen daşırmışle şuluğa bi de(I-4,526)

1.2.1.1.3.1.5. –UbAn

-(y)Up ekinin genişlemiş şekli olan bu ek¹⁴¹, Oğuz Türkçesine has eklerdendir.¹⁴² Bahar ağzında, bu eke, sadece bir örnekte rastlanılmıştır.

- el **sal-uben** o milçeğin dehenini ayırdı (I-1,347)

1.2.1.1.3.1.6. –eken ,-ekene

Ek-filin üzerine gelen bu ek, bazen üzerine “-e” veya “-en” alarak genişleyebilmektedir.¹⁴³ Bahar ağzında bu ekin, sadece ince şekilleri tespit edilmiştir.

- **issi-yeken** goyen u tişki salar (I-1,847)
- **var-ekene** gadrini biliri da (I-5,221)

1.2.1.1.3.1.7. –sA+kişi (-sa+kişi, -se+kişi)

- ama men **ül-sem** sen yığıştırırán buları (I-2,65)
- elan men **bax-sam** billem (I-1,768)
- olara zafer **çattır-seyn** beynen aparalle adamı da neme(I-2,901)
- eger **tük-seyn** ayri yére eyin bereketi gider (I-6,1097)
- sen **ağla-sayn** sen üllen (I-2,65)
- bu livana **bax-sa** livan siner (I-2,689)

¹⁴⁰ Leylâ Karahan, “Görülen Geçmiş Zaman Eki “dı/-di”nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonuna Dair”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVIII/ 1-2 (1990), Ankara 1992, s. 335-341.

¹⁴¹ Gülsevin, *Esk Anadolu Türkçesinde Ekler*, s. 133.

¹⁴² Zeki Kaymaz, “Hoca Ahmet Yesevî’nin Hikmetlerindeki Oğuz Türkçesi Unsurları”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 139 (Ağustos 2002), s. 161.

¹⁴³ Gülsevin, *Uşak İli Ağızları*, s. 137.

- déyer ki eger uşag meriz **ol-sa** (I-1,813)
- türkiyede her yere **git-séyz** munin neşhesi vardı (I-2,183)

1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiil Ekleri

1.2.1.1.1.3.2.1. –AnA (-ana, -ene)

“-AnA (<-an-a)” eki, “-an, -en” sıfat-fiil ekinin, “-a, -e” yaklaşma hâli ile genişlemiş şeklidir. Bu ek, Eski Türkçeden beri isimlerden zarf yapma görevinde kullanılmaktadır.¹⁴⁴

- gameynen wurelle başları **yarıl-ana** (I-6,405)
- u geliy **duş-ene** ki yatâydı (I-1,531)

1.2.1.1.1.3.2.2. –(y)AnDA (-anda, -ende, -anna, -enne, -(y)anda, -(y)ende, -(y)anna, -(y)enne)

Sıfat-fiil eki “-an, -en” ile bulunma hâli “-da, -de” ekinin birleşmesinden meydana gelen bu ek “-dığı –diği” zaman anlamlı zarf-fiiller oluşturmaktadır.¹⁴⁵

- neber gürügdü, **gürük-enne** men gürdüm (I-1,174)
- gíz neneni **gör-enne** cızbala çekerdı (I-1,178)
- **atlan-anne**, gameni **vur-anne** baş bele yarılmış (I-2,347)
- atı **at-anna** kir içine geleydi (I-1,542)
- bu neşveye **bax-anna** bu törk neşvesidi (I-2,167)
- garın bu yekkeluğá **ol-anna** (I-1,59)
- dúnyaya **gel-enne** nemile neterde (I-1,74)
- burda **soruş-anne** elan gülülle (I-1,104)
- özünü **tanı-yanne** déyerdi (I-1,287)
- bir ağacın **ceg-enne** dal budağın **eğ-enne** (I-2,1114)
- bi dâne oğlu **ol-anna** déyermişle (I-1,407)

¹⁴⁴ Leylâ Karahan, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXXII/1-2 (1994), Ankara 1996, s. 221.

¹⁴⁵ Karahan, *agm.*, s. 222.

1.2.1.1.1.3.2.3. –(V)ncAg (-anceg, -enceg, -inceg, -inceg)

Bu ek, “-an, -en” sıfat fiil eki, “-a, -e” yaklaşma hâli, “-ca, -ce” eşitlik hâli ekinin birleşip “-k” eki ile genişlemesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu eke, “kadar” anlamını veren “-ca, -ce” eşitlik hâli ekidir.¹⁴⁶

- çögürü çalardiyo negılı déyerdi ta yuxun **gel-enceg** (I-3,370)
- bular kazımgil **gel-enceg** giderdim (I-2,17)
- bu **tüken-ence** yağış yagardi ya (I-1,724)
- **temisle-(y)eneceg** gāma varıdı annan bele bele vurardile(I-2,342,343)
- oturram aylar **bat-inceg** (I-2,555)
- lala diyim sen **yat-anceg** (I-1,479)

1.2.1.1.1.3.2.4. –dIgcA (-dıgca, -digce)

“-dik, -dığ” sıfat fiil eki ile “-ca, -ce” eşitlik ekinin birleşmesi ile ortaya çıkan ve zaman bildiren bu zarf-fiil eki, görev bakımından “-ınca, -ince” ekine benzer.¹⁴⁷

- men **uyna-dıgca** olar diyidde berke sen sēynireyn (I-2,886)

1.2.1.1.1.3.2.5. –anDan sora

- özünü **al-annan sora** bele gurur, bele guruyan kimin ulardı(I-6,751)
- gırxı **çix-annan sora** zaferden çıxa (I-1,117)
- uşaq **doğ-annan sora** bilmirem getirermişle, gonagluğ tutarmişle(I-1,46)
- dardan **kes-ennen sora** olar (I-2,258)
- **yetiş-ennen sora** hemi tennur ki çöreğ yapardig (I-2,1007)
- suvax **tök-ennen sora** zad_eylermişle (I-2,1050)
- götürerdile gécä, annan sazı başladı, **geç-ennen sora** oturardile(I-3,157)

¹⁴⁶ Karahan, *agm.*, s. 221.

¹⁴⁷ Karahan, *agm.*, s. 223.

1.2.1.1.2. Çatılar

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan

-dır-, -Ar-, -Ir-, -It-, -T-, -(I)z ekleri ile geçizsiz olan fiiller geçişli hâla getirilmektedir. Bahar ağzında, tespit edilen -(I)z eki Türkçede eskiden beri görülen, Batı Türkçesinde işlekliğini kaybeden eklerden biridir.

1.2.1.1.2.1.1.1. –dIr-

- hazreti ismail_çi gurbannug **ül-dür-elle** (I-6,379)
- çölmeğin agzına bice botte süpürge goyardile, **dön-dür-erdile**(I-3,462)
- **en-nir-iyz** aşşağa (I-2,488)
- altdan ki isserdig **dol-dur-ag** gúniye (I-2,1010)
- xıyalı vardı bizi **ül-dür-e** yiye (I-1,304)
- o paragemeni **en-nir-em**, tapam getirem (I-1,310)
- seniyn dedeyn **yan-dır-em** (I-1,311)
- kellesiynen yüz min akın **dur-dur-dig** (I-1,345)
- imam hüseyini **öl-dür-erdileyo** (I-2,306)
- men seni vurdum yere men seni **ül-dür-em** (I-2,447)

1.2.1.1.2.1.1.2. –Ar-

- bu da gülbeden aşgal **çix-ar-tmagdı** (I-1,603)

1.2.1.1.2.1.1.3. –Ir-

- gumrilerden vurmuşeg **piş-ir-mişeg** (I-1,907)
- bi dâne atardı bunu **geç-ir-derdi** (I-1,584)
- bu búrta, bu **piş-ir-er** (I-1,616)
- yo, yo motoru **yat-ır-ttı** (I-4,603)
- reza déyer néçe dövrán **géc-ir-ddim** (I-5,265)

1.2.1.1.2.1.1.4. –It-

- bi de agacı **gorx-ut-mag** var (I-2,985)

1.2.1.1.2.1.1.5. –T-

- buğda **göger-t-mağ**e déyelle, ağreb yağışı (I-4,729)
- zeraati **diril-d-er** (I-4,743)
- tebiet bi yannan ki **boşal-d-ar** (I-5,190)
- keresini tōkerdig, **eri-d-erdig** elerdig yağ (I-6,253)
- **garal-d-ardı** başlarına (I-6,919)
- **isla-d-árdile** unu demlerdile (I-6,715)
- başız **ağrı-d-dım** a (I-1,959)
- tasa **otur-t-dula** (I-1,177)

1.2.1.1.2.1.1.6. –(I)z-

- ona at **çap-ız-dırelle** (I-2,529)

1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen

-dır-, -Ar-, -Ir-, -It-, -T-, -(I)z ekleri geçişli fiillere eklendiğinde, ettirgen çatıyı oluştururlar.

1.2.1.1.2.1.2.1. –dır-

- valla ikki yaşaceg **gey-dir-derdig** (I-1,69)
- rax max **gey-dir-erdim** (I-2,980)
- o, uşağı **emiz-dir-ermiş** (I-1,93,94)
- çemçe xatun **dolan-dır-árdile** (I-1,693)

1.2.1.1.2.1.2.2. –T-

- onu ikki yaşaceg **geydir-d-erdig** (I-1,68)
- gırxda **çigar-t-mez** (I-1,150)
- sehereceg basdı suva **çigar-t-dı** (I-1,330)
- gerek **gizle-d-eydin** ta garın beyüg olardı (I-1,60)

• motor işlemiri ki motoru **yatır-t-tı** (I-4,603)

• u dörd dāneni uş deneni **geçir-d-erdi** (I-1,583)

1.2.1.1.2.1.2.3. –(I)z-

• o, uşagi **em-iz-dirermiş** (I-1,94)

1.2.1.1.2.2. İşteş

-(I)ş- eki fiilin ortaklaşa veya karşılıklı yapıldığını bildiren ektir.

1.2.1.1.2.2.1. Ortaklaşa

1.2.1.1.2.2.1.1. –(I)ş-

• telfizunu sevatu ders bular **yığ-ış-ıldı** (I-1,570)

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklı

1.2.1.1.2.2.2.1. –(I)ş-

• şart_elérem gel mennen **gap-iş-eg** (I-2,451)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul

-ıl- ve -ın- ekleri genişsiz fiillere eklendiğinde, fiili yapan özne belirsizleşir.

1.2.1.1.2.3.1.1. –ıl-

• telfizunu sevatu ders bular **yığış-ıl-dı** (I-1,570)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen

-ıl- ve -ın- ekleri geçişli fiillere eklenmesi durumunda da özne belirsiz hale gelir.

1.2.1.1.2.3.2.1. –ıl-

- her kimin gısmetin başa **yaz-ıl-dı** (I-5,288)
- ilan yağdı, sehre bice dene **tap-ıl-madı** ya (I-3,839)
- reza diyer bir gun **kes-ıl-er** ruzim (I-5,301)
- başları **yar-ıl-ár** a aparalla nabat tókelle (I-6,411)
- sen u hurda çöreği ki **tök-ül-dü** yére (I-6,1080)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü

-(I)n ve –ıl- ekleri ile yapılır. Bahar ağzında sadece -(I)n- ile yapılmış örneklerine rastlanılmıştır.

1.2.1.1.2.4.1. -(I)n-

- bu daşların dövrüne **dola-n-ardıla** (I-2,1064)
- ha ucu **si-n-iddi** (I-2,231)
- çox **sev-ün-mişdile** (I-2,424)

1.2.1.1.2.5. Çatıların üst üste kullanılması

Çatıların üst üste kullanılması, Türkçenin zenginliğini gösteren en önemli delillerden biridir. İki veya daha çok çatı ekinin üst üste gelmesi durumunda, fiilin çatısı en sondaki ek olmaktadır.¹⁴⁸

1.2.1.1.2.5.1. -(I)n-dIr

- numurta **si-n-dir-erdig** (I-2,679)

1.2.1.1.2.5.2. –ar-T-

- men munu özüm beyig **çix-ar-t-mışam** (I-2,188)
- öni aş_ıçı **gız-ar-d-erem** (I-6,228)

1.2.1.1.2.5.3. Ir-T-

- her duşen kervan yurdinnen **köç-ür-d-düm** (I-5,266)

¹⁴⁸ Gürer Gülsevin, “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, *Türk Gramerinin Sorunları*, Ankara 1999, s. 203-223.

- aşuglara gam badesin **iç-ir-d-dim** (I-5,267)
- bu uşag ki nene isterdi uşagi **yat-ır-der** (I-6,617)
- burda bice dâne sogani **geç-ir-derdile** (I-6,1023)
- argacinen nahin ki **geç-ir-d-erdig** (I-2,239)
- bu cur zad assanada uşağı **yatır-t-ma** (I-6,1054)

1.2.1.1.2.5.4. –dIr-T-

- rameddoğ **gül-dür-d-erdi** bele bizi (I-2,315)

1.2.1.1.2.5.5. –Iz-dIr-

- o, uşagi **em-iz-dirermiş** (I-1,94)
- ona at **çap-ız-dırelle** (I-2,529)

1.2.1.1.3. İlgi Eki “+ki”

İlgi eki “+ki” isim kök ve gövdelerine doğrudan doğruya eklenebildiği gibi, isimlerin ilgi ve bulunma eki almış biçimlerinden sonra da gelebilmektedir.¹⁴⁹ Bahar ağzında, bu ekin sadece ince ünlülü “+ki” şekli tespit edilmiştir.

- ipligler bele geliri bi de yuxarıda **yuxarda+ki+ni** (I-2,120)
- maşşalla **gedim+ki+ler** oxumuya oxumuya zadı bilermişle(I-2,416)
- maşşalla **bizim+ki+ler** kimin olmille ya valla sahi direm(I-1,85)
- ama **inni+ki** eylerde yox ege de vardı heyş bizler görmedig(I-2,916)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1. ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +An

İsim tabanına gelen –an, -en eki, Eski Türkçe döneminin başlarında isim çekim eki olarak, çokluk fonksiyonunda kullanılırken; daha sonra bu çokluk fonksiyonunu

¹⁴⁹ Korkmaz, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, s. 263.

yitirerek kalıplaşmış ve isim yapım eki olarak kullanılmıştır.¹⁵⁰ Bahar ağzında bu eke sadece bir örnekte raslanılmıştır.

oglan (I-1,66;I-1,283)

1.2.2.1.1.2. +cAK

oyuncag (I-2,1137)

1.2.2.1.1.3. +çI

Azerbaycan Türkçesindeki en işlek eklerden biri olan ve ünsüz uyumuna girmeyen bu ekin, meslek isimleri yaptığı görülmektedir.¹⁵¹ “+çI” ekinin, Güney Azerbaycan’ın ağızlarında¹⁵² olduğu gibi, Irak Türkmen Türkçesinde¹⁵³ de ünsüz uyumuna girmediği görülmektedir.

biçinçi	(I-4,264)	goruğçu	(I-4,345)
hamamçı	(I-7,47)	teziyeçi	(I-2,285)
güldidençi	(I-2,310)	çöğürçi	(I-2,520)
çuPançı	(I-1,228)	âvçı	(I-1,686)
şaraçi	(I-4,283)		

1.2.2.1.1.4. +dAş

gardaş (I-1,296) **yoldaş** (I-1,14)

1.2.2.1.1.5. +düz

gunnüz (I-3,126)

1.2.2.1.1.6. +gil

Aile ve topluluk bildiren bir ek, ünlü uyumuna girmediği için sadece “+gil” şeklindedir.

yehyagil (I-3,607) **kişigil** (I-3,606)

¹⁵⁰ Osman Fikri Sertkaya, “-an / -en Ekli Yeni Şekiller ve Örnekleri Üzerine” *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten*1989, Ankara 1994, s. 335.

¹⁵¹ Kartallıoğlu, Yıldırım, *agb.*, s. 183.

¹⁵² Karini, *agt.*, s. 199-120.

¹⁵³ Bayatlı, *age.*, s. 372.

irbamgil	(I-4,541)	ismailgil	(I-1,694)
memmed_aligil	(I-1,978)	hac_ağagil	(I-2,345)
mahmudgil	(I-2,154)	halamgil	(I-2,913)

1.2.2.1.1.7. +k

Benzerlik ifade eden bir ektir.¹⁵⁴ Bahar ağzında sadece bir örnekte görülmüştür.

topuk	(I-2,255)

1.2.2.1.1.8. +ıl

gızıl	(I-1,15)

1.2.2.1.1.9. +(i)nDi

ikkinni	(I-2,408)

1.2.2.1.1.10. +LI

Bir şeye sahip olma, bir şeyi üzerinde bulundurma, isimden yer ismi türetme bu ekin işlevleridir.¹⁵⁵ Bahar ağzında işlek olarak görülen bu ekin, mn < ml, nn < nl, dd < dl ilerleyici benzetme sonucunda oluşan “+nı, +ni, +nu, +nü, +dı, +di, +du, +dü” şekilleri de vardır.

gademli	(I-3,194)	torpağlı	(I-4,268)
görükmünü	(I-6,1037)	zeisbannı	(I-1,116)
hemedannı	(I-3,6)	tebrizli	(I-2,347)
baharlı	(I-2,400)	oddı	(I-2,498)
erzişli	(I-1,33)	adaxlu	(I-1,54)
alacaglı	(I-2,771)	ugurlu	(I-1,900)
yağlı	(I-1,844)		

¹⁵⁴ Ergin, *age.*, s. 177.

¹⁵⁵ Kartallıoğlu, Yıldırım, *agb.*, s. 185.

1.2.2.1.1.11. + LİK

Bahar ağzında, sık olarak kullanılan eklerden biridir. nn < nl ilerleyici benzetme sonunda oluşmuş “+nug, +nüg” şekilleri de vardır.

elçuluğ	(I-3,76)	başlug	(I-3,101)
şadlug	(I-3,133)	kölgelug	(I-3,651)
şuluglug	(I-4,333)	boşluğ	(I-5,190)
paçinnug	(I-6,35)	çadillug	(I-6,36)
yosgullug	(I-5,253)	muşdulug	(I-6,478)
dişlug	(I-6,580)	sağlug	(I-1,1005)
famillug	(I-1,95)	cevannug	(I-2,87)
iplig	(I-2,120)	urtalug	(I-2,414)
ışıglug	(I-2,776)	gabileluğ	(I-1,64)
yekkeluğ	(I-1,59)	boşluğ	(I-2,825)
ğıTlug	(I-2,944)	nenelug	(I-1,95)
zeisbannug	(I-1,114)	kúllüg	(I-1,219)
gassablug	(I-1,218)	mezarsannug	(I-2,1045)
xoşgillig	(I-2,1044)	sendaraşlug	(I-2,1080)
oruclug	(I-2,1126)	oğullug	(I-1,619)
meruzlug	(I-1,744)	gurbanlug	(I-1,788)
bollug	(I-1,815)	keşavezlug	(I-2,281)

1.2.2.1.1.12. +ag

gozag	(I-3,440)	başşag	(I-3,209)

1.2.2.1.1.13. +sİz

susuz	(I-3,499)	gapısız	(I-5,90)
bacasız	(I-5,90)	lebahsız	(I-5,86)
raxsız	(I-5,86)	dilsiz	(I-2,437)
xeyırsız	(I-2,613)	ugursuz	(I-1,900)
şanssız	(I-1,989)		

1.2.2.1.1.14. +sul

“+sul” eki, Bahar ağzında sadece bir örnekte tespit edilmiştir. “yoksul” kelimesi göçüşme ses hadisesinin etkisi ile “yosgul” biçiminde kullanılmaktadır.

yosgul (I-1,382)

1.2.2.1.1.15. +t

yaşıt (I-2,43)

1.2.2.1.1.16. +hanA

Farsça kökenli olan bu ek, isimlere eklenerek yer adları yapmaktadır.

musafırxana (I-4,682) **aşpesxane** (I-6,439)

murduşxane (I-3,589)

1.2.2.1.1.17. +çA

Farsçadan Türkçeye geçmiş olan bu ek, Azerbaycan Türkçesinde küçültme fonksiyonunda kullanılmaktadır.¹⁵⁶ Ekin bu fonksiyonu ile kullanımı, Güney Azerbaycan’ın ağızlarında¹⁵⁷ ve Irak Türkmen Türkçesinde¹⁵⁸ görülmektedir.

döşşeyçe (I-7,128)

1.2.2.1.1.18. +dAr

Farsça kökenli olan bu ek, bir işle meşgul olma, bir şeye düşkün olma anlamında sıfatlar türetir.¹⁵⁹

dukandar (I-2,632) **hanedar** (I-1,63)

xānedar (I-1,78) **sevatdar** (I-2,286)

¹⁵⁶ Kartallıoğlu, Yıldırım, *agb.*, s. 183.

¹⁵⁷ Karini, *agt.*, s. 199.

¹⁵⁸ Bayatlı, *age.*, s. 374.

¹⁵⁹ Kartallıoğlu, Yıldırım, *agb.*, s. 184.

1.2.2.1.1.19. +ger

Farsça olup türemiş meslek ismi yapan bir ektir.¹⁶⁰

duager (I-1,177) **hessabger** (I-1,177)

1.2.2.1.1.20. +zar

Farsçada türemiş yer ismi yapan bir ektir.¹⁶¹

çimenzar (I-4,332)

1.2.2.1.1.21. +daş

suvagdaş (I-4,199)

1.2.2.1.1.22. +î

gíyahî (I-2,110) **sonnetî** (I-1,19)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler¹⁶²

1.2.2.1.2.1. +A-

İşlek olmayan bu ek, geçişli ve geçişsiz fiiller yapmaktadır.

yaşa- (I-1,235) **oyne-** (I-1,520)
beze-(<bediz+e-)(I-2,361)

1.2.2.1.2.2. +Al-

“+Al-” eki, sıfatlardan geçişsiz fiiller yapmaktadır.

azal- (I-4,449) **boşal-** (I-4,140)

¹⁶⁰ Faruk K. Timurtaş, *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul 1995, s. 272.

¹⁶¹ Timurtaş, *age.*, s. 270.

¹⁶² Azerbaycan Türkçesindeki, isimden türemiş fiiller için bk. Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara 1991, s. 226-232.

1.2.2.1.2.3. +Ar-

“+Ar” eki, eklendiği kelimeye göre hem geçişli hem de geçişsiz fiiller türetmektedir.

göger- (I-4,729) **suwar-** (I-4,482)

1.2.2.1.2.4. +DA-

Bahar ağzında, “+DA” ekinin, hem tabiat taklidi kelimelerden fiil türettiği hem de isimlerin üstüne gelerek fiil gövdeleri oluşturduğu görülmektedir. Bu ekin, “l” ünsüzünden sonra geldiği durumlarda, ilerleyici benzeşme ile ll < ld ses hadisesi meydana gelmiştir.

alla-(<al+da-)(I-1,444) **iste-(<iz+de-)** (I-1,516)
gúrúlde- (I-3,628)

1.2.2.1.2.5. +l-

ğaşğaral- (I-4,727) **diril-** (I-4,743)
garal- (I-6,919)

1.2.2.1.2.6. +lA-¹⁶³

Bahar ağzında işlek olarak kullanılan isimden fiil yapan eklerdendir.

arala- (I-1,734) **ğāmala-** (I-1,339)
yoxla- (I-1,300) **bagla-** (I-1,302)
işle- (I-2,1042) **soragla-** (I-1,92)
gizle- (I-1,60) **payle-** (I-2,716)
gözle- (I-2,674) **yaşla-** (I-2,525)
sesle- (I-6,203) **ğetla-** (I-3,425)

¹⁶³ Bu ekin farklı işlevleri için bk. Sinan Uygur, “+lA- Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili*, 646 (Ekim 2005), s. 347-351.

mühürle-	(I-4,558)	demle-	(I-4,275)
yükle-	(I-4,261)	paylá-	(I-3,525)

1.2.2.1.2.7. +lAn-

eyáglan-	(I-6,1077)	borclan-	(I-2,769)

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.3.1. –a

Bahar ağzında işlek olarak kullanılmayan bu ek, sadece bir kelimedede tespit edilmiştir.

yará	(I-2,339)

1.2.2.1.3.2. –aK

gonag	(I-1,46)	bıçak	(I-1,219)
sorag	(I-1,92)		

1.2.2.1.3.3. –cek

İşlek olmayan bir ektir.

emcek	(I-1,69)

1.2.2.1.3.4. –çi

dilençi	(I-3,205)

1.2.2.1.3.5. –ec

Bu ek, fiillerden kalıcı isimler türetmektedir.

dögec	(I-3,214)

1.2.2.1.3.6. –ıcı

İşlek olmayan eklerden biridir. “-ıcı” eki, fiillere eklenerek hem sıfat hem de kalıcı isimler türetebilmektedir.¹⁶⁴

çalıcı (I-6,316)

1.2.2.1.3.7. –ge

süpürge (I-2,361)

1.2.2.1.3.8. –gan

yapışgan (I-4,669)

1.2.2.1.3.9. - ka

danışka (I-3,29)

1.2.2.1.3.10. -(I)K

artoğ (I-4,117) **ayoğ** (I-1,293)

danuşug (I-3,21)

1.2.2.1.3.11. –maç

Fillden isim yapan “-maç, -meç” eki, etimolojik olarak iki ayrı kaynağa dayanmaktadır. Yemek adları yapan “-maç”, “-ma aş”dan, yapılan işi ve işten müessir olan nesneyi anlatan “-maç ve “-baç” ise “-maca”dan gelişmiştir.¹⁶⁵

doğramacizi (I-4,276)

¹⁶⁴ Arzu Sema Ertane Baydar, “-İci Eki Üzerine”, *Türk Dili*, 676 (Nisan 2008), s. 331-335.

¹⁶⁵ Ahmet B. Ercilasun, “-Maç, -Meç Eki Üzerine”, *Makaleler Dil – Destan – Tarih – Edebiyat*, Ankara 2007, s. 153-158.

1.2.2.1.3.12. –maca

“-maca” eki, fiillerden oyun ve eğlence adı niteliğinde isimler türetmektedir.

tapmaca	(I-1,244)	bilmece	(I-1,269)
atmaca	(I-1,761)		

1.2.2.1.3.13. –(I)m

adım	(I-1,525)	ülüm	(I-1,953)
görüküm+lü	(I-6,1037)	töküm	(I-3,636)
dünüm	(I-4,643)		

1.2.2.1.3.14. –(V)n

biçin	(I-4,521)	düzen	(I-5,241)
akın	(I-1,345)	yogun	(I-4,748)
dugún	(I-2,113)		

1.2.2.1.3.15. –(I)ş

Fiillerden kalıcı isimler yapan ektir.

ğargış	(I-2,563)	yagış	(I-1,636)

1.2.2.1.3.16. –tü

İşlek olmayan ekleden biridir.

görüntü	(I-4,721)

1.2.2.1.3.17. –u, -ü

goxu	(I-1,491)	ülü	(I-2,881)
gorxu	(I-6-840)		

1.2.2.1.3.18. –man

İşlek bir ek değildir, sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

değirman (I-6-158)

1.2.2.1.3.19. –t

İşlek olmayan ekleden biridir. Bahar ağzında, tespit edilen örnekte kalıcı isim yaptığı görülmektedir.

gurut (I-6,329)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler

1.2.2.1.4.1. –ALA-

Fiilin sürekliliğini bildiren, genellikle geçişli fiillere gelen ektir.

uvala- (I-4,494)

1.2.2.1.4.2. –(I)g

İşlek olmayan bu ek, Bahar ağzında sadece bir örnekte tespit edilmiştir.

görüg- (I-1,174)

1.2.2.1.4.3. –sA

sepse- (I-1,702)

1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI

1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi

Fiilimsi ekleri, fiil köklerine eklenerek kalıcı isimler yapabilmektedir.

1.2.2.2.1.1. Mastar Ekleri

1.2.2.2.1.1.1. –mA

sürme	(I-2,796)	dögme	(I-2,818)
gölme	(I-1,106)	úreme	(I-1,136)
töreme	(I-1,136)	yarma	(I-2,1058)
dolama	(I-1,832)		

1.2.2.2.1.1.2. -mAK

yémag	(I-5,170)	gezmeg	(I-3,383)
ilmeğ	(I-2,119)		

1.2.2.2.1.1.3. –Iş

yağış	(I-3,239)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiil Ekleri

1.2.2.2.1.2.1. –An

dögen	(I-2,1059)	saman sepen	(I-3,605)

1.2.2.2.1.2.2. –AcAg

yiyeceg	(I-4,631)	geleceg	(I-4,584)

1.2.2.2.1.2.3. –mAlI

yémeli	(I-6,712)

2. KELİME ÇEŞİTLERİ

Bahar ağzında, tespit edilen bütün çekim, yapım ve görev değiştirici eklerin daha önce “ekler” bahsinde ele alınmasına rağmen, konu bütünlüğünün bozulmaması açısından yeniden “kelime çeşitleri” başlığı altında verilmesi uygun bulunmuştur.

2.1. İSİMLER

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk (bk.1.1.1.1.)

- bizim **dağ+lar** oddı olar (I-2,498)
- bice bu **reyn+neri** de diyin (I-2,194)
- senne **kim+ner** güler dünya (I-5,157)
- gale dalinne **yaten+ner** (I-6,309)
- birbirine enzar ider **bengi+ler** (I-5,237)

2.1.1.2. İyelik (bk.1.1.1.2.)

1.tk	oğl+um	(I-1,56)
2.tk	äl+iyn	(I-2,745)
3.tk	deri+si	(I-1,108)
1.çk	bêl+ümüz	(I-1,57)
2.çk	beden+iyz	(I-1,51-52)
3.çk	ad+darı	(I-6,1035)

2.1.1.3. Hâl (bk.1.1.1.3.)

- resmi **numurta** yiğ (I-2,90)
- o **suvi+ni** pes vererdi (I-6,244)
- xan eyvaz ter **gan+a** batar (I-6,333)
- kösse valla **yadım+na** değil (I-2,379)
- alla sizin kölgeyzi uşagların **başın+nan** alması (I-3,225)

2.1.1.4. Tamlama (bk.1.1.1.4.)

- giderdile **dövler+in** xazanesini sindirerdile (I-1,439)
- el saluben o **milçeğ+in** dehenini ayırdi (I-1,347)
- **nöem+in** dedesi (I-1,214)
- bu **arbad dövletinnen** bu gazan tükenniyo (I-1,435)
- **pişig cirmağı** (I-1,608)
- yorgan altına bice tike **gurd derisi** goyarmışle (I-1,108)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapımı(bk.1.2.2.1.1.)

oglan	(I-1,66)	kişigil	(I-3,606)
oyuncag	(I-2,1137)	gızıl	(I-1,15)
biçinçi	(I-4,264)	gademli	(I-3,194)
gardaş	(I-1,296)	başlug	(I-3,101)
gunnüz	(I-3,126)	kölgelug	(I-3,651)
susuz	(I-3,499)	gapısız	(I-5,90)
yosgul	(I-1,382)	aşpesxane	(I-6,439)
yaşıt	(I-2,43)	döşseyçe	(I-7,128)
dukandar	(I-2,632)		

2.1.2.2.Fiilden İsim Yapımı (bk.1.2.2.1.3.)

2.1.2.2.1. Fiilden İsim Yapma Ekleri İle İsim Yapımı

yará	(I-2,339)	gonag	(I-1,46)
danuşcu	(I-1,357)	emcek	(I-1,69)
dilençi	(I-3,205)	dögec	(I-3,214)
yığınag	(I-3,119)	çalıcı	(I-6,316)
yapışgan	(I-4,669)	süpürge	(I-2,361)
danışka	(I-3,29)	doğramac	(I-4,276)

tapmaca	(I-1,244)	ülüm	(I-1,953)
biçin	(I-4,521)	goxu	(I-1,491)
değirman	(I-6-158)	gurut	(I-6,329)

2.1.2.2.2. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı(bk.1.2.2.2.1.)

gülme	(I-1,106)	úreme	(I-1,136)
töreme	(I-1,136)	yarma	(I-2,1058)
yémag	(I-5,170)	gezmeg	(I-3,383)
dögen	(I-2,1059)	saman sepen	(I-3,605)
yağış	(I-3,239)		

2.2. SIFATLAR

Varlıkları çeşitli şekillerde niteleyen, belirten kısacası vasıf ismi olan sıfatlar, Bahar ağzında vasıflandırma, belirsizlik, soru ve belirtme sıfatları olmak üzere dört başlık altında incelenmiştir.

2.2.1. Vasıflandırma Sıfatları

goca arbadlar(I-1,695)	kara milçeg (I-1,338)
teng adam (I-2,673)	pāk demān xanim(I-1,92)
nazug parçá (I-1,160)	uzun xaci (I-1,614)
çengegli şiş (I-6,516)	göyçeg reza (I-5,245)
deli hesen (I-6,326)	hoşgil cevan (I-6,279)
sari yağ (I-6,253)	gammer ali (I-7,69)
taze küreken (I-3,160)	

2.2.2. Belirsizlik Sıfatları

bézi dağlar (I-6,1177)	bi gun (I-2,61)

2.2.3. Soru Sıfatları

neçe nefer	(I-1,533)	neçe yaşın var?(I-1,388)
ne vax	(I-2,324)	

2.2.4. Belirtme Sıfatları

2.2.4.1. İşaret Sıfatları

bu uşag	(I-1,749)	bu gazan	(I-1,435)
o kitab	(I-1,355)	bu yalan	(I-1,346)
o milçeg	(I-1,339)	bu kitabı	(I-1,288)

2.2.4.2. Sayı Sıfatları

2.2.4.2.1. Asıl Sayı Sıfatları

bi buturi	(I-1,102)	uş gun	(I-2,492)
uş gécä	(I-2,492)	bi hafta	(I-1,5)
om mir ay	(I-1,368)	bir il	(I-2,41)

2.2.4.2.2. Sıralama Sayı Sıfatları

birinci	(I-3,159)	beşinci	(I-1,574)
dubara	(I-6,87)		

2.3. ZAMİRLER

Varlıkları çeşitli şekilde karşılayan kelimeler olan zamirler, kişi, soru, belirsizlik, dönüşlülük başlıkları altında verilmiştir.

2.3.1. Kişi Zamirleri

Azerbaycan Türkçesinde, içinde geniz ünsüzü bulunan kelimelerin başında, “m” sesinin tercih edilmesi karakteristiktir. Bahar ağzında, birinci teklik kişi zamirinde, “men” yanında “ben” şeklinin de kullanıldığı tespit edilmiştir.¹⁶⁶

	birinci teklik	ikinci teklik	üçüncü teklik	birinci çokluk	ikinci çokluk	üçüncü çokluk
yalın	men (I-1,24) ben (I-1,354)	sen (I-2,62)	o (I-2,84)	biz (I-3,83)	siz (I-3,202)	olar (I-4,114)
belirtme	meni (I-8,28)	seni (I-1,422)	oni (I-1,337)	bizi (I-2,315)	sizi (I-2,423)	oları (I-2,448)
yönelme	mene (I-2,63)	sene (I-2,574)	ona (I-3,249)	bize (I-3,337)	size (I-6,307)	olara (I-4,424)
bulunma	menne (I-1,893)	senne	onna (I-6,406)	bizde (I-1,77)	sizde (I-2,1060)	olarda (I-5,65)
ayırılma	mennen (I-5,140)	sennen (I-2,435)	onnan (I-6,157)	bizden (I-6,1053)	sizden (I-1,290)	olardan (I-3,347)
vasıta ¹⁶⁷	*mennen	senne (I-5,157)	onnan (I-2,45)	*bizinen	*sizinen	olarnan (I-6,944)

2.3.2. Soru Zamirleri

- siz de onıyn **kim** olduğunu bilerdiz da bu **kimni** (I-2,399)
- munu **kim** diyermiş (I-1,372)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

- zinemde olâydi, **hammını** diyeydim (I-1,497)
- **heçkes** batabilmezdi (I-1,440)
- **birisi** varıdı, alınna bi dene gözi varıdı (I-1,410)

¹⁶⁶ Güney Azerbaycan’ın Halhal ağzında “men” Karini, *agt.*, s. 144; Kaşkaylarda ise “men, ben” Çelik, *agt.*, s. 151.

¹⁶⁷ Metinde, vasıta hâlinin birinci teklik, birinci çokluk ve ikinci çokluk kişilerde örnekleri tespit edilemediği için Bahar ağzında kurallı olarak bulunması gereken şekiller * işareti ile verilmiştir.

- mesela **birinin** bi dâne, inni ki maşalla hammı adamın bi dâne(I-1,406)
- bu ber al apardı **filankesi** (I-1,114)
- **hamımız** zad özümüz élemişag (I-1,81)
- **biri** eğebmanda oldi, **biri** çep oldi, **biri** lâl oldi (I-1,75,76)
- **herkes** bunı vurardı (I-1,524)
- inni **hês kim, hês kimnen** xaberdar deil (I-3,519)
- yo gışda da **her kim** yığardı (I-3,268)

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

Azerbaycan Türkçesinde, dönüşlülük zamiri olarak “öz” kelimesi kullanılmaktadır. Bahar ağzında da çekimli ve yaygın dönüşlülük zamiri “öz” kelimesidir. Bunun dışında nadiren “gendi” kelimesi de tespit edilmiştir. Bunların dışında, özellikle iyelik ekleriyle çekimlenmiş olarak, bir de “bele” zamiri bulunmaktadır.¹⁶⁸ “bele” dönüşlülük zamiri Irak Türkmen ağızlarının Erbil ve Altunköprü bölgelerinde “bile” olarak tespit edilmiştir.¹⁶⁹

öz

- men **öz** beyg nenem (I-1,12)
- her neme yiyeydig, aş yiyeydig, **öz** dilimiz şam yiyeydig(I-1,71)
- gedim bu ber bağışliyiz geleg neççe dane geleyın men **özümü** direm (I-1,50)
- **özüyn** yátma, zafer çatar (I-6,1054)
- **özlerini** görmüşüyız siz, biraz diyin beyigluglarinnen neme?(I-3,551)
- biz **özümüziynkini** billeg, siz de **özüyünüzünü** (I-1,38)

¹⁶⁸ Güney Azerbaycan’ın Halhal ağzında “öz” Karini, *agt.*, s. 147; Kaşkaylarda ise “öz, kendi” Çelik, *agt.*, s. 155-156.

¹⁶⁹ Bayatlı, *age.*, s. 387.

gendi

- özümüz elan gıyırárdıg uşaglar_çi ele **gendim**_içi gıyırerdım (I-2,328)

bele

- benim nenem verer annan yataram mesela ğeza verer **béleme**(I-1,323)
- xeyr ihsan verille **belem**_çi (I-5,97)
- başlog getirim beley_çi beyinen başlug getirin **béley**_çi(I-3,181,182)
- bi ikki dâne diyiz **bélemize** (I-1,471)
- bu gécã su verele **belemize** (I-2,962)
- ğedimnen biraz **belemize** terif_éleseler (I-6,5)
- bu türkiye şirinėsédé, getérédde **béleyz**_içi (I-1,1)
- xuda **béleyze** post u penehiz ossı (I-3,175)
- yeTdi poşteğ deymen **béleyze** (I-6,518)
- uşag da bice ikki des uş des ucuz bi raxt tikerdig **beleleriçi**(I-1,68)

2.3.5. Zamirlerde Tamlama

Zamirlerle yapılan tamlamalarda, tamlama eki alan birinci kişiler, ilerleyici dudak benzetmesi sonucunda tamlama ekini “+im” olarak almaktadır.

- **men+im payım** (I-1,617)
- **men+im gardaşım** (I-3,7)
- **men+ım gapım** (I-3,541)
- **sen+iyn äliyn** (I-2,745)
- **un+iyn_eyi** (I-3,504)
- **on+iyn leşini** (I-1,341)
- **biz+im yoldaşlarımız** (I-3,12)
- **biz+im dayımız** (I-1,436)

2.4. ZARFLAR

Fiilleri çeşitli şekillerde niteleyen kelimeler olan zarflar, Bahar ağzında yer-yön, zaman, niteleme ve durum ve azlık-çokluk başlıkları altında incelenmiştir.

2.4.1. Yer-Yön Zarfları

- yoğ diş çıxardenne **yuxarıdan** getirdig (I-1,806)
- bu dövler munu tez tez verdile **içeri** (I-1,432)
- oğlan ülmüyit geler **aşşagı** (I-1,687)
- hemi **aşşagı** girit, hemi **yuxarı** girit (I-2,1086)

2.4.2. Zaman Zarfları

- **yeTdi** gece **günnüz** famil yığılardı (I-3,126)
- oniyne ele **evvel** äl yagına hane goyalles (I-2,805)
- **evvel** dişini üsden getireydi (I-1,785)
- bice babam **ağşamussúleri** yarım saad gelero (I-5,120)
- ağa peyman men yoğ **yarı gécede** çıxardı (I-5,128)
- feğet men danışmadan **gabag** déyim (I-1,30)

2.4.3. Niteleme ve Durum Zarfları

- ele olarınan **bu cur bu cur** danışmışego (I-1,6)
- bele **beh beh** baxardı (I-1,181)
- **aramceg** älini aparar (I-1,125)
- sen **gaşeng** danışireyn (I-4,474)
- burda biyaz **yaxçı** dimezle (I-4,366)

2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

- **bi telege** giç miçımız agrırı valla (I-1,82)
- hava yekemi **biyaz** serin oldu da (I-4,130)
- **çox** adamnar mesela elliyeceg, mesela älliyeceg sayabiliri (I-1,392)

- bilçekâri danış. benim ne biraz bu gulagım **kem** işidiri(I-4,8)
- baxam uzúne ama **bişter** de aynaya baxeyn yaxçıdı (I-2,641)
- **biyaççe** elan serd oludde (I-4,591)

2.5. EDATLAR

Tek başlarına anlamları olmayan, cümle içindeki diğer kelime ve kelime grupları arasında çeşitli münasebetler kurmaya yarayan vasıtalar¹⁷⁰, olarak tanımlanan edatlar Bahar ağzında, ünlem edatları, bağlama edatları, cümle başı edatları, son çekim edatları başlıkları altında verilmiştir.

2.5.1. Ünlem Edatları

2.5.1.1. Ünlemler

2.5.1.1.1. Ünleme Edatları

- **aha** kösse bilin neber u çupan getirerdi (I-2,368)
- **ho** oniyndiyerdile (I-2,844)
- **ah** oni ele o mecal, bu yekke varidi (I-2,936)
- **ha** oni (I-1,337)
- **be** ya dimedin gumri etidi (I-1,911)
- **be** sen didin orucem (I-1,463)

2.5.1.1.2. Seslenme Edatları

- **ay** nene ademizade iyi gelli (I-1,426)
- **hey** dedecan ya (I-1,919)
- **ay** oğlan telesmen hemdem almaga (I-1,283)
- **ey** cevadcan, bu küllüğü bıçakla (I-1,217)
- **ey** baba ya o ele geleli, bizim ber şikesteloğımızdı (I-2,616,617)
- **ay** babalar butünni (I-3,51)

¹⁷⁰ Necmettin Hacıeminoğlu, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul 1992, s. V.

- gelmişeg, **ey** şieyan, şamı garibana (I-6,1242)
- **ey** agalar ömröm geldi sovuşdı (I-5,47)

2.5.1.1.3. Sorma Edatları

- **niye** bular erzişdı (I-2,165)
- **bege** pılâv vardı balacan, **bege** dugi vardı (I-3,131)
- bu **niye** túkenmir (I-6,539)
- **niye** saxlamıreyn (I-2,91,92)
- inni **bege** o zadlar var, gurban olurum (I-3,148)

2.5.1.1.4. Gösterme Edatları

- içine, **aha**, oni o gécä ki ülünü aparardıla (I-2,1070)
- bulara bax, **aha** (I-7,81)
- çek, çek, çek, **aha** (I-4,607)
- **ta** sen o ğaleden gelerdiyn (I-3,250)

2.5.1.1.5. Cevap Edatları

- **beli**, munu ğedimnen ele diyelle (I-1,691)
- **yo** meselen duvagını çekelle (I-2,1132)
- **beli**, nenedi (I-1,96)
- **na**, bi zad yox idi (I-2,653)
- **ha**, yaşıla (I-1,114)

2.5.2. Bağlama Edatları

2.5.2.1. Sıralama Edatları

- dolannırdı **başunayo** öldürdü (I-1,807)
- atına **minmişo** om bir ay **çekmişo** (I-1,361)

- ele olarınan bu cur bu cur **danışmışego** (I-1,9)
- ele **duvaru goyunu geçiyu** ineg bu uçünü saxlardig(I-6,695)

2.5.2.2. Denkleştirme Edatları

- **ne** bildi uşag var, **ne** bildi uşag yox (I-1,180)
- **hemi** etini ermenilere satardi **hemi** yagini (I-1,881)
- **ya** nezerdi **ya** nemedi (I-1,835)
- galça ussüne **hem** şiir **hem** söz dimişem (I-1,277)
- **hemi** bu gāma döşşek altınneydi **hemi** bu sogan (I-1,122)
- meriz olardı **ya** ülerdi **ya** hāgigati varımiş **ya** hāgigati yox imiş(I-1,115)
- baş altıne **ya** ráxta (I-1,108)

2.5.3. Cümle Başı Edatları

- **axı** çibin yığer (I-2,93)
- **eger** atmış beş yaşım olsaydı (I-1,388)
- **keşke** nenecan senin bēş kelle sevatin olaydı (I-1,385)
- **keşke** ben bileydım (I-1,354)
- **hob, hob** bildim (I-2,1097)
- **pes**, burda tapmaca belençik kıssa kıssa sözlere déyelle(I-1,253)
- **ama** da elan bilmirem (I-1,248)
- **veli** uşag ki isterdi dogā (I-1,107)
- **elan na** bilen galmiyiddi (I-1,1)
- o bağliyiddi **çün** o heyş yere (I-4,608)
- **çünkü** bu ramete gididdi familleriden (I-3,532)
- **fakat** oruclugda ola (I-3,506)
- **çün** türkiyede var (I-3,487)

2.5.4. Son Çekim Edatları

- bi dene penceresi vardı, dağa **sarí**, çüle **sarí** (I-5,174)
- orupanın ortalarına **gadar** (I-1,197)

- neçe günnü biz o **gáder** gezmişeg (I-1,352)
- uzunnu milçe **tekin**, gildirdi külçe **tekin** (I-1,258,259)
- maşşalla bizimkiler **kimin**¹⁷¹ olmille (I-1,85)
- annan o nenelug **kimin** olardı (I-1,95)
- yani **bu garta** biz iş görmüşeg (I-1,78)
- mesela äriş **kimin**, tárag **kimin**, ayrı zad **kimin** (I-2,263,264)
- bi bele ildirim **kibi** dolanardı (I-4,250)
- innikiler **tekin** değildi (I-3,554)
- **u ged** zadlar goyulla ki heç benim ruhumna görürüm(I-3,458)

2.6. FİİLLER

2.6.1. Fiillerde Zaman (bk.1.1.2.1.1.)

2.6.2. Fiillerde Kip (bk.1.1.2.1.2.)

2.6.3. Fiillerde Çatı (bk.1.2.1.1.2.)

2.6.4. Fiillerde Olumsuzluk

Fiillerde olumsuzluk –mA- ile yapılmaktadır.

- heyş sad **almamışeg** (I-4,613)
- hac_ıbrama gideg ki da hac_ırbam gısmet_ **olmadı** (I-4,21)
- agrugu çoxidi gonşiler da **goymazdı** yatag (I-4,67)
- ittifagen **çatmamışem** xıdmedlerine (I-4,204)
- buranın heyş sefası **galmadı** (I-5,216)
- men **bıraxmamışam** a, gışda yayda giderim çöle (I-7,31)

¹⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Ayşe İlker, “Azerbaycan Türkçesinde ‘Kimi’ Edatının İşlevi”, *Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1997), s. 302-304.

2.6.5. Birleşik Fiiller¹⁷²

2.6.5.1. İSİM+FiİL Yapısında Olanlar

Bahar ağzında, etmek, kılmak, olmak, eylemek fiilleri birleşik fiil olarak kullanılmaktadır. Etmek ve eylemek fiilleri hem geçişli hem geçişsiz fiiller yaparken, olmak ve kılmak fiilleri ise geçişsiz fiiller yapmaktadır.

2.6.5.1.1. İSİM+ed-

- bed urda **esir_edelle** (I-6,303)
- **tarif_edilé** giderdig üzümüz (I-1,826)

2.6.5.1.2. İSİM+gıl-

- aparam **namaz gılam** (I-1,33)
- seher **namazını gıldım** misirda (I-2,513)

2.6.5.1.3. İSİM+ol-

- bi neğıldan zaddan disiz **memnun_oluleg** (I-1,270)
- ele u cur da **halı olulla** (I-1,41)
- **mehrem_olardı** (I-1,97)
- adam vardı **razı olardı** (I-1,930)
- cācim de **tāmal_oldi**, gitti (I-2,202)
- ziyaretiz **gabul_ossun** (I-2,20)
- ikki_il galili **bazneşess_ola** (I-6,873)
- demlerdig, vererdig, **aram_olardı** (I-6,223)
- ey ağalar dúnya **icad_olanna** (I-5,285)

¹⁷² Azərbaycan Türkçesindeki birleşik fiiller için bk. Hacıeminoğlu, *Yapı Bakımından Fiiller*, s. 207.

2.6.5.1.4. İSİM+eyle-

- eger **lutf_eyléyez** (I-1,270)
- çox **şükr_élirem** ağayı sohrabi (I-1,83)
- nemedən **şuru eléyim** (I-1,42)
- icaze verin **zebt_éleyeg** sesizi (I-1,30)
- xudaynan **ahd_eylemişem** (I-2,454)
- nazenin taze istiri dişini **taxd éyléye** (I-1,151)
- tebiet boşluğu **gabul elemez** (I-5,190)
- ceddime galdı **kúmeg_eléyem** (I-3,330)

2.6.5.2. FİİL+FİİL Yapısında Olanlar

2.6.5.2.1. Yeterlilik Fiili : F-(y)A bil-

- uni seyid hemi **yandırabiler** hemi **salabiler** (I-6,1126)
- öz dilimizi **danışabilleg** da (I-1,37)
- bu neğil_ussúnnen **tapabilleg** (I-1,202)
- eger işiniz ras gessin **diyebililiz** (I-1,336)
- bi eksini **salabilirmiyig** (I-2,138)

2.6.5.2.2. Yeterlilik Fiilinin Olumsuzu : F-(y)A bilmA-, F-(y)AmmA-

Bahar ağzında yeterlilik fiilinin olumsuzu için -(y)AbilmA- ve -(y)AmmA- yapıları kullanılmaktadır. -AmmA- şekli için Ergin, eski u- “muktedir olmak” fiilinin olumsuzu ile asıl fiilin zarf-fiil şeklinden meydana gelen (f-e+uma-) yapısından iki vokalin birleşmesi sonucunda uma-, -ime-, -eme-, şekillerinin oluştuğunu, bu şekillerin vokallerinin başlangıçta uzun olduğunu, daha sonra uzunluğun kısalması sonucunda ikizleşme hadisesinin meydana geldiğini ileri sürmektedir.¹⁷³ Karini ise, bu yapının a

¹⁷³ Ergin, *Azeri Türkçesi*, s. 115.

zarf fiil eki ile bil- ana yardımcı fiil ve –mA- olumsuzluk ekinin ekleşmesi ile meydana geldiğini, bu ekleşme sürecinde yardımcı fiil olan bil- fiilindeki “b” ünsüzünün “çift dudak b”sine döndüğünü, daha sonra iki ünlü arasında kalan “b” ünsüzünün düşmesi ile ikiz ünlülerin ortaya çıktığını, ikiz ünlülerin tekleşmesi yani iki ünlünün tek ünlüde seslendirilmesi sonucunda uzun ünlülerin oluştuğunu, uzun ünlünün normale dönmesinden sonra lm > mm ses hadisesinin meydana gelmesi sonucunda, büyük ünlü uyumunun etkisi ile –AmmA- yapısının ortaya çıktığını ileri sürmektedir.¹⁷⁴

- heçkes **batabilmedi** (I-1,440)
- bu gelebilmedi, **gelebilmedi** yo galdı dagda (I-1,678,679)
- ele oldu ki gonşudan **gelebilmezdile** (I-2,973)
- biz ki onların dilini **danışabilmeg** (I-1,37)
- iş **görebilmez** (I-1,148)
- bu udumliye da bize bi iş **göremmez** (I-1,147)
- heybanlar minerdile birbiriyn dâlinâ zad_ **éleyemmezdi** ki(I-1,527)
- niye siz **ekemmediyz**, siz çox oları ekerdiyz? (I-4,569)
- xaberiyz vardı da heyş teken **yyemmezdi** (I-5,1)

¹⁷⁴ Karini, “Halhal Ağızlarında İktidarî Fiilin Olumsuzluğunda Kullanılan –AmmA- Eki”, *Turkish Studies*, 3/7 (Aralık 2008) s. 437-441.

SONUÇ

BAHAR AĞZININ KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

I. Ses Bilgisi

1. Ünlüler bakımından Azerbaycan Türkçesinde, é “kapalı e” ünlüsü fonemik değer taşır. Genellikle kelimelerin ilk hecesinde görülen bu ses, Türkiye Türkçesinde kullanılan “e” ünlüsüne göre daha dar ve kapalı olup e ile i arası bir sestir. Bahar ağzındaki örnekleri şunlardır:

yér	(I-1,36)	béş	(I-1,52)
géce	(I-5,128)		

2. Azerbaycan yazı dilinde bulunan ä “açık e” ünlüsü, Türkiye Türkçesindeki “e” ünlüsüne göre daha açıktır. Bahar’da da aynı durum görülmektedir.

älli yaş	(I-1,235)	äliyn	(I-1,1)

3. ğ : Ötümlü, patlamalı bir art damak ünsüzüdür. Azerbaycan Türkçesinde kelime başındaki ve çok heceli kelimelerin sonundaki ötümsüz art damaksıl “k”ler, ötümlü art damaksıl “ğ”ye döner. Bahar’da da aynı durum görülmektedir.

ğoruğ	(I-4,329)	ğedim	(I-1,947)

4. yn : Ötümlü, akıcı, geniz ünsüzüdür.

äliyn	(I-1,2)	seniyn	(I-1,311)

5. x : Ötümsüz, gırtlak ünsüzüdür. “k” sesinin sızıcılaşması sonucu ortaya çıkmıştır. Bahar Ağzında “k” nin sızıcılaşarak “x” olması karakteristiktir.

xatun	(I-2,62)	xelx	(I-2,948)

6. Bahar ağzında, kalınlık-incelik uyumu, Türkiye Türkçesi yazı diline göre ileri değildir. Genellikle, “ü” ünlüsünün yerini “u” ünlüsüne bırakması, kelime sonunda yer alan “ı” ve “u”nin yerine de “i”nin geçmesi uyumsuzluğun sebeplerindendir.

tuken-	(I-6,540)	gapi	(I-6,127)

Ekleşme sonucunda uyumun bozulduğu görülmektedir.

bagladim	(I-5,226)	solmış	(I-1,378)

7. Oğuz grubu dışındaki lehçelerde kelime başındaki “k” sesi korunurken, Oğuz grubunda ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleştiği görülmektedir. Bahar ağzında bu ses hadisesi yaygın olarak görülmektedir.

g- < k-

“ince ünlülü kelimelerde”

géçi	(I-2,357)	gel-	(I-1,50)
gey-	(I-1,68)	getér-	(I-1,1)

“kalın ünlülü kelimelerde”

gal-	(I-2,830)	gan	(I-2,335)
gapı	(I-3,541)	gaş	(I-5,287)

“kelime başındaki ‘k’lerin eski biçimini koruduğu durumlar”

keç-	(I-6,715)	kitab	(I-1,280)
kölge	(I-2,364)	köyneyluğu	(I-2,364)

ğ- < k

Ötümsüz art damaksıl “k” sesinin, ötümlü art damaksıl “ğ” olması karakteristiktir.

ğar	(I-4,675)	ğerá	(I-3,210)
ğış	(I-3,272)	ğizil	(I-6,555)

d- < t-

Bu ses hadisesi de Bahar ağzında yaygın olarak görülmektedir.

“ince ünlülü kelimelerde”

dáne	(I-1,52)	deil	(I-1,11)
dibi	(I-1,780)	diş	(I-1,784)

“kalın ünlülü kelimelerde”

dad	(I-3,404)	daş	(I-1,570)
dovşan	(I-6,1135)	don	(I-5,240)

“kelime başındaki ‘t’lerin eski biçimini koruduğu durumlar”

“ince ünlülerde”

tık-	(I-2,129)	tük-	(I-6,777)

“kalın ünlülerde”

tāvug	(I-1,923)	tut-	(I-1,46)
tut_agacı	(I-1,972)	toxu-	(I-1,277)

8. “k” sesinin sızıcılaşarak “x” olması hadisesi karakteristiktir.

yaxun	(I-1,937)	vurmax	(I-2,783)
sinmax	(I-2,774)		

9. Bahar ağzında, “ğ, h, v, y, r, l” ünsüzlerinin, yanlarındaki ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolduğu örnekler tespit edilmiştir. (Erime, yutulma, büzülme sonucunda)

“ğ”

yudı	(I-6,925)	inesini	(I-6,794)
deel	(I-2,558)	soug	(I-4,144)

“h”

zamet	(I-3,1)	amet	(I-3,170)
şēr	(I-6,910)	mele	(I-1,520)

“v”

duallı	(I-1,282)	houz	(I-4,490)
duag	(I-6,96)	goun	(I-6,757)

“y”

belesine	(I-1,161)	ğodı	(I-1,945)
niet	(I-3,493)	bun	(I-1,128)

“r”

ve	(I-2,386)	geti	(I-1,429)
du	(I-2,536)	bice	(I-1,108)

“l”

gē	(I-1,127)	xag	(I-3,493)

10. İlerleyici ve gerileyici ses hadiseleri sonucunda, ünsüz benzetmeleri yaygın olarak görülmektedir.

İlerleyici Benzetme

dd < dl

addarı	(I-6,1035)	daddı	(I-1,469)

ll < ld

ille	(I-2,334)	allattı	(I-1,444)

ll < rl

duvallar	(I-4,349)	tellese	(I-1,682)

nn < nd

içinne	(I-5,241)	adınna	(I-1,100)

Gerileyici Benzetme

ll < rl

çadillug	(I-6,36)	aparalla	(I-2,743)

ss < ts

ras gessi	(I-2,569)	ossu	(I-1,334)

ss < ls

ossun	(I-3,520)

11. İçinde geniz ünsüzü bulunan kelimelerin başında “b” sesi “m” sesine döner. Bahar ağzında, kelime başında hem “b” hem de “m” ünsüzünün kullanıldığı görülmektedir.

min-	(I-2,442)	muncug	(I-1,129)
menim	(I-4,8)	men	(I-1,24)
benim	(I-1,110)	ben	(I-7,40;I-4,7)

12. Azerbaycan Türkçesinde, dar vokalin önündeki “y” sesinin düşmesi hadisesi karakteristiktir. Bahar’da da aynı durum görülmektedir.

il	(I-1,1008)	igid	(I-6,352)
ilan	(I-2,823)	ildirim	(I-4,250)

13. Göçüşme, ses hadisesi yaygın olarak görülmektedir.

lb < bl

gulbe	(I-1,706)	gabler	(I-1,705)

rp < pr

torpag	(I-2,798)	körpü	(I-1,735)

rg < gr

örge-	(I-1,377)

14. İkizleşme hadisesi, karakteristiktir.

-çç- < -ç-

neççe (I-1,50)

-gg- < -g-

saggal (I-2,790)

-kk- < -k-

ökküz (I-4,374) **ikki** (I-1,69)

-tt- < -t-

yeTdi (I-1,131) **ottuz** (I-1,402)

II. ŞEKİL BİLGİSİ

1. Bahar ağzında, ikinci teklik iyelik eki “yn”, ikinci çokluk iyelik eki ise “yz” olarak kullanılmaktadır.

äl+iyn (I-2,745) **beden+iyz** (I-1,51-52)

2. Duyulan-farkına varılan geçmiş zamanın üçüncü teklik kişisinde “-Id”, üçüncü çokluk kişisinde “-(V)ddA” yapıları kullanılmaktadır.

- bu **çek-id** dayyisine (I-6,358)
- bu firincekin başını **aç-id** (I-4,106)
- garibe peygam gider ki valla şahsenemi **ver-idde** äre(I-2,490)
- **getér-édde** béleyz_îçi (I-1,1)

3. -Up zarf fiil eki ile durur bildirme şeklinin birleşmesinden meydana gelen -IbdI (< up turur) yapısının, duyulan-farkına varılan geçmiş zamanın üçüncü teklik kişisinde kullanıldığı tespit edilmiştir.

- ahu nalem **çolaş-ibdi** hevāyá (I-5,52)
- déyerin bu kenedi **yapış-ibdi** uru (I-4,671)

4. İkinci teklik şahıs, “emir /istek” şekli, hem “-Ø”, hem de Türk dilinin bütün tarihî aşamalarında durumunu muhafaza eden “-gıl, -gil” ekinin Azerbaycan Türkçesinde varlığını sürdürdüğü şekliyle, yani “-gınan, -ginen” ekiyle karşılanabilmektedir.

- hezar tumen **ve-ginen** (I-3,180)
- dur zuhur **ét-ginen** sahibelzaman (I-5,274)
- az xasis **ol-ginen** (I-6,995)

5. Gereklilik, Eski Anadolu Türkçesinde, gerek kelimesi ile birlikte –A istek veya –sA şart ekleri ile oluşturulan birleşik bir yapı ile sağlanmaktaydı. Bahar ağzında da gereklilik, gerek kelimesi ve emir/istek ekinin birlikte kullanılmasıyla oluşturulmaktadır.

- sen ki özün **gereg** buların hammını **bil-eyn?** (I-6,1188)
- o **gereg gid-e** (I-6,287)
- ama ilan var **gereg üldür-eyn** (I-6,1141)

6. Oğuz olmayan lehçelerde –GAndA olarak kullanılan zarf-fiil eki, Batı Oğuzlarında -AndA şekli ile kullanılmaktadır. Bahar ağzında, bu zarf-fiil ekinin ilerleyici benzetme yolu ile nn < nd ses hadisesi sonucunda oluşmuş –AnnA şekillerine de rastlanılmaktadır.

- neber gürügdü, **gürük-enne** men gürdüm (I-1,174)
- gız neneni **gör-enne** cızbala çekerdı (I-1,178)
- **atlan-anne**, gameni **vur-anne** baş bele yarılmış (I-2,347)

7. Birinci teklik kişi zamirinde, Azerbaycan Türkçesi için karakteristik olan “men” şeklinin yanında, Türkiye Türkçesi ağızları için karakteristik olan “ben” şeklinin de kullanıldığı görülmektedir.

men	(I-1,24)	ben	(I-1,354)

8. Dönüşlölük zamiri için “öz”, “gendi” ve “bele” kelimeleri kullanılmaktadır.

- her neme yiyeydig, aş yiyeydig, **öz** dilimiz şam yiyeydig(I-1,71)
- özümüz elan gıyırárdig uşaglar_çi ele **gendim**_içi gıyırerdim (I-2,328)
- bi ikki dâne diyiz **bélemize** (I-1,471)

9. Yeterlilik fiili Bahar ağzında, “F-(y)A bil-” yapısı ile oluşturulmaktadır. Yeterlilik fiilinin olumsuzunda ise F-(y)A bilmA- ve F-(y)AmmA- şekilleri kullanılmaktadır.

- öz dilimizi **danışabilleg** da (I-1,37)
- bu gelebilmedi, **gelebilmedi** yo galdı dagda (I-1,678,679)
- xaberiyyz vardı da heyş teken **yyemmezdi** (I-5,1)

III. METİNLER

I-1	konuşan derleme yeri konusu	Mesume (yaş 65); Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- bu türkiye şirinésédé, getérédde béleyz_ıçı.
- äliyn ağrması, çox memnun, äliyn ağrması.
- hac xanım, sen buyur yuxarı.
- neğıl déyecağam?
- 5 - valla hac xanım direm belké bugün elan bi hafta on gunnü burdadıla da ele o an bu an dunen bizim hacynen danışdig, hac_ali asğërinen, hac ibrahim sohrabi da déyem size seydisa sadat seydisa mihri rāmeddoğ, mihri äri rahmeddoğ da déyim béleyze ele bu curda her yérde déyitde gétmişeg kobra xanım vardı, zat bu benim xalem nesret seyd nasır xanımı ele onların bu cur bu cur danışmışeg o size de
- 10 zāmet verdig. valla gurol bey bizim orda ustaddardanni, men burada deilem iranna deilem, ustaddardanni xanımı da baharin bu neğılları yoğ déyim bu gedim neğıllar gedim bu uşag_ıçı zad mad oxurdig. men öz beyg nenem, déyerdim, o da neme déyelle rahmeddoğ olmamiş olsaydı, oninen otureydig o da geşeyng bizimçi oxurdu veli biz bilmireg elan na ele bilen galmiyiddi, annan yoldaşımız diri valla bax siz
- 15 gızıl ússinne oturmuşeyz, xeberiyz yoxdı ne vext buların erzişi var herkesden soruşıreg bugün birisiynen danışdig déyer baba bular işe gelmez.
- niye gelmez?
- biz bilireg bunin erzişini.
- gedim sözleri çox şerddı, çox şerddı gedim sözler, bizim gedim sonnetî sözlerimiz,
- 20 elan geliri huzura elan gene gelireg. gedim sonnetler mesel ússine gedim çox zad var meselesi elan huzur eléllá olari danışılle, déyille mesela ober çox yaxçı gedim meselā.
- ağaye sohrabi bağışlıya.
- men hac_ali askeriyn oğlan nöesiyem. o terefden ne fexri ki fexrini nöesi ollem.
- 25 beli, fexrini nöesi seyd_ibram nöesi ollem.
- yaxçı allah saxlası.

- gíz terefinnen ne nene terefinnen ne seyd musā var, seyd musa mostefevi, erusabadda onun nōesi ollam susen_oğlu ollam.
- maşşalla, maşşalla olar bizim uşagımızdila da selametinen inşalla.
- 30 - feget men danışmadan gabag déyim. icaze verin zebt_éléyeg sesizi ki galsı işalla.
- meselen neme danışam men gedimi?
- valla men bele déyim ha gedimnen her neme göyniz istiri danışacağıyz, fagat bizim için çox erzişli olan siziyn her kelime ki dimiriyz. bu bice meselen direyz, yaxçı direyz, geldim diriyz, bu geldim yazılacağ ora. neber déyiriyz siz meselen, issérem
- 35 déyem biz direg gelireg, tebriz diri gelirux, erdebil diri gelirük, türkiyeli diri geliyoruz o birisi diri geliyom türkiyenin ayrı yeri buların hammini yazılacag ora.
- biz ki onların dilini danışabilmeg, öz dilimizi danışabilleg da, bizim öz dilimizin erzişi vardı, siziyn öz diliyzin erzişi. biz özümüziynkini billeg, siz de özüyünüzünkini, da inni bilmérem tecrübe eléyez dubara ya mesela baş ele benim déduşgumi halı
- 40 olıyz.
- ele u cur da halı olulla.
- bu gedim hammı cure mesela bu nemedən şuru eléyim mesele, durin zinnegiden şuru eléyim zinnegiden şuruliyim ki neberidi gedim zinnegi.
- eger icaze verseyz, men bele déyim ee bi dāne
- 45 - déyer ki meselen burda gedim, bi uşag istermiş doga, muniyn için ne işle görermişle. uşag doğannan sora bilmirem getirermişle, gonagluğ tutarmişle, bulardan her neme bilereyz buyurin
- gedim, bu uşaglar ki elan mesela geley mezeret issérem bağışliyiz, elan uşağın o gunnen ki uşag ki isséri nene garnına ola, azmayışdo filan u beman. gedim bu ber
- 50 bağışliyiz geleg neççe dane geleyın men özümü direm. gene çox mezeret istirem hammizden men bağışliyiz. onniki dane uşag dogmuşam onniki dāne, maşşalla bedeniye onniki dānenin dördü ülüd, maşşalla sekizi galırı. bēş dāne oglannı uş dāne de gızdı, gızlarımı ki vermişem ere gididde, uç oğlanın de dördü iki arbad almışam o bi dene galırı oniyın_çi de tazze adaxlu elemişeg selamet olayız inni

55 maşşalla maşşalla bu da nöemni beyig oglumiyn beyig uşagıdı bu maşşalla benim
nöemni; o vext ne azmayış varıdı ağacan ne xususi ğeza varıdı ne ay bugün bu
xanımın garnı doludu çox bağışliyin ya ay bu işi gürmesi degil ğors bēlümüzü
baglardig. o ki dünyada iş varıdı encam vererdig. hammı işi bi men yo a etrafı
menne hemintour, ta geliy bağışliyiz garın bu yekkeluğa olanná bilerdile ki garnı
60 doludı, kim başarardı déye benim garnım dolıdı. gerek gizledeydiyn ta garın beyüg
olaydı, çox bağışlayın ya pis sözdü men danışirem a.

- o vex bu uşag da ki isterdi gele dünyaya emri perverdigarıdı. bu uşag sehi salın
doğgoz aydan sora giderdile bi dene gabiléyı ħanedar getirerdile. bîsevād gabile,
mesela ālinen tecrübe elemişdi, u sevādı yox idi. gabileluğ oxumamışdı. gıderdi ki
65 bu uşağı gelerdi, xoda devlötünnen bu uşag gelerdi dünyaya. uşag maşşalla bu
yeggaluğa ya oğlan ya ğiz sehi salım ne eġebmande, ne lāl, ne ker heyş sad geşeyn
duz u mizzan xudavendi alemiyan dövletinnen uşag olardı. uşag da bice ikki des uş
des ucuz bi raxt tikerdig beleleriçi onu ikki yaşaceg geydirderdig uşaga, bu
yekkeluğa, valla ikki yaşaceg geydirderdig, ele bu özümüziyn emceġimizi
70 düşümüzü vererdig yiyerdi ta bu uşag bele bele elerdi. bele bileyliyen ne özümüz
her neme yiyeydig, aş yiyeydig, öz dilimiz şam yiyeydig, abguş, her neme bu uşag
bele bele eyliyenne buna vererdig yiyerdi. ta öz ğezamızınan perverişi yiyerdi.
maşşalla sehi salıma heyş sad olmazdı belelerine. inni uşağı altı ayaceg heyş zad
verme neméleme neterleme. dünyaya gelenne nemile neterde gene irağ bizim
75 uşaglardan, irağ sizin uşaglardan, gene görürüm biri eġebmande oldi, biri çep oldi,
biri lāl oldi, valla bular xoda bizi issérmiş da bular.

- o vax bizde bu eyde, xānegi mesela sevātımız yoximiş. mesela hoġuġımız
yoximiş. bi kārmet degilmişeg veli xānedarloğda yani bu garta biz iş görmüşeg. bu
kişiyen gardaş beriyā ki ineg sağmağda, mālā yetişmagda, yonca dama çekmagda,
80 tamam işleri görmüşeg. xemir eylemagdan, bege çöreg almag varıdı ağacan. xemir
élemagdan, xemir yapmagdan hāmımız zad özümüz élemişak ta buraceg, buraceg
gene ħamdulla pis degileg özümüze göre bi telege ğıç mıçımız agrırı valla.

- men ki bele baxaram, çox şükr_élirem ağayı sohrabi. elan mesela bu dövrede bu
adamnar, bu xanımnar ki uşag getirille dünyaya, doğgoz ayaceg gidélle dogtora
85 tahtı nazar, neme neter gene maşşalla bizimkiler kimin olmille ya valla sahi direm.

- siz gabile, didi. mama diriyz burada, eskiden mama dermişle.
- mama da déyerek, gabila da déyerek.
- burda da ele uşaglariyn, mesela o uşagı ki mama tutud ele ki u onun nenesiydi, déyerdile u onun nenessidi.
- 90 - bi de sūd nene varımiş. o nemedi?
- o da tāyedi. birinin ıragu suya sūtü guruyiymiş ya xudayı neferde üleymiş. uşag galeymiş. mesela bi xanım soraglarımişla. bi pāk demān xanım emceginne sūt ola, apararmışla xayış temenna bi mikdari mesela hu filan beman verermişle o, uşagı emizdirermiş, ta ikki yaşaceg dek ona déyermişle.
- 95 - annan o nenelug kimin_olardi? zad olardi, bi famillug_olardı.
- beli nenedi.
- mehrem_olardı.
- elan ele bu seydisaninki ki direm bu ibrahim degil. bu seyd bu neme de hüsey_n_aga, hüsey_n_aga zad idi, gızılı meriz idi. bizim bi dene goñşumuz var xācı
- 100 adinnā onin emceği varidi uşagı belesinnen, bu gızın sūdú gurudi. sūdú guruyanne, bu uşag beyig idi, munu tānırdı bu hacin emceğini yimezdi. hācı buturu buturu emceğinnen sūt sagardı. bi buturi seheri bi buturi aşkam sūd getirirdi vererdi gıziliyā, gızili vererdi, hüsey_n_aga yiyerdi.
- inni munu istirem, soruşam gedim bular, çox muhimni bizimçi burda soruşanne
- 105 elan gülülle.
- neme gülmeği baba.
- veli uşag ki isterdi dogā, déyermişle ki arbad ki istermiş dogā, déyermişle ki baş altına ya rāxta bu yorgan altına bice tike gurd derisi goyarmışle.
- xeyr gurd derisi degildi. o bileyn nāméydi, bi dene gāma goyardile döşşek altına,
- 110 bi dene gāma goyardıla döşşek altına, olar ki benim yadımna deil, bi dene de sīxin başına bi bele soğan taxardile, goyardile, burada bu yeri baş_ussúne bu zeisban tag galanna déyerdile zafer olması, eger bi nefer geldi gözüyze buniynen mesela vurin, mesela bu gāmaynen bu elhamdulillah bizim gözümüze gelmi da, onu, onu ki diri biz déyerdile āldı mesela, bu ber al apardı filankesi, biri mesela zeisbannugda meriz

- 115 olardı ya ülerdi ya hāgigati varımiş ya hāgigati yoximiş. u ülerdi ona déyerdile al
apardı, al aparıd belesini zeisbannugda mesela gırx gunecge zeisbannı geliy
zeisbannı tag gomiyeın uşagı, tag gomiyeın mesela ta zaferden çıxa, gırxı çıxa, gırxı
çıxannan sora zaferden çıxa. u ulardı meselası bi tecrube men özüm işitmági neçe
siz gelmişiz, işidiz benim öz beyig nenem déyerdi, beyig nenemin nenesi déyerdi,
- 120 mesela kette damna baca varımiş xamınnem benim xeyra dedemin xamnesi adı
gülçere xanim imiş. bu gülçere xanımın ki uşagı olmuş imiş, yér_ıçınneymiş ele
hemi bu gāma döşşek altınneyimiş hemi bu soğan baş_ússúnneyimiş. munu tag
goyalla gidelle bu birden görer ki bi nefer bacadan diri ki:
-gülçere xanim, gülçere xanim, bax bura.
- 125 bu biler, biler ki bu meselesi déyelle al, al bu aldı. aramcege ālini aparar bu
gāmeyeyo déyer:
- sen gē, sen gē.
baxmaz belesine, bu ge ge birden görer xeyırinen munun buniynen muncuğ salannı.
elan görürün déyelle al muncug, al muncugi, bular bilmirem bilele ya bilmiyele, bu
- 130 ki gāmāni götürer, gözünü yumar, bele vuranne bu al muncugu tóküler munu
yer_ussúne ya gırlar, töker biz yeTdi poştacek udumliyek, bizim yani yeTdi
poştacek bize xater yox. seher gidelle görelle dalına geelle görelle zeisban burda
bihuşt_oluP yérinin_ússu doludu muncuginen. men munu gözinen görmemişem ha
işitmişem. yérinin_ússu doludu muncugunan. bular fikrélele bu neme gidelle dama
- 135 baxalle, görelle, dama bice dene heyvan topliyid. baxelle görelle bi dana heyban
toplidyid orda. u vax déyelle biz elan bu bizim úreme törememizde muncugdan varā
al muncuğu déyerek, bele uzun uzun olar diş yeri de olar belesinni.
- ne reng idi yadınıza gelli, ne reng idi, abiyidi, ne rengidi
- yēşşim idi. firūze abidi. yēşşimidi, yēşşim.
- 140 - biyaz yaşıla çalardı.
- ha yaşıle.
- buyurduz ki bize inni yeTdi poştaceg, biz udumliyg.
- biz yeTdi poştaceg udumliyg öz dilimiz, beli tagriben bunnan na sir, bu ber a şue
şue déyerdig.
- 145 - bu buyurduz ki biz yeTdi dalaceg udumliyg.

- yeTdi pošteceg udumliyeg a.
- bu udumliye da bize bi iş göremmez.
- iş görebilmez. yeTdi pošteceg bize zaferi xateri yox. héyş zad élemezle. öz dilimizde, bizim dilimizde.
- 150 - gırxda çıgartmez. bu uşag altı yaş, altı aylugda çıgarder súde dişini. elan benim nöem var, elan nazenin taze istiri, dişini taxd éyléye mesela beş aylugdı, altı aya giriri, altıdı, altıdı, istiri taze taxd éyléye dişini, danı şırı déyereg.
- ya bu gırx uşag ki dünyaya geldi. buyurdiz zadi gırxınaceg tag goymuya belesini. gırxınna bi iş görermişle, billem munu hamama apararmışla.
- 155 - beli su tökerdilá da benim mövlüt gostu verirem, gurbeten_illah bu uşaga mesela bu uşaga gırxın guni, çillesi tükenerdi, aparardıg hamama, o vax da eylerde hamam yox idi hamamı umumiye aparardıg, aparardıg urda, déyerdig mövlüt kost élérem kurbeten_illah áynen bu koslar beri başineyo oan çinine, buan çinine élérdig.
- bu su bu leğen içine goyarmışla uşağı, yuğale, teşt_ichi
- 160 - xeyr bu uşağı biz, bax goyardig gucağımıza, bi nazug parçáynan lif çekerdig belesine, annan suvá bele saxlardig, bi nefer su tökerdi başına, mövlüt gost_élérem bu uşagin başınan bunina kurbeten_ilallah.
- bu su içine bilmirem bice tike gızilden, demirden, zaddan salardılayo.
- xēyr salmazdıla oni.
- 165 - déyer duz neme duzdan, zaddan.
- duz ha duz tökerdig uş dene, duz az tökerdik ki mesela bu çillesi kesile uşaga da çille duşmezdi.
- hac xanım bular ki démiren, çox erzişi var. inni mesela al didin, al xatun didin, bular elan ki adamnara déyelle baba bular gedim veli bizimiçi çox erzişi var.
- 170 - xeyr gedim nemedi, bizim gonşumuz ele agdarvaza siliymana buların yadına gelmiri ki gonşumuz yedinin arbadı uşag dogdi, geli bağışliyiz. bu nene gétti aşığıda, destnamaz ala gele, bu bizim duvarımızın bu uzúydi ya bura eyimizidi ya bura uzdi ya, gitdi destnamaz ala gele. bu nene bilmirem bu gızın yüzüne neber gürügdü, gürükenne men gürdüm bu başına galırı adı asyaydi arbadın, galırı déyer gurbanız_olulam uşagım üldi. gittig. gürdüg. bu gızı harda gomişen, harda axtarıren
- 175 - yani dilini gıyrırı yani bi özünü yérden yére çalırı. gonum gonşi yığıldı. xuda nem

- oldı neter oldi. hessabger geldi. duager geldi. tasa oturtdulá. dua yazdile. gíz neneni görenne cızbala çekerdi. nene şeklinde gelmişdi nezerine. ne bile dua mua oxudula, yazdilá tasa oturtdulá. huşa geldi. huşa geldi. déyerdig adı mesumeydi. mesumecan, 180 mesume da ne bildi uşag var, ne bildi uşag yox. uşagı ayrı adam nene, bacısı beyig_éledi. neççe vaxt bele bile baxardı. bele beh beh baxardı. heyş zad bilmezdi, ne yadına gelmezdi annan hele altı, yeTdi aydan sōra dıggıceg huşa gelmişdi. mesela isterdi zinnegiye heybana. mesela gürederin çömlek goyub, benneyi xuda eri de elan na galille ya erinin adı yedibezzazdı. giderdi. eyden giderdi eri. bu gelerdi 185 günne bēş altı defa çömleğin çelpesini tökerdi. bilmezdi ki halı yérinne deildi. ele zafer çattırımışla belesine ya inni déyelle mesela ober deil hurafatdı. veli ele el sözüyo sél sözü, ele el sözüyo sél sözü, o bu sözler vardı.
- duzi bilmiriyz niye tökermişle uşag_ıçı.
- duzi tökermişle hemi bu uşagın bedeninin mikrofu filanı gider. mikrofu filanı 190 bemanı hemi de ele tökerdile déyerdile meselası bu yaxçıdı, yaxçı.
- bu duzi déyer meselan su içine gatardız, uşagı yuğardız ya ele mesela seperdiz uşagın bedenine.
- xeyr bedenine, xeyr, suvá tökerdig çox da kem, çox da kem, az, mesela bi beyig leğen suya bi bele duz atardile ki mesela kem.
- 195 - men bi aliyn ne olduğuni déyim. hac xanım bu al gaziyesi ya biz elan dünyadaki türkler meselen bele déyim rusya, şovrabinin o yuxarısınnan var ta gidiri orupanın ortalarına gadar. bular tağriben yedTi dāne, seKgiz dāne dövletdi. memleketdi. gırgızlar, gazağlar, bilmirem buriyada neme neme vardı bular içinne. hamı içinne aldan danuştuğın zaman hamı bilelle çün bu bizim bi dāne neğıl kiminni ki yedTi, 200 seKgiz min il munnan gabag, nenelerimiz sizin kimin déyi ta gelitti, bugün çatıttı size, biz munu tutanne meselen bi dene adamin hardan hara gelmegını, bu neğıl_ussúnnen tapabilileg. o uzden bu çox bizim için erzişi var. çox ehemmiyeti var. inni déyer ki eger al muridinnen yani eger ayrı bir neğıl ayrı bi söz işitmişiz déyebililiz buyurun.
- 205 - beli, çeş ta ayrı söz valla da ele buraca biz birlirig da mesela bu curda nenele olardı.
- bu gedim size neme déyer, mesela déyerdile al, ne şekl_olar. neber bi zad olar.

- déyerdile meselesi al, bi curdu ki mesela ele gözü sataşıt gözine, bu zeisban ki gırxı çıxmamış, suvını tökmemişə. biz déyereg su tökek da suvını tökti mesela
- 210 nâvas ğoslı eyledim, kurbeten_illah da munun yedTi gunnen sōra suvi töküldi da muna zafer yox, ta o vax déyerdile bi xiyra salar adamın gözüne, bi xéyreynen baxar misli bu garın_ıçinnen bed giriler.
- zad bu neme déyelle, bi de bi zad varmış.
- annan o gonşumuzu ki direm, gonşumuz bu benim maşala nöemin dedesi
- 215 cevaddı. gassābıdı. gabag gassābıdı elan rarennedi. annan o gonşu seslenni munila hüseyin arbadı muni sesleni:
- ey cevadcan, bu küllügü bıçakla.
- men ki bu küllügü bıçakla nemedi, didi, zad bu cevad durduyo gassablug bıçağını, götürdü gitti. bu küllügü bıçakladiyo bele bele eylediyo didi valla eger xudayı
- 220 nekerde, al aparsa cigerini, eger evvel kullâr kûle bele déyerdile biz meselası bu cur işittig. beli, o da zafer çattırdı belesine veli ülmedi. ha bi müddet zad oldu. onnan sora yaxçı oldu.
- inni zad bi de déyermişle cin geler, uşağı deġişer.
- beli, onu da déyerdile yani varıdı elan. bi dāne de men gözümünen görmüşem u
- 225 cin uşag deġişmag. burda bu memmed çuPan arbadı fatma varıdı. elan ne var.
- o zad kaleler mahallesinne
- xeyr, burda nayib_eyinin gedim küçesinne bu memmed çuPan arbadı fatma da çuPançılıg tükenni uldula hamamÇı. uldula hamaçıyo bice dāne uşag geddi dünyaya. oġlanıdı da caferidi adı. sōra bu neççelerde üldi ya.
- 230 - ha baba bizim gedim gonşumuz olulla da kobra nenenin kobra da ekrem xanımın oġlunu diri cafer bala bi arbaddı. elan na nenesi var veli cafer özi.
- cafer üldi. ba onu déyerdile bu benneyi xuda aparardı hamama, goyardı sekuye. annan bu déyerdile cin deġişdi. cin deġişdi, cin deġişdi valla da bu cini görmedik ki ama bu cafer ele heyban u zaifidiyo bele kellesi errı olardıyo ġarnı yoğun o. bediy
- 235 becar remeddoġ annan neçe o gırx ālli yaş yaşadı da gene ama ġüya gene nene de yetég olardı belesinnen.
- hac xanım, bu rameddoġ cafer didileki muni cin deġişitti. onnan gabag bele saġlam idi.
- valla ondan gabag bu gunnagaken apardıla da biz bilmireg gunnagaken apardı.
- 240 bîçare sekuda saxladı muni da gunnaġı da apardı orda saxladı.

- baba älli yaşadı o da.
- beli älli yaşaceg yaşadı.
- neme tapmacası.
- déyer her neber tapmaca, neğıl yadınızda var buyurin.
- axır neme çox men söz bililem veli déyer;

245

hardan gelirin, o çin bu çinnen
ele belludi peri paçeynen

- benim valla çox bililem men ama da elan bilmirem nemeni diyem.

hardan gelirin, o çin bu çinnen
ele belludi peri paçeynen

250

- delili budu ki mesela bi yalan malan söz danışdıla, déyelle mesela melumnı peri paçeynen a bu yalannı ya gerçeg.
- pes, burda tapmaca belençik kıssa kıssa sözlere déyelle.
- çox baba uzun.

255

hadu yabanu, hudu yabanu
altı gıçı var, iki dabanu

- muniyn nemedi mesela, bu tarázudı mesela tapmaca budu ki déyerdig.

uzunnu milçe tekin
gildirdi külçe tekin

260

- bu nemedi, bu nemedi?

uzunnu milçe tekin
gildirdi külçe tekin

- bu nemedi, bu nemedi uzunnu milçe tekin, gildirdi külçe tekin.
- guvidi. bu da guvidi.

265

gécä sattım noxudı
seher gördüm yoxıdı

- ulduz.

- fagat bulara tapmaca déyerdile ya bilmece.

- bilmece da tapmaca, bilmece.

270

- inni zad neme déyelle eger lutf_eyléyez, bi neğıldan zaddan disiz memnun_oluleg.

- neme neğılı men déyim.

- bi ıstırahat_eyleyin yordig beléyzé.

- xeyr babam neme yorulmagı.

- yaxçı danışıram, selamet_olin inşalla, selamet_olin inşalla.

275

- neme neğılı diyim beleleriçi.

- men bi dene oglum geliyn bağışliyeyn var. fermādarî olar. men o mecal galça toxurdum galça ussünne hem şiir hem söz dimişem, annan maşala o da özünü tanıyanne déyerdi. maman di. men bu türküleri yazam. inni beman türkü kitabı yazıTdı, benim didiglerümnen benim didiğüm bi sevat ama sevatım yox veli

280

menim diduglerumnen maşalla oglum kitab yazıt.

- ya kōroglunu bırax, öz dilimiz

gidireyn girmiyeyn duallı bağa
ay oylan telesmen hemdem almaga
git esil tegegten gāvun der getir
bi hacızadenin gızın al getir
saralen xırçıya gāvun dimezle
git esil tegegten gāvun der getir

285

- bu da bi dāne, buları oglum yazıdı da, bu kitabı yazıd bu sözlerimi āli yazıd hammını.

290

- déyer valla bi neğıl istiyecağ sizden, bi dene neğıl, eger yadıyza düşse diseyz memnun oluleg. bu gedim benim yadımdadı bilmirem biraz gülmeli gelmiye nezerize, bi düdülek neğılı varıdı.

- düdüleg. hammı yatag düdüleg ayoğ, seyd faxri munu déyerdi mēm_ıçı.
- baba seyd faxri, alla ramet_elesi olar bi ayriydile valla.
- 295 - valla bu düdüleg de bizimki bele diyitte veli deil ki bu telfizunu, bu filanı bemanı var da yaddan çıxıd. mesela da ibile yadımda deil veli déyerdile, uş gardaş idile. durdula. gittile. meselasi verege, öz dilimiz gittile veregeyo bu birinin adı dudüleg idi. bi dene döve ras geldile. döv buları apardı eylerineyo döv buları apardı eylerine. apardı eylerineki misli ki buların. ipi bölkeçelerini oğulluya ya yiye belelerini bu
- 300 ikisi yoxladı. bu dudüleg ayug galdı. ayıg galdı. ele bu zad geldi döv buların başına bi iş getire. bu déyerdi hammı yatag dudüleg ayug. o déyer hammı yatur düdüleg ayug. bu dudülegi saldı döv bi dene tor içine. agzını bağladı. bu bicesileri bu duduleg dişinen ya her nemeynen bu toru ğirdi. turu ğirdi. çıxdı yazi. necat tapdı. necat tapdı o ikkisine de necat verdi. didi, bu döv xıyalı vardı bizi üldüre yiye gelin
- 305 burdan gaçeg. durdula ipi bölkeçelerini götürdüleyo äl godula gaşmaga. gittile. gene bi ayrı döve ras geldile. ayrı döve ras geldile. döv gene bulara ezzet, hürmetelediyo apardıyo apardı eylerineyo bu gördü. düduleg baxdı xeyr a dudüleg munun ne xıyalı var buları yiyeyle, dudüleg durdu tiller dibine, äl godu axdarmaga axtarmaga döv didi ne bilirin didi burda benim babamın bi dene paragamesi var. bura benim
- 310 babam yurdudi. issirem o paragameni ennirem, tapam, getirem. irag sızdan, irag sızdan seniyn dedeyn yandırem diye bu döv çıxdı. muniyn älinnen ne necat taptıla bu ber, bu ber déyerdile biz.
- çox uzunni gitti, dudüleg suváyo didi nenem mene kemne su verer annan yataram.
- eger yadınızdadı, buyirin zad diyin belesini.
- 315 - döve didi. döv didi:
- sen niye yatmiren?
- didi:
- valla benim nenem mene kemne su verer.
- kemne ki sulag sulag olar biliren kem nemedi.
- 320 - xeyr, kem nemedi.
- kem, galbırdi deriden. annan didi benim mēm nenem her neme verdi, yedi, işdi, bu yátmadı didi:
- filan zad var benim nenem verer, annan yataram mesela ğeza verer béleme.
- ğeza vérdi didi:

- 325 - çay verer.
- her neme didi, verdi. didi axırda baxdı, gördi. didi:
- niye yatmireyn?
- didi:
- axır nenem mene kemne su verer. annan yataram.
- 330 - gele kemne su vererdi da kemi götürdi, gitti. sehereceg basdı suva çıgartdı.
gelmezdi ki su, géderdi da. o da nenem mene kemne su verer. annan yataram ta
seher oldi bular gene durdulá buniyn älinnen necat taptıla gittile. çox yadımda deil.
- ferenni xot neğili, ha ferenni xôt.
- yani uşağlar buları diyenne yani ağ, ağ ağni ossu zereng_ol bilaharda ne istifade,
- 335 sora gene eger bi ayrı zad valla çox gaşeng, eger işiniz ras gessin diyebililiz.
- valla da yadımda deil, çox bilerdim ama men.
- ha oni.
- seherde uğradım bi kara milçege
ğāmaladım o milçegin başını
- 340 cār_eyledim seksen dogguz gonşini
güneşden çekdig kölgeye oniyn leşini
milçeg ganat vurdu gitti hávayá
ganın tuttu seksen dogguz távayá
gaburgasın çardag gurdig oturdig
- 345 kellesiynen yüz min akın durdurdig
lele kerem bu yalanı gayırdi
el saluben o milçeğin dehenini ayırdi
- o milçegin dehenine äl saluP, lele keremi ayırdig. bu ber da axırını da bilmirem
yadımda deil mehdi yadıma salırı.
- 350 - biz gej geldig bura, yavaş yavaş istille gidele bular a.
- baba yoğ hele galıyn ya nemi_çi gidiniz galın burda.
- buların axı orda murakeseleri var. neçe günnü biz o gáder gezmişeg gene işiyn ras
gessin.

- 355 - baba keşke ben bileydim bu sözləri xəbər alacayız, əliyə dəyərdim o kitabı
getirərdi bi o kitab uzunnen yadıma salsaydı dəyərdim.
- bilin bugün mənə nəmə diri, dəyər baba bildin nəmə var. mənə bi nəfər burda bi
dəne dəstan disı. mən ap gittim türkiyəyə. mənə goyum danuşçularım gulag_assın
diyim burdakı azərbaycannan, bəhərdən bi dəne beləncik dəstan gulag_assı hətta
halbuki bu gəşəng türki danışmaqlar orda işitsilər bu cür biz gəzmışək bura.
- 360 - bu gədim söz, türkçə məsəl dəyərdir a məsələn.

atına minmişəm om bir ay çəkmişəm
vuriyn türk uşağı namus günidir
müşgülgüşa namus günidir.

- yadıma deil.
- 365 - elən bu tiki bu didin bu gəşəng idi.

atına minmişdi om bir ay çəkdi
atına minmişlugu om bir ay çəkdi
atına minmişim om bir ay çəkmiş
vurin türk uşağı
analar ağlamış balalar duymış.
370 ya balalar.

- elə türküdi, türküdi.
- mənə kim dəyərmiş. siz nərdən işitmişiyz mənə.
- buni atatürke dəyərmiş atatürke.
- kim atatürke dəyərmiş.
- 375 - atatürke bilin nəberidi. mənə balduzumın əri o vax səfə furişidi tərənne. o vax
səfə goyardı oxurdu. mənə çox zihnim vardı. mən ələ o səfədən oxuduglardan
örgəndim. olardan o səfərdən məsələsi örgənmiş.

- 380 analar ağlamış balalar solmış
vurin türk uşağı namus günidi
müşgül guşa namus günidi.

- mesela

vurin türk uşagı namus gunidi
müşgül guşa namus gunidi.

- 385 - atatürke cenginne muni dir. o vax men sevatom yox. sevatom olaydi özimin, gızım déyer a gızım déyer, keşke nenecan senin bés kele sevatin olaydi. annan hele gabag cevanıdım sesim ne varıdı sovtım ne varıdı. déyerdi baa sen eger bés kelas dersin olaydi, xanende olerdin.
- gedim meselen direm menne soruşaydız. neçe yaşın var? men déyerdim eger atmış beş yaşım olsaydı déyerdim, elliyo om beş meselan.
- 390 - atmışı bilmezdik diyeg.
- neber déyerdiz?
- atmışı meselasi çox adamnar mesela elliyeceg, mesela älliyeceg sayabiliri älliden ona mesela diri zaddı ondan elli on.
- meselan.
- 395 - elliyo yirmi, mesela he diyebilmiyeneke déyerdi da. elen o berdi.
- elli om beş.
- bi de mesela direg min tümennen yuxarıya neber sayıreg? om bir yúz, onniki yúz, onnúş yúz, ondörd yúz, ombeş yúz, onaltı yúz, onyeTdi yúz, on seKgiz yúz, on doğguz yúz, ikki min.
- 400 - yuxarsı.
- yirmibir, yirmi ikki, yirmi uş, yirmi dörd, yirmi beş, yirmi altı, yirmi yeTdi, yirmi sekkiz, yirmi doğguz, ottuz.
- bi neğıl varmış gedim. bi adamı déyermişle. bice dene gözi varımiş. tepegöz diyelle ona belencik zad siz işitmişiz ona.
- 405 - valla işitmişiz biz de veli görmemişeg. neğıl bilin nemedi? neğıl diyelle, mesela birinin bi dâne inni ki maşalla hammı adamın bi dâne uşagı getirelle ya ikki. bi dâne uşagı meselen bi dâne oğlu olanna déyermişle mesela baba teppesinne muniyn bi gözü var a. baba bu neme sözüdi. inni ezden dogdor müendislerin bi dâne uşagları olur ya ikki dâne munu biz işitmişeg veli burda biz göz görmemişeg.

- 410 - meselen bi neğil varmış, déyermiş ki meselen birisi varıdı alınna bi dene gözi varıdı. o gider mesela dudüleg destanı kimin belencik bi neğil işitmişiyz gedimnen.
- valla, xeyr işitmemişeg.
- dövler muridinnen neğil, bi neğil ola ki içinde döv_ola.
- çox neğilin dövi varıdı, hammı neğilin dövi var da birini.
- 415 - bice dene oğlanıdı giderdi, adamı zad, adamı zad gitti. ras geldi bice dâne dövlerin nenessine. dövlerin nénesi didi:
- ha hardan gelirin adamı zad? benim oğlanlarım gelse seni elan bice lokma élelle. gelmişin bura neméliyen? déyer:
- gelmişem burda men seniyn gardaşıyem. déyer:
- 420 - gardaşım mēm seniyn gardaşıyem. diyer:
- sen be niye annan dıggıcag galmışam da men seniyn gardaşıyam. gelmişem seniyn dideniyeyn. bacıcan men seni çox istemişem. gelmişem. meni vermiyen oğlanların yiye. déyer bes burda berkin men oğlanlarım geldi. men her neme didim sen onu ele déyer yaxçı bu oğlanlar_ıçı yeTdi dene oğlu varıdı. bēş dene oğlu varıdı, bi de özi
- 425 altı bi de bu bala oğlan ki adamı zadıdı, bu yeTdiydi, yeTdi oldulá. yeTdi gazan pēláv pişirdi arbad nadar yeTdi gazan pēláv pişirdiyo bu dövler geldile, didile ay nene ademizade iyi gelli adam var burda adamı zad gelit, déyer ki o balam adamı zad deil. oni özümüzdeni ele sizin dayıyızdı. benim gardaşımni gelit bura déyer xob bes geti ğezamız yiyeg, göreg a. bu nene her oğluna bi dâne gazanna ğeza
- 430 vārero bi dâne de verer bu adamı zadayo bi dâne de özi_çı u oğlana déyer her ne başarırın yi, bularınan tüketa. ege tüketmesen bilelle adamı zaden bu dövler munu tez tez verdile içeri yidileyo yidile galdı. bu adamı zadda bi bele yiyer bi boşbağ yiyer da arbad baxdı, xeyr a nene baxdı, muniynki galırı hey arada bi çenge vurdı. muniyn ğezasına arada bi çenge vurdı. didi tez ğezanı bu ber tag tag ele ki bular
- 435 bilsiler. sen buların dayısıyen. bu arbad dövletinnen bu gazan tükenniyo arbad yidiyo bu gazanı bele beleeledi dövler didileki nene ele bu vağten bizim dayımızdı didi? beli ki dayımız dayızdı. balam da neme pes dayımızdı ki ele bizimceg ğeza yéri da boyi baladı. özi bağladı. mesela dayımızdı da o belelogunan göl vurdı bulareyo buların yerlerini belet olduyo hey bular giderdile dövletlerin xazanesini
- 440 sindirerdile. heçkes batabilmezdi belelerini getirerdile burda nenelerine xıtıtır alardı. bu cur yiyerdile, içerdile bu da burda dagarcıgını doldurdu da inni

bilmirem yalannı bu söz ya gerçegdi. dagarcığını götürmüşdü. gideg ğassāblugda
 doldurdi. ğızılmeno lireyneno aradan çıxdı neneyeke didi bu adamı diye adamı
 zadidiki burda bu púllarden bu ğızıllerden oğulledi götürdü, gitti ya meni allattı
 445 mene yalan didi. men senin gardeşiyem bu da dövin bi neğıl.
 - neyliliyi, neyliliyi, sen ne saol, ğarpuz biz de ele ğarpuz, farslar hındıvana der. biz
 de ğarpuz déyereg, heç bilmeyez farsî veli türkînz bizimkinnen farglıdır, biz de ele
 uzum déyereg hammı bu cur da, biyaz ferğı var, biyaz ferğı
 - yadımızda, zehnimizdedi. yadımızdadı. zenimizdedi. gurddan heyban ki biz o
 450 mecal ineg saxlardik, ineg sağardig, balasını perveriş vererdig. mesela çölde
 déyerdile gurd var uşaglar giderdile, déyerdile tükli var elanna var inni de elannı
 vardi. mesela bu bizim çöllerde, tüklinin bi nefer çölünne tele gurdi. tele gurduyo
 gurtu sala teleye tükliyi sala teleye. bu tükli gitti düştı teleye. tükli gitti iragda durdi.
 gurd geldi, gitti ğuruğu yiye düştü. teleye evvel gurd didi, tükli didi, didi:
 455 - sen git gurugu yi. didi:
 - men orucem. didi:
 - orucen. didi:
 - he. didi:
 - men gidim, yiyim. didi:
 460 - sen git yi.
 - bu gitti yiye, düşdü gurtun āli teleye, galdı telede. bu gitti başladı tükli urda
 gurugu yidiyo yiyerdi. didi:
 - be sen didin orucem. didi:
 - ayı gördüm, ayı gördüm. didi:
 465 - men neméléyim. didi:
 - seher tele sahab gelenne melüm_olar.
 - bu uşag_çi men gene özümnen diyim ta o zaman gene seyd faxri bizim_çi oxurdu
 oğlan gara yaxçdı, daddı kere yaxçdı.
 oğlan ğarâ yaxçdı daddı kere yaxçdı
 470 eyran üreg ağrıda tazze kere yaxçdı.

- bulardan eger uşag_ıçı oxuyermişle, biliriyz? bi ikki dâne diyiz bélemize.

- bu biridi da.

- ayrı neme oxurduyz uşaglar_ıçı.

- ayrı mesela dásıtan lalayı oxurdıg.

475 lala lala lala diyim lalan gelsi
irag yoldan dayın gelsi
kağaz yazım ağan gelsi
lala lala lala lay lay
lala diyim sen yatáncıg
480 oturram aylar batáncıg
yatmirem ta sen yatáncıg
lala lay lay balam lay lay

 lala diyim lalan başı
 gevarey kerbela daşı
485 dedeyni xanlar yoldaşı
 neneyni xanımlar başı
 lala lay lay balam lay lay
 lala lay lay balam lay lay.

- seydcan seyiçin ne demişim ha bulardan.

490 lala diyim yuxun gelsi
 gızıl gülden goxun gelsi
 irag yoldan dayın gelsi
 lala lay lay balam lay lay
 lala lay lay balam lay lay.

495 - direm istediğini tapdin axırda, eger gene yadiza bilmem, baa xuda biler men
utanıram xicabetlug çekerem. eziyet élireg béleyize.

- xeyr babam, ne eziyeti keşke zinimne oláydi, hammını diyeydim. bu ğarta
bilerdim ki neme diyem.

- hac xanım, siz bizim turkiyenin o başınna bi toy idi. ustadımızın toyu idi.

- 500 oturmuşig belencik gonağlar gelmiştile. muniyn nenessi varıdı. sizin kimin dünya görmüş bi arbaddı çox bele kişi arbad, oturmuştu. orda geçen gördüm mene baxır. bu cur bax diyo bu yanınaki bi ayrı ustadımız vardı bi zad diri bu gördüm gúldú. mene didi:
- ge bura. gittim didim ki:
- 505 - nemedi? didi:
- soruştuynan nemeydi? didi:
- valla baxıram gaşı gözüyen, bizim ki yox didim, bizim antepliler oxşuri. bizim antepli turkiyede bi şehir adıdı. bu da guldi didi:
- niye sen anteplilere okşan didi. didim:
- 510 - nemi_çi. didi:
- siz baharlı değiliz? didim:
- he. didi:
- ğaragoyunnulardan değiliz? didi ki:
- orada antepliler hamısı ğaragoyunnudur. didi:
- 515 - ele baharlıdı, sizlerdennile.
- bu yani bu oşgamag bu munu çağırtdı ki istirem munu diyem. elan sizin bu belki bu buları ki didiz belki turkiyenin bi şerinnen çıkar. gidecegle tehğig éleyelá, birden meselen meselen direm ankáranın bi gentinnen bu süz çıkacag. valla bir bir oşgır o da ki béle bi zadı vardı erzişi vardı.
- 520 - ğedimlerde uşağlar ki béle mele küçede oynerdile. buların bi oynannarı varıdı meselen káláştayi oyunu varıdı.
- káláştayi oynardile. bi dáne bu ber sumuge agaÇ goyardile dövrüne. mesela torpag vererdile, giderdile. bi mesela yére xat çekerdile. orda durardile. gereg urda vuriydile u xatdan vuruydile herkes bunı vurardı. bu giderdi, gelerdile munu ikki
- 525 adımnan ölçerdile, ölçerdile görele mesela sen vurán mesela on aşun gédıd u vuran mesela un bész_aşun gédıd u vuran mesela yirmi aşun gidit ha bu ber uniyn_ússunne mesela bess_elérdile. heybanlar minerdile birbiriyn dálná zad_éleyemmezdi ki ne púl varıdı arada, mesela ne ağambiyán unamag varıdı. agam biyanna valla peşk_atardılá bicesi dolaolardı. bu ber álini goyardı dizine dola

- 530 olardıyo u bicesiler birbir buniyn_ússunnen adlanardıla atlananna herbiri duşdı u geliy duşene ki yatáydi, u dureydi ona da agambiyen déyerdile.
- bi de zad varımış, älley dülley varıdı.
- älley dülleg de bice dene yér cizerdile. neçe nefer uşag giderdi, durardı u başda. bice nefer peşk_atardıla bi nefere, evvel sıri duşerdi, evvel siri duşerdi. bi dene bi
- 535 béle agacidi gaşeng béle saf bi dene de bi béle bi béle agacıdı. bu agacınen bunu vurardile bunu vurardile, bu giderdi u adama ki urda bicesi bunu ya tuteydi berenniydi ya tutmeyeydi, yérden götüreydi, atardı. bu kirdi a bu kiriğin geldi içine duşdı u berenniydi içine duşmedi. bura duşdı. gene ele burdaki yeke vurardı ya hele ta bi nefer vureydi, geleydi bu kir_çine duşeydi annan o geleydi burda älleg dülleg
- 540 una sahabı.
- ana minerdile.
- ha urda déyerdile. atı durdurine, atı durdurine, atı atanna kir_çine geleydi. berenneydi kir_çine gelmiyeydi, bura geleydi, giderdi urda minerdile onun dalına ta buraceg.
- 545 - şemme oynámag, inni görin tupbazı unnille. bi dâne bi béle şemme gıyırdile gören neber adam nudureten adam ki déyerdile filankesin berişemmesi var. nemedan gıyırdile? xamedan gors gors gors xamedan gıyırdile. annan ba béle béle gülçe vurardile, bélesine bu şemmeye annan bunu vurárdile annan beye da duşerdi. vurárdile, vurárdile bi dolama vurárdile gene vurárdile, vurárdile adam
- 550 vardı yüz dene buynen vurardı ya dolama vurárdile kelberecb oğlu asker vardı urda bu askerin heş duşmezdi şemmesi ya.
- şemme déyerdile, tup de déyerdile, o xāma déyer, girgire, girgire u girgire de bi béle adam varıdı älinen gıyırdı. bi dâne balam mıxıdı başı topbaz vurárdile bi béléncik galardı. annan erişir buna sarırdile, sarırdile, vurardile mesela unu da gene
- 555 musabığa vererdile mesela seniyn variynidi, uniyn varıdı, senin variynidi vurerdile. bázisininki hamınna axıra galardı yox mejmeyi yox melede yérde vurardile, geri élerdile bizim zamanı sizin zamanızdı bala bala gıyárdig mejmegide annan ki biz uşagıdig vurardile yérde u bi zaddan şard goyárdile u axıra galaninki berenneydi axıra galan berenne olardı.

560 - u älleg dülleğidi, älleg dülleğdi u.
- ussug déyereg biz a ha.
- yo u billen boş ya dolu oyónu idi. ba bele mesela bele ällerine bi zad tutardile bu
ber élerdile a inni sen bilmirin ki déyerdin boş ya doli, baxardın ya déyerdiyn boşdı,
açardın ege dolu oleydi gene berenne oleydi ege boş oleydi hob sendi ya mesela sen
565 diyeydin doludi bele açardıg, goyardıg doludı da gene sen berenne olardı. déyer:
- siz buna neme diriyz?
- biz buna hinduşdar da direg ússug da direg ússug ússug, bázi adamnar üzzüg de
déyer.
- äl daşı, äl daşı, äl daşı, áruz olardan ele burda varıdı. elan da telfizunu sevatu ders
570 bular yığışıldı. bész dene daşidi, bész daş, bész daşa déyerdig äl daşı. äl daşı oynárdig.
evvel déyerdig bir, dubara déyerdig ikkiler, ikki daş götürerdig, dubara déyerdig
uşler uş daş götürerdig, dubara déyerdig yére goma, dördünü birden goyardig yére
birden götürerdig.
- yére goma sona nemiydi? beşinci.
575 - unnan sona árus yov yov ávşar, ávşar idi. ávşar da beleydi ya bax äl yıǵmáydı. bir
bele yére gomadan sona ya äl yıǵmáydı, äl yıǵma yáni bunin dörd birini atardıyn,
bir bir dördünü de yığıştırardıyn, bu sefer gene gene bi deneni götürerdiyn bu bár
gele bu bár dördüne atáydiyn bele ona ávşar déyerdile. ávşar bu sefer déyerdile
ávşardan sora inni áruzdi. bu da áruz bu daşı bu bészini salardıyn bura, sana
580 déyerdiyn mesela:
- hasını, di, da. sen déyerdin:
- bu ya.
- bu gerek galaydi arxaya burda sexloğinen u dörd dáneni uş deneni geçirderdi,
burdan bi dâne atardı, bunu geçirdedi, bi dâne atardı bunu geçirderdi, bi dâne atardı
585 munu geçirdedi. bu sen diyen gerek galeydi arxaya adam varıdı mesela bura duşerdi
deyseydi u biri daşlar muna mesela batılıdı, batıl_olardı.
- bu tükenerdi.
- bular bu bi áruz, dubara olardı ikki áruz, ikki dene daş geleg gideydi, bu sefer
olardı uç áruzde da tükenerdi, ya cızzeydi, cızzedi da u uç árusde cızze de bu daşları
590 düzerdile bura äli dalne annan bu daşı bele atardılá bu ber tutardılá, tutabilenne her
neçe duşeydi yére bu her neçe de galáydi, bu ki bular çimmig elérdile, bu yumrugdi,
bu şepelağdı.

- déyer adlarını di birisi çimmigimiş.
- bu bês dene daşı düzerdile bura, inni munu da men dimezdim a gele bu xanım
- 595 diyeydi:
- ba cizzedi, bu ya cizze. bu nemedi? inni sen déyerdin:
- a bu yumruğdı.
- bu nemedi?
- bu şepelağdı.
- 600 - bu nemedi?
- bu çimmigdi.
- bu nemedi?
- bu da gülbeden aşgal çıxartmagdı.
- ele de ayrı da bunu qovzardı, atardı bele hammını tutdı heş birini bu ele
- 605 vurmázdile, ege yo tutabilmedi mesela nişanı varıdı da duşerdi yére, çimmigidi ya muni götürerdile bele atardile. muniyn déyerdile:
- bu nemedi?
- pişig cirmağı.
- bi dene daşı goyardıla bura u âlini gele uzádeydi, bunu burdan çıkardeydi bunu
- 610 bele cırmaglar beli bu da pişig cirmağı.
- bice elan barmag didiz, yadıma duşdı. bu barmagların adı nemeydi?
- bu barmagların, bu çilig barmagdı, yo farg_élemez, bu orta barmagdı, yan barmagdı yo baş barmag baş_alan barmag, baş barmag baş_alan barmag, uzun xaci, gül papuci, circirig baci, circirig baci, baş barmag, baş_alan barmag, uzun xaci, gül
- 615 papuci, circirig baci, circirig yani bala buniyn başına guş gonar bu tútar, bu búrtár, bu pişirer, bu geler déyer:
- benim payım.
- pír déyer uçar gider. buniyn başına gonmış, benim payım hani pír didi uşdu gitti.
- bi dene de zad varıdı bu déyer gider oğulluga.
- 620 - bu déyer:
- gelin gideg oğulluga. bu déyer:
- kim pillikan? bu déyer:
- men pillikem. bu déyer:
- xudanın cuvabını veren kimni? bu déyer:

- 625 - meni meni kellesi yox.
- bu gedim meselen inni diyille şenme, yekşenme, duşenme gedim déyermişle ki meselen şenmeye déyermişle at guni, yekşembeye déyermişle sût guni, seşenme déyermişle toz guni, yél guni bu günner varıdı o zaman.
- valla men oları işitmemişem yox.
- 630 - zad muridin
- bi de aylár varıdı meselen istirem diyem, direg gereyazdı, yaydı, payızdı, gışdı, buların arásinne de bi aylárin adi varımış yadıza gelli.
- valla aylárin adı xeyr men ele işitmişem, mesela perverdino urdubehişdo burdadu.
- zad neme meselen déyermişle nisan.
- 635 - nisan ki leysan yağışdı da leysan mesela vede yağışı, beyramnan gırx gün gidenne vede yağışına leysan diyelle.
- vede yağışı leysan olarmış.
- gırx gün beyramnan.
- bi de áğrab yağışı varmış.
- 640 - áğrab yağışı da ele leysannı.
- bağışliyin da moblimiz yox. otoryz ússunne gıçız ağırı da.
- inni bu yağışların adi varımış. nemedi? yadıza gelli belençik, meselen direm a déyermişle:
- doli yağdı.
- 645 - doli bi yağışın adıdı.
- dolu da dolu ele zaddı. tigire dolu diyelle da, tigire dolu diyelle.
- mesela bi varıdı yağış, gore úzunı yuğerdi.
- o da ele gore üçaye girenne, gora ál yüzünü yuğer.
- tigire dolı.
- 650 - gurT doğma nemiydi?
- u bi tov yagardı. annan gürederdin yavdiyo tovli güneş oldi. déyerdile:
- gurT doğuri.
- yağış yağardı. bu annan yağış yağardı bu annan gürederdin güneş oldi déyerdile:
- gurT doğuri.
- 655 - gurT doğuri o uzden hava bele olut, sora zad neme ayrı gene meselen çiskin bi yağışın adı?

- çiskin yağış da az yağışa çiskin yağış déyerdile. diyelle, ele elan na diyelle biri déyer yağırı, déyer bi çiskin yağı çişkin yağı.
- annan gene ege buların adı var yağışların neber yadize salın, meselen direm a
- 660 payızden payızdeki yağış başlardı yağmaga buların adı nemeydi, yadıza gelli belençik?
- valla oları men ele.
- ğar neme?
- gar da ki biri beyig gardı, kuçüg mesela nece kesilecağ gar yaga on seKgiz gar
- 665 yağar gedim, on seKgiz gar yagarmış. annan déyermişle mesela beyig çillede:
- beyig gar vedesi. bu gécă beyig gar vedesidi ya, bu gécă kuçüg gar vedesidi ya kuçüg çilledi ya.
- mesela gardaşlar birbirden ayrırırı ya bu dörd gun bu çilleden dörd gun u çilleden déyerdile:
- 670 - çaraçar. mesela bu çaraçardı.
- sōra bu mesela bi dene gar yağardı, bele soğugunen yélu gar garuşug déyerdile.
- alaçırpo.
- o alaçırpı.
- alaçırpo.
- 675 - bi ayrı ğar varıdı.
- bi dene de bele souğ gar yağardı.
- sayiyád oğlu da zadlar gitti. daga çıxdı. daga gitti. âva gırxda çıxdı gitti. âva şikâr vura mesela âva gitti da çıxdı daga, bele gar yağdı, bele gar yağdı, bu gelebilmedi gelebilmediyo galdı dagda, galdı dagda, bi dene gaye götürdi, dolániyo gezdi
- 680 dolánni, kişi didi, arbad didi ha arbad, ğossayı yiyerdi. déyerdi:
- oğlan gitti gelebilmedi. galdı dagda. didi:
- du gedginen yağ kuzesinin ağzuna bax ege gör neberdi. ege tellese uylan ülmeyit, geziri dagda, ege tellemese oğlan ülüd.
- bu gitti arbad yağın ağzunu aşdıyo baxdı. baxanna gördü ki yağın dövrän dövr
- 685 telliyit geldi. didi:
- ussa âvçı bu zad olub telliyit ya. didi:

- oğlan ülmiyit, oğlan ülmiyit geler aşşığı. seher oldu ki diyelle sáyiyad oğlu çıkıb dağa yani çox sougdi. gırx bəşde diyelle sáyiyad oğlu dağdan geldi bəş gun galdı dağda, bəş gun galdı dağda.
- 690 - munu gedimnen déyerdile.
- beli munu gedimnen ele diyelle.
- sōra bi de meselen gedim yağmezmiş, yağış yağmezmiş.
- çemçe xatun dolandırárdile. alla ramet élesi bizim gonşumuz hálime varıdı. elan bu seyd ismailgilin nenessidi. seyyid yedül nenessidi. hálime varıdı, mesume varıdı,
- 695 bular yıgılárdile arbadlar goca arbadlar yıgılárdile uşaglar_ıçı bi dene çemçe xatun gıyırárdile. bu eyleri dolandırárdile. déyerdile:
- çemçe xatun yağ ister
xudadan yağış ister
āli galıd xamirde
700 bice getre su ister.
- annan o ki adamidi, ustadidi, mesela göyül isterdi yağış yaga çıxardı, bice bayde su sepserdi bu çemçe xatuná. bunun_ıçı yarma getirerdi, noxud getirerdile, yarma getirerdile, lúbya getirerdile, vererdile. bular yıgardı. adam varıdı púl vererdi, yıgardile eyran_ışı pişirerdile. bu goca arbadlar eyran ışı pişirerdile. eyran ışı
- 705 pişirenne beski gabler pāk idi. bu gazan mazaniki yuğardile suvini aparardıla nuxeden gılbe nuxesinnen dökerdile, dökenne ba anı çekmezdi ya şarakkı şarakkınan bulut gelerdi. beski gabler pāk idi. yağış yagardı ama unu da u da çemçe xatun idi bi ıdde varıdı. giderdile mesela gene mesmenenegil zad giderdile geştefeden goyun guzi sürüsünü aralárdile. goyun neneden berri berrinen getirerdile
- 710 bahara. getirerdile bahara. u heyban nene urda melerdi bu balalar burda melerdi. nene meler bala meler birden gene görerdin yağış yagdı. o da gene birdi baba ya işler a.

goyun meler, guzu meler
burdan geçer bele felek

715

goyun meler, guzu meler
burdan geçer b le felek.

720

- annan u vax u guzuni neneden aral rdile, apar nn  yağış yagardi. xudavenni
alemiyan rahm ler.  zden_irag eş ek kellesi yandır rdile yağış yagardi. eş ek
kellesi, ölmüş eş ek kellesini sumug ni yandır rdile yağış yagardi. bu ber ağıdeler
pak idi.

- bu neber olarmış meselan direm bi eş egin kellesi.

- bi eş eg mesela toplermış, bu eş egin sumug kellesinin sumug ni yağımiyenne
getirerdile, yandır rdile. buların hammı benim öz yadımdadı. eş egin kellesini
yandır rdile. bu t kenence yağış yagardi ya.

725

- annan nemilermışle, meselen bu otı arbad derlerdile ya kişiler.

- ele arbadlar.

- annan mesela d vr nne dolanardıla. bi zad d yerdile varıdı belençik?

- ha d yerdile be neme xudaya yalvarardıla da da neme.

- gurT kellesi neme?

730

- xeyr gurT kellesi duymamışam.

- gurd kellesi yox, gurtin gurtin  lini ki düşerdi teleye,  irilerdi. bu nenelerin
emceğı gelenne bu gurtin  lini vur rdile.

- ha ha onu men görmüşem. goyun guzi ha beli geřtefedən arbadlar gittile, b llerini
bagladıla, guzileri araladile, duvardan getirdile, suriden getirdile bahara, u heyban
neneleri gomadıla gene ha. bu k rp  varıdı burda, k rp ye  atanne bes u heybenlar
ki urda melerdile burda melerdile yağış geldi ya.

735

- munu ne zaman bu işi görerdile g r yaz.

- beli.

- zad o gurtu di bura.

740

- gurtin ki  li d şerdi teleye. men dedem eyinde, o gurtin  lini gurt teleye d şerdi.
munu saxlardıla, bu  l gururdu. bele olardı ya bu gururdu el bele olardı ya annan bi
nenenin bi arbadın emceginin s d gelmezdi. emcegi gelderdi daşber olardı, s tun 
vermezdi. o gurd  liynen vuranne yaxçı olardı,  yderdi gurd  lini vuranne  yderdi.

- bu gurdden ayri meselen belençik zadlar vardı, meselen ayri bu meruzlug_olar

- 745 belençik gurtin inni bilmirem derisiynen goliynen.
- yo men inni bi dene de gene bi dene de oT vardı, çenni megrenni u oT da éynen
bu ál beridi bele guridi u arbadlar geli bağışliyz, sext uşag_olanne déyerdile gidin o
çennimegren filankesden gidiyn, alıyn, getiriyn. unu salardıla suv_içine çenni
megreni guriydi da belençik bu açılardı bele olardı bele olanna bu uşag.
- 750 - bu oğlan olmag_içi neme vererdile, gelinne xurduna.
- da unu bırax.
- ya di di.
- ya baba bırax, yaxçı degil.
- yaxçı degil neme di da.
- 755 - bu uşag ki xitina élerdile. mesela bi arbadlar bázi arbadlar varıdı mesela oğlan
dogmazdıla, gız dogardıla annan déyerdile mesela annan déyerdile mesela bu
helbette zeisban bilmezdi ya onun gumagina gizlinçeg u uşağın halafda çükünün
başını döge gurusuni dögerdile, seperdile oniyn_ússune bilmezdi unu yiyerdile oğlu
olardı o da gene bi.
- 760 - isterdile ki bilele bu arbad diyin, garındaki gızdı ya oğlanı bi işler görermişle.
- uni atmaca atardile. zad sonugirafi yoxidi ki xalğ bile u vax birinin yıgrışınnan
bilerdile, mesela déyerdile sözünü direm bele uşag garıná arbad giderdi meselen
menim kimin adam bele baxardı. o ege ezzel sag gıçını ataydı pilliye déyerdile:
- bunun oğlu olar.
- 765 - ege yo sol gıçını atáydıle ya pilliye ya otaga evvel sağ gıçını atanna déyerdile:
- oğlu olar.
- bi de ele bu geli bağışliyz, bu garınna bi dáne muğdil vardı. ele elanna heys
sonugirafiya gitmez elan men baxsam billem ele billem mesela terefin oğlu olar ya
gızı.
- 770 - bi de kelle yararmişle.
- kelle de kelleni burtardig, dövar kellesini, elan da u ber elanı yarıreg, annan
yarardig. bu ikki dene men bilmem neme diyelle olara. lesenin başınne bunu ki
evvel yarardig. bu saxt yarılanna déyerdig meselen:
- bu sax uşag olar.

- 775 -ege yov rahat yarıleydi, déyerdig:
- rahat uşag olar.
- annan uniyn başınna bele et oleydi, o ikki dene leselerin başınne bele et oleydi.
bele çox et oleydi déyerdile:
- ğız olar. loxt oleydi sumug_oleydi déyerdile:
- 780 - oğlu olar. engin dibi ha bu dibdeki yarmışen da kelle o dilin uan buanı ya dilin uan
buanı.
- déyer meselen bi uşag oleydi, bele şulug oğliyen ha ağılyen eziyet_eyliyen,
munun_ıçı nemelerdile?
- un_ıçı garal duası yazardile. garal duası yazardile mesela déyerdile biri úsden diş
getireydi, evvel dişini úsden getireydi, bizim mesela maşalla hadiyemi ele tez úsden
785 diş getirdi. u vax da ğedimkiler damnan salarmışle bele cācimi tutermişle uan
buanna, damnan salarmışla u cācim_ıçine uşagi ama biz élemedig, biz ele hadi
gördüg, damna diş getiredi úsden bu kişı gitti gurbanlug aldı, getirdi, dolannırdı
başınayo üldürdü. didile bize düşer maşalla düştü de.
- 790 - maşşalla bu damnan salla nemiymiş?
- damnan salmag mesela déyerdile bele pis yola yorardıla, déyerdile bu úsden diş
getiri, mesela iragısı baş yiyer, nemiler, netereler, annan getirerdile mesela uşağa
aparardıla dama, bi nefer aparardı dama, ikki nefer de burda bi dene cācim ya
merfeşbet bele tutardıla uşagi, urdan salardıla ura yani déyerdile irağınnan öz başın
795 yiye.
- bu uşagların ele maşalla arbadları gelenne, gurbanlug üldürmüşeg. uşagları olanna
gurbanlug üldürmüşeg, aga soxrabi, bağışla mazeret_isterem bu emceğimneydi, bu
da olmuşdi maşşalla munun nenessi şirtaz élerdi. tez da bu sora uşag varıdı garnında
bu tog olmazdı. men ne nemilerdi emceğimin birini onnan ogullardım vererdim, bu
800 yiyerdi, birini de vererdim o yiyerdi. maşalla bular o muniyn_emisidi bu onun
súdúni yiyiddi.
- siz bi yaşdayız bes.
- uş dörd ay fargları var, uş dörd ay mehdad beyigdi.
- xacı buyurdu ki siz buyurdız ki dünyaya gelenneki diş çıxarddı.

- 805 - dünyaya gelenne xeyr.
- yoğ diş çıxardenne yuxariden getirdig goyuni muniyn dövrüne.
- xeyr, goyun xeyr, ele beççi gitti, aldı, getirdi, dolannırdı başunayo üldürdü.
- o dolandırmag yadızdadı. meselen bi defe dolandırárdile, ikki defa dolandırárdile.
- yoeledi bi defa dolandırdı dövrune yo ele bi defa, bi defa ele.
- 810 - munu_çi bi dâne tazze gız almışeg. adı solmasdı. benim adım mesume, kişilerin
mesim, kişininki mesimni arbadınki mesume veli mesim yazılmezdi yére mesum
yazılırdı.
- déyer ki eger uşag meriz olsa, bu uşag dünyaya gelli bi muddedden sora bele
zeif_ollı, arug_ollı, zaif_ollı ona mesela neme verermişiz, bi zad verermişiz?
- 815 - uni ya çille düşeydi, çillesini vererdig, çille bollug élerdig çillede bu duva nevisler
bilelle yeTdi lün, yeTdi zen, mesela a bu bi reyni, bu ikki reyni, bu uş reyni, bu
dörd reyni, bu bés reyni mesela bu altı reyni, bu yeTdi reyni, yeTdi dâne sâp, ren u
dua nüvis, dua élerdi uni dugünlerdi. déyerdile çille bollug uniyn başına suva
çekerdile, tökerdile mesela o yaxçı olardı.
- 820 - déyer çox gedimlerde meselen bu küçeler gedim küçeler ki meselen gelir ya bi
dâne, çarre olur. burda çarrenin ortasına gazan goyarmışle, uşagı da o gazanın içine.
belençik zad işitmışiz?
- xeyr, munu işitmemişem. yo onu işitmemişem.
- bu çölden o zaman gidermişle, men ne bilim meselen direm gazāyagı.
- 825 - gazāyagı, yonca, gelinbarmagi, gaynanamsaçı, yélmi, ağcabaş bular bişe
oturmuşle mesela u tarif_édile giderdig üzümüz dererdig, gétirerdig, seçerdigo,
yuyerdigo, temis_élerdig, tökerdig arşá çox da bamāze olardı. çox da gaşen_olardı.
- mesela merizluglar_ıçı, hası meruzluglar_ıçı?
- merizluglar_ıçı mesela keklug_oti, burmederan, şuveran bular mesela
- 830 meruzluglar_ıçı bu bahar çölünne olardan yox. gülbünüşeyu bular ayrı çölde var.
bular da ele gıyahîdile ama bu bahar çölümüzde bizim yox.

- beli o dolama da ele var xuda görsetmiye. bu galçaları men özüm toxumuşam ha buları, özüm toxumuşam. buları mesela toxurdig. bi mouge mesela âlimizde ip mip bu görerdin barmağ éle aşgâr doláme. bele görerdin mesela déyerdile:
- 835 - ya nezerdi ya nemedi.
 - annan buna mēmata goyardig, biz memata déyereg memata goyardig. bunin üzden irag teraşâğu giderdiyo yaxçı olardı.
 - memata nemeymiş, nemedən gıyırárdile?
 - nemeni? mematáni, unnen gıyırárdile, unnen uniyneno mesela déyerdile:
- 840 - ağız mematasi.
 - yaxçı deil bele zadları dimag, bi dene gaT goyardıla ağıza, bi ledde un tökerdile bi bala gaba, annan bu ağzin suyiynen uni gaT mamatası déyerdile ona, ağız suyiynan gıyırárdile bi cure de var yağınen gâynen suvinen gıyırálle, ulu eşşegdi agruğu salaru mesela bi yér xudayı nekerde bi zad ola sineya yıxılan una diyelle yağlı
- 845 xamir déyereg biz, yağlı xamiri de suva govarag gâynero gâyniyennen sora yağ salıleg, bi bele yağınen su gâynen un tökereg, bele bele gâynen olar bi bele bala gunne munu bele issiyeken çox dağ olmiye, issiyeken goyen u tişki salar.
 - bi de elan didiz tişki.
 - sigil, sigil men_oglumun cevadın âli heybanın bele âli doludi sigil_ilen.
- 850 medreseye giderdig. déyer görün uşagın âline baxarla, gelerdi, déyerdi:
 - bi âlinne çoxudi, bi âlinde azıdı. déyerdi:
 - bu çox ekeni berkiderem, bu azekeni görserderem.
 -her nemelerdig olmezdi bi dene famillerden aşnalardan golom rıza palanduz varıdı, men sen tanımeyn momkını ağayzgil zad taniye hamam yanınne oturardı.
- 855 xamamna selimem cevadı aparmışımıx xamama. golom rıza rameddoğ bele baxaru déyerdi ki tayife déyer, he déyer:
 - munu geti, men âlinin duasını oxuyum da. meni ya bu uşag bu âlde bu gaşeynigi uşagın âli bu ber, déyer:
 - valla golom rıza biz bu işde galmiyig, görmüşüg bu yaxçı olmiri da nemiliyeg.
- 860 déyer:
 - sen getiri, seher geti bize.
 - seher şemme guni dimişdi, geti şemme guni aparmışdim. siléyman déyerdi:

- arpanı tutdu əline, bilmirem bu kitab_özüynen neme oxudi, püfledi arpaya sürddü
bunun sigillərinə. gələn şəmməyə gəlmədi ya belə tüküldi ya.
- 865 - o şəmmə guni, gələn şəmmə guni gideymiş da.
- he geleg şəmmə guni, şəmmə guni helə cəvat özi də u duvanı örənmişdi. o hər
uşağın elan da cəvadda ha ikki şəmmə aparmışdı, oxumuşdu, cəvat o duvanı
örənmişdi. mənim dəyərdi, neme dəyərdi?
- cəvad oxur bilər cəvad məşalla.
- 870 - ya oxuyana oldu.
- donğozu burda bu çöllərdə sən ki gidirin uruya u anna.
- dəyer, donğoz dişiyən sən görmüşüz, işitmişiz, məsələn bi mərizlugu falan yaxşı
ələyə?
- donğoz mənim, bilin kimi dırım seydcan? xacı əli ekber ərbadı iran, deyir ki
rahmeddoğ iran əvvəl gitmişdi kermabədə. hələ ələ erin gəynatasının adı selim
875 imiş. selim gürd də dəyermişlə beləsinə. iran dəyərdi, bu giderdi, əvçiydi, əvə
donğoz öldürərdi. donğoz tır_inen məsələ zad_inen vurardı, öldürərdi, getirərdi.
dəyərdi donğozin derisini soyardı bunu gəynádardı yağını çıxardı. bu iran
dəyərdi:
- 880 - ya mən görməmişəm. dəyərdi:
- yağını çıxardardıyo bunu aparardı. həmi etini ermənilərə satardı, həmi yağını
ermənilərə satardı. annan iran dəyərdi:
- bi dənə urda mənim balduzum vardı, adı xatun idi. mərizidi. belə səri belə məriz
halıdı. dəyerdim:
- 885 - mən də ura gittim bice dənə gızım oldu urda, urda belə bi dənə gızım oldu belə
xara bunun dedəsi rameddoğ mənə çıxartmışdı. işim yox urda. dəyərdi:
- bu selim donğozin getirdi, yağını çıxartdıyo etini pişirdiyo apardı zad_ıçı,
ermənilər_ıçı. dəyərdi, həmi bu gız bu ki mənim balduzum idi həmi də mən tazze
zeisban idim. bi dənə gızım olmuşdu. xeyli ki uni istiri sumugúnno etinnən yox
890 imişdi. o məcal duz septigo yidi, yiyərdi bu donğozin etinnən sumugúnno
zadinnən selim apənnən sōra dəyərdi yidi u ülüt gidi mən unun dilindən dırım
amə yidigo dəyərdi bu gız məriz idi, bu gız yaxşı oldu, pāk də dəyerdig:

- o gız deil, menne da déyerdig, geli bağışliyiz da gız doğmadı ordan geldi, çıxdı geldi benim gaynım xac_ali ekbere da burda da neçe urda da bi oğlan dogmuşdı,
- 895 burda da geldi neççe dene birbirden sora oğlan dogdı. axırda bice turan rameddoğ axırda dogdu ya déyerdi, ya bu donğoz_etinnen bilerdi ya, déyerdi:
- hemi u balduzumin merizlugi yaxçı oldi, hemi men da gız dogmadım ha ezzelden axıra oğlan dogdum.
- bi de bu zad dâvşan muridinnen meselen diyelle:
- 900 - yaxçıdı, pisdi, ugurludı, ugursuzdı.
- dâvşan da valla déyer gaçanna diyelle tö uğuriyayn, bele diyelle da men ne da bu henüz bu galçaları burda toxurdum. bura u vax boşıdı, urda uzatmışdım, toxurdum ele henüz buniyn babassı cevad bice dâne benimçi getirdi, dülüm et verdi mene. didi:
- 905 - al mesume munu yi. didim:
- nemedi bu, neme etidi? didi:
- valla bu gumrilerden vurmüşeg, pişirmişeg, kebab_elemişeg munu da, sen yi.
- men onu yidim. çox da bamazeydi, çox da bamazeydi, yidim u yiyennen sora cevad didi:
- 910 - mesume bildiyn neme etiydi? didim:
- be ya dimedin gumri etidi, gaşengidi, elin ağrması. didi:
- ya nenem u dâvşan etiydi ya. didim:
- cevad. didi:
- kûre bağladig, dâvşan kûreden kebab olduyo beski özüydü, beyig idi. unu da
- 915 gatdım seniy_çi, neçe nefer uşaglar mele çölde rametli, menne unnan yemişem da inni xuda geçe ya geçmiye diyem yani yemişem.
- bi de bice de vardı, bice de vardı. biz déyereg kipri, kipri ki tik tik olar ha tik tik ola varizdi, bililiyz u kipri de benim öz dedem rameddoğ merizidi. gışleri ağrırdı. benim de dedem bi ayri dedeydi. hey dedecan ya. dedem elanna uç_ildi ramete
- 920 gididdi. elan üreğim gaş_eler belesiçi, annan uni her yére dohdora aparmışdı, nenem aparmışdı, yaxçı olmezdi, yaxçı olmezdi benim neneme ayri adam dimişdi geleg buna kipri veriyz siz, yiye kipri eti gizlinceg, benim dedeme, nenem rameddoğ uş dâne kipri verdi, yidi, didi tâvug etidi. dedem bilmedi u kipri eti unu

- yaxçıeledi. menim dedemin merizluguni yani bele çarı çenginen galmışdı. gıçı bele ağrırdı, hele
- 925 çox da sevinni u vax yox idi. o uş dene nenem rameddoğ gizlinceg verdi, ayrı adam getirdi başını kesmişle, nemilemişle munu gıyırmışdıg gizlin dedeme déyerdi:
 - tãvug etidi.
 - mama déyerdin, bázi arbadlara bu kipri etinnen.
 - una da uşag olmayannara vererdile, uşag olmuyannara kipri eti vererdile. adam
- 930 varıdı razı olardı, yiyerdi. adam varıdı razı olmazdı, gizlin vererdile.
 - eşşeg sûtú de vererdile.
 - men ne onu görmemişem, ayrı yérde işitmemişen, mennen işitmişen. bu bi dene betül varıdı, temez geliniydi, meydi arbadı, çox güzeldiyo çox gaşengidi bu arbad uşag olmazdı. buna dimişdile:
- 935 - hamakli eşşeg sûtú veriyz, bunu içe hamagli uşag ola.
 - eşşeg sûtúnú bu heybannı can derdinnen işmişdi da, bilmem bilmişdi ya bilmemişdi, bizim yaxun gonşumuz deildi. men ne işitmişem bu bele meriz oldu, bele meriz oldu, bele meriz oldu. o vax teran adı yox idi munun meruzluguni apardıla terana, beski gaşengidi xanım_ arbadıdı. u eşşeg sûtú unu beyinnen apardı,
- 940 üldürdü belesini veli u alla ramet_elesi ele uniynki direm betül adınneydi yani elan bi bele adam var, bi béle talara gidereg bi béle adam görüreg men unun göğçekliğine kimin arbad görmemişem ha beski gaşengidiyo xanım idi, çox gaşenidi veli eşşeg sûtú beyinnen apardı.
 - esit_olar da her nemeye tökeyn, batri esidi kimin deler.
- 945 - ele u unu işdiyo bu benniye xuda, uz godı merizluga ya ne sen diren işitmişen ya ele mennen işitmişen.
 - déyer gedim burda déyermişle ki neme istirin gurTinen gıyāmete galen.
 - ha da çox mesela bázi adam ɣaris olar mesela dúnya malına çox bāl bağlaro mesela déyer babacan nemedi, gurTinen gıyamete galacağan? besdi da unu da o ber zerbulmeseldi da.
- 950 - niye meselen nem_ içi munu diyitte, bu gurT nemedi?
 - déyer yani mesela mesela sen ele lap gittin, ele oldun meselen yúz yaşa da bu gurTinen gıyamete galmayacagan ki lab gene de galen bele axırda bu ülüm var da.

- yani bele düşünermişle ki gurT hamm_adam beyinnen gideceg. bice tag gurT
955 galacag.
- gurT galacag mesela.
- annan gurT ta ki özi galacag ya ayri ya mesela.
- da valla bilmirem inni ta özü de bu ber diyitte.
- başızı ağırdım a.
- 960 - déyer bázi déyermişle gedimki agacan, bu bizim teyfemize bizim xanıvadımıza,
duşmez ya düşer.
- yo mesela u bilin neberdi? mesela sözün direm biz bu héyete xıtmir_ekmişeg.
mesela sen ya mesela bu aga ya bu xanım mene diye sözü mene filan zad
ekmemişem, mesela men déyerem u düşmez düşmez bize unu ekmág, unu u ber
965 déyer.
- neberimiş düşmág mesela?
- mesela sözün direm görermişeyn, mesela biri mesela bi zad ekid kismet_olurı ya
eyde bi nefer mēriz olurı ya bi cur olurı déyermişle düşmedi bu, filan zad düşmedi
bize ya.
- 970 - bi de bázi agaclar, zadlar déyermişle:
- gelin eye ekmiyeg. nemelermişle bular?
- bu şal_agacı, mal_agacı da şal_agacı mesela südüg_agacı mesela bele yo tut_agacı
bi zad deil, goz_agacı da ele bázi adam_eker.
- beli düşmez.
- 975 - déyer yanı hammı adama düşmez ya bázi adama düşmez.
- bázi adama, bázi adama mesela hurafat_eler mesela biz de ikki defa, uş defa
uşaglar_ekitte gene çıxatmışág, atmışág gidit mesela ālinin gaynattası eyinne
memmed_aligilde tanıyereyn oları mesela oları eyinne vardı bi dāne héyetin
buaninne bi dāne çatışidde birbire dúnyanın gözu getirelle çox.
- 980 - bize özümüz özümüze direg mesela goz_agacı yaxçı deil.
- valla bilmem déyereg düşmez de özümüze mesela bu ber.
- beyguş da déyermişle, bed şunnu bilmirem bu.

- baba yo beyguşunna déyereg uguru xayırdı. biz gelenne ayna görsedereg.
- ha oları ele oları.
- 985 - ayna görsedereg, xoş gelmişen déyereg ya biz dimeg.
- beyguş bi yere gelenne ayna görsedermişle da nemilermişle?
- ayna, su, xoş gelmişen.
- yani ğadim çox ğedimlerde beyguş şans getirermiş, sora dennen dönöd oluddı şanssızluğ. déyer:
- 990 - eslı senin dédiğuynen.
- biz xoş gelmişen déyereg da. çoxdan na heyş görmemişem veli gelerdi, görerdig xoş gelmişen ayna tutárdig, su tutárdig, déyerdig xoş gelmişen gedem, uğurin xayırdı.
- déyer beyguşdan bi neğıl biliz, ya yo.
- 995 - yo da neme neğılı budu da ele.
- yo yorulmadım, yorulmadım galın burda şamna, şam mam gayırırego bahem yiyereg. benim çox xoşum gelli buları valla.

- başına döndüğüm gubet_elleni
gel gelilum ala gözün gurbani
ne istiren vardı burda dermani
gitmiyin galın burda şamna.
- 1000
- hac xanım valla da bi zad diyim sana, bele sêyünnig hamımız diyim, mahsusen bular oturmuşlar duvar dibinne elan gelidde seyin gabağına oturd da bu cur yani maşşalla alla uzun ömür versin. alla senin kölgeyn uşağların başınnan_almasın
- 1005 sağlug selametlug biz hemişe türkler içinne diyelle diyelle nene bi eyin ocağıdı. bu ğadim ocag goyarmışla millet yığılarmışla ki bu issi verermiş. alla bu eyin ocağını uşağlarinnen almasın çox lutf_eylediz.
- ocag bizim u mecal, bizim u mecal, elan mesela ottuz ikki il, ottuz uş ıldı biz gelmişig bu héyete ayri héyettedig éle ba bu héyette de udu ğaraibanımızda tennur
- 1010 var, ocağ var, xamir yapardig mesela ceng zamanı, zamanı ceng mesele burda cevad linge linge un aladı, getirerdi, gaynanásinin álinnen gelerdi, xuda şafa versi tamāme

biz mesela birimiz ox açardig, birimiz verdeni açardig, mesela cepeye her dem bi bele çöreg göndererdig a cevad alardı, getirirdi, yapardig mesela göndererdig, vererdig, aparardıla cepheye.

- 1015 - bu ki déyermişle meselen:
- ocağın külünü her yér geldiye tökme.
- meselen ocağın küli bi muhaddes bi zad imiş, beyinnen aparma belesini kesif_eleme belesini belençik zad var?
- bele ocagda o vax yaz yox idi, dubara dubaralar xureg çırağı çıxdı, bizim ele
- 1020 ocagda aşı şamımızı ocagda gıyırárdig. çox olanna tennur_ússúnne gıyırardig. gonagmız_oláydi toy_oláydi mesela xudayı nekerde ayrı zad oláydi, tennur_ússúnde gıyırárdig, az oláydi özümüz oláydi ocagda gıyırárdig. veli o küli her yére tökme bu kül gerçeğdi mesela gerçeğdi u söz déyerdile yani, mesela:
- aşı şamı eléren bunin guri meselen pis zad mad yandırma ki gissi gazza içine. udu
- 1025 ki mesela déyermişle:
- temis saklıyin her yér geldi tökmiyin.
- bunu tertemis elérdig mesela altına ziyapey kötü kollardig hemişe od_olardı ocagda, bu beridi ya.

I-2	konuşan derleme yeri konusu	Hanım Turani (yaş 72); Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- valla hac xanım, bu bizim yoldaşlarımız türkiyeden gelidde.
- xoş gelidde.
- xoşum geler tórkiyenin tórkinden, eyleşin da bi şerbet getirem.
- xoş gelmişeyz.
- 5 - yaxçı oléyz inşalla, caniz sağolsi, elhamdulla caniz sağolsi, helbette sizin tórkimizilen sizin tórküyüz fargiler, ha az farglı.
- azdı bularda maşalla başa düşüllüyo, ele bu neçe yére de ki gitmişeg çox da xoşları geldi burdan. bular bu bizim tórkimizin gaşeng olduğı içi tórkiyeden duyub da geldile, men dunen hac xanıma ordáydig, didim ki bular ba uş min kilometr yol

- 10 duyub da gelidde bura sizin danuşduqlarızı işidele.
- canin sağolsi, canin sağolsi biz béle yirmi gun bundan gabag men gitmişim kerbelaya.
 - maşşalla ziyaretiz gabul_ossu.
 - caniz sağ_ossu inşaalla, annan o arabî danışardile men çox ona halı_olardım annan
- 15 giderdim, xaber alardım, déyerdim meselan hamınnan kazımınan zaddan gabag giderdim, heş gorxmazdım. yaxçı hele bom mom goymedile annan didim zaddı xaci xıymegah istiri xoşum geler annan gabagdan giderdim. bular kazımgil gelenceg giderdim gelerdile, görerdile orda hazır a.
- maşşalla siz tazze ziyaretten de gelmişiz, ziyaretiz gabul_ossun.
- 20 - caniz sağ_ossun inşaalla, selamet oliyz inşaalla.
- direm belki ağa seyid olmasa bu tayfenin işi galar, biz bu ikki gunne her yere gidireg, belesinen déyerle ki valla işi ras gelsin, veli direm belki zad behmen işden gaçar ha.
 - ya baba maşalla işden gaşmaz.
- 25 - behmene direm, behmen bildirden axır burda olumam men, men ne ordayam törkiyedeyem behmen bildirden buraya bi zad örgermişeg déyer:
- men valla göynüm istedi u zaddan örgerem.
 - bağışla kimin ogludu bu.
 - men bi terefdən, oğlan, dede terefinnen hac seyd_ibram nöesi, bu hac_ali asker
- 30 sohrabi nöesi ollam, hac seyd_ibram nöelerinden, hac_ali asker nöesi ollam.
- gelerdi bura annan bi dâne esa verdi hac_ağaye. yadıgari saxlamışam, bi dâne aba vermişdi, abanı hadiya aparmışdı, didi:
 - aparam namaz gılam.
 - xuda rahmet_elesi, o vax dedennen bulardan.
- 35 - dededen bulardan nene terefinnen ne hac seyd musa varıdı erusabatta, seyd musa ramete giddi. belençik bundan gabag seyd faxri varıdı, gırx gun mundan gabag ramete giddi.
- yoldaşımın ne meni xuda rahmet_elesi.
 - men yani men benim nenem susan, seyd faxrinin ğızı olardı.

- 40 - beli, beli xuda ramet_eylesi, xuda ramet_eylesi ha giddile da dúnýadı da.
- dúnýa men geldim bu bir il_çinne, bir il yarımını burda deilmişem. bir il_çinne geldim, gördüm dāyı déyerdig zad seyd şükür.
- beli, beli seyd şükür xuda ramet_eylesi, men seyd şükürnen hem yaşıttım, bahem bi gécāde olmuşeg. nenem déyer, nenem galırı nenem déyerdi:
- 45 - bi gécāde seyd şükürnen bi gécāde, rameddoğ ciciynen onnan bi gécāde hem yaşıdıg xuda rahmet_eylesi.
- bu bir il, ikki il içinne baxırı, görürü mesela seyd faxri ramete gitti, seyd şükrü ramete gitti, seyd nasır.
- seyd nasır mekkede hem seferidig.
- 50 - o ramete gidi mihri, seyd_isa xanımı, mihri ramete gidi, elda da déyerdig zad direm yani dúnýa bu cur.
- dúnýa bu cur men elan, annan görsederem mahmudun eksi orda, habibin eksi orda, mahmud şehid oldu, o vax habibdeki sekkiz il orda cephede ceng eylediyo çox geldiyo neber ne cur meşetten tapdım belesini, hulasa geldig. ceng tükenennen sona
- 55 eyde sekt_eyledi.
- alla sizin béle caniz sağ_olası, altı dāne oğlum varıdı, ikkisi gittiyo dördü galırı.
- alla sizin kölgeyizi oların başınnan alması, diyelle nene eyin ocağıdı. gedim ocağı yandırardıla o ıssı nene olmasa eyin hem ıssısı yox, hem ışığı yox. alla sizi olar_çi saxlasın.
- 60 - xacı rameddoğ, hac seyd_ibraimnen bele bu cur idile, bahem gardaş kimin gelerdi eyimize annan bi gun dédi mene, dédi:
- xatun sen ağlama.
- mene dédi. dédim:
- axır neber ağlamayım? máhmud gitti, máhmud çox gaşeng tecrubeydi. onnan dédi:
- 65 - sen ağlasayn sen üllen, sen, onnan uşag galar ama men ülsem sen yığıştırırán buları, saxlarán serperes_olulen.
- baxdım, gördüm rameddoğ ikki ildi, ramete gidid xacı ağa.
- xuda rahmet_eylesin, beli nenenin yeri ayrıdı.

- beli xuda ramet_eylesin işalla da, da nemiliyeg dünyadı da dünya bu curdu. çarxı
70 gerdumı geziriyo.
- isteseg de budu, istemeseg de.
- valla hac xanım, bu bizim yoldaşlar birisi payanname, xanımı, gürol beyin xanımı,
baharin tōrkîsini, tōrkî danışmagını payenname işliri, özü de eri de gürol beyin özi,
bizim ústadlardanni baharin bu gedim neğıllari, dâstanları, buları işliri sōra biz
75 gelireg bura dunen ne hac xanıma dédim, baba biz çox yere gidireg, déreg, bize bu
gedim neğıllardan déyin gedim galça toxıyanne neme déyerdiyz, bular ne işe geler
ki dérem valla çox işe geler bizim_içi çox işe gelli.
- inni xuda bi ğeza elesi, bileyn o otağın galçaları özüm toxumuşam, hammını
gidenne bahiyz, buları özüm toxumuşam agacan, gedim yani arbadların kişilerin
80 gıyretleri çox idi.
- hac xanım, onu da diyim hıdmetiyze, biz sizin danuşuğuzu zapt_eleyeceg,
zapt_eleyereg ki onların sizin danuşuğularızı yazacağag yani öz tōrkîmizi danışın biz
de zapt_eyliyeg.
- bu uşağımni, o da gızımni dōrd dāne gızım var maşalla ikkisi muallimni. o vax
85 kazımın beyig oğlunnaki muallimni da o da.
- buyurardiyz, o zaman galça toxurdiz.
- beli, galça toxurdug. cevannugda toxumuşam yani galça toxurdum on dānā uşag
mesela alla ramet_eylesi xacı faxrının varıdı ineg, duvar, tāvug hammı zad
gitmişem doxdora bularım ağırrı, alla canizi saxlası déyer:
- 90 - xanım resmi numurte yiğ. direm:
- baba benim ikki yüz dene tāvugum varıdı. elan na bi dene de yoxdu ki déyer niye
saxlamıreyn. direm:
- axı çibin yığır.
- diyer bele nisbet sed bele nisbet ğelet_elélle, saxle didim saxlıyanne gocalmışem
95 da canım yox, canız sağossu işalla.
- o zaman ele déyerin belke baharda ele hammı yérde bu galça toxuyarmışle.

- her eyde yanı varıdı yanı arbad bikâr yoxidi. her eyde galça varidi mesela men heş gízidim rameddoğ babam goymazdı. déyerdi:
- galça toxumag nemedi?
- 100 - geldim burda xac_ağagilde örgendim. hac_ali ekber arbadı o da şehid nenesi o toxurdi. men de beski zıtı zılıdım o hevesim varidi. o da sevadam sevatom yoxıdı ama her zada baxardım, örgenerdim tovli onun yanına örgendim annan çox héyetimiz duşdı, héybana sattı özüm toxuyannar sōra geldim. bular burda toxurdu.
- bu baharin galçaları billem ayri yérlerden fargılermiş, baharin neşvesi ayriymiş.
- 105 - beli, meselen kebuterabın zadın neşgesi ayriydi, olar bahaydiler baharinki yaxçıdı, bahaydı. elan na bi defa biz gittig suriyeye. suriyede gittig gazanesine temaşa eyliyeg. men baxdım, gördüm iran galçası orda var. annan déyerdi iran, iran, iran galça baxdım, gördüm iranın galçası orda var ha.
- beli, dürüs, siz o zaman bice onu soruşacağdım. benim öz reşdem ele belençik
- 110 zادينen biraz merbuddu. bilmirem siz o zaman déyermişiz, ya yo. bi törg dugúnü déyermişle, törk dugúnü vurmağı, bi de iran dugúnü varımış. törk dugúnü ikki terefdən belençik geler, ikki dene dugún vurármışle. iran dugúnü bice dene bice terefli dugúnnü tág dugúnnü. siz yadıza gelli neber toxurduyz? ikki dugún mü vurardız.
- 115 - meselen biz ilmeğdi, ilmeği götürerdig ikki dâne dolaştırárdig.
- ikki dolaştırárdız?
- beli, ikki dolaştırárdig ha ikki dolaştırárdig. elan neşvelerimnan bilmirem hardadı, bileydım apardım, görsederdim béleyze. ikki bi dâne ilmeğ götürerdig mesela bi ilmeğ ikki gad olardi ikki gat bi dolardig.
- 120 - meselan bu ki bele ipler bele ipligler bele geliri bi de yuxarıda yuxardakini.
- bu erişdi. burdan naxi getirerdig bele burdanna çolaşdırerdig, getirer burda gırárdig.
- onu bililiz ona dúnyada diyelle törk dugúnü diyelle.
- beli törk dugúnü.
- 125 - türk dugúnü de bice iranna bice Hemedanna var. ayri yérlerde fars dugúnü diyelle, iran dugúnü ya fars dugúnü.
- tag_ilmeğ tag_olar onu ele gollarinnen götürülle, tag gırálle.

- siz onu eylemezmişiz çox mereke zaddı yani burda sen Hemedanın galelerini elan bularda bu cur tikmiş.
- 130 - beli bular da ele goşa dile.
- ha goşa déyerdiz, goşa dugún.
- beli, goşa dugún.
- a çox gaşeng imiş bu.
- elan duriyn da baxiyn.
- 135 - elan altına bi baxım bağışliyin çox nazig olar.
- bulara yexu diyelle, bular hamısı ikki ikki olar.
- déyer:
- bi eksini salabilirmiyig.
- siz baxın ta men görüm neşveni tapabililem.
- 140 - toxumama saxlamışəm buları. buniynen taplardig, bu tárágdı tárárdig, buniynen ne toxurdig, bular da neşvelerdi. çoxdan da toxumadım on il var toxumadım, on beş il var.
- hac xanım sen buları elin tut da bice.
- elan bax bu bu kenarıdı mesela kenarı.
- 145 - çerağları yandır, bax bu haşiyedi meselan heşiyelerdi ya ha bu heşiyelerdi. o kenar olardı, orda o kenar olardı.
- hac xanım, neğıl mağıl billen.
- neğıl.
- bax meselen bular xane xanedile da bular mesela on daná mesela on daná on
- 150 danáydiler, özüynen toxurdig meselan başliyenne a burdan başlardig meselan a bi sam meselan on daná, on ikki daná verin bi dáne çalıleg, uş dáne veren dörd dene çallıleg, bu curdi bu da heşiyesidi o heşiyelerdi ya kenarlardı.
- bular da poştudile ha bular poştudile, poştu heşiyesidi onnan toxumuşdum inni uşaglara vermişəm onnan mahmudgilde var. bele bele toxumuşam da o du ya.
- 155 - yani neçe il toxumuşam, çox, taxriben ottuz il galça toxumuşam, sisal, rengi hemedanna rengi déyer buları.
- hac xanım bulardan ikkisini salag, sōra men gelim xıdmetiyze.
- çox galça toxuyan adam zouğ_eler mesela zouğ_eler, toxur, xoş hal_olar, cevannugda ayrı olar da cevannug aslen cevannugda men yorulmazdım. inni hemen
- 160 yorulalla elanna yo elanna kannan duşmüşəm.

- heftād ikki yaşım var. yetmiş_ikki, yetmiş_ikki.
- adım xatunni, bu ber xatun diyelle. hac xatun şināsnāmede turanni turani muradi şehbaz.
- bular da benim yadigarlugumnu.
- 165 - valla bular inni arz_eléyerem hıdmetiyze, niye bular erzişdi bele buları bi yaxçı zada verebilseg.
- hac xanım, men bi zad soruşacağdım burda elan bu neşveye baxanna bu tōrk neşvesidi, sōra fagat istirem munu diyem siz ikki dugūnnū goşa dugūnū olduğunu hardan biz bilebilileg?
- 170 - buni elan darda galçamız yox, darda oláydi, bilinerdi mesela elan issirim burdan bura başıdı ya mesela bu bi sannı ikki san, uş san, dōrd san, beş san, altı san, yeTdi san, seKgiz san, dogguz san, on sannı, on sannı buan olar bu butún düşer. bu bi terefidi mesela he bu düşer bi güşeye, burdan da bi dene düşer bu güşeye geler burda bu butún olar, o ber butún olar, o butún olar orda bu cur, beli annan mesela
- 175 inni burdan inni issereyn başlıyım. burda budu ya burda mesela bu on dāneni veren, bu on dāne geldi, ikki dāne de burda galid, burda bi dāne gırmiz, uş dāne abi, bi dene sürmei çalley bu yazmagıdı.
- annan bu neğşenin ferşi yoxdi burda.
- xeyr munu satmışám.
- 180 - bu merekeymiş.
- beli.
- mereke niye direm, bu neşhenin az görüreg burda, hem rizdi hem buları ki görüriz, türkiyede her yēre gitséyz munin neşhe vardi, bu neşheden toxuyuddi. mexsusen eger muniyn bu içini göriz ağ_ossı. ne reynni, sārıdı?
- 185 - yo ele ağdı, bu ağdı meselen bu gırmizdi. bura güşe diyelle ona turunc diyelle, beli ona turunc, turunc butun düşer.
- hac xanım, bu siz reynneri neber buların?
- elan mesela buyinen bu neşhesi bidi. men munu özüm beyig çıxartmışam, beyig çıxartmışam. déyerdim yér tüssi oniyn neşhesi buniyn orda neşhesi var, buniyn
- 190 neşhesi var, bularınki yoxdi.
- munu da maşşalla özüz tikmişiyz?

- hammini men özüm toxumuşam, kúllen özüm toxumuşam, kúllen özüm toxumuşam buları.
- hac xanım, biz valla bice bu reynneri de diyin, neme reynninen çıxardardiz buları.
- 195 - rengi hemedanna reynerdile, zad varıdı da rengerez varıdı.
- direm yani reynneri, bu mesnui reyn deildi ki.
- agi sohrabi, kerbela gitmeli yérđi ama biz issida giddig, meriz_oldig.
- valla, beli, siz çox issi zamani gitmişiz, yirmi gun bir ay bunnan gabag.
- çox issiydi, çox.
- 200 - bu bahar ferşlerinin reynneri, yúngi ki reynneridi. neberidi o?
- yún ele meselen özümüz ele egirmişeg, egirerdig yún. men çox egirmişem. cācim varıdı, cācim de támal_oldi, gitti da yani begenmedile annan ele muni xameni aparardıla Hemedanna rengenez varıdı. elanna var hemedanna, elenna rengenez vardi. reyn_élle meselan sürmeiye her reyn_issedin, reyn elleyo.
- 205 - yo reyni issirem munu diyem, meselan bu neme diyelle oddan zaddan düzelderdile muniyn rengini.
- valla gıyahi de var ama adını bilmirem.
- gıyahi varmış, pes buların hamısı gıyahidi.
- elanna vardı gıyahi, gerek gideyn hob ora reyngerezhaneye.
- 210 - elan sizin ferşleriz gıyahîdi, bu reyni.
- beli gıyahi de varıdı, beli gıyahi de varıdı giden orda verelle desturinen zadda çoxı ıkbatan xıyabannine xıyabani feşfuruşlarda orda xaber_aliren reyngenezhane haradi. annan gider orda déyer meselen nemedan buvagdiyo nemediyo belençik zadlar beli biz özümüz élemezdig ama hazırını alardig xamenin beli, beli.
- 215 - déyerki bu meselen öziz ki çox toxurdiz o zaman, ál işleri mesela galçeymiş, cacim imiş ayri nemeler vardi.
- ayri valla gilim varıdı ama men toxumamışam. gilim, beli, gilim de varıdı, bafteni zad toxurdug uşaglariçi, buliz zad toxurdug ama gilim toxumamışam.
- bu meselen inni soruşeg da burda galsı bu zad, buların bi bi ege adını disez bize,
- 220 memnun olleg, buniyn adı?
- bu teragdı.
- terag.
- meselen farsı déyer şame.

- beli, o defedi.
- 225 - defe.
- beli.
- defedi, oniyne pot veredig naxi inçe meselen bārik oniyne bele bele vurardig. o da naxi külüfteridi ki o külüfteri oynen tökerdig.
- bular?
- 230 - olar da gullabdı da oniyne gırárdig bu cur, oniyne o noki varıdı, noki sinid.
- ha ucu siniddi.
- adı nemeydi, muniyne?
- gullab.
- bular da ki neşge?
- 235 - bularda neşgedi da beli.
- zad neme diyelle, o birisi ipliğ déyerdiy?
- argac.
- argac.
- argacinen nahin ki geçirderdig, bu cur basardig, geçirderdig, ona argac diyelle beli
- 240 da mesela bi de zad potidi, pot déyerdig belesine, pot veredig naxi nazük eyne gene bu öz naxlarımız teki uniyn üstünne.
- sora bu yuxarıden gelenne neme déyerdiy?
- āriş.
- āriş.
- 245 - beli, āriş déyerdig.
- belençik gidennere?
- belençik gidennere argacidi.
- beli.
- sora bu zadā bularki bele dikediz belesini, üz de görireg bele xama, habile xame.
- 250 - xama da mesela inni ğırmızı, ğırmızı yaxçı ele ābî meselen sārî bularin adi varidi meselen her xaneninki mesela déyerdin:
- uş dāne bu, dörd dāne ābî çal meselen bēş dāne bu, bēş dāne ğırmızı çal mesela galıd neşğıye da neşge uzinen.
- sora zad, neber ipliğ zad dimezdiy?

- 255 - iplig, iplig de iplig meselasin u toPuğa geçirdelle, iplig naxi mesela naxi ince olar
bārig_olar annan oniyn bala bala gelir bu cur potların belesine.
- ārişdi, ārişdi da rişedi, rişesidi mesela ārişdi kesennen sōra zad oluPda dardan
kesennen sora olar.
- o, tezgah o.
- 260 - darubar.
- darbar.
- darubar.
- da ayri bu işiyn adlari yoxidi, ayri ne bilim mesela āriş kimin, tárag kimin, ayri
zad kimin.
- 265 - darıbaridi, darıbariynen bi dāne ortasınan kuci déyerdig. o kuci de mesela
hürerdig, o tay bu tay, o kuci de melum_olardi. kuci déyerdig olara.
- déyer:
- bu nağşelerin adlari varıdi?
- naxşe mesela yedd_aşununki ayri olar, doğguz_aşun ayri, onikki aşun ayri, dozeri
- 270 ayri ha da meselan dozeri neğşesi istirem mesela, diyem ki mesela poştu neşgesi.
- sōra mesela elan turunc didiyz bi dāne.
- turunc zaddı da u urtadı, u urtadı, udu ya u turuncdu, u para olar butún düşer.
- ayri adlari yoxidi meselan?
- siz buyrin danişin, men gellem hığmetiye.
- 275 - siz ağzızı şirin_éyléyin, yiyn.
- seyid nemi dúgğanı nemileren, ders oxuran, nemileren?
- ders oxuram dúgğanıyem ya.
- oxureyn meselen nemi_çi oxureyn, reşdeyn nemedi? elāgtirig ha, men nadıra
didim:
- 280 - nadır, sen gıd oxı.
- yuz min vermişem belesine, bi de oxuyan dimişem zad da keşavezlugdan fayde
yox inni diyit, geğ gitti da, bu_ul oxuyaren elan dıblomani alid, elan keşavezlugda.
- bir_il ola, olmiya.
- mesela bir_il oluri, bir il olmuri.

- 285 - ğedim e bahara gelerdile, men ne az yadımdadı, teziyeçiler varıdı, teziye diyélle ege o teziyeden diyyız neberimiş, neymiş o teziye?
- teziye de baba bés, on dâne meselen sevatar ele bîsevâd gelerdile meselen bi benzeri meselen imam raxdı zad bu cur yeşilden zaddan géyerdileyo oxurdula teziyede mesela biri hazreti zeyneb_olardı, biri hazreti fatıma olardı meselen biri
- 290 musemme cafer_olardı, biri imam hüseyin_olardı, bele teşbih ha bu cur habulfez_olardı elan oxurdula kitab_özüynen oxurdile.
- hası kitab, gumri mumri özünnen oxurdile?
- onıyn de bi kitabı vardı da, meseli kitabı, innilo kerbelada vardı baba, kazımınan men gittim seraxor bice gelmedi mennən, xoşum gələr kitab mitab rameddoğ
- 295 habibinki varıdı, torkîdi annan yussub apardı.
- ece.
- çox gaşengidi.
- balam apardı terannadile habibinki varıdı, oxurdu. çox ele türkî yazmışdı hammı curani annan apardı men ikki, uş defa yadıgarlugdu. getirse, getirmiri.
- 300 - heyifdi. sora neme déyer türkî oxuyarmışle?
- belı türkî oxurdile, musubetten oxurdile, musubetten mesela imam hüseyin musibetten ebelfez ha bu cur oxurdile da aşurede oxuyelle.
- mesela neberdi onu diyin siz, yığırerdiy arbadlar gidermişle, kişiler gidermişle, neber olardı?
- 305 - giderdig orda temaşaya da, giderdig temaşaya, giderdig temaşayo urda oxurdileyo meselen belateşbih imam hüseyini öldürerdileyo mesela ebulfazin golunu salardileyo o şekil meselen u cur öldürerdile, annan tukenerdi da.
- sora xag bi púl vererdi neme.
- púl yığardile, púl_içi da men bi cevân didim baba o sengek_içi işliri, öz dilimiz,
- 310 men hac_aga gardaşım ebil rameddugi çox bele naggalıdı, güldidençiydi ha bilille, seyd_ibram kürekeniydi da, seyd caferin gardaşı, seyd_ibram kürekeniydi. ramete gitti gardaşım annan déyerdi bu xalga da savurardile, aşure guni çemberedesse.
- çemberedesse annan birden déyerdi ki kúl dutmag_içi ya, âli oğlı abbas meydana geldi, o cedde de ha be neme sen diyenni, ha be neme sen diyenni rameddoğ

- 315 güldürderdi bele bizi.
- valla hara gelermişle bular.
- bura ğale gapısına.
- ğale gapısına.
- ğale gapısı elanna ğale gapısı degil, mesela ilon mescidin gabagi u_ön taraf
- 320 mescid idi, mescid ikki mertebeyidi. onu ğedim idi da ğedim saxdidi unu urda
desselerde hammı gelderdi, urda mesele yığıldile urda oxurdileyo urda şerbeti
filanu vererdileyo urda tükenerdi annan herkes hez mehelin dessesi giderdi, öz
mehellene tamam olardı evvelile yığırıldile bura ğale gapısına.
- bu gel gel gelmegun zamāni ne vax yani ne vaxden gel gel çıxdı.
- 325 - gel gel valla, o mecal bi dāne desti mesela elan gıyırıldile inni gel gel çox oluP
ama bildiğim gadarıyla da ele didile heyş gereğ getirmiyeyiz, besti ağrırı xelx
götürerdi bēl mēline nağğıs olardı. özi tağriben ottuz_il var ha soradan ha gel gel
mesela özümüz elan gıyırıldig uşaglar_çi ele gendim_çi gıyırardim. özüm
parça_asardım mesela lümbelüm parça onnan sora gel gel, gittile meşede zada
- 330 urdan tāhiyesini éledileyo getirdileyo beli elan ele u haci xirul gıyırar da ruganıyn
gayni, menim gızımın gayni gel gel gıyırar ceyreg_uşag derdi ya.
- neme diyelle sora bu desseler_ için neme varımış, arbadlar da gatıldile u zaman
desselere?
- xeyr, xeyr sora bu neççe ille de mod oldu ki düşerdile desse ğedıgen_éledile. xeyr,
- 335 arbad yox idi beli yará vurıldile mesela gannu baş bele filmini getirmişem, cdim
yoxdi burda baxille bele kerbelada yará vurıldile cdsini aldım, getirdim.
- o zamanna hası yará vurarmışle?
- yará vurıldile, gelerdile, giderdile seyd nuftullah xan varıdı, egber xanın dedessi
hasan galıttı. uniyn içeri, dışgarı héyetleri varıdı. yará vuranna gelderdi, giderdi urda
- 340 şerbet_içerdile, helim yiyerdile, gene urdan çıkardıla, giderdile.
- bu yaráni neber vurarmışle?
- yaráni bi bele gırxardıla burani bu cur temis_élerdile, temisleyeneceg ğāma varıdı
annan bele bele vurıldile. gan çıkardı, tōkülerdi. kefen giyerdileyo çıkardı.

- çox yarmezmiş?
- 345 - annan bicesi bi mescid_öyünne, mescid elan camá elan hac_agagilin, hac seyd_ıbramgilin gapısının_öyü mesciddi, camidi da urda bicesi tebrizlidi ya, degil ki buralı, tebrizli ha bele atlamış, atlananne, ğameni vuranne, baş bele yarılmış, yarmışdı. bura tike tike olmuşdı. ele o zadda düşmüşdü da da neme.
- sora bu neme meruzlug zad getirmezdi.
- 350 - yo yo çox ele düşerdi yolda mesela gan aparardı, düşerdi, götürerdile dallarına, aparardıla hamama, yuğerdile başını baglardile annan xuda cani bidi da bilmirem hökmü imam hüseyin idi. tez yaxçı olardı yarasi elan kerbelada vurálle kerbelada aşurede vurálle.
- valla bu gedim resmlerden soruşille, dunen işidiTdeki zaddı kösse varımış, o
- 355 nemedi?
- ha kösse, kösse meselen her eyde dövar varidi. dövar biliyz nemedi da? guzi, goyun, géçi varidi annan çıxardardig, gatardig bi nefer buları aparardı, yayerdi. bu gorugumuz varidi. burda aparardı, yayardı. çox meselan ikki, uş min dâne, dörd min dâne, bés min dâne bi nefer aparardı çupan déyerdig belesine aparardı, yayerdi
- 360 annan u ğışdaki da çöl olmazdiyo yaymag olmazdi. dua mua düşerdi tövliye da annan u bi nefer bezederdile meselen bu palto balalarına süpürge zad asardileyo bi nefer de gelin_olardı meselen bi nefer de eylerdile gelini gelerdi eyde zengüler çalardıla. bu zengüleler daranñı duranñı elerdileyo annan olara púlu meselen gann u çayı meselen köyneyluğu belençik zadlar vererdileyo o ğışını xarcını yığardı,
- 365 aparardı.
- o kösseye niye verermişle, hammını meselan gelitti menñm gapıma men niye verem_ona.
- aha kösse bilin neber u çupan getirerdi kösseni yığardile, aparardıle şerid bele çupangil dövar yaymezdi, resimidi da meselen gedim resim.
- 370 - bi söz möz de déyerdile.
- ha da déyerdi meselen.

kösse gelit mennen neme istiri

suv istiri.

- kösse gelit men bilerdim a, urda da munin tayı vardı.

375 - kösse valla uynardı, uynardı bu cur annan u zengüleler daranı elerdi, daranı elerdilyo çet vurárdileyo getirerdile meselen feyzini veredileyo giderdile, giderdile ayrı eye u eyden u eye.

- bu söz bi meselen bi şiir oxuyármışle, bi söz déyermışle.

- kösse valla yadımna degil, çoxdan da gadd olıd axı.

380 - sora buniyn bi gelini olarmış kössenin, bilmirem bu iyne vurmağ, zad varımış, nemiyeymiş bu gaziye siz işitmişiz? bele düürsüdü bu.

- gelinini oğullardile, çoxluğunen gelinini uğullardile annan bi xelat alardıla onnan gelinini vererdile mesela gelerdi bura men şuxluğunen onin hammı eyde ya va meselen bazı eyde inni nece bazı şallatan var, bazı işler görelle meselen gabul

385 istifada degil, o da u cur idi mesela bini bi yerde gelinini gollardile annan déyerdile, xelat ve da biz gelini vereğ annan bi zad.

- o ugurlamağ şoxlugumuş ya, geley bu işi göreymiş.

- ne şoglugudi ezi isterdile, eziyet eyliyele belesini.

- ama niye geldigunu da siz bilmiriyz?

390 - neme ne?

- niye gelermişle bular diriyz ki elemişle?

- gelerdi meselan mal aparardı ki gışda yiye da, harç_eyliye özü_çi.

- ve bular ki gelerdile meselen bu baharin, yeti yuz kulunnan olardıla.

- ha çomağı da varıdı, çomağı da varıdı çomağınan bu cur uynardı meselen.

395 - annan bu raxlar ki giyerdi mesela muhim degildi ki ne reyni.

- ne baba meselen palto bi däne giyerdi, bëlünü bağlardı, burdan annan bulalara süpürge vurárdile başına, süpürge vurárdile annan uzüne de uz taxardıyo uynardı da.

- siz de oniyn kim oldugunu bilerdiz da bu kimni.

400 - beli be neme, baharliydi da neme, baharliydi da.

- bu zad varımış sehererte ki yoxudan ayılderdi, gedim millet isterdi bi zad yiye olara neme déyerdile, evvel neme?

- seheri subana elan dille o mecal seheri déyerdile geylanaltı, beli, geylanaltı déyerdile, beli.
- 405 - sora neme yiyerdi? geylanaltı, meselan ikki saat, uş saad sora neme yiyerdi?
- bala nahar, nehar da, ikkinni, sora da şam görünte yox idi da, şamidi.
- yimagı dimirem, zamanları direm inni nehardan sora olardı ikkinni.
- nehardan sora olar ikkinni, ikkinniden sora olar aşkam.
- görünte ne vaxt idi?
- 410 - görünte de ele moşe nahar, moge nehar, görünte déyerdile gelin gideg, görünte oluPda.
- görünte meselan elan na fazla direg, o mecal görüntü déyerdile, gun örte ha da urtaya ha da mesele inni mesela maşalla oxuriyz, biliriyz görünte yani mesela ortalug mesela elan inni oxuriyz, biliriyz o mecal oxumag yox idi, hamini sevati idi
- 415 da.
- beli, olar ele biz oxureg gene bi zad başa düşmereg maşşalla gedimkiler oxumuya oxumuya zadı bilermişle.
- men déyerem da keşke benim ikki kelas sevatiim olaydi. helba xorler bize gomiyyitte ders_oxuyeyn da ama men teğelle vurdim. mahmudin rameddoğ goydum,
- 420 mahmudun dersi çox yaxçıdı tecrubeydi .
- xuda rahmet_eylesi.
- tecrube eyleyeg.
- direm sizi geblı bu ki sizi yoreg bi zad soruşacağdig çox bular_içi muhimni bice bu gedim dunen hac xanım didi çox sevünmişdile beli bi hafte taptıla ki bi nefer
- 425 neğil diye gedim neğıllardan zatlardan yadizdedi?
- gedim neğıllerden valla bi kem şah_ismail neğılı meselen şah_ismail mesela bi nefere giriftar idi. gülzar xanıma giriftar idi şah_ismail, şah_ismail gülzara giriftaridi. gülzarinen gardaşları yeTdi dâne gardaşı vardı, gitmişdi cenge. bi árap varıdı. árabî cengi déyerdile oynen gitmişdi, ceng eyliye annan árap da heçkese
- 430 dimemişdi gızıdı özi bu şah_ismail de bu gülzarı isterdi da bu şah_ismail bu gülzarı goymışdile bi galeye, galanın ne gapısı varımış, ne duvarı varımış ne bicesi.
- şah_ismail gider çox da gáviymiş gılicini çeker, déyer:

gılcım göğden getirirem
gucümü sana bildirirem
435 ğala sennen yol isterem
yıxaram berbad eylerem.

dilsiz sennen dil isterem. bu gülzar xanım heçkesinen danışmaz imiş. ele başını
salarmış aşağı, gali toxurmuş, galça toxurmuş, annan bu déyer déyer bunu dile
440 getirir déyer, yeTdi gülzar déyer, yeTdi ildi, yeTdi gardaşdig. o da benim bu ganlı
gölüme, ne diyim gulüm bu déyer ki:

- bes beledi, men giderem senin gardaşlarıynen sorag getirerem.

- bu atına minero şah_ismail, gider, gider ki munun gardaşlarını sorag getirer. gider,
munun gardaşlarını tapar görer ele arabîynen, arabî cenginen dua eylêlle. arabî
cengi de herkesinen dua eylemiş. gapişermiş, gapişermiş. biliyz nemedi da?

445 gapişermiş, déyermiş:

- ege sen meni vurdun yére, sen meni üldür. men seni vurdum yére men seni
öldürem.

- bu her neme adam varımış, gapişermiş. bu arâP vurarmış oları yére, başını
kesermişo adamnan ğale ğeyrmışimiş, mesle leşden ğala ğeyrmışimiş. bu

450 şah_ismail gidero déyer:

- şart_elérem, gel mennen gapişeg.

- bunnan gapişelle. şah_ismail munu vurar yére. heçkes oniyn dalını getimemişmiş.
onu vurar yére, vuranne ki gılici çeker öldürer. déyer:

- öldürme, men ğızem. xudaynan ahd_eylemişem, herkes benim dalımı getirse ele

455 men gidecegam ona. men inni gellem sene munu déyer ki:

- men gelmişem valla bu cur muniyn gözlerinnen men giriftaram, gelmişem munun
gardaşlarını aparam.

haçan muniyn adi negabını götürënnen sora baxar ğızdi da götürer mindirer atayo
gardaşlarıynan götürer, gelir. buniyn adı peri xanım imiş. gelir ğalanı açalleyo,

460 gidelleyo déyer:

- valla bu cur gardaşların getirmişemo bunu di ki bu da di gellem sene.

- munu geler alar ikki gardaş, ikki arbad olar bi şah_ismail.
- bi de bu gedim bele bəş şekillə oxuyarmışıyız, bilmem zad_oxudu, bəş bend oxuyarmışıyız. ege yadızdadı galıddı bi zad_ola.

465 aşğam olar geler áziz gonağım
 mesrefe xerc_olar duğıynen yağım
 guler uzúm_ola xoş da ıxlağım
 o da değər dúnyanın genci malına
 serraf ola geçen göyherkânına.

- 470 - bunu o zaman buları oxurduyız hetmen bu ele galça toxuyanna zadda.
 - beli oxurdıg da.
 - déyer bu gedim neğıl déyermişle bilmirem tukliyo, şıro, men ne bilem gurto, hurozo belençik neğıllar vardı ki bular.
 - na onu men bilmirem.

- 475 - heyvan, heyban masalı neğılları.
 - na heyban bilmirem.
 - meselan déyerdile ki bi dene tükliynen, bi dene gurt giderdile. bilmirem nem_ oldu, nem_ oldu. belençik sözler.
 - olar fikrimne deil ama hob garib neğılı bi teleke fikrimde.

- 480 garibinen şahsenem birbire giriftarımış. o mecal gedim giriftarlug çox imiş. axir inni çatille meselan dirim men seni istirem men ne seni ele tükenni ama o gediminki çox mezeliyimiş. garibinen şahsenem birbire giriftarımış. garib yosgul imiş. şahsenem şā gızıymış ta bunu vermezle ki muna meselan bu garib çıxar gider. [kapidadi. dēvrişdir, beli, dēvrişdir. o da gelit xaggını ala gide.] annan bu garib

- 485 gider, garib götürero gider. bi dene çögürü varımış, asarmış mıxe. gider bu çögür de garibden sora heçkes ál vermezimiş. dede nenesine taşpurırem. déyer:
 - bu çögürü asıram bura, men gidirem.

- bu da ki heçkese äl vermez, enniriyz aşşağa, garib yeTdi il gider, yeTdi ilden sōra
şahsenem yol gözler, baxar gelmedile, verelle ayri ayri belesini, ele toy_olmez

490 garibe peyğam gider ki valla şahsenemi veridde äre, meselen saba gécä toyıdı. garib
duraro allahı muhammedi yad elero gelir annan çox da iragdeymiş ya meselen uş
gun uş gécä gunnuz gele yol geleydi, garib gelir xudanın hükmünnen, bi gécäye
çatar, eye çatar, gapını çalar. garibinen dedesiymişo nenesiymişo bacisi gelelle,
gapını açalle, diyelle valla biz icazetimiz yox gapın açe, bizim bi garibimiz varmış,
495 gidido dede nenenin ağli kor_oludu. biz icazetimiz yox gapini, bacani açeg. déyer:

- men garibem aş gapını. déyer:

- yox garib degilin sen, déyer.

bizim dağlar oddı olar

goyun yer súd_dolar

500 garib süzü derdlı_olar

bacı men garibem garib.

aş gapını, gene aşmez, gene déyer garib:

bizim dağlar çiçeg_olar

garib süzü gerçeg_olar

505 bacı men garibem garib

aş gapını garibem gelem_içeri.

bu, déyer, déyer, baxar görer ki bu aşmiri. xulasa nişan verer déyer, garibin bi dene
sazı var, garibden sora heçkes äl vermez. aş, ege saz geldi älime bilin ki garibem.
gapını açalleyo gider älini uzade sazeke gelir, garibin äline alar älinnen gelero bi
510 dene de déyer, orda garib déyer ki valla:

uç_aylug yolları uş gunne geldim

mêvlam ganad verdi uşdum ha geldim

seher namazını gildim misirda
aşkam görünte namazını gar yaten dizde
515 aşkam namazını öz xanemizde
ana men garibem garib.

xulasa bular baver_élelle ki garibdi da. garib duraro çöğürü götürer, baxar, görer da
kenni çağıriddé şame, şahsenemiyn toyudi. gider, bu çöğürü çaloro buların küçesi
ağzınne ki bu bilele. xulasa gidelle diyelle:
520 - valla şahsenem bice dene çöğürçi gelib nece garibden çağıriri. déyer:
- gidin, getirin.
- gidelle getirelleyo hennağarta zad ele bu garib şahsenemi tanir ama şahsenem
garibi tanimez. o yeTd il gariblugda gocalmışımış da annan déyer orda bi danışır.
déyer:

525 yaşladi barmağın deldi kağazı
titredi perdeler senem_äl değdi.

şahsenem yani äl değdi ya şahsenem birden perdeni vurer, yıxar. perdeni vurer,
yıxar, görer garibdi da xulasa toyu dönderelle garibiy_adına da gitmez. ona at
çapızdırelle. at minelliyo nemilelle, nemilelle toyu döndürelle garibiy_adına bunu
530 da garibden bilille.

- çögür bele çögür ya daire çögür valla uşagların varidi.
- çögür burda teli meselan çoxıninki uç_olar, çoğununki yeTd_olar elan uşagların
vari nasır uşagların bilmirem da daire de ki bu cur gildir_olar. elan men direm bale
oğlan baxdı, bi dene geldi gapıya, bu illerde annan men didim, valla didi:

535 - bice teləfonlug işim var. didim:
- gel ele xanım du ge_yle.
- geldiyo bi dene bala daire verdi mene. didi:
- munu saxla.
- yadugarlug inni onu saxlamışem.

540 - munu verib mene, munu verib mene, didi:

- yadugarlug.

- babayo saxlamışam sen allen didim, geldi beyig_olar, zencir_olar.

- hac xanım, bi de zaddan soruşacağdıg. neme diyelle men ele özümne, yadımna seyd faxri o zaman benim_çi oxurdu. bu uşağ_ıçı zad oxuyardile, yatsı yaten vaxt,

545 bāzi vaxlar bele neme nazlama oxuyardile, belesiçi, olardan yadizdadi?

- beli, beli didi:

lala lala gölü pemme

lala lala güli ziri

babaft rafdı zembilli

550 lala diyim yuxun gelsi

ğızil gülden goxun gelsi

irag yoldan baban gelsi

lala lay lay lala lay lay

lay lay çallem sen yatenceg

555 oturram ayler batıncæg

men yatmerem sen yatenceg.

- uşağ_ıçı munu déyerdig.

- ayri da yadizde deel.

- ayri türkî yox idi.

560 - meselan men zaddan, seyd faxriden, yadımna benim_çi oxurdu. oğlan gara yaxçıdı, bulardan ayri yadıza gelmiri da.

- yox da olardan yadıma gelmiri.

- irag burdan, irag işidenne meselen gedim bi nefer isterdi birisini gargış_eyléye neme gargışları varıdı.

565 - cönemmerg üleyn, meselen, meselen derdi:

- irag cönemmerg gülmiş, meselen bu cur meselen igid_ülen, mesela igid yani cevan, irag sizden.

- sora bilmirem inni istiyeydi, dua eyliyeydi neme?

- dua. ged işiyn ras gessi. baba men bugün didim, gocalug pisdi. dedile gedim

- 570 déyerdile:
- pîr_olan, yeTdi galan pîr_olan, men didim baba yo gocalug çox pisdi elan men gocalmışam, cevanluğuyne xeyr gören, pîr_olan, ha da xeyr görmiyen cevanluğun yére gessi.
 - hac xanım bağışlıya, biz eziyet_eléyereg sene.
- 575
- baba neme, men xoş_olam, çox xoşam, eslen men xoşum geler. refto amedden menim.
 - lutfiyz vardı.
 - xuda rahmet elesi, haci faxriyene bacı kiminidig, xuda rahmet elesi, xuda rahmet elesi suzan xanıminen hammiyene elan çölümüzde ele gonşiyeg çölde da.
- 580
- ele da déyerdim ki seyd faxrinin yüzü olsaydı onnan ne zapt_eyliyeg.
 - beli.
 - haciyene ileri gun danişdig çölde, hac_alı askernen, haci ağaya didim:
 - haci ağa bu cur istireg. didi:
 - yaxçı.
- 585
- bi, ikki saad zapt_oturdug. hacinin seseni zapt_eledig da, kismetdi da direm hac xanım, bu gedim déyermişle ki zad vardı, biz munu hammı yérden soruşureg çün çox muhimni inni diyille xurafedi, bilmirem nemedi, neterdi xurafe de olsa.
 - xeyr baba gedimkile yani tazenenile.
 - belieledi. déyermişle men ne bilim, bu alu falan varmış. al apardı, al xatun,
- 590
- elençik neğıllar varmış, süzler varmış.
 - benim ele bu hac_ ağanın, xamnesi, xamnesi mesela göleybanu déyerdile. o mecal xamnesi bice neferi getirer eye, mesela şekli adam imiş, getirelle eye, bu déyer:
 - men göleybanuyam.
- 595
- getirelle, munu saxlalla. bu iyneden gorxar. getirelle munun yaxasına iyne vurelle, suzen vuralle, diyelle:
 - sen gal burdayo bizim uşag muşağımıza çat.

- bu galar, bu uşag muşagdan yetég_olarmış. ğıleybanuymuş. yetig_olarmış. galar
bi gun, bu uşag galar_ocağına gider. gapıda meselan munu gapıda, zadda oturardılá
600 da unede uşagi uşağa, diyer bice bu:
- munu çek, bu şeyi çekginen, bu şeyi çek.
- bu suzeni uşag çeker, çekenne getirer. déyer:
- ala bu uşağızı yeTdi ildi, bu da zennaganlug eledim. bice mennen heyş zad
istemedyz. git zibiliz çox ossı, déyero iragı sennen, olar eşşek gider. misli şekli
605 eşşek_olar, gider. men munu iştmişem. annan al dá da inni men ne bilem, o mecal,
misli bu dogdor mogdor yox imiş. bağışlayın gan apararmış. neber apararmış.
déyerdile mesela al vardı, al da şekli arbaddı. geler, meselan zeisbanın cigerini
çıxardar, aparar onu déyerdile.
- mesela o ğedim olan zatlarda inni aradan gidit.
610 - xeyr baba da inni déyélla xurafatımışo da inni bilmirem valla bu neberdi ama hob
déyerdile al vardı.
- bi de ğedim déyermişle ki mesela bázi zadlar bizim_çi şans getirer, bázi zadlar
bedşum_olar, xeyırsız_olar.
- ele elenna var meselen déyelle meselen bi neferin mesela bi gelin_alıreg.
615 uniyn_eyagi bize duşmiri mesela birininki duşir. geldile, xeyr_eyagiynen getirdi,
beli, xeyr eyagiynan getirdi ama biri meselen bi nefer meselen déyer ey baba ya o
ele geleli, bizim ber şikesteloğımızdı. bu bele var elan.
- inni meselan eger gelmiş?
- meselen uze baxma, sen durdiyn, uze baxdiyn, he uze baxdiyn meselen çoxunun
620 úzü duşer adama. ele aşğameceg görreyn, gulero, danışaro, şadduğ_eleró çoxı
baxariyn yoğ bi ittifagi uz verer, déyer:
- filankesin men uzını gördüm a. bu duşmedi mene, meselen bu cur bu da varmış,
vardı da, elan na var.
- meselan eger geleydiyo bele mesela bi neferin uzü pisdi, bize duşmez. beli,
625 meselen çıxmışen yazıya, men çıxmışem yazıya, onu görmüşem, gelin neme
diyeydi, nemelerdile?
- bi zad elemezdile, görerdile bi ittifag üzerine déyerdile:

- men filankes uzunu gördüm düşmedi da. ay ele ossu, bele ossu, özü beleydi, özü pisdi, bu cur idi, bu cur idi. men ele özüm rameddoğ mehmudu, çıxdım yola,
- 630 gelderdi, ayda altı gun gelderdi. morexesloğ, çıxdım yola, salam kazımınan ikkisi çox da reşididi, çıxdım yola, selam éle bu cubden seyd memedgilin gapısınan geçenne o uze, bi ismail pis baş varıdı, ramete gitti. áli ekber dukandar oglu idi. elan hasan terannı zad galırıdı gardaşları u uzden irag minmişdi ulaga, ulagilen gelderdi. bu çıxdı buların gənşarına, mamud gitti da u sefer gelmedi, şehid oldu. men ele
- 635 déyerem, u çıxdı gənşığına, men özüm déyerem ha, déyerem u çıxdı gənşığına, şoumu pis idi. bu da vardı. éle
- sora meselen bi dua oxuya ki buniyn şoumu beynen gissi, bunnan yox imiş.
- valla neme_çi kitabı var da, elan, vela havlu vela guvvete illa billahul el aliyyul azim, der. istediğın mesela bi zad olar, tovli bunu oxu, he huraf_éler. ay görme de
- 640 mesela zad_elemişen da mesela men seniyn özüye baxmışım, yaxçı olut. ay görenne de dirim meselan seydcan ge, dur, men ayı görmüşem a, baxam uzüne ama bişter de aynaya baxeyn yaxçıdı. ayi gördüyn baxıyn aynaya, özün uzun görer aynada, beli o da şarddı ele.
- bi de gedim meselen bazi agac varımiş, göl varımiş, déyermişle:
- 645 - bu şans getirer, xeyrdi. şoumu yaxçıdı. belençik zad varımiş yadıza gelen?
- bu agac da südüg_agacıdı, südüg_agacı elan çox yerde var déyerdile südüg_agacının şoumu béle yaxçıdı. beli südüg_agacıdı.
- pis de varımiş, pis agac meselen.
- pis de valla men işitmemişem ama déyerdile héyedde ide agacı olmiye. gerek ide
- 650 hüseyin cidde ide biliyin nemedi da, bilin ide nemedi da, ide yimişeg da?
- hac xanım, bu zad da déyermişle, idenin siz inni buyurdiyız, mesela idenin kesmeğı muridinne falan bi zad yox imiş?
- na bi zad yox idi. ide mesela ide agacı héyette déyerdile yaxçı degil ola, südüg_agacı yaxçıdı meselen gül_agacı yaxçıdı, alma ya miyve yaxçıdı, ha bular
- 655 yaxçıdı.
- tut_agacı déyermişle:
- gelin ekmiyen.

- tut_agacı da valla bi zad işitmemişəm ama meselen bu batırmagına göre déyerdile eyde olmuya ele, tut yaxçı deil.

660 - bi yalan söz dimişim ha inni seniy_ içinne diyim:

hardan geler bele gonag
biz istireg ey eyliye
bu istiri yıxa bizi
dayısı korogludan galan degil
665 yedi gun boynuna çalan degil.

- hac xanım, ağa mehdi küçüg idi, uşag idi, bu lennudeydi, oxurdiyz belesi_çi, neme oxurdiyz?

670 lala lay lay lala diyim yuxun gelsi
gızıl gülden goxun gelsi
irag yoldan dayin gelsi
lala lay lay balam lay lay.

- hac xanım, bu gedim déyermişle nezer deyib.

- nezer ele var, nezer vardı. elanna var nazar da meselan nezeri teng adam misli baxar diyelle gözledi meselen belesini annan o nezerde var, elanna var.

675 - onna mesela nezeri déyenne neferi nemelermişle?

- meselen meriz olardı yani irağ_ossı yıxılardı, bi zad olardı.

- nezeri sindirele.

- nezer da sindirmaga, üzerlig yandırardıgo zago üzerligo çilpemmeyo belençik zad numurta sindirerdig. meselen o terefi ki meselen gelmişdi, görmüşdü uşağı

680 oniy_adını yazardıla numurtaya. annan bi tümen bura, bi tümen ora goyardıla bele xoşum gelerdile numurtani numurta déyerdig, meselen mehdi ege mehdi gözlemiş numurta tıx sinerdi.

- ya özü numurtanın sinerdi.

- numurta ele bu púlinen ki saxlamamışdıyn, ele ak gelenne numurta sinerdi.

- 685 - da nazar sinerdi.
- bi de diyelle meselen teref gözdedi, bu gözlemag da vardı ele bu nazardı da gözlamag.
- beli, gözlemag ele nazardı.
- filankes meselan direm, bu livana baxsa livan siner.
- 690 - beli, oberdi.
- ona da ele üzerligu bi de uşag dünyaya gelenne zad bu üzerluğun garasınnan sürtemişle.
- ele elanna yandıranna sürtereg, anna benim bi nöem var bala. dünyaye geleydi, göreydiyz nece şirinni, annan üzerlug yandırar bele ele.
- 695 - bi de bu buyurdi, buna neme déyerdiyz bice dene abi zad salardız?
- yeTdi güz.
- yeTdi güz.
- beli, yeTdi güz abidi ele o zad da çox varidi, kerbelada men isterdim valla gomadı.
- bi de nezer muncugu déyermişle ona.
- 700 - ele yeTdi güze de gög muncug, gög muncugidi, bele ırır olardı, bele sulaxidi.
salarıla uşagın buynuna yeTdi göz.
- déyer o hası adam meselan adam varidi gözü abidi, gözü yaşildi, gözü garadı, gareydi. hası adamların çox nazari değermiş, neme déyermişle?
- ele abi göz nazara getirer, abi göz.
- 705 - abi göz gözleyebilermiş , pes yaxçı sayılmazmış gög göz.
- ele vardı ya gedimne.
- ele orda da déyer, abi göz déyermişle ki abi gözler yaxçı degil.
- mehdi bi şir dimişem da bilmerem dolduralla didim:

710 aşkam olar geler eziz gonağım
mesrefe harc_olar duğıynen yağın
guler üzüm ola xoş de ixlahım
o da değer dúnyanın genci malına
serref olam geçem güvher kanına.

- o da seni_uçinni ya.

- 715 - déyer, bázi vaxtlar meselen diyelle ki meselen bu zad bize düşmedi. muniyn düşmemezuguni, beynen aparmag_ıçı bi zad pişirermişle ya bi zad paylarmışle déyer bázi işler meselen direm bize déyerdile, héyete gáre badımcın ekme düşmez bize.
- ha elan na vardı, elan biz ekmeg.
- 720 - pes varırmış bu, beli, o nemeymiş, nemeler déyermişle? eylemin bu iş bu bize düşmez.
- ele meselan elan gara badımcın hammı zad ekerem héyete, gara badımcın ekmeg. benim rameddoğ gaynanam derdi:
- bize düşmez.
- 725 - mesela ekenne bi ittıfag uz verermiş, beleleri_çı.
- déyer, sizin gaynaniyz, gaynana buyurdiyz, gaynaniyz mesela bi ekib de mesela bi ittıfag düşüb, belençik zad?
- beli da ober olmuşdu ki déyerdi bize, vasiyet_elerdi. déyerdi, ekmin meselen gáre badımcın
- 730 - mesela onun_çı ne olmuşımiş, yadıza gelmiri, dimiyiddi size?
- na valla dimiyiddi ama déyerdi bize düşmez.
- ayrı adamnardan haberiyz yoxdu ki meselen düşmeyen bi zadı getiriddi eye, ya ekidde bi ittıfag.
- mesela xuda görsetmesi, xuda görsetmesi bi intıbamız verer. bi cevanı, bi zad
- 735 beyinnen gider annan mun ki meselen adam hislenenne bilmez ki mesela benim uşaglar çıxmışdı dama, özüm ki déyerdim damdan atım aşağı ki mamud niye şahid_olub niye álimnen gidit? annan o meselen bázi adamnar irag_ossu, bi nefer cevanı zadı beyinen gider, héyetden ne musa gazar mesela gara badımcın zadı gazar ona ki déyerdile düşmez.
- 740 - sebze, inni men inni sebzeni, men sebze men inni hamı geler déyer, bizimki sebze álimnen göl geler. göl ek.
- áliz yaxçıdı?
- álim yaxçıdı. sebze neçe beyramna tökerem. gelille, aparalla álimnen gele yaxçıdı.
- gonşular_çı.

- 745 - déyer ki meselen sizin nöeniz vardı, inni ağa mehdi vardı. seniyn äliyn yaxçıdı meselen buğda tökmagda, sebze tökmagda, sen muni seniyn yaxçı äliyn var. sen ne munu ağa mehdiye veririn ki meselen o da bu işi göre, onnan belédiyo bilin neber mesela.
- beli beli elan meselan men bu_ ul tökörem yengi il o özü töker.
- 750 - veririn mesela munu mehdiye dirin mehdi sen meselen gızlerin diyin ki meselen:
- benim älim yaxçıdı. men gonşular_çi tökerem, siz yine äliniz yaxçıdı, siz de tökin.
- beli da imtām_éleller da sirke ha sirke, sirke de çox adama düşmez meselen töker yetişmez, acı olar, dad_olmaz meselan torş olmaz yetişmez meselen biz sirkeni
- 755 tökereg, yetişer. sirke olar da meselen bāzi adamin älinnen olmaz. her ne ğarta töker ya kefkə vurer, olar ya acı olar yetişmez, o da ki tökmezler.
- déyer e ğedim déyerdile bize ki yadımna, menim beyig nenem déyerdi:
- ğapı öğüyne oturma.
- beli, assana da oturma.
- 760 - assana bedbextloğ getirir.
- o neberdi, bu gaziye?
- bu valla men ele işitmişem diyelle mesela:
- assanada otuma. geldiyin, gördüyün mezlişdi, assanada otuma ya biri toxuner ya çayı calaner. bedbextloğ getirir assanada oturmag.
- 765 - inni elan da var elan benim éle acıgum gelir, elan benim éle acıgum gelir assana da oturam.
- diyelle bizden yeyler yeridi ora déyermişle, sora bi zad da vardı men ğedim déyerdile bu uşag ki durardı, beyig ossu, uşag_ossu älini bele goyma ğapıya dedeyn borclanar.
- 770 - dedeyn borclanar.
- beli, alacaglıdı.
- bi de varıdı ya ayna sinerdi eyde.

- ayna sinerdi, çox adama düşer, çox adama düşmez. elan benim maxsusen özüme düşer ayna, uşaqlarıma da düşer ayna sinmax ama çokuna düşmez. biz de bele
- 775 sinenne ayri cur galblarinnen geçer odu ki düşmez a velilla düşenne sinenne gerek gabilyen getirmiyeyn ki mesela diyelle işıglug da, işıglug düşü sinig ama elhamdulla bize düşer.
- beyguş o zaman gelermiş, gonermiş bi dama.
- beyguş diyelle beyguş damin debaynesi, irag_ossu ele kufi yekan_olar, beyguş
- 780 zadı pisdi, şoumu pisdi beyguşin.
- nemilerdiyz, meselen bi zaman gelenne xag nemilerdiyz?
- ayna çıxardardile, bu cur ayna tutardile belesine işıglug.
- vurmax zad yox idi.
- na vurmax yox idi meselen ege sesini işideydig, ayna çıxardardig, tutardig misli ki
- 785 xoş gelmişen yaxçı gel inşalla, şoumu ayna işıglugda da, özü xoş gelmişen beli.
- déyer gedim burda meselen çuPan falan çıxarmış çöle, gurt gelmesi duaları mesela yarelemesi falan déyer bi dua varimiş. bu dua zadıinkiymiş, déyermişle gurt ağzı bağlamax. bu dua siz işitmişiz, belençik zad?
- vardı ya ama men bilmirem neme duasıdı. inni elan na var dualarda elan na mesela
- 790 hac_ekberde var. hac_ekber saggaloğlunna, oğlunna kitabı var da.
- hac_ekber hesenî.
- kitab_özüynen, kitab_özüynen ele nezer_çi yazar. meselen aguz bağlamag_ichi yazar, gözbağlamak_ichi yazar, kitabı var da kitab_özüynen yazarle.
- sönne selam.
- 795 - déyer onun_çi nemelerdiz?
- sönne selam, sönne selam déyerdig. sürme çekerdile, sürme, sürme çekerdile. o tez yaxçı olardı.
- bi de bu hena goymax vardı, dedin. bu zadlar inni déyermişle ki bunin bu torpag behiş torpağıdı. bu belençik zad varimiş.
- 800 - hane ele behişden gelit, diyelle. xane diyo tud diyo xorme diyo enar bular behişden gelit, diyelle. bular gedimden deil, behişden geler.
- annan meselan muniyn goymagi bi suvabimiş, bi zadimiş.

- elan men burda gomuşam elan sifid_éler pusdu, sifid_éler annan beri ağru içi yaxçı da ağru gıçı yaxçıdı. o vaxt bi de elan bu istiri meselan bi goca meselen
- 805 dúnyadan gider. oniyne ele evvel ál yagına hane goyalle. bilmem da siz de goyeriyz? elan benim nenem gocadı, halı dili yoxdı, ál yagına hane go gene bu da vardı ele.
- munu niye goyarmışle mesela?
- déyer o mecal peyamber zamani bi nefer dúnyadan gitmişimş, yuğarmışle belesini annan baxar, görer hemi yuğani dırnağ ağdı, hemi üleni dırnağ ağdı. ele
- 810 uzini yan tuter gider diyelle gurbanım sana mene u cur elediyn. déyer valla irag_ussúnne bi it ülmüşdi. bi it de oni yuğardı, dırnağları ağıdı. bunu da bi bele mesel vuralle.
- o yüzden gelin goyalle, bu hane bizim_çi billin ne muhimni burda hanenin özü o rengi var, ğırmızı rengi, bu ğırmızı reng meselen bi has, bi manası varımış. o
- 815 yuzden mesela munu soruşurug, rengenin neme manisi var burda.
- aynen ğıyahdı da ğıyah idi. elan rengi dırnağların ğırmızıdı.
- hac xanım bi de ğedim elan biz baxireg, hammı meselan bu yaşlıların álinne dögme var zad mahsusen mesela kişilerin dögüdde xal vurar.
- xal, xal dögelle ama déyer ğünadı xal vardı. o mecal, déyerdile biriyn álini
- 820 xamedı. bi zerre oynen dögıyn o ham yassı inciyitti , xamniyitti ama déyer çox ğünadı.
- xal dögmax ğünadı.
- ğünahdı, déyer mesela ğıyamette ilan yatar_ussúnne hal dögmax, çox ğünahdı.
- veli meselen ğedim kimner çox hal dögermişle.
- 825 - ğedim éle hammı sadeydi. bi sevad yoxıdı. bi zad áli boşluğıdı. meselen bele bi teşrifat yox idi. hemçışman yoxıdı meselen bés nefer yığılderı, bi yére oturerdıle. geti áline xal döğer mesela bular döğerdile elan çox vardı burda bu kürtle dögelle bura. annan o diyim nemedi u dude dudenı yaxelle bura ineynen bu cur bu cur dögelle, o dude gider deriniy_altına meselan nevişde yazey. her neme yazın u
- 830 dudeynen o ineynen dögey o gider deriniy_altınna o göğ galar.
- peluvanner zaddar çox gidermişle, niye oları görsedermiş?

- ha da pelvanlar nahşe baba heyş da evvelug.
- déyer meselen farxlı farxlı nakışlar mesela çekidde bura meselen bi manisi vardı oların.
- 835 - ne biliyn, neme? ona bu cur bizim elan gurullug déyereg cevane gurullug götürermişle, déyermişle, bu da bi zaddı mesela.
- cahili.
- cahili beli.
- 840 - déyer ege bice ele al xatun dimiştiyz, al muridinne ege gene yadıza gelen bi zadlar vardı, buyurin, diyin. meselen déyermişle farxlı meselen déyermişle ki, uşağı al apardı ya bilmirem arbadı al apardı. maxsusen arbad ki istermiş, gelin bağışliyin, doğa zad_elermişle, meselen bi sirü işler görermişle, ne bilem bi zad buniyn baş_ussüne goyarmışle ya belençik zadlar varmış al gelmesi.
- ho oniyn déyerdile:
- 845 - al gelmesi.
- elan inni elan bu muridde diyille:
- al yalannı mesela ama o zaman déyerdile men bilmirem valla inni ele bu meselan bağışliyin gan aparardı yanı dohdor yox idi. dava yoxidi. annan déyerdile al aparı. getirerdile geyçi goyardile zeisbanın baş_ussüne. déyerdile:
- 850 - geyçiden gorxar.
- mesela al gorxar annan maxsusen zeisbanı zeisbanı baxar, görerdile zeisban ülüttü. déyerdile:
- al apardı belesini.
- meselan did_olmazdı gören, mesela alı gören yoxumış ki görmezimişle.
- 855 - bi de zad varmış, cin hal olarda çox olarmış, benim yadımnı. déyerdile:
- biliriyz buları ki soruşureg.
- elan bu ki alı siz diriyz. dunen didim:
- bice baharda deil ki bi de bizim gedimimizde deil, buni siz o rusyenin yuxarisinnen çinnen ta ovrupaya gadar gitsez hamminna bu var.
- 860 - çin ele hammı yérde var da.
- hammı diyelle alı al ki bu diriyz ki zeisban onu siz de geyçe baharda varmışiyz, çinneki adam törk de geyçe goyermiş, törkiyedeki de elanna geyçi goyermiş.

- elanna goyalla, geyçe goyelle, zeisbanın baş_ussune.
- 865 - issirem onu diyem, bizler burda diyelle mumkinni. evvel adam bu dünyada
télévizyon dünyasınna gülmeli gele veli o bizim xalgımızın neber fikrilemişle, onu
bize görsediri. niye meselen buni bular inni biz çıxardereg, niye bele siz diriyz,
munu diriyz? men gördüm biz gidereg oniyn_ussúnne oturi meselen bir_il, bész_il,
on_il oniyn_ussúnne işlereg axırda ki niye munu déyermişle? onu çıkardeg inni
buna göre soruşurem, déyermişle ki:
- 870 - beyig eylerin cini olar.
- elan bu cinin zadınna men işitmişem meselen inni bu hamam köşesinne mesel
meselini vururam a bi nefer seher erte, seher ezanı durardile. yazıda hamamidi da
eylerde hamam yoxidi ki gidermiş hamama, baxar, görer cinlerin toyudi. bu kişinin
ne dalında bi bele kemiği varmış burasınne. bu baxar görer bularin toyleridi.
- 875 çalilliyo çaliliyo uynelle. bu da bohçasını goyar yére galxar uynamaga u da bu cinne
bizden yeğler déyerig da cinner yığılalla munu götürün ha bunu kim munu
götürülle. bu gider duzi mizzan hamamnan çıxar, gelero seher bu düşer meselen
baxara filankes kim munu götürüdde duzi mizzan adam olutda galaro meselen bi
ayrı gécäde bi ayrı nefer gider. gider, görer ele u curdu meselen ulariyn
- 880 irag_ussúnne ülüleri ülü. bizden yeğ, cinlerin ülüleri ülü diyelle bi bu déyer ki bi
ayrı kesmez ki buları ülüleri ülü. otura burda ağlıyá. bu äl goyer unamaga,
unamagayo unayanna diyelle getirin o kömmuyi de goyeg buniyn kömmuyi ussúne.
déyer:
- valla men gittim. geler, déyer:
- 885 - filankes men gittim. ulariyn ülüleri ülmüşdü, uynadım. déyer:
- inşailla sen ne otureydin, ağlıeydin da men uynadıgca olar diydide berke sen
sêynireyn. da inni bu ele gedimnen var, cin var ele annan cin
bismillahirrahmanirrahim diyenne cin gider kenara da heyş_iş olmaz mesela elan
diyelle bağışlayin gelin deşşuya gidenne sol gıçıy_at bismillahirrahmanirrahim
- 890 deyib sol gıçıy_at ki cinner gissile. buan uan cin ele var xulasa cini hereketi yox.
kirdarı refdarı bizden azafedi adam_uşağınnan azafedi meselen o mouğa déyer:

- adámı hevva zamani meselen ikki dene, uş dene uşag olmazımış. ikkisini goyarmış döşşeg_altına birini çıxardermiş yazıya ki bizler oleg bu ikkisi goyarmış azafet_ele bizden bi bu ber mesel de vardı.
- 895 - déyer ki gedim meselen déyerdile:
- geyner suvı yazıya sepme.
- ha geynar su, geynar su tökenne olarin uşaglari yanar. zad_eyliye bu adama zafer çattıralle, tökenne de bismillahirrahmanirrahim diye bismillahirramanirrahim didin, çekilelle kenara, dimeseyn yandırdin. elan neçe nefer ele benim öz sünne salımne
- 900 yandırdile dabanın da yaxçı olmadı ele oniyn_öldi bildin, bizden yeğler irag ossu, irag_ossu bi zad eyliyele beyinnen aparelle ki olara zafer çattırseyn beynen aparelle adamı da neme.
- bi de déyer zad bizde diyelle raxt yuğulduğı ya teşt_içinne muniyn suvini sepme yazıya, biz de déyer bu kesif raxtların diyelle suvini sepme burda da o var.
- 905 - o diyelle meselen mikrufdu. meselan belençik zada göre tökelle. bi töken mesela akar yére gider. sepmiyn ayag_altına.
- bi de gedim déyerdile:
- hammı eylerin sahabı olar. cin beyig eylerde hetmen_olar.
- o gedim eylerdeydi meselen bele gencine varıdıyo köşk varidi, tövlo sövzan
- 910 mövzan varidi. olalarda déyerdile, ele bice urta mellede benim bi hacı rüstem eyi varidi. inni momkenni hac_ağē taniye. bi uzun küçeleri varidi. déyerdile:
- orda bice dene gılligudug varidi.
- men oreynen gidenne az gala üreğim çıxdı ya halamgiller de oturardıla, giderdim. oraynen gidenne az gala üreğim çat déyer, görmemişdim ha ama déyerdile orda
- 915 gılligudug varidi. sahabıdı oranın mesela déyerdile bi elençik eylerde da bilmem neberidi. köyne eylerde déyer sahabı olar ama inniki eylerde yox ege de vardı heys bizler görmedig.
- eylerin sahabı varmış meselen bázi yérden ilan çıxarmış, bázi eyden bilmirem olar nemeydiler.

- 920 - ha ilanı ele özüm tutmuşam eyde, orda héyetimiz vardı, duşdü xiyabana. bizim héyetimizidiyo rameddoğ hacı ağagilin héyetiydi. biz gonşu deel o mecal uşağıdım, gonşu deel. bi de halime seyd_ismail o uçimiz bele héyetimiz bu cur idi. içeri dışgariydi. ilan varıdı urda men özüm tuttum ilanı üldürdüm. heyş zad olmadı bele.
- valla çox gorxmazimişiyz. inni diyelle gelin üldürmiyen zararı çoxdu.
- 925 - ha üldürdüm ele heyş zad da olmadı bele da inni bilmem sahabı deilmiş ya ayrı ilanmış men onu bilmirem.
- inni déyermişle bilmirem bu heyş sancmez, işi olmaz adamnar.
- veli çox yérde déyerdile, vardı mesela ola goşe olalla, cöft olalla. yo men cüftünü üldürmemişem.
- 930 - déyer zad varımış, bu hammı yérde varıdı. déyerle:
- ilanların şahı var şaxmar diye bi zad varımış.
- belençik zad siz işitmişiyz ilanların şahı?
- na işitmemişem yo yox idi.
- men munu de ele öz terefimizden ne işitmişem. diyelle ki çox neçe yuz dene
- 935 gidermişle, heçkesden ne işleri yox munu.
- ah oni ele o mecal, bu yekke varıdı, inni hacı ağa biler. medrese salıttı ele medrese salıttı. eynen medrese yeke su da varıdı, çox su varıdı. orda ilan çoxdu meselen gider, bele heçkesden işleri olmezdi. annan bice gécä ilan yağdı göğden, ilan yağdı, sehere bice dene tapılmadı ya. men özüm munu gözümnen görmüşem. bi gécä ilan
- 940 yağdı neber giderdile bu ber yéryüzüynen bele giderdile ya da sehere heyş yox oldula, heyş seherde çattırmadıla heçkese.
- bi de zad bázi iller yağış yağmiyan illere, neme déyerdiyiz siz?
- xoşkesalloğ.
- xoşkesalloğ déyerdiyiz, ya gıTlug déyerdiyiz?
- 945 - xoşkesalloğ, gıTluğu biz görmemişeg, meselan zad bilerdile.
- neber yani görmemişiyz, gıTlugdu işitmişiyz?
- işitmişeg ama da bizim sınrı salımızda irag_ossu, ğahatlug gelmiyiddi. ğahutlug rameddoğ dadam déyerdi, ğahatlug gelmişdi. xelx acinnen ülerdi. gunne neççe dene acinnen mexlug ülerdi. aparardıla, küllerdile ğahatlug gelmişimiş. eslen yoximiş

- 950 heşş sad. ne buğda varımiş, ne arpa varımiş, heşş sad yoximiş. ona ğahatlug déyermişle annan da bizim zamanımız yox, bizim zamanımızda yox.
- hac xanım, ğahatlug yérine ğıTlug déyerdiyiz? ğıTlug ilidi, ğıTlug ilidi ğıTlug kelimesini siz işitmişiyz baharda?
- da ele ğahatlug déyerdile, ğahatlug déyerdile, ğahatlug yani heşş sad yox da.
- 955 - inni zad meselen direm, bi xoşkesalloğ yagış yağmiri, gelin yağa beyramnan sora yağmiri meselen eyleduğları işleri ya guzuynen goyunner ayrı edermişle ya zad_ edermişle çemçe xatun çıxardermişle.
- çemçe xatun, men özüm çıxartmışem. benim kazım balaydı beyig oğlum, ha kazım balaydı. ele maşalla muallimidi. yagış yağmazdı hacı ağa rameddoğ çöl
- 960 ekmişdi, bostan ekmişdi ele geldile, didile, seKgiz yüz tümen, seKgiz yüz tümen de çox púlidi da. ba bu baharı alardı ha seKgiz yüz tümen istille bu gécâ su verele belemize, men durdum bi dene çemçe xatun gıyırdım, verdim kazımın âline, bi dene de kisse verdim âline. uş dört dene uşağı saldım yanıura giderdile eylerde, déyerdile:
- 965 çemçe xatun yağ ister
xudadan yagış ister
- geldile, bu çemçe xatunu getirdile, men aparadım kennu palçuğden kennu varıdı. o mecal apardım kennu dalıma bele direm itikadda galır da apardı munu bele tapladım, bele tapladım. didim:
- 970 - yağmasa başın kesecegam.
- gâc_oldi. veluhanım oğlı essedinin nişaniydi ya, bizi çağırmışdı ora. o mecal süz vextine çeker, biz gittig ora bulut geldi şakku şukkuynen, dönü yannı yagış götürdü başına. ele oldu ki gonşudan gelebilmezdig. bu uze bele yagış su giderdi ya, ele yagış yağdıya, direm o da niyetinenni mesel galbinenni heşş yazılmıyiddi ya,
- 975 risaleye yazılmıyit ama galbinenni niyetinenni bele yagış yağdı ki seKgiz yüz tümen de vermedi, o bostanımız da su işdi.
- siz dimiştiyz ki yagış yağacag ya senin başın keserem.
- ha da didim ha.
- déyer çemçe xatunu neber duzeştirerdiz?

- 980 - çemçe xatuni bi dene agac bele başına beyig goyardım. rax max giydirerdim, bele gol goyardig belesine bu cur meselen bele ya. bu çemçe xatunun başıdı bu da, gollarıdı ikki dene rax giydirerdig, uşag raxdı ürterdig başına, burdan inelerdigo sincanlardigo bele veredig uşag əline giderdi. annan bu da niyetinenni da niyet_eyliyen meselen yazılmıyiddi da hob niyetinenni.
- 985 - bi de agacı gorxutmag var. elan munu ki buyurduz, çömçe xatun a bele dimişiyz, bele var hammi yérde gorxudmağ diyelle belesine, inni agacı gorxutmag da varmış. beyremnan sora o agac ki miyve vermezmiş, çirpine vurermişle belesine. nemeydi o?
- oni agac ki miyve agacı oldu eyde, ya çölde meselen irag_ossu soydan bi nefer
- 990 üle, o agac eza saxlar. annan ona apareyn, hane goyareyn, o ezadan déyereyn ezadan çıxattın bile o vaxt miyve verer. o eza saxlar o goz_agacıdı, goz agacına mix vurareyn, gozu çox olar.
- bi de töerinen gorxudarmışle. töerinen vurarmışle bi dene balaca dibinnen.
- onu işitmemişem, yo, onu işitmemişem.
- 995 - déyer bu ki buyurdi olar bi dene, bi dene sizin kelimelerize diggat_elélle. déyer ki, didi ki:
- o palçuğdan bi dene kennu varidi. o palçuğdan kennu nemedi? didim:
- vardı görsederem béleyze.
- palçuğdannı da kennu, kennu elerdig, buğda tökerdig içine elan meselan pelastig
- 1000 var, setil var, boşke var, o mecal yoxidi. fakat kilden palçuğdan idi. kennu gıyırerdig beyig bi de ikki xelvar, uş xelvar, buğda tökerdig içine annan elan lalunna var. lalunna elan zad gıyırırı palçuğdan çiğni gıyırırı.
- o zaman hardan gıyırermişle?
- o kennu ele bi oğlan varıdı, gelerdi, goyardı eylerde, düzelderdi tennur, tennur
- 1005 meselen çöreğ yapardigo gelerdi, goyardı gizila torpağdan gizila torpağı eyaglardigo geçinin dúgunnen digerdig, tökerdig içine samannan tökerdig, eyaglardile yetişerdi. yetişennen sora hemi tennur ki çöreğ yapardig ela bizim uş türlü tennurumuz. baba ya keşke tennur galeydi, yağlı girde veriydim, yiyeydiz.
- ha giderdig ovaya, altdan bi däne sulag goyardig, ustden ki buğda tökerdig, altdan

- 1010 ki isserdig doldurag gúniye, bu sulag_açardigo buğda gelerdi, dolardı gúniye çox gaşeng zamanidi. inni hemi zadlar vesile var, vesail var hammı zad var ama gedim çox yaxçıdı.
- inni hammı zad var, heyş sad da yox. o zaman az varımış, hammı zad varmış, millet xoş imiş da uş batman.
- 1015 - baba xoş bi gécä meselen biz giderdig, hac aganın bi emoğlısı eyine. bi gécä giderdig benim dedem eyine. olar gelerdile şov nişinluga, gécälen giderdig annan ama iğdehydi, meyiz idi, kişmiş idi, sucug idi belençik zad getirerdig. inni ki gunün elan şirini on gun galıp urda men bele ki yiyebilmem direm da ama o mecal varıdı guvveliydile. vitamin varıdı. elan tâvugler neme hormonidiler da. et şımyaydı.
- 1020 buğda şımyaydı. yonca şımyadı. o mecel ki mesela benim nenem maşalla o zamankidir, elan béle de galırı da.
- men ele u cur déyerem:
- bugun meselen bizim haci meselen görmüştüle belesini hacı heştad bés yaşınna diyelle inanmıreg, maşalla bu sağlığına. didim da:
- 1025 - ha buların zaman yiduğları hara.
- beli, tennur çöreği yiyidde, bilinmiri neme idi. hele şımyaydı da, şımyayı veriri da neme.
- eyleri ki isterdile suvağ tutale ona neme déyerdile, o suvağa déyer neme tutireg?
- suvağdı ele meselen suvağı getirerdile. elan palçog xalısidı. saman tökerdig,
- 1030 saman tökerdile ele suvax pessa bilin neberdi? pessa ele palçug_ekerdig annan onu götürelle suvag_elelle.
- bu palçuğa pessa déyermişle?
- annan búniye basardile, búniyenin gızileynen eyağlardile, şefte déyerdile bünyeye tükerdile. elan daş tükilleyo simanu almaturu bilmem neme. o mecal palçuğu
- 1035 eyağlardile, yetişirdi. o bizim éle héyetimiz ki bi duşdı xiyebana oan terefi gıyırdig beyig idi da. sora o búniyelernen men görerdim eyağlille meselen gızılınen eyağlille, eyağlille yetişiro tüküllo bünyelere annan diyem yıxılardı ki elan na heyş yıxılmazdı inni almatur tökelleyo siman tökelleyo olara gızıla déyerdile.
- bi de eger bilmem yadıma gelse, ister çölde men onu görmüşdüm. isterdile

- 1040 meselan çardak salalar. bice tike gaşeng daş getirerdile, goyardıla bûnyeye, belençik zad siz işitmişiyz, xeyrdi déyerdile, ne bilim belençik zad daş muridinnen?
- daşın_ele bûnyeleri daşınan işlerdile, déyer yanı xeyırlıdı.
 - ayri yérden bi dene daş getirerdile, goyardile.
 - meselen o xoşgillig_ıçı getirermişle, ayri yérden ki xoşgillig gaşeng daş_ola elan
- 1045 bu mezarsanlugda neçe dene daş vardı. ülülerin ki o mecal geldile, ugurladıla, apardıla meselen et gıydıla gécälen geldile, ugurladıla, apardıla onna et gıydıla, apardıla meselan.
- déyer bu damlari ki zapt tökerdig a elan nemeydiyız, samaninan palçuk gatıreg?
 - suvax.
- 1050 - suvax tökennen sora zad_eylermişle, bi zadinen bele girilledermişle oni.
- hemi girillederdile, hemi de uşagları yıxardig, aparardig dama. eyağlardile o sıft_ola.
 - o girilleden zadın adı nemeydi?
 - girilleden nemedi o, baba daşekeye gildir daşeke geltek omuga ele daşıdı yo ele
- 1055 daş déyerdile gille da, gille da bangıllan.
- bu cur gilla derdile, bu cur saf_olardı.
 - dessar.
 - dessar, yarma çekerdig meselen.
 - toxmag, dögen, yarma dögerdig ha toxmax, agacdan_olardı. bi bele meselen bu
- 1060 canne bi menin ki varıda benim sizdedi ya toxmaxlarım sizdedi. onnan yarma dögelle.
- baba sağol ağzızı şirinliyin.
 - hac xanım, o zaman bu gabr_ussúne giderdig. men özüm ne ele gidereg. inni eger men iştiba siz buyrin neber eylerdile, meselan neçe bu daşların dövrüne dolanardile ya xeyr.
- 1065
- xeyr ele meselan çatardın, déyer:
 - bu ülünün eyag_altınna oturáyn, ülü görer. ha bu cur fateni verdin, bu cur da çaleyn, o biler eyan_olar belesine. beli, ayag_altınna oturáyn.
 - bi de saxsı goyardıla.

- 1070 - içine, aha, oni o gécä ki ülünü aparardıla, kúllerdile. evvel gécä, gécä bi dene çınaga, bi dene çınag, kase, bi bele nabat salardile, su tükerdile, goyardıla u ülü ki urdan götürülür. oniyn yérine annanu seher erteki giderdile gabr_usse aparadıla. o suyu, o nabat ki āb olubdı. o çınaga vurardile, oni daş_ussúne men bilmirem nem_ıçı vurardile.
- 1075 - déyer, su seperdiyz mezarın ussúne, torpağın ussúne?
- beli, su sepelle diyelle oniyn urda ruhu ıışşug_ossu.
- déyer, biz de o sunu sepelle, diyelle ki otı geçirsin.
- hele o bi kilme oturmuşam, kirit terefınne.
- ha o terefde beli, beli.
- 1080 - hac_ağa urda sendaraşlug elerdi rameddoğ annan ülünü aparadıla, kúllardıla gabr_üstünne. bele oT yandırardıla ki sehereceg oT yandırardıla gabr_ussúnne ya.
- niye?
- bilmem déyerdile şeytanperessidile, ülünün_ussúne, gabr_ussúnne ya bi bele oT goyardileyo yanardı sehereceg, bi neferde galdı yanınna.
- 1085 - kırım, deyig_oluru hara?
- kırım, gasrı şirin terefınnedi ya. hemi aşşagı girit var, hemi yuxarı girit. o vax gasrı şirininen zadiy_arasınnadı şābādin.
- şābād ha bildim, bildim inni haradı.
- hac xanım, bu daş_ussúne bi zad déyer bu tesbeyo, terego belençik zad.
- 1090 - bulariyn eksini yazardile, déyermişle bu men muniyn menisi nemedi? yani ki u kared meselen tereg yaxçıdı meselen bi çoxdan gidig, gedim şahiddi ya yuxarıda daxme varıdı, daxmeler dibinnedi. o mecal geler urda şehid_olar. atiniy_eksini çekitde daşın_ussune tūfenginin eksini çekitde daşının_ussúne.
- hardadı bu?
- 1095 - bu biliyn hardadı, yuxarda biliyn hardadı? ege sorag vereyn daşınnan bilin ha habib cabbarnın uşagı uş nefer urda, eksleri var yuxarda.
- hob, hob bildim.

- uniyn u yanınna ele daş_ussúnne, melumnu ya.
- duvara terefdi.
- 1100 - ha eksi ruhu şēdin tūfengidi, atıdı annan hamı curesini çekitde daşayo goyitti
ussúne.
- hac xanım, bu ne zaman şehid idi.
- çoxdanni ki mesela o mecel ki ele imamlar zamāni gaçı göçimiş. elan ele urda
déyerdim imam seyidcan, neme gelmişiyın, burda şehid_olmuşeyn? gelirdi.
- 1105 iranımızda şehid oleydiyn, gül yağeydı ussúye. me neme ebulfezin bi golu küçenin
bu başınnadı, bargah gurudda belesi_çi, bi golu u başınnadı küçenin. meselen bi
golun ki düşün burdadı, bi golu başın ebulfedcan. dedim:
- ya golun burda vermişeyn da, gelirdi iran vereydi, imam zad bu cur zad habib ibni
mecair ebulfezilen imam hüseyinin arasınna gonşudule heftado du tan xeymegah,
1110 xeymelere gitti, xeymeler.
- hac xanım, tapmaca yadıyna gelli.
- tapmaca, tapmaca nemedi?
- meselen déyerdi.
- 1115 bir agacın cegenne dal budagın eğenne
ne kale kenteriler ne yetişenne yiyiler.
- nemedi bu?
- onu sen biliriyn da.
- meselan belençik zadlardan.
- bular üzerlug.
1120 - üzerlugdi.
- kale kenterilme, yetişenne de üzerlug yiyilmez ki acı.
- üzerlug yanar da, üzerlug yandırmalı da.
- 1125 agacda gördüm gumruni (gumru ki guşdu ya)
xagga söyledim dogrini
álinin onbir ogluni gören ömrü tazelener.

- cevab oruclug_ola.
- déyer muniyn cuvabı nem olar?
- cuvabi álinin om bir ogluni gören tazelener imamlardı da.
- álinin om bir_ogli.

- 1130 - déyer, eger bi birisinin gelinnen gelin ramete gitti. taze toy_elemişle déyer oniyin daş_ussúne meselen gelinlugini görseten bi zad çekerdile meselan oniy_ussúne.
- yo meselen duvagını çekelle, duvagını beli duvag siz de biliyz duvag nemedi da. gırmizi örtelle gelinin başına. bulardan irag_ossu xuda görsetmesin, cevan_ülse onu aparalla, çekelle gabr_ussúne ta çellesineceg neçe gun oni götürelle ki gabrini
- 1135 yığılle.
- uşag_ıçinne bi zad görsedermişle, eger uşag ramete gitmiş olseydi meselen bi elan diyelle oyuncag esbab bází bi zad çekerdile mezar daş_ussúne.
- meselan hazreti ruxiyenin baş_ussúne dúnyanın esbab bázisini yığıtde, hazreti ruxiyeninkine ama yo bulalarda resim deil goymezle.

I-3	konuşan derleme yeri konusu	Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- 5 - gurban_olurum, zamet çekmiyin, gurban_olurum. men ne verdim ele size.
- yaxçıyız inşalla.
- alla canin sağolasi ele özü halangilin eyinnen gonşiyeg da.
- beli, beli, beli öz halagil de valla men e geledi heyş vaxt olmiyiddi. bice öz halagile gidem ele bu cur gonagımız varmış. ordan burdan beli bilirem.
- bu kúlehaneye baxıreyn, bi bele mitranı tanıyırıyn da, hemedannı ezam xanım, benim gardaşım gızının gardaşım arbadının famili bacısı gızı dohdor gızıdı da familie ki adamnan bi sevadam heyş bilebilmem danışam, hele bi dene şerbet getirem.

- 10 - lutfiz var yox valla yani eger bilileg zahmete duşecez gidelle bular heyş
tarif_елеmezle, lutfiz vardır.
- bizim yoldaşlarımızdıla.
- gurban_olurum, tec yandırardig sen halı éle.
- yo siz rahat danışıyn, hal_olalla.
- 15 - xamir yapardig, ey_agardardig, bedbaxtloğ çox inni de istedig.
- valla da e ruzıgar bele oluddi, mesela seyd faxrının ki beli.
- heyban muhammed áli gocağınne galıddı, dinemsazdı, gittile. butun ileri gun
oguru gitti. hammı zadın götti, gitti. inni eli galıd gocağınne sergerdan ne mayesi
var. xuda oğlununkini de gevelledi, oğlununkini dörd neferinkini.
- 20 - işittim beli yo yo lutfiz var. bura çox rahatdı hem serinni hem rahatdı.
- inni men danuşuglugu bilmem.
- valla bu bizim yoldaşlarımız, men yazı gapısını örtüm, zad oluru yo ses geliri.
- yaxçı, gurban olurum. men örterdim. maşalla sevad dövletinnen gene bi sevadım,
men heyş sad bilmem. heç heç men o dúnyada giden nemedi ama seyyidem ceddım
var xuda bile.
- 25 - beli, seyyiddi hac xanı, beli.
- e hac xanı, valla bu bizim yoldaşlarımız, bizim orda danışkada ustaddı. xanı, men
da ele bizim danışkada. men naxı burda deilem, men türkiyedeıem.
- kürekeni zadı da, danışkada familimizdi.
- 30 - olar da olmiri, beli, yollar uza_ oluddı adamların da.
- murad uşagları, hammı xarajdedi ya adı familimizdi ama da men gidebilmem ki.
- alla size uzun_ömür versi, sağolin.
- allah canın sağolasi.
- sora valla gelmişdile bura, bi uş dörd nefernen danışdıla. sora déyerdile ki bu
- 35 gedim baharden bilmirem e baharda nemilermişle, toylardan bilmirem o bizim xacı
daxı biliriyz. hac seyd memed_eskerinin gayni ramete gitti. sora giditti ora xaciden
ne soruşammedig, bular da istille gidele sizi didile.

- gurban_olurum. sen her ne meni diyim, men cevabını bileni déyerem ama bilmiyeni di sen.
- 40 - bice evvel beli, dürüsdü. işiz ras gessi, yo irag sizden valla bi ki isterdile, soruşalle bu déyer, işididde burdaki gedim bu millet gışda, zadda yığılardıla birbir dövrüne. sora déyer bilmirem, neğıl déyerdile, destan déyerdile, çügür çalardıla, beli.
- çögür çalardıla, neğıl déyerdile, şam goyardile, o guvvetinen giderdile, gelerdile inni.
- 45 - yo bular farsı heç bilmezler. ele öz türkümüzi danışın türkî diyenne başa düşille, beli.
- déyer, bice dene eger lutf_eyliyez, bice dene o neğıllardan, bizim_çi gedim neğıllardan diyiz olabiler, yadıyzda var.
- neğıl valla déyerdile:
- 50 u ana giden tutúnni bu ana giden tutúnni
ay babalar butúnni âlimi pıçag kesitti
yağ getirin yagliyim destmal getirin bagliyim
destmal döve bununla döve keşen yollunna
kaşan yolu serbeser
- 55 içinne ahu gezer ahu dogar bi oylan
adını goyer süleyman.
- ama şiir her ne diyin billem ama yadımda ki deil.
- inni sizin eger o neğıllardan bilmirem. diyille her biri neğıllardan eger bi zad yadımda var şiir yadımda var, bilmirem bu türke mesel déyerdig a bilmirem meselen
- 60 gurtin yemi yağ_ossu bizden uzağ_ossu, bilmirem belençik zad her neme yadımda var diyiz ba bular ganat_açilla ya siz danışırız.
- men ba gicin biriyem. bahar her neme yiyerem. gécâ yadımnı olmaz neme yiyem, bele rüzigar bélen bedbaxt eleyib, oglum var gızım var, hammı gididde bırakıPda men galmışam burda yo.
- 65 - valla rüzigar bele oluddı. men hele bu yaşdayam yadımnı çıkarı maşşalla siz.
- tej yandırárdık. meyzin tecini bilille hal_ola tej yandırárdık, odun yandırárdık, gara gunniydig, bedbexdig. bi inni de issedig ağbaxd_olleg, bu cur oturmuşeg

- birden munu almışeg âlimize. gurban_olurum size, xamir yapardig toy eylerdile, çögür çögörçö gelerdi, çögürü alardı âline, şeir déyerdi ya çögür çalardı, seher olardı da valla bilmirem gene.
- 70 - inni eger gedimnen nemi istiriz, diyiz. burani neber idi, kim varıdı, kim yox idi? ya bi neğıl ya bi zad eger lutf_eylerseyz memnun oluleg.
- axır neğıl ki bura ki bura nenova xaneydi, bice xarabeydi. burda can çektig, cefa çektig, ikki dene dam saxt_eylemışego oturmuşeg, gene de her neme dirin, gene de
- 75 dirin.
- e bu zadlardan neme diyelle, toylar neber olardı? evvelden bu elçuluğa gitmag, nişan_elemag, toy tutmag buları bes diyin.
- toyda gelerdile, munu begenerdile. gécä gelerdile, nişan_elerdile, toy eylerdile altı, yeTdi gun, on gun, toy eylerdile inni ki deil ki bice talar_ola neharin yiyo çıx, git bu
- 80 cur ha gurban_olurum. gene de her neme xaber.
- kim giderdi meselen begenmag, kim begenerdi?
- göca göca begenerdi. inni deil özümüz, inni deil özümüz geli begener elan benim oglum u biri bu biri baxanı diyille sen iştivadın, sen pîren, biz cevan axdarırag, gaşeng axdarırag valla.
- 85 - bu zada neme diyelle begenen göcalar olardıla, kim giderdi elçuluğa, neber olardı?
- göca, men giderdim, men giderdim, begenerdim. giderdile, danışoğ_elerdile şungulgazı salardileyo, on gun toy tutardileyo getirerdi, ugurlardı gelinu men olardım, gaynene.
- bu nişan?
- 90 - inni yo inni da begenmille, inni bice saxadlug begenmille. oğlan istiriyo oğlan alır, heç nene bacını da saymille.
- ha bu e nişan neber olardı? bilmem gan sindirmag falan varımış.
- nişan, bice ikki dene kelle gannadardıla, bice dene de çerbet goyardıla, bice siniyeyo danuşug tamam oldu. onu sindirerdi mübareg_ossu, tamam oldi, gitti. söz

- 95 biceydi inni da begenmille gurban_olurum.
- bu başluğu kebin zad o zaman neberidi?
 - u mecal da mene bu kişi déyer, déyer, senin bice tãvug tãvug elan bahadı da, o zaman, yuz tümeni yuz de çox idi ya älli tümen idi. déyer:
 - bice dene tãvug senin kebininni mene déyereg, al goltuğuynan git her vaxt
- 100 galmadı. o curdu ya gurban olurum.
- bu başlug da yox imiş, varıdu başlug?
 - başluğ da kem. yo baba başluğ hardaydı, her neme oldi vererdile, onun adı berdum vererdile, çıxardıla, eziz gun be gun itiramin, gun be gun hamı cura yaxçı. inni bi sözu inni begenille adamı gurban_olurum. inni elan bu gãcanı gidille, saba gece
- 105 diyilla da kebinimi ve men ne galmırem vallaeledi da.
- beli, düürüdü, elan cur olutdı. sora neme diyelle, bu nişannan sora ki kebin kesmağ vardı.
 - saxlamazdile adaxluyi. adaxlug almazdile, galeydila da bi sözo sov. ele bu benim ağam a geliy bağışlıyız, on gun şadanı bilmem tanırdın. onuynen adaglu eylemiştile,
- 110 gelerdile kapını çalardile, gelerdile bi sözü sov gaşeng oturardig, gülerdig, danışerdig. bi älinnen her neme çıxdı, púl vererdı. onnan sora çıxardı giderdi. bu da bizim adaxluluğumuz. ama innikiler o zadları isselle.
- xeyr da innikiler bilmille buları, sora toydan gabag nemilerdile, bu kürekenin_eyi, kürekenin xanıvadesi eyi, nenessi, dedessi?
- 115 - ele giderdile, gelerdile, bi sözü birbir_eyine, her vaxt_oldu toy_eylerdile, gelinlerini götürerdile, giderdile, gurban_olurum.
- meselen toy_çi hazırlug görermişle ya, hazır eylermişle ne bilim, şam, nehar. neberidi o?
 - ha uş gun, on gun, şam vererdile, yığınag olardı, yığilerdile, çalardile, çağırerdile
- 120 toyda da on gunnen sora, bėş gunnen sora, altı gunden sora da gelerdile gelinlerini. ber muhammed ve alun selavat. ele men a gėddile, bu üstegacan eyine valla tükenni gitti.
- bu neme diyelle, toyda bi neferin toyunu ki yadıza gelli, ele buları diyiz, neber olar.

- 125 - ele ismail tılayını tanırdıyn da, nenemin dayyısı ogluydi. yeTdi gécä gunnüz, bice çögürünen ha bice neğilinen toy eyledile. yeTdi gece gunnüz famil hammı yığılardı. ezzeti itraminen oturardile, yiyerdile, içerdile. o mecal, toy vaxtı da her kim varyıdı, o mecal, ata mindirerdile her kimin yox idi, tuterdile golunnen sellelouinen aparadıla tukenni gitti.
- 130 - annan toyda neme şam mam pişirmag, ne verermişle millete?
- elan abguşt. neme vererdile? beqe pilâv vardı balacan, beqe dugi vardı, gurban olurum varıdı ya, bu cur feravan deildi. abuguş vererdile, dâvar başı kesedile, her eyde uş dene, dörd dene, dâvar keserdile. toy eylerdile, famil yığılardı, şadlug elerdile. inni héç zad yox, bice gun gelin tarale yo hammı zad tukenni. oudiya ba, o
- 135 bacın şaban morğıgil eyinne.
- neme diyelle, bu toyden sora, bice bu duvag gaziyesi vardı.
- ha duvag da meselen oğlanın bacısına ki arbad alıtdı, bice dene çerget ya bice dene parça salardı başına. ikki dene de keşini eyaggabısını tutardı bu cur âline, giderdile. gelin dalı sora selvatinen ya çalmag daireynen, sazinen, kemançeynen,
- 140 giderdile dalı sora, urdan una bice dene xelag vererdile. bu duvagi salardı gelinin başına, götürerdile, gelerdile.
- duvag o olardı?
- beli.
- déyermişle ki duvag xeyirli ola, falan, o nemedi, yani şans getirer bilmirem
- 145 belençik zadlar?
- da olar sadeymişla da, déyermişle:
- xoş vaxt_ossu işalla, yaxçı ossu işalla, zengin_ossu işalla.
- inni beqe o zadlar var, gurban olurum.
- sora bu neme bi bäl baglamagı işitmemiştile bular.
- 150 - bäl baglamag da meselan benim gaynim, gaynim inni buları hal_ele ya meselen inni meni veritte âre, rameddoğ gardeşim seyd musa, bēş bacının bice gardaşı, bice dene ruseri vererdile belesine, benimkini bu siya bagliyi da. bu siya dükendar bice dane lavaş goyardile, bi bele pennirinen munu gécä yiye da gelin, gelin xiyalıdı munu getirerdi. u oğlanın bacısı déyerdi:
- 155 - munu bagladı seniyn beliye, bu cur baglardı. déyerdi:
- yeTdi oğlan, bice dene gız, o da bizimki tükenni gitti a tütterdile gelini, götürerdile gécä, annan sazı başladı, geçennen sora oturardile, unu gelin küreken yiyerdileyo.

- zad bu şal bağlamağı nemedi? bäl bağlamag men özüm bilmezdim, onu bu cur o pennuru o çöreg goymağı, birinci defa işittim.
- 160 - meselen goyardim men geline, gécä äriminen yiyerdig. taze küreken, o vardı bizim şamımız.
- e sora neme diyelle, munnan soradaki da bice ha.
- yeTdi gécäde de gonag elerdile meni, xelag veredile bele xelag vererdile. yeTdi gécäde de meselen meni çağırardile ya gaşmiya men gelinem ha bice dene xalag ya
- 165 paçin ya çadır inni tıla mıla_olod veredileyo sen öz adamiyn, bular öz adamları gonaglug olardı, yiyerdile içerdile, gene gelini götürerdile eye.
- annan bilmirem, geliniyn ayri eyi ossuyo bular yox, neberidi o, bular neber zinneganlug olardı?
- bular yox idi. bu cur cemidig. inni aralenille gardaş yo cemidig. benim muradi
- 170 haci muradı tanıreyn, amet rameddoğı tanıreyn, siyanı tanıreyn, ustağacanı tanıreyn, arbadı sadegeni tanıreyn? bu kişinin, dede nenesi ülmüşdü, baleydi, getirdile beyig eledile. benim bacı gonşuydi aldı. başızı agrıdırım ha.
- yo, yo.
- geldi gaşeng toy eyledileyo u uldu. kişi menn_oldum, arbad oldum geçirtmişeg
- 175 gidit da men seyyidi evladı peygamberem. xuda béleyze poşt u penahiz ossı bildirsın.
- sağolıyz, selamet_oliyz çox sağolun.
- ha, bu cur.
- ha, cixazı déyer.
- 180 - cixaz da her neme başardın da o mecal başlug yox idi. hezar tumen veginen, başlog getirim beley_çi, beyinen başlug getirin béley_çi. o mecal, her neme uş dene benim ki istikam bice dene feleg bemmeçinen vurmuşdı, samaver géddile. söz yoxidi gaşeng idi. ama inni yox inni gardaş zadlar işidir, adam ki tük ökörö xuda u cur.
- 185 - cixazı neber apararmışla, kim apararmış?
- cixazı ele gelininen aparardıla, gelmemişeyz gelininen apararmışle. gelmemişeyz gelinin dalı sora aşkamnan? da inni yarı gäce deildi ki huyhuyuna. xelxı yoxıden qovzedele ver muhammed lalun selevat. bi surı uşago arbadu kişi gelerdi. ikki neferden benim adamlarımnan ya emmim ya dayım tutardı golumdano getirerdile

- 190 üstağacanın eyine. bice de bi bele roğan, bi bele de şire.
- şire, beli.
- goyardile, déyerdile barmagın vur ora. govzardın onu vurardın gapı ussüne.
déyerdin gademli ola. o da olardı bizim zadımız.
- munu, gademli olmağ_çi, xeyrlı olmağ_çi.
- 195 - xeyrlı olmağ_için, ha, gurban_olurum.
- annan o zaman baharin ee meselen beyig başlari kimidile, serbigilleri kim idi, kim idi meselen beyigleri?
- beyigleri, asli beyigleri, seyd yusuf idi, seyd muftullah idi, memed veliydi, hemedannan gelmişdi bura, vekilidi, nemeydi? sıx habil hasan idi, eldayıydi
- 200 beyigleri. beyigler bice keleme diyeydile de gitme gal burda gerek galiydi da sözünü salmazdıla yére, annan inni kim kimi sayir bele ya gardaş.
- sora baharda meselen bu galede siz yaxçı biliriyz, buranın galede kimleridile?
- galede seyd_ebul kasimidi, memed veliydi, galede ya urdan çıxardın, u çarvadar seyd yusuf idi neçe nükeri, külfet, nāyib gardaşı ekber_aga dedessi zad idi, seyd
- 205 nūftullah xanidi. o mecal inni elan dilençi oluri, sennen alırı inni. o mecal moblı senneli bice olar eyinne varıdı.
- bu gerçeğdi diyelle bilmirem ne zaman, bi bahaluğ geler bura?
- beli, bahalug yeTdi yüz tümeni görmüşem. nenem rameddoğ oturardı. gécä giderdile başşaga, buğda derenne meselen uşaglar giderdi. bu cur başşaga buğda
- 210 yıgardile ya gérá gunniler yıgardile oni nene bedbax geli, bu cur dögecinen dögeydi, eleyeydi, başiyz ağrıdırım ha, oni nene meselen gonşu oturardım, dessarde ya çekerdı, oni elerdi.
- buyurardiyz ki bu neme dögecinen dögerdile, annan ne?
- beli, dögecinen dögerdile, tábag varıdı, tábaginen öyserdile, unu elerdile. gendomi
- 215 da gécä gunnuz gara gunniler dessardıya çekerdile. un elerdile ya gérde ya çörek onu vererdile, biz yiyerdig.
- annan diyelle ki bilmirem. men bu gapını örtüm.
- baba sene zamet olur ya, bilmirem e hac seyd_ebulkasımgil ammarları açelleyo millete buğda zad verermişle, nemeymiş?

- 220 - benim agama, agam seyd müsüm, urda pervara yetişerdi. seyd ebulkasımın yanna u âli gidenidi neçe nüker, külfet, keniz varıdı gapısınna. ha seyd ebulkasımın, ha seyd ebulkasımı da görmüşem ama seyd bakırı görmüşem, seyd müftüllanı görmüşem, seyd yusufu görmüşem, memed velini görmüşem, eldayını görmüşem. men de çoxdankiyem da da ülmürem.
- 225 - yo, irag sizden. alla sizin kölgeyi uşagların başınnan alması.
- alla canin sağolası. bice oglum var hemedanna dinemsazidi. neme kárhanesidi hemedanna? beyig kárhana, ege gitmiyeydi, ikki min nefer ba bu cur baxardı ya müennisidi.
- alla şefa versi belesine.
- 230 - bice ceng olut galıttı hemedanna, öbürü de hıyban dökanını apardile, âli göcağınne galıd, sergerdan uğrunu da tapıddı ya, zindana apırdı bura zindanına hemedan zindanına vurudde. déyer:
- heyş sadı yox, bî şere bu xiyabanın başına oturrelle ya da bilmirem ki.
- neme diyim valla yo, siz danışırıyız, biz de size lezzet aparreg. ne ad söylille bu uşaglara?
- 235 - xoş sevetize, xoş sevetize xoşlug olur işalla. biz neme gördüğ? heyş sad.
- bice, bi zad isterdi soruşeg. gedim benim biraz yadıma geliri meselan haci déyerdi ki:
- nisan yağışı yagırı bu mövsimlerin.
- 240 - onu da, bu nisan yağışı da, beyramnan gırx gun gidenne ya elanna ele bu nisan yağışı benim eliyen tutmadım ama seriştem vardı, tuterdim, aparardım mescidde, guran oxuyam. munu oxurdi meselen nahxuş ağzına her neme tökerdiyn, zinne olardı, şefa olardı.
- onnen sora?
- 245 - beyram gırx gun gidenne onu götürerdile, çox eylerde var inni ya, lisan suvı.
- bu meselen déyermişle, beyram déyermişle, gerá yáz déyermişle, nemedi, bu aylarin adını biliriyyız?
- gerá yáz beyram ki beyramnı da, sêvinerdile ki beyram gelileg, çıxıreg işşigloga, körsü mürsü varidi. kürsünü götürüreg, çıxıreg işşigloga. u kürsümüzü beyram ona

- 250 déyerdile, giderdile gaşeng birbir eyine, ta sen o galeden gelerdiyn, men ikki dene
numurta veredim sene, durardin, çıxardin, giderdin. beyramlug bu da
beyramımızidi, taze çöreğ yapardile, kak_élerdile, girde elerdile.
- bu da beyram, gerá yáz, ne vaxt olardı?
- gará yáz da zad meselen beyramnan çıxdin, ha bi sevadam ay may ki bilmem, gerá
- 255 yáz una déyerdile. bahalug olardı, gerá gunnülüg çekerdile, ta gidele meselen çöl
möle, işe adamın işe ruhu ac olar. o da gerá yázdı.
- gerá yáz olardı, onnan sora nem olardı?
- annan sora bu cur yay da.
- yaydan soraya neme déyerdile?
- 260 - payiz.
- payiz.
- payiz ki gene çöllər geleceg. bizler yo. bizim nememiz var. bi latı minelle ya
meselan dedem_eyi maşalla haci mesumgil çölleri gələr. bağları gələr. maşalla
maşalla hammı xagdan gabagdıla annan be ge zamanna daha doğrusu benim uzúme
- 265 baxmazlaki bész baciya bice dene gardaşıdı. u da ümrünü verdi sene.
- alla rahmet_eylesin, beli.
- ona da payiz déyerdile, sora payizden sora gışıdiyo gışın ki zadı yox idi meselen.
- yo gışda da her kim yıgardı meselen inni mesela direm kişi ummac_overdi, yarma,
buğdanı, bulguru dögerdig, elerdig yarma. aş yiyerdig, ummac_aşı yiyerdig,
- 270 bedd_aşı yiyerdig, kaçı yiyerdig, gerá kaçı yiyerdig. inni da dugını de begenmille
balam. inni pilâv pişirille başıyzi ağrıtdım.
- bu zadlarda pes gış_ için ne bele ay yoxidi meselen aylər hep yadiyz de deildi,
neme déyerdile? mesele ayrı nisan déyermişle.
- men direm:
- 275 - bi sevadam. bi açça da ele öz kuyıme galmışam. tike parçada yadımnan çıxdı ama
yadımnakileri direm da.
- bice lutfiyz vardı, bu gedimki süzlerden.

- meyrem halayn varıdı, ğızıdı. baş bu, inni de innille. başı bu burdan annan
gorxardı. gələr derdim:
- 280 - melus geldi bu dışariyedde, men gelim içeriyete. şex_abbası tanırdıyn?
- beli, rameddoğ.
- şex_abbas gördüm séfide, urdan çıxdı burada ki çayidi da. men su götürmüştüm,
gelerdim, destnamaz alardım séfide. gun çıxmamışdı. didim:
- hac_aga sen urdan geliriyn. dedi:
- 285 - meyrem ramete gitti.
- faxrının bacısı ya.
- bilirem, beli.
- ba huridi, huri. o da ele ğecā yatdı, gittim, hemsayıdı da gördüm. bice bi bele
misli ki söyüzünü döğüdde suvı heyban istifrag_elemişdi. özüni ba bu ğışları
- 290 altıynan bu ālleri gartalmışdı ya derd ālinnen, o da cuvanzan üldi.
- o nemeydi meruzlugu, niye déyerdile nezar deymag. belençik zad vardı nemeydi?
- nazarımış da ğecā sag gitti, sehere cenazesini apardıla. babayn ne ki gayb_olardı.
burda ğonşuydıg da, uş gun, uş gun gayb_olardı. yákkabısı galardı urda. hēs kime
de dimezdi gene gelerdi oturamına, aga seyid.
- 295 - déyer ki bu déyermiřle, meselen bi nefere, irag burdan, nezer deyiddi. nemilerdile
ona, neber olardı?
- nezer, oniyn gözü varıdı da, ba bu cur hac_aga baxardıla, irag_ossu elan mene,
bele sagıdım na sag_olardı. annan giderdile dua yazardıle, dua. o mecal yaxçı olan
olardı, olmıyan giderdi o dúnyaya.
- 300 - bu nezer bilmirem déyermiřle, nezer muncugu zad varımış.
- beli da göğ muncug ha.
- beli, nemeymiş?
- göğ muncug, çoxut tikerdi bura, beli, çox salardı bura da, inni eylemille inni buları
ar bilille. o zaman, bizim zamānımız, ona bizim itığadımız vardı. innikilerin
- 305 itığadları yox ha, gurban olurum, bu cur.
- uzerlugu soruşelle, uzerlug varımış, nem_içi yandırarmışle?

- uzerlug da meselen inni maşalla, maşalla xuda bi gaza eylesi, bu şirin geler gözüme. meselan oturmuşeg tez uş dene onnan, yeTdi dene yandıreg, gaza belaları ref_eler.
- 310 - déyer bu gerásini, uzerlugun gerási var a bi yére.
- beli, ha uniyn u gárásini a bu cur barmagin vurireyn a ya bura, ya bura, ya bura.
- hara? déyer:
- hara sürterdiyz?
- o garási ki yanmadi, munu bililen halı dimer ya, ay nazerledile.
- 315 - bura, zad.
- bu tükü arasına, ya da éyag_altına o sag_olardı.
- sonra zad déyermişle, o zaman, valla men işiddim, bilmirem. déyer, meselen bu baharda, gedim belki siz de görmemişiyz veli işitmişiyz. meselan déyer ki bilmirem bi nefer isterdi, bi arbad isterdi dog, oniyn baş_altına bilmirem, gurt derisi
- 320 goyarmışla ya, meriz_olana gurt golu zad getirermişle.
- da onu men bilmirem yo, işitmemişem ama benim geli bağışlıyız, bu muhammedim degil, muhammed_olanna özünün perdesiynen geldi. perdeynene didile, o perdeni aparıyn, veriyn udumliyela u çox yaxçıdı. u zaman, déyerdile:
- şah, şax yanna gideyn sözün geçer.
- 325 - da inni şah da ki yoxu, heç o daki yoxo. o mecal, súd lancini vardı. lancin_altına men kim geldi, apardı. budu ya.
- bu haftenin gunleri varımış. meselen déyermişle, meselen elan diyelle de şemmeyig, şemme.
- elan ora ki yazılı, benim bacım eyine dávet_eyliyiddi, o gunünü men bilmem ha.
- 330 o dünyaya ne cur gidecegim, ceddime galdı kúmeg_eléyem?
- ele, o cur olar.
- sadeyem, hazrete ceddime hamd_ossu, bilmem, guni bilmem, penşenmeni niye penşenmeni bililem, cümmeni de bililem, şenmeni de bililem.
- bulara neme déyermişle, gedim bu gunnere?
- 335 - gunneri, adları ha beli.

- o zaman, nemeymiş adlar, meselen sūd guni varimiş.
- ha olari ele ba belesini meselen bēş gunnen sora ge bize, altı gunnen sora gelilem size. u duxdıneydi ya.
- sora bice bu gedim ki gışda ya uşaglar_çi bi zadlar oxurdula. men ne bilim
340 meselen e benim yadıma gelili rameddoğ faxri oxurdi. oğlan gara yaxçıdı, daddı kere yaxçıdı.

daddu kere yaxçıdı
eyran üreg ağrıdar
sahçlı kere yaxçıdı.

345 - sahçı kere yaxçıdı, sacdı kere yaxçıdı.
- ha.
- bice eger olardan yadiyzda var oxuyun, uşag_ için oxuyariyz.

350 oğlan gara yaxçıdı
daddı kere yaxçıdı
eyran üreg ağrıder
daddu kere yaxçıdı.

- sora gene ege ayri vardı?
- da bice dene şeir bililem, elan yadımnan çıkıdda.
- ya bilmirem ayri bi dene de varıdı: cüce cüce ge bize.

355 cüce cüce ge bize
sörmedaniyn ve bize
sövmedanım şā gızınna
şa gızı gidid mollaya
ussünne gali oturur bilmem toxur.

360 - da oları yadımnan çıxdı.
- buları oxuyar senin_çin, nene oxuyar maşşalla.

- bililem hac_aga bu ga şeir bililem, elan da seni gördüm hammı yadımnan çıxdı.
- yaddan çıxdı.
- bu neğıllardan neme bilmirem, o zaman bi neçe dene neğıl vardı.
- 365 - kerem negılı vardı, aslı negılı vardı gedim, gaşeng gaşeng. hammı yaddan çıkıd
ha, ğerá gunnulúg hammı zadı yaddan çıxarddı.
- siziyn heç.
- şam goyardıla meselen men şam goyardım. déyerdim:
- filankes ge bize.
- 370 - bice dene çögür getirirdi. çögürü çalardiyo negılı déyerdi ta yuxun gelenceg, o
mecal, déyerdi:
- xudafez gidirem.
- daha galma zad yox idi. gölele getirirdi ama da inni bu zadlar yox idi.
- bu zadlardan nemedi, pes negıllardan neme, bi zad yadızdadi? bu türke mesel
- 375 déyerdile, bilmirem meselen neme diyim e diyelle ki bilmirem meselen ilan
gulağına gorgoşşom déyermişle, bilmirem belençik zadlardan.
- ilan sancerdi. mara déyerdile, gulagina, bu gulagina gorguşum ki de adam
gorxmuya.
- zad neme olardan bi zad yadıyzda var. belençik süzlerden neçe dene diyiz bize.
- 380 - men eslin derd meni sıxıd. buranı da bice burani caruynen bililerem, ha.
- beli.
- peş doxdorım var. hammı gidi küçügüm muallimni. bi beleleri oxuda, ders vere
elan gidit bilmem haradı. tebrizden úste gidib de gezmega, kürekenim zaddı olar.
nemedi o gidelle şikayet mikayet_eylille hemedanna, dad gösteri beyig adamnı ya
- 385 ğızlarım gididdi ha.
- sağıluğanan beli.
- déyer:
- kerem negılınnan heyş sad yadıyzda ele bice tike de olar.
- kerem vurdi, kalangini sindirdi. asliy_tuddu oniyin tikesini yandırdı. valla da
- 390 bilmirem.
- yo déyer meselen şiirini dimiyyin, neğıl nemeymiş kerem kim imiş, aslı kim imiş.
- da oları yadımna deil bağışliyyin da.

- yo haş_eléreg.
- déyer ki bice burdaki gedim yémağlardan neme pişirermişle, neme varmış
- 395 yémağlardan?
- ardi bu cur govurardile roğanınan, şeker ya şirini tökerdile şire. onu neharda elelle nehar.
- adı nemeydi? hālim.
- garekaçi.
- 400 - garekaçi olarmış o.
- halimnen yarmanı pişirerdile, ona da şire yağ tökerdile, u da ulardı halim.
- yexni de varımış.
- yaxni de xalis guşti ya, xalis goyerdile, bice neme tökerdile bice lebbe, muhaşe u pişerdi, una elerdile yaxni, yiyerdile, can dadı vererdi soğanınan, inni de hammı zad
- 405 yığışılıt.
- yaxnını adamna ramete gidenne de pişirermişle.
- beli mordeni olardi. yaxni vererdile ya bi zad yoxidi ki. o zaman ama inni da dugenin.
- zad varımış, yaxni varımış, garekaçi varımış, kaçı varımış, helim varımış. daha?
- 410 - kôfte varidi. eti getirerdile, guştiya dögerdile noxudi. noxuda neme déyeriyz?
- dögerdile yağ, sogan hammı cura salardile bunu älde bu cur gıyrárdile, bu cur bu cur suvını ayrı dográrdile, yerdile özünü ayri darçın seperdile ussüne ya yiyerdile.
- kôftenin_içine de zad neme goyarmışla.
- numurta, goz içi, hurma, yağ, sogan goyardıla içine.
- 415 - zad e kôfteden sora zad da varımış e bice kaluş varımış.
- kaluş de lancin varidi. elan lancinim galiri bu cur keşki ezerdig, süzerdig, gurutu, eyranını, eyranı getirerdig, tükerdig, inni tas kebab var, çölmege bice gaşug salardig_içine onu biliylardi kesilmeye u gaşeng olardi. kaluş yağ, sogan her kim, her neme älinden çıxdı, tükerti ussüne yiyerdi, can dadı vererdi, o da gazamızıdı.
- 420 - kaluş.
- déyer, bice reşte kesmağ neberimiş?
- ha reşte de gurban olurum.
- ardi, una ard déyeriz da?

- yo, yo bele un diyin da, bular farsî heç bilmille un, unu getirerdig, xamir eylerdig.
- 425 xamiri bu cur verdeni elan na varm a. verdeniyen belélerdig bu cur getlardig, bıçagnan bele keserdig, aşını pişirerdig, yiyerdig. inni hammı zadlar rahatı can_olup ama da biz görmedig u zadları.
- bi de ee tamam gonşu arbadlar yığılarmışla, kúma gelermişle, o neberimiş? ele bu reşde kesmağ da.
- 430 - u da elan na reşideni eylemişem ama inni elan çarxim var. un neferine men, un neferin ülüddile, bice burda zaddan gelinne de heyş men kesebilmem ki men hazır_alıram, urdadı, unu da yığılardıg meselan men keserdim u desegyá vurardı u bele unnerdi u sererdi u cur ha o da u cur.
- dürüsdü.
- 435 - xamiri çöreği diri da. çöreği de verdine varidi bu cur açardile, exlêv varidi bu cur olardı çöreg. bu cur bu cur elerdileyo salardıla laben_ussune. labert meselen bice bi bele tikerdile daldan benne vardı salardılayo vurardıla tennure, çöreği çıkardardıla.
- neçe cur çöreğimiz varıdı?
- ele bi sacıydı. uş dene zad goyardile, seng, sac goyardıla, sacı o mecel salardıla. o
- 440 gozag gozag olanna téz agacı salardıyn, çövurerdiyn, çövurerdiyn, onu götürerdiyn u sacıydı u tennure vuranna tennureydi.
- bi de ki girdiyo buları aparmışla.
- beli.
- ha bi de kák varıdı.
- 445 - kák.
- kákin fârgi nemedi?
- káke de yag goyardile, çox adam súd goyardı, yag goyardile, şıra goyardile, şeker goyardile, inni káke de yapardile. ele çöreg kimin açardile, yapardile annan ussúne bi çoga sari seperdileyo olardı kák.
- 450 - ama káki bililem, hemmişe yapmazmışle, feğet.
- yo beyramnan beyrama.
- beyramnan beyrama.
- beli.
- beli, beyramnan beyrama.

- 455 - déyer, beyramda nem_olardı, burda o zaman nemilerdile, beyramnan gabag?
- beyramna, kişniş_olardı, meyiz_olardı, gerá şanı_olardı, gurusi, sucug_olardı, nişasteynen pişirerdile, dövride olar olardı. bizim beyramımız ama inni de mud mud u ged zadlar goyulla ki heç benim ruhumna görürüm.
- sucug da nişasta, buğdanı tökeriyn su içine on gunnen sora unu ezerdiyn, olardı
- 460 nişasta. elan na benim o masxorda oğaççe u nişastanı getirerdiyn, zad élerdiyn, tükerdiyn şire içine ya şeker içine pişirerdiyn, tükerdiyn çölmege, çölmegin agzına bice botte süpürge goyardile, döndürerdile, bu gış galardı gar_altınna ya çıxardardiyn appe ağ béle béle goyardiyn dövride goyardiyn gonag gabag.
- ha gonag_çi bu sucugdan sora bi.
- 465 - déyer ki beyramlerde xalg nemelerdile, meselen başları xoş_olmağ_ıçı, tefr_ıçı, gezib dolanmag neberidi beyramna?
- gaşeng gezerdile da, neberidi, gelerdile birbir eyine gırx guneceg çilomeceg a ya gezerdile, bi süzo bi sov da dimezdile sörfada u varıdı u yox, inni bu curdu da gardaş inni ucurdu da tuş goyille talarlerde valla.
- 470 - bu köle çarşamme de varımış, o neberidi?
- köle çarşamme de varıdı. köle çarşamme de yığılardile, meselen benim oğlum, gızım, gelinim gelerdile bize yiyerdig, içerdig, çıxardig, damá tungule gor gor elan ele damna galır bizim ki ya da béle giderdi gögüzüne. o mecal, takkalar fişfişe unu da yandırárdile yo gelerdile u da köle çarşammamızidi. beyramna ki fişfişeydi,
- 475 muşegidi, takkaliydi beyram gécäsi onu da gene yığılardile hammı gızı, gelin, nöe netice yığılardile hemi şama baxam yerdig hemi de u fişfişe nuşegi atardig, o da u curdu.
- köle çarşamma, ne vaxt olardı, neçe gun beyrama galan?
- ele beyrama az galardı da meselen hefte içinne.
- 480 - ha ilin axır çarşammasi, son çarşamma, axır çarşamma, ilin axır çarşammasi, köle çarşamma olar. sora sinze de varıdı. sinze guni.

- ha sinze guni de ele u köfteni ki direm, guşde dögerdig, noxudu dögerdig, hammi cura numurta, hammi cura gatardig, köfte gıyırárdig. her kim gízini, ogluni, gelinini hem sayesine yığıldig, gule gule yiyerdigo giderdig sexrayá. sexrada da bice bi
- 485 béle bunnan götürerdig, gaza bela, derde bela ha küllárdig, gule gule eye u da u bu da sinzemiz.
- burda hazreti xıdr var, xızır u hazreti xızri burda diyelle be ya çün türkiyede var.
- unu men valla bilmemişem.
- bice râmazanı da déyer:
- 490 - neber olardı, râmazan bele oruclugda, oruclugda meselan o başdan gıyırárdile neberidi?
- münacat_élerdile da rameddoğ emmim varıdı. seyid seyid_askeridi adı münacat élerdi. xag durardı meselan her kimin, her nemesi vardı, yiyerdi, agzını yuğardı, niet élerdi, uruze tutardı. u da emmim seyyid askeridi da rameddoğ.
- 495 - belı, bilirem xuda rahmet_élesi una da déyerdile oruclug, sora iftarda da çox adamnar.
- belı, iftarda da her kim her nemesi vardı, getirerdi. ezan_olardı. ezannan sora yiyerdig, çayısını içerdi. yığılárdile, birbir derdinne xaberdar idile, inni de men burda deilem oglum bilmiri, men burda acam susuzam.
- 500 - zadda bi ifdarlug yiyermişle, iftardan sora, iftardan sora birbiriyn_eyine yığılarmişle.
- o vaxt yatardig, yatardig, münacat_élerdi emmim seyyid_asker. damne aylárdile, inni sahad var, sahad mahad var. o mecal, sahad yox idi ki da zabıt hilalni tanırdıyn da u nenemin dayissi oglydi. burda oturárdile u uniyn_eyiydi bice dene putı putu
- 505 götüredi, çıxardı dama, tak tak tak durin u başdan vériyn, o da u curdu.
- zad ee déyer ki orucluğ da meselen bi gáza var ki fagat oruclugda ola varmış, neme çox gıyırárdile xalg?
- aş da neme vardı, aş hazreti abbasi direm a benim oglum bés ilde açıldı, ikki mertebede gölamelı gennadı tanırdıyn da girde satardı. bice bice tümene bi béle

510 arpa girdesi, gılçığı özünne bahalugidi. men giderdim alardım para u başdan na
yiyerdim para. iftarda oruc tutardım, o yayin geriminne isisinne ama inni dörd ildi
da tutabilmem.

- déyer gış_içi nemilerdiyz, neme yıgardiz?

- gış_içi elan ardálleg, xamir_élerem, ommac_ovureg, buğdalleg dögereg, bu cur

515 dögereg, öyselerek tebeğde dessarda çekereg, élerég aş, elan ele yarmam na var,
reşdem ne var, nişasta da var. getirem ele hammını görsedem.

- yo, yo, sağ_olin.

- déyer ki gonşiler, gonşiyen neberidile gedim?

- gonşi, u mecal, yakçıydile inni héş kim, héş kimnen xaberdar deil. u başdannen

520 gabağ gıççım varıdı, hazretı_abbasa ceddım ann_ossun varıdı. u ırbam necefeyi
necel gorxmazdım men ya gécä giderdim, gapı çalardım, déyerdim:

- durumi başdan ya hammısı xudaya.

- déyer ki bu maxsusen, ilin axır penşenmesi, torpağ_ussüne gidermişle, nemişdi o?

- her kim ard goğurardı, şire tükardı, yağ, rogan tükardı, élerdi helva. paylerdile ya

525 aparardıla gabr_ussünne paylardıle. béle hammı gider gabr_ussüne ya fata verelleyo
gelelle eylerine. u da ilin axır penşenmesi.

- bi gará beyram na varımış.

- gará beyram na her kimin beyram yaxuni ülür, sürmezdi, saxlardıle. o beyram
güni oturardıle, bice çayı goyardıle da héyş sad xurma, çayı goyardıle, xurma

530 goyardıle, gelen gelerdi, bice tesliyet déyerdig. onu görardı ya giderdi. o da gará
beyram u cur.

- beyram tütmezmişle, çünkü bu ramate gididdi familleriden.

- déyer ki hac seyd_ıbrahimnen, hac seyd şükrüynen, aga seyd şükürden, ağa seyd
ıbrahimnen biraz diyin çün gittile gabrini gördüle çox xoşları geldi. diyelle bice ege

535 olardan yadıza gelli.

- gaşeng adamıdı da ann_ossı. o peştene buduya namazda da men onu götürürem
älime. evvel seyd_ıbrami, evvel seyd aga caferî, aga şükrü, hemsayeydig emmi gızı,
emmi ogluyeg hem seyyiddi da çox yaxçı adamdıla.

- déyer seyd şükürden, neme yadıza gelili? diyiz.
- 540 - seyd şükür de ele bice aga adamıdı, salın biçare giderdi. ba bu duvarin unzi ya bu xıyaban, aga seyd_ırbam eyidi. bu xıyabana bu benim gapım açılır inni de düştüg xıyabana ora ğیزیdi ki bu aganın halası ola bu da galırı maşalla ğیزی, gelini, aga rızanın_oglı bi dene ogli varmış.
- beli, maşşalla bilirem.
- 545 - uniyn da ğیزی, farsî heyban bilireyn?
- bilirem beli da oların ki biraz u cur, u cur gelmag.
- derd çoxdu baharda, dermani yoxdi.
- derman yoxdi.
- ee aga seyd caferden neme?
- 550 - aga seyd cafer de maşşalla oglu, ğیزی, eyi.
- déyer yani özlerini görmüşüyüz siz, biraz diyin beyigluglarinnen neme?
- gaşeng, beyiglugları gaşeng da. benim bu ki ağam var. yirmi dörd saada ele aga seyd cafer şeninnen déyer. ha aga adamidi. sözünün payesi varıdı. bice kelime söz déyerdi sahiydi da innikiler tekin değildi, gurban olurum.
- 555 - beli, beli innikiler kimin deil.
- da benim babam ha da dahattadı ya. u zadlar badırbeydedi. déyer:
- ba minermiş duvar_ussüne, duvar palçuğdan_imiş. déyerdi:
- duvar hareket_élermiş.
- inni de sayen kimni kim da itminan_olur, gurban olurum.
- 560 - bulariyn kerametlerunnen, beyigluglerinnen bi zad işitişiyz? diyin.
- beyigdile ya. déyer:
- seyil geldi da seyil geldi bu xıyabana, uğraceg bizim bu kişi uzayan gülaba bu cur saradi. men, bu beyig zaddı direm, çox bağışlayın da, kişi isale duştü. beski adam bu uzden bu uze apar getiriledi, seyil geldi. déyerdi:
- 565 - gittim aga seyd cafer hammi yıxıldı da. bice aga seyd caferin eyi galdı. bice nuğrani tanırđiyn, nuğra geldi aglıya aglıya. didi:
- agacan su geliri. didi:
- gelmez.

- su gelmegine nuğra külfetdardı. déyer:
- 570 - su ğurudi ya. déyer:
- hammı yére bu cur püffüle, püffüledi, yıxdı. biyo bu ikkisinin eyi galdı ya. men gittim madar pederiyim_eyine ceddım hammısı eylerini tapmadım. bu cur yere isan olduga.
- déyer ki bu aga seyd cafer, hac seyd_ıbrahim, aga seyd şukur gabirlerine gidenne
- 575 nemileriz, neberdi?
- ele héyş fata vérregu ziyaret eléreg, gelileg. men ne elan neçe ildi da peşta xaher derem yey dene peser. mekkeye gidit oniynan gabrini görmemişem ha. geli hamminin maşını var. gerek geli meni apara da otururam ele bu sannel_ussúnne fata vérirem. ziyaret_elereg, mersiye eléreg, aga seyd cafere nerz_eléreg. bacım_oglu da
- 580 ki şehid_oldu da mihr_oğlu.
- neme nezrilereg?
- meselen dar galmışem ha, nerzilerem, aparır rouze oxudare aparır bi zad aparreg, paylarem olar bizim nerzile.
- da burda meselen bu gabristanna, milletin ee itigadı olan kimler vardıla.
- 585 - seydi haladı, aga seyd caferdi, aga seyd irbamnı, şıx_ali mirzadı çox valla yadımnan gitti.
- bu seydi xalanı da çox zad gabul_edelle. o neberimiş?
- o da ele gaşeng seyyididiyo sade arbadıdı. usavil nenessidi da, da her neme nerz_éléyin reddı yox ha. ele ortalugda issemiriyn, gidiyn murduşxaneye, bu
- 590 baharda.
- sora seydi xala, seydi xaladan neme diyelle? meselan bu nezler işitmişem. birisi meselen uşag, uşag olmezmiş, neberdi bu?
- nerz_élelle de olar da uldi. rouze aparalla, xeyr verelle, bu cur bu curdu ya. rouze vérelle, oxuyálle, xeyr aparalla, girde éylelle, aparalla, çay çöreğ éylelle, aparalla,
- 595 paylelle o da narziyedi.
- bice de biz size çox mozahım_olmiyig yorulduz. yo, yo xaş_eléyerem. bu neme sôzüdi estağfirulla siziyn lutfiyz var.

- bi de bu aşuredan diyiz biraz.
- aşura aşura gedimidi da. desse gelerdi gaşeng uş dâne desseyi ihtiraminen gelerdi.
- 600 inni gırıt gurut dessedi geler, gidero hasan hüseyini.
- çucug çucug, desse gelir inni.
- bu zad meselen aşura guni meselen desse içinne adamnar varımış.
- ğannı baş varıdı. ğāmá vurárdile, merziyeleri varıdı ya, ag kefen_olardı gan, ilde, her kim nerziyesi vardı. inni boşög nerzilille, inni elamet nerzilille, ta bu cur.
- 605 - meselen zad varımış, bilmirem saman sepen varımış.
- elan na var, saman sepen o garenneyi çalan kişigildi ya.
- yehyagil.
- yehyagil arbad_üldi. u da palçugu ısladárdile setde, buralarına gatil guni vurárdile, ğel ğel neme, eza saxlıya gará giyelle ha, bu cur.
- 610 - da eráP varımış.
- eráP da var, elan na var. elan benim nöem şumal yoluna gitti, üldi. olar da eráP ábaynan aga murtaza benim nöemni ya. tamam bu zindan mindan ebed çeker seferi tanırın da.
- bu zad eráP varımış, daha neme varımış?
- 615 - gannı başı seğğayo seğğa. uşaglar bice dene portakal salardile, cama ag geydirerdileyo sağğa olardıla, uşaglar uşaglar dessesi de bi tacın_uşağı.
- bu déyer gedim bu zadlardan meselen imam hüseyin_ıçı, hazreti ebulfez_ıçı, oxuyan bu ee desselerden bize, bi zad héyş yadızdadi?
- beli da olar ramete giditti, hammı da.
- 620 - yo, yo déyer meselen ee bu gedim şiirlerden, desse aşure.
- men neme direm, direm hammı curra şeiri bililem, hammı yaddan çıxdı.
- mesela hüseyine yérler aglar, gügler aglar. déyer, bice de zad déyer meselen gedim yağış yagmazmış gurulúg olarmış.
- çemçe xatun gezdirerdile. bice dene bu agaci élerdile, bi dene bele agac goyerdile, raxt geydirerdile, çekerdile, giderdile meselen benim eyime. déyerdile:
- 625 çemçe xatun yağ_issiri
- xudadan yağış_issiri.

- bice o vaxt ya yarma vérediyn, ya púl vérerdiyn. gécä güreirdiyn gög gúrúldedi, yagış yagar. o da vardı.
- 630 - o çemçe xatuna oT derdile, axırda nemilerdile?
 - yo ele gene dagıdardıla.
 - sora bi de namaz gılmaq varımış, meselen bu agalârden aga seyd cafer, hac seyd_ıbrahimnen birisini çağırârdile. xalg giderdi, namaz gılârdi.
 - namaz gılârdi, yagış yagardi. unu da ele işitmişem, görmemişem.
- 635 - déyer ki çemçe xatuni eyden eye gezdirerle, hammı eylere.
 - beli inni men düzelderdim, bu tökümünü dolandırardım. yarma vérerdi, eyran_aş pişirerdig gene unu da paylârdig, yagış yagardi.
 - hem yığardig, hem pişirerdig, gene oni de paylerdim. eylerdig paylârdig.
 - déyer ki namazi çıxardile, neber yérde gılârdile çölde?
- 640 - fitre namazını.
 - yo, yo yagış namazını.
 - yagış namazını direm, u yadımna degil, bağışliyin yadımna degil. seKgiz_ildir oturmuşam bi yérde.
 - déyer ki bice ege öz uşagluğuzdan neme yadiyzda var, diyiz. dede, nene alla
- 645 rahmet_eylesi belelerine, neme yadiyzda galıddi, diyiz bélemize.
 - da héyş sad dövrümüzü biçareler çekerdile. bice dene paçin geydirerdile, hamama aparardıla, dövrümüzü çekerdile, dedem giderdi, pervara yetişerdi. bizi beyig_élerdi. neme, o mecal, baba saxtıdı inni gunler yaxçı elhamdulla da biz gidiri da yavaş yavaş gidiri.
- 650 - déyer ki baharda gedim ne iş görermişle, çoxda xalgın işi nemiymiş?
 - xalgın işi kölgelug, nekarçilug, kemigçilug, bedbaxlug, xamire gitmag, buğda arıtmag, bu cur.
 - hop hac xanım çox lutf_eledin, çox zahmet verdig.
 - galıyn bice loğma pennir çöreğimiz var.
- 655 - lutfiyn vardır seniyn.
 - gözüm_ussúnne, cövrizi çekerem. gurban size ceddimmnen evez_alıyz.

- selamet oliyz, lutfiz vardı, geldig siziynen danışdıg, sizi gördüg valla çox sêvinnig.
- bu yoldaşlarımızda işiz ras gessi.
- 660 - bice naderin nenessi vardi huri, huri and_ossu ceddime. ba burdan töki inni gidille çin çin elélle, onu ele xuda çin çin élemiş, faxri xanım.
- xuda o vax size rahmet_élesi sağ_oliz, memnun.
- xuda ramet_élesi, ruhunu şad élesi işalla.
- e siz
- 665 - siziyo baxçe dalınna yadıma geliri ya dangı goymışdig sinze guni, neçe gíz, gaşeng nehar çayı goyardig da geşdi, gitti hammı.
- işiyz ras gessi, gapiz_aşdiyz yoldaşlarımızın_üzüne, alla işiyzi ras getirsi.
- alla canin sağ_ossu, direm, valla bice loğma tennur çöregi.
- biz bele diyim, eger her vax ürekleri tutulse getirecegim siziyn yanıza.
- 670 - alla caniyn sağ_olası. elhamdulla siziyn üreğniyz tütölmez bizim ki tütüler.
- lutfiz var sağ_olun.
- bi sevat, bi sevat goca, bice ki pir kişi gulagı da işitmiri. bice ikkimize, ikki dene oglum var, péserim, bicesi ki düggannı apardı, âli galıt gucagınna elan bicesi de bi bele nezelledile bélesini dinemsazidi. o da otag_ıçinne dörd gişiye baxar çox men
- 675 bedbaxdam çox evezimnen aliyz inşalla.
- fatıma, fatıma bak, fatıma bular türkiyeden gelidde, hop, geldile mamağnan danışale, hop, inni sen ne beleleriynen danış biraz, halını soruş.
- fatıma seyyidin ha perpüle belesini.
- perpüle.
- 680 - hocam siziyn perpúlesi.
- gaşeng seyyiddi.

I-4	konuşan derleme yeri konusu	Aliasgar Sohrabiabad (85); Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- hacağa oti.
- türkî eyleşin da neme, nemá bizim türkîmizi de bular bilmez ha.
- niye, bilille baba, az çox bilille.
- bilileg bizim türkümüzü.
- 5 - az çox bilille, beli.
- çox xoş gelmişiz, selâmet oliyz.
- ben gene farsı danışırım, hele direm türkiye nedemdedi, bura neme?
- bilçekârî danış. benim ne biraz bu gulagım kem işidiri. déyer ki:
- biz, türkiyeden bu baharin türkî danışmagını tehğig_eylemaga geldig. neber
- 10 danışilla. déyer:
- buranın türkîsi gaşenni.
- beli, beli.
- valla néçe yére géttig biz.
- nere, hardan siz, biz danışmışıyz?
- 15 - valla ele bahariyn çox neçe mahallesine géttig. o zahadan tarafına géttik. bilmirem gâlade dunen zadinen danıştig seyd_isa ezîmî.
- ha ağbaşinen
- beli, seyd_isaynan danışdig. sora diyim ele bu cur o an, bu aninen danışmışeg, zad neme diyelle. bu tevekkülünen danışdig. sora, didile:
- 20 - hac_ırbam de yaxçı biler. didig:
- hac_ıbrama gideg ki da hac_ırbam gısmet_olmadı da ele oldi valla ki kúllen soruşulla da neberimiş gedim, neme varimiş, neme yox imiş? bu cur.
- dunen meni gördü hacı ibrahim. didi:
- valla men saad onbireceg muntazir_oldim, ağa peymangil misli inki gonaxlariynen
- 25 gelmedile. men ne geldim ha burda. gelmişdi, metel olmuşdu, siz gitmemişdiyz.
- ya bilileyn neber oldu? biz géttig ayrı yére. didig:

- gideg, déyeg gíyda.
 - géttig, galdıg ordayo da gécä oldi. didim:
 - inni hac_ırbam gider nehāra. didim:
- 30
- saad om bir galmaz burda ki gider nehāra da gısmet_olmadi.
 - hele baba u da benneyi xuda gulağ işidi. didi:
 - başın gurullırı
 - benneyi xudaya onun_çi de min dene bela geldi gabaga ya, nemélesi.
 - bu xanım, xanımdı.
- 35
- beli benim ee xanımi bizim danişkada bahāmeg, bi danişkadayeg veli äri güröl bey o zaddadı. meselen bele hemedannan baharceg arası var, ayrı yérde ustaddı, muallimni orda. adı nemedi? gürol.
 - güro ha.
 - beli, biraz saxdı ama gülcehan rahaddı munun ki.
- 40
- gülcehan.
 - aha beli.
 - rahaddı.
 - selāmet_ossu inşalla.
 - hac_ağa ne vax geldiz terannan.
- 45
- tehrannan dunen, ağa muştafagillen geldim da.
 - babam, dunen aşkam mağa zeng vurdi.
 - baban galdı, gelmedi.
 - gelmedi didi ki ee.
 - biz gécä şam vaxdi geldig bura.
- 50
- ha maşşalla men bilmezdim sen bugün gelmişen. déyerdim:
 - belki eger galacağıyz.
 - ee zad direm hac_ağa neber_oldi merasim?
 - gaşengidi bés, altı yüz nefer geldile mesÇide.
 - hası mesÇidde?
- 55
- mesÇide.
 - o fatımide, fatımide fatımidedi da hazreti sadun.

- onu bilmirem hele fatımidedi, hér yérdedi, musa zadda geldile muhsin reza ki gabag tanıriyn da.
- bilirem da neme, neme diyelle benneyi xuda rahat oldi ya.
- 60 - çox rahat oldi da neme.
- déyer, bele ağruğu varımış, huvar çekermiş ki gonşiler işidermişle. zad olarmışla biçare rahat_oldu.
- men rameddoğ faxriynen, murtazaya bi bilmedim da men heç bilmedim, bu curdu ki bu beynen gidecag. anna didi ki:
- 65 - tamam_oldi. meni apardı, öldürdü.
- urda heyban pis oldi. murtaza annan didi:
- emmi, ege bugunki galseydi, zad_eleseydi, agrugu çoxidi gonşiler da goymazdi yatag.
- bele bele bu cur imiş da.
- 70 - sumugü agruridi da. be neme, bu da u cur idi benneyi xuda annan zad neme diyelle ee aga musagile géttiyz.
- ha neme, dunen gécäynen men gidenne olar, goymedi. géttig, reza kimya dessesi ilişmişdi. olar goymadile anna murataza yo bizimnen geler annan géttig murtazagile gene gelenne dunnen gécäydi erzûsi hac hüseyingilin başdan hamını.
- 75 - çağırdı.
- ha be neme hammını hasan_aga geldi, murtazaydi, murtaza şerifi arzusu çoxidi hammı mufassal şamıdı. gécä géttik urda yo urdan bi istila nemiledig urdan geldig zada da geldig aga rezagile.
- aga rıza safiyen.
- 80 - annan men geldim beli.
- géttig o gun gabr_ussüne.
- kiminen?
- ele didile:
- bice gideg penşenme diye, gideg fata vereg. heÇ, géttig gabr_ussüneyo biraz ele
- 85 dolandig zad_eledigo.
- gabr_ussüne de çox adam olar da bilmirem.
- penşenme şuluğu.

- bilirem penşenme şuluğu penşenme da.
- penşenme géttig da biz de.
- 90 - direm yani áziz gunlerde çox olar a.
- beli yo géttig ele şuluğa déyerdi:
- bizim ki béle deil, sizin ki farglıdı. bizimki béle olmaz.
- sizinki ne cullerdi, áhlı guburiz?
- biz axi bu penşenme aşkamı, cúmme gécäsi gédelle ehli gubura dua vermege he.
- 95 - géderez ehli gubura, bi defa ilde.
- tek tek gidelle.
- burda inni her penşenme aşgamı, bi istila cummá gecesi aşkamı gidelle orda fata vermege.
- hara géderiyz?
- 100 - kişiler gétmez?
- bilmirem, bu benim suvuni men her gun doldururam, gelirem, görürem boşalıddı.
- ha.
- heyş su yoxdı
- su yox.
- 105 - xeyr da men, meni boşaldılla.
- hac_agaynen evvel bu firincekin başını bağlası. bu firincekin başını açıd. direm, evvel bura bağlası ki vurag gessi ki ossu. bu filincek ya su tukeni ege axır açálleri bilmirem harda. men baglaram baxım, görüm, men baglıyım.
- men peymanın babasıyam ha.
- 110 - néçe yaşım var benim, disen göreg bilisen, bilireyn benim néçe yaşım var, néçe yaşım var seniyn nezeriyeyn? heştadı béyş, heştadı béyş, sisedi çarem şest aTmışdı, siz neme déyeriyz heftāda? dirim:
- türki neme déyer yeTmiş.
- siz yeTmiş diriyz. bişterāz aTmiş, aTmişden çox de ta géderlar heftād ki men olar yeTmiş türki yeTmişdi, türki yeTmişdi be daz yeTmiş onna géderler heştād men heştadı pencem, aTmiş, yeTmiş, heştada türki neme déyereyz, aTmişden yirmi béyş artoğa, yirmi béyş aTmişdan çoxa, olar heştād béyş yuzden om bēş yaş keme.
- 115 - men axır heyş sad deilmişem. ez evvel bāziha hob dudi duhānom bāzi zadlarnan men ez evvel, heyş sadinen yoxumuşem.

- 120 - size sálameddug versi işalla, inni olar kargerleri var. ini gitti urda çay_içelle, gelelle, inni diyim zad_elesi.
- hac_ağa bes zeng vurdum. suwin başını bagladım.
- direm:
- néççe yaşıım var? der:
- 125 - aTmış yo heştadı béyř, heştad neçedi türki?
- seksan beş.
- seksan beş.
- tutmiri peyman a heç. o yer elma başınna, urda u zad başınna hâvuz başınna, orada serin_olar, burada. bele ayridi bele serin_olar, issi deil. bura serin elan hava yekemi
- 130 biyaz serin oldı da. türkiye de issidi, néçe derece issi olar? bura da ottuz yeTdi derece hemedan_oldu ya ottuz yeTdi. bi dene zaddan yuxarı türkiyeden yuxarı veli bura heç ottuz beş kem olardı, ele ottuz ikki zadda veli bu il issiydi beli.
- urda biyaz gec antin veriri. pis antin verrı. didi:
- géderem beş dagigadan vururum orda. didi:
- 135 - gelirem çardağa. didi:
- gelirem çardağa beş dagigada vururam.
- yaxçı heyş suwin yox.
- e valla baba vururem udu men doldurmuşam, dunen gene gelilem, görürem boşalıť.
- 140 - kim neme_çi boşalıť?
- ne bilim her gun bele diyemirem da kürtlerdi. ele kimni?
- kürtler suw yannerinledi gelille bura.
- baba yaziden gelille elan mesela dunen doldurmuşam, bugun boşalıdbda ya baba.
- miyveler de serd, souğ apardı. burda kem galıb, urda da soug apardı. burada gış
- 145 soug_olar burada çox Hemedan merufdi, soug_olar.
- déyer zaddı déyer bizimkini de bu hammını türkiyeni, soug_aldı. beyramnan sora da geldi birden yağış yağdı bu bala bala zad_olelle ya miyveler déyer hamısı çatladıla. miyveler duşdı gıymeti.
- aga sohrabi yağış yağanna çatlar?

- 150 - soug yağışda, soug yağanna çatladar da.
 - ha soug_oldi.
 - direm:
 - siz soruşeg hacıdan?
 - hac_ğa direm zad ee bi ki isterdile, bu ğaleden soruşala. ğedim neberimiş
- 155 ğedimnen biraz?
 - nemesi neberimiş?
 - eyler, eylerin váziyeti neberidi?
 - eylerin váziyatı, burda penca älli aTmış il munnan gabag, bi istilam inni her néçe evlādi oláydi, meselan beş dāne oğlu oláydi, altı dāne urda yér béyr olardı. ya bi
- 160 dene meselen otag salardile ya neme hammını yér béyr olardı. veli elan vez ayrı olud istille meselen toy éliyele, ee uşaglar_çi toy éliyele. veli gerek eyi ola ey alala ya kira éyliyele gidele ura. beli u curidi bi eyde meselen ee bi eyde baxardin on, on beş nefer zinneganlug olardi ha árzusi urda munnan gabag u cur deildi, kem harc kem idi árzusi vez bu cur deildi. vez árzusi ee bele xex geçirderdig. kasublugdi bu
- 165 cur yoxidi. he bi istila kāsebi de bu cur yoxidi. xag faluĝinen, çölünen, filaninen meselen yüze yirmi nefer deraydı. meselen heftad nefer ee yetmiş neferi meselen tábágeyi sıydı he zinneganluglari yaxçı deildi. veli elan na u curdi elan vez hamucura avez oldi. bi istilalen nispeten yaxçıdı.
 - bu hac_aga eyler meselen ğedim nemiynen çox salármışle, neme varmış?
- 170 - neme varırmış?
 - nemiynen salárdile eyleri?
 - eyleri agacinen, çubinen.
 - agac axır déyerdin, o zaman nöe çekmeg varırmış, bilmirem.
 -ee nöe çekmeg ki āĝ tir salárdile bu cur uniyn_ussúnne tirahen yox idi. tir salárdile
- 175 annan ussúne gönnegil ki palçugi suvi ğarıştırárdile torpaĝınan ona déyerdile günnegil. evvel onu salárdile annan ussúne suvag déyerdile ki samaninen torpaĝı ğarıştırárdile, ulardi suvag. rou uni salárdile uniyn_ussúne.
 - ha o günnegil nemiymiş, ayrı zadimiş o günnegil?
 - günnegil dimirem zadinen.

- 180 - dirin ki ele onu da palçuğdan gıyırármışle veli da ona saman maman gatmezmişle ha.
- yo da u günnegil. men u vaxt u bu cur uldi. nökeş gelmedi. men zad_éledim gözüme, ura nöe éyledi da biyaz.
- o nöe zadgilin áli ekber emmigiliyn da u gedim ki küçe açıldı. urda zad neme
- 185 diyelle bu suvag, suvag tutarmışle. suvağı da onıyn_ussúye annan bi zad varımış. déyermişle, pessa tutmag. o pessa tutmag nemedi?
- pessa, pessa árzusi torpagı nárin_élerdile, yıgárdile ura ya elerdile bi zadınen ki daş maş olmiya veli u bizimkilerin daş maşı yox idi. u yıgárdile ura árzusi suvi baglárdile ussúne garişdırárdile. annan suvaga saman garişdırárdile, saman
- 190 garişdıránne ulardi suvag ki çekerdile bu günnegilin ussúne. tağriben ikki barmag, bi barmag bi bele meselen çekerdile ussúne.
- onı o suvag gıyırmagi pessa tutmağ déyermişle.
- ha una déyerdile pessa suvag gıyırmaga déyerdile, pessa tuti.
- bu pessanı ele baharda diyelle, ele ayrı yérde de diyelle, sen işitmişıyn bu
- 195 keddellerde zadda.
- da mālum_ola diyelle da pessa, pessa tuti.
- annan zad neme diyelle eyin iş mişini, ey salmagı, eyin_uşağı muşağı élerdi ya ayrı adam gelerdi, salardi.
- uşag ki işini görerdi veli benna ayriydi. bi istila suvagdaş ayriydi yo ayrı adamnar
- 200 gelerdi, ayrı adam gelerdi.
- ha üzlerini ayrı adam varımış, pes adam varımış, gelermiş, élermiş oları.
- direm, néçe gunni burdadıla?
- valla dörd gun zad olubdu.
- ittifagen çatmamışem xıdmedlerine. men gelebilmemişem sizin hıdmetiyeze, burda
- 205 deildim men da.
- bugün men geldim, seynen danışdim. didile:
- kimni? didim ki:
- babamnı.
- didile ki, men dimemişem ki gideg, göreg, belesini. didim:
- 210 - valla terannaydı taze geldi.

- yo biz terannáydig. bugun geldig beli, bu bizim suwimizde çox gaşeyni, çox gaşeyni hem sougdu, hem sobok beli.
- hem seriyn, hem yüngüldü suw.
- bugun bi dene ayri gonağıyn vardı, u gitti.
- 215 - olar familleri bizimkinnen farglıdı, familleri bizimkiynen farglıdı hammısı türkîdi, bizimkiler yo.
- yo bizimkiler garişogdı arabiynen, arzusi farsiyen bizimki mahlutdu olar men beli men torkiyeye gitmemişem ama torkiyede bi zadlar var da görmeli yérler var.
- hac_aga zad neme, neme diyelle, bu ee ey salmag u curemiş o.
- 220 - ey salmag da zad yox idi, acur yoxidi bular çox kem meselen yüze yirmi acur vardı, gebliki palçugidi zad. kerpuc çalárdile ha kerpuç bi dene zad gıyırmişdile, çarguş he annan palçugu goyárdile, ura çekerdile, annan onu çıxardárdile.
- kerpuç çalmag déyerdile.
- kerpuç çalmag da o da pişmezdi.
- 225 - ha yo o guruydı, pişmezdi.
- zad hac_aga, o zaman, zaddan di biraz. o neme diyelle, biçin miçine gidermişiyz a olardan di.
- biçine giderdig, beli, neme men biçin dererdim. nece nece biçin dermag, mahi ramazanidi annan ikki il düşdüm men ramazana, orucluga. biz hac_áli eKbernen ne
- 230 men orucumi yidim. ne meriz oldim, ikki il de biçinne oruc dudtug ha. biçini, bu deruğa biz déyerek biçin, siz neme déyeriyz? biçin diyelle, biçmeg ha. biz orağınan bele dererdig ha, orağınan bele bele dererdig ha.
- ele biçin diyelle.
- biçin, bu cur da var. una da diyelle zad kelentu ha yonca dermağidi u kelenturnen
- 235 sulileri oniynen suw içerdı, suw çox içerdı. u orag uni mağul kesmezdi. zadınen dererdile kelenturnen
- hac_aga biçin, neme dirin déyerdiyn, kimler o zaman xıbrıymışle? rameddoğ dada bi zad di buları.
- ha da çox dadalug başı.
- 240 - di ta neberimiş, neberimiş baba o zaman, adam adamı élermişle, bilmirem kúmege gelen falan varimiş. biçinde oları di.

- ha neme neme, beli, deden hele u vaxt tiryah ekmag burda varidi. gadaga deildi meselen elan gırx əlli ildi, gırx ildi, zaddı gadag_olid. xəşxaş biz déyerek, siz neme déyereg? beli annan bu biliren ki bu ilişelle bu xozaden. siz neme déyeriyz? başuna
- 245 koza déyeriyz? annan onu çırtardıla bu cur ennen sáher u biyaz sift_olardı. unu tıkdıla bu cur.
- şiresini tutardıla.
- annan bizim hac fetulla merekeydi meselen bi dáne xalkın ayrı adamın kartı bi béleydi, bi béle meselen zad_élerdile uniynki bele bu yekkeloğeydi. uş nefer zad
- 250 tutardı bi bele ildirim kibi dolanardı tis tis tutardı, béle béle hammı zadda u curidi.
- dada neçe ömrüledi?
- dada neved il. nevedden bir ikki il kem, bir il kem, ikki il kem.
- hac_aga zaddan direm, bu neme diyelle, o gedim neme nemi işləmişiyz? bilmirem verege gitmag varımiş, biçin varımiş.
- 255 -verege bizde olar, çox yosgullar giderdi verege. biz gimezdig verege. nemiymiş verege gitmag, nemilermişle?
- verege gitmag, giderdile bu çölü bi yaban ki ee heyş sad olmazdı. urda vereg biz déyereg, siz neme déyeriyz una?
- onların adı fargılayabiler, inni bular başa düşmille vereg nemedi.
- 260 - annan bölkeçe déyerdig ahenidi. bölkeçe siz neme déyeriyz ona? u bəldi muniyn küçüğü bu cur bölkeçeydi. oniynen gazerdile bice yüklerdile, getirerdile, satárdile.
- benne xudaylar. sora zad bi de biçine gitmag zaddan di. neme yiyermişle, neberlemişle? her neme biliriyn di de gedimnen men ne danışmıyım.
- gedimnen meselen kúze varidi. bi meselen biçinçi uş, dörd nefer giderdig biçine,
- 265 meselen biz dörd neferidig, giderdig, ikki dene kúze doldurárdig suvinen annan.
- tüngüle.
- çādir gurardig. evvel haşvetula çadir gurardı, saf_elérđi uları giderdi. supurge goyardı altına ki torpağlı olmiya u zülalu zadı soví soug eyliye he annan bi istila bala neharda meselen inniler munnan biyaz gabag, zad déyerdig turşı şire bililin
- 270 nemedi? şireynen turşı gāynadárdile, şire, bilin nemedi? ha beli oni ee gāynadárdile, biyaz turşinen una déyerdile turşı şire u súbden saxlardı. unu gāynadárdile,

- xamirdenne goyárdile oni ee bala neharda oni yiyerdig. ham adam ha ne bildiz árzusi annan görüntede olanna árzusi biyaz issi olanne, bir op yirmi dágiga istirat elerdi. onnan sora çayini goyárdile kitiride, urda kitiride su goyárdile, gâynárdiyo
- 275 gâynıyanne çayı demlerdile. déyerdile meselen o istirat_eyliennere:
- duriyn duriyn çay_ için, doğramacizi yiyin.
 - annan urda sorFanı açardile, bu sefer gatugi ee eyran élerdile, bilirin da eyran nemedi? eyran élerdile, annan arzusi çöle gidug raxdinen onıyn içineyo annan da tág tág gaşug deilde herkes bi dâne gaşug, bildin gaşug nemedi? ha meselen o zad
- 280 yox idi. onnan nemedi, neme diyelle peyman direm de zad yox idi herkes bi gaşug yiye.
- hammısı bi dâneynen.
 - adına neme diyelle onıyn zad yox idi direm, yani onna meselen biçinçıyo şaraçıyo olar gelerdi. dörd nefer biçinçi olardı. yeTdi seKgiz nefer goyardı ikki dâne gaşug
- 285 ya uş dâne annan salardile u zadın doğramacın_içine dövreydi, dövreydi annan herkesin bi dâne gaşuğu yox idi ha herkes bi gaşug yérdi. yérdile, rahdile, gaşugi saxlama annan u yani behdaş zad yoxidi burda, behdaşo u zad héç elan baba meselen u yarım kilo yérdi, gaşugu çıxardardı. déyerdi:
- metelleme, metellekün, metelleme raxt_ele.
- 290 - annan dövreyen gaşugunen.
- hac_aga, zad neme bu şare nemeymiş? didin şare, biz zad da var diyelle şare partladı. bélençik zad.
 - şare portladı, na partladı, portladı. şare bi zad idi. bice agacidi. ikki zad birbirine veslidi bu cur he annan burasına buğda zad_elerdile, arzusi buğdani goyárdile ura,
- 295 ipinen çekerdile şare déyerdile adına.
- serbileta ha buğdanı köleşıynen yani buğdanı.
 - dererdile, o giderdi xarmana.
 - ha xarmana, daşıyármışle şareynen.
 - bu şare portlamag nemeymiş?

- 300 - şare bağlamiyanne, şıll bağlayanne giderdi yolda portlardı. ona déyerdile portlamag.
- ama meselen bi dâne süz ki geler meselan direm bi dene süz çıxar, bahar_ıçinne dağılar. ona da déyermişle ki şare portladi.
- neme neme ha xag bileni bi zadı ki meselen gerek xag bilmiyeydi, o mesela
- 305 meşûr_olanna xag bilenne, déyerdi:
- şara portladi da hammı adam bildi.
- da iş işden geşdi yanı.
- şara portladi. siz neme déyerdiyz onlara?
- valla bular görmiyidde ki hac_aga bular. men görmemişem bular da görmiyidde ki
- 310 o da bi torkiyede héyş olmiye, ottuz il mundan gabag yığışilid.
- gırx il munnan gabag yığışilid.
- beli bular da görmiyiddi.
- bihter zad yox idi. onna arzusi direm benim bi dene gaşug gerek dövrüynen dolanna o yeTdi, seKgiz nefer yiyeydi, ağzınnan çıxardeydi yani ıçinne ele héç
- 315 olmezdi.
- zad hac_aga zad neme, neme diyelle?
- elan biz ona gülileg da özümüzünküne.
- hac_aga eylerde, zatlarda neme saxlarmışle bu mal, dovar zad.
- eylerde de herkes özüne göre o ki deraydi, içi geçerci. İkki, uş dâne inek meselen
- 320 bi, bés, on dâne duvar bizim ikki dâne ineğimiz varidi. her biri uş batman súd vererci.
- bu di ya var, var, var buyrin, beli.
- beli, annan oni hemi özümüz yérdig, hemi satárdile, hemi gatug elérdile.
- her batmanımız olardı uş kiló yārim?
- 325 - uş kiló yārim.
- uş kiló yārim, sen di neçe batman véreerci?
- uş batman.

- yani om bir kilo yārim, on kilo yārim.
- annan bizim axiř andacinimiz varıdı urda elan dagıldı, gitdi. ğoruğ déyerdig biz
- 330 çimennidi. bilin çimet nemedi da? beli urda baharin mal dūvarı giderdi, urda yaylārđi hatta Hemedan mali gelerdi, baharda pūl alārđile olardan olarınki de gelerdi. ora bi beyig çimenzar ki teranna da merufidi. bura buranı da gitdile, tutdile, dagıldı. bu şuluglug enğılab olanna oranı gittile, tutdile, satdile, aldile. urada mennen gétdi he.
- 335 - hac_ağa bice bu inni.
- doldi o.
- beli, doldi beli.
- goyan daşeydi.
- gaşeyn goydum daşdı.
- 340 - direm elan biz herkesden soruşđug, issirem su tüküle bu cur ya, hac_aga elan herkesden soruşurin da bilmille bu malı duvar yığışıldı ya. bice bu meselen menne bice adlarını bilirem. ne bilim cōngeni ki bilireg cōnge varimiş, bizo varimiş, sığır varimiş, he nemiler varimiş?
- annan u ineglerin balası olardı, dişi olanna olardı. meselen uş il, dōrd ilden sora
- 345 ineg, zadda olanna erkeg olanna bizov olardı. gatardile o ğoruğa ğoruğcumiz varıdı. ne bi béle bahari kōllen annan giderdi, urda yaylārđi. bi istila olardı cōnge onnan sığır.
- ha cōngeden sora olardı sığır. zad neme bu duvallar_içinne neme duvar, duvar.
- duvallarda ki zaddidi da duvallarda arzusi balası olardı erkeg, dişi bu duvallardan
- 350 da guzi görmemişeyn?
- niye adlarını bilmireg?
- olardı zadda bi istila déyerdile balası dişidi ya erkeg olanna déyerdile erkeg olardı goyunu o da olardı goÇ da.
- erkeğı olardı goç, dişisi olardı goyun.
- 355 - goyun ha.
- geçininki de ele u cur olardı? géçi değıuşugdu biraz, géçi, o neme? ya aga bu adlar yaddan çıxitdi. axır, bu adlar yaddan çıxit. burda didiğumuz adların hammısı ele

- urda da var. mesela goç didu, duvar didu, guzi didu, goyun, hammısı vardı orda. ha dana nemişti?
- 360 - dana arzusi isterdi ki buluga çatıb beyig_ola ona déyerdile dana meselan uş, dörd yaş olanna erkeg_ola, dişıde ona déyerdile dana.
- zad neme ee başka ne var. boga da var ha.
- boga var. burda boga mal vardı burda.
- boga yox?
- 365 - yoxdu.
- boga, burda biyaz yaxçı dimezle, bogaya.
- urda bi maldı. erkeg maldı.
- ha burda kel diyelle bu boga keldi ki ineg görer.
- ha ele odu, ha keldi.
- 370 - öküz neme hac_ağa, öküz.
- dimezdig biz.
- o yér sürermişle ya, ha ona neme?
- cüfd déyerdile ona ya.
- ha ikki deneye ökküz déyerdile?
- 375 - o ikki dáneye búnnulug goyárdile, bu cur búnnarına cüf giderdile, zad evvel bi dene bele búnnulug ikkisinin búnnuna goyárdile.
- o ikki dene mala, neme déyerdile?
- cüf da.
- o ikki mala da cüf déyerdile?
- 380 - cüf déyerdile.
- ha oni burda, türkiyede, öküz déyermişle.
- ha burda cüf déyerdile, bi cüf meselen sığırı var. siz sığıra neme déyerdiyiz?
- sığır déyerdiyiz? siziyn lap yaxunnu bizimkiyinen ya.
- cüftün búnuna bi zad salardile ya. ona neme déyermişle?
- 385 - zad búnnulug da o búnnulugidi. búnnulug ha búnnulugidi.
- siz neme déyeriyiz?
- sora şey hac_aga bu géçiye ki géçi déyermişle. erkeg, dişisine neme déyermişle?
- erkegse déyerdig erkeğine tege.
- zad ha dişisine tege, erkeğine tege. men bilmirem bular bililler. dişisine.

- 390 - dişisine dişi da.
- sora balalarına neme?
- béçi.
- béçi ha.
- ele burda da öğlag, bu kedlerde hammı déyer öğlag, hep burda déyereg béçi veli
- 395 da öğlag dürüsdü.
- çepiş bir de istiri ki bi istila ee balası ola hele olmamışına déyerdile çepiş, gene balası olmamışa. zad hac_aga aT neme saxlardıla o zaman baharda.
- aT saxlama çoxidi, beli.
- atın dişisine ne déyermişle?
- 400 - madigan.
- madigan.
- siz neme déyeriyz?
- gısrág. burda o ad yoxdi.
- erkeğine de ele ki at.
- 405 - erkeğine de at da.
- balasına köre.
- atın balasına neme déyerdig?
- körre.
- körre. déyer, tay déyermişle orda.
- 410 - siz neme déyerdiyiz?
- biz körre déyerdig.
- ha hac_ağa éygır vardı da bizde.
- biz déyereg éygır da.
- éygır nemiye déyereg?
- 415 - éygır burda biyaz bele yaxçı zad eygır dimezle.
- meselen çox yekke olayo bele meselen çox bifem olayo neme bu da éygırdi da.
- hac_aga teləfonun men bice zeng vurum nasıra, diyim, suvu baglası.
- teləfonun ver boşuna gitmesi su.
- yémeli, ha yémeli, beli, baharda bu zadları gövce mövce oları peyman yaxçı biler

- 420 da.
gövce arzusi sib, alma biz déyereg türkisi álma, biz. siz urda neme déyeriyz almasına veli arzusi bi cur var urda agacı var urda heyvadı. burda heyva déyereg arzusi sen buyuren govun, garpuz zad xıyár, gövce bilmem ferengi badımcan, gerá badımcan, gerá üzümlere bi istila gará badımcan déyereg olara siz neme déyeriyz?
- 425 burda gerá badımcan déyereg.
- bi de agaclar adını soruşacağ biz, hac_aga agaclarin adı.
- didi, miyveleri. didim, hammını.
- xıyár, garpuz, govun arzusi gövce, gerá badımcan
- zad zad neme diyelle bu meselen ee gedim ekerdig a gar_agacı, ne bilim
- 430 südüg_agacı.
- bu südüg_agacıdı.
- öbürüsülerin adını di ta.
- ağ_agac di. burda var. ağ_agacdi o uzunnar. göge gıden senoberdi. siz neme déyeriyz ona? iragdaki agaclar gider göge bizimki arzusi sinoberdi. bu cur bu cur
- 435 var, ağ_agacdi o ki çox gétmez göge, burda var éle elan burda var. arzusi bi vaxt gar_agacıdı ki gors_olar, çox gors arzusi şal_agacı ki gider. şal_agacı urda u motor yanna u biyaz şol_olar. zadı agacı ha arzusi da neme agacı var.
- gerá agac var. gerá agac yox ki da neme var, o gedim agaclardan?
- gedim éle ağ_agacdı, südüg_agacıyo arzusi gar_agacıyo bi istila sinobero da.
- 440 bulardı da ayrı agac bilmirem. bu miyve agacılar da ki reng vereg da.
- hac_ağa déyille ki tut_agacını gedim déyermişle ki gelin kesmiyen. gedim déyermişle tut_agacını gelin kesmiyelim. belençik zad var?
- men işitmemişem.
- tut_agacı var, héç u yadımna deil. sizin tut varyizdi, tut déyeriyz? çox gétirer a,
- 445 miyvesi çox_olar. bi dene var urda armuddu odu ya ele he o agacı varidi oniyn. baxmamışıy ?

- armud diyelle.
- armud déyeriyz? ha.
- gülobiye oşğar a gülabinin küçüğüdi. he, o da o ağac da elan sallanı da, azaldı da
450 yetişili yetişili çox varidi ele evvel görügmezdi veli inni men baxdım beyig_olıt da
peyman.
- ele béle béle olıtıda. veli bi zad vermiri ki bi zad oşkamir ya.
- evveliydi baba, bele ki malum geliy, beyig_ola vere. he, elan bu il yaxçıdı. il de
vermezdi. elan beyig olıt, varıdı.
455 - hac_aga zad neme diyelle, déyer meselen gedim bázi zatlara déyermişle, bu bize
duşmez.
- a neme meselen bizim naná varidi, odiyo urda var. naná siz biliriyz, naná nemedi?
arbadlar biler ha, xanımlar ha, naná bizim héyette, ayrı yérde varıdı alla ramet
eylesi. meniñ anam déyerdi bize naná düşmez. héyette ekmezdi naná bize düşmez.
460 he ekmezdig héyette.
- déyer men bu muridde bi dáne mağale yazdım. düşer, düşmezler bizim_çi déyer
bizde de ele bizim nenemiz de ele bu cur déyermiş, düşmez.
- sizin ki éle, ece, bizim nenemiz goymázdile. mesela ayrı yérde varıdı. déyerdile:
- bu héyette elan ekmişeg, elan var héyette nenemiz de var a. annan nenem déyerdi
465 bize:
- düşmez.
- ekmezdi ha.
- baba u süzdı annan sora dédıle baba bular misliyin ki hodderaverde sözdı mesli
inke. siz neme diyeriyz. ee bu payesi yox. meselen bu álde gâyırmadı ha.
470 - gülcı xanı, déyer:
- türkî yaxçıdı.
- neme bele didi?
- déyer:
- sen gaşeng danışireyn.
475 - déyer ki uşaglar hac_aga göririn da, da da danışamilla ki uşaglarımız. déyer veli
sizler gaşeng danışıriyz. dunen isa dayıynen danışmışdıle, çox xoşları geldi gaşeng

déyer türkî danışırıyz siz. hele biliriyn neme déyille? déyille ki meselen biz sizin türkîzi, tebriz türkîsinnen çox başa düşüreg.

- çox bele bele rahaddi ya, rasdı bele kej mej deil ya.

480 - ele ucır déyille ya, bi de déyille siz danışanne déyerim belki bele sesser gışenni ama mesela olarınkinne ele deil hac_aga zad ee bice zaddan danış. neme déyelle gedim? baba su suvarmağ bele déyerdiyz, zemet çekmişiyz, yosgul _eylemişiyz, oları didi ya.

- valla zemet çoxidi ya.

485 - sen burda çal gazánná déyerdiyn. men seher erteyeceg uç komperesi gom daşıdım. filan eyledig bice oları di ya.

- baba gedim, bu inni elan meselen älli aTmış ildi, bu motr çıxdı burda biz aTmış il munnan gabag bi dene motor Hemedannan aldıg, gédđig. burda çal gazdig, evvelini bilmediki o altdan su gelir. biz bice meselen on_aşun buanı meselen bi on, on

490 bész_aşun o anu buranı götürdig. bi yekke hous kimin arzusi bu şilin biz déyereg ki suv çeker a. siz neme déyeriyz?

- şilin, bu zaddan motor işliyenne suw vérer bu yazıya. arzusi biz gétđig, oni gazdig órani bi alam xarc goydig. oyekkaluga gazdig órani annan motor goydig yazıya. o arzusi zad_eledi, nemedi, baxdı gördüyo o an bu annan uvalanir. o olmiri bu suve

495 gırlı, muni xulasa bu sefer nemiledig biz evvel ikki bu bahara motor getiren hemedannan biz bice dene, margu biz déyereg, margu, küçüg motor a, biz gétirdig uş nefer he gétirdig burda. arzusi annan bi ogaççe gazdig, burda gétđig, baxdıg urda altdan suw gelir. biz bilmezdig ki bu cur bu cur gelir. arzusi bi gaça gazdig u ele doldurdu bu motoru, olan xelx geldi temaşasına. pessa oldi olan bu aTmış il munan

500 gabagaceg burda heyş motor zad yoxidi, burda kerizidi. bililiyz keriz nemedi da? keriz odu ki, çalları gazardile, suw özi gelerdi. çal gazardile, burda bi dene bu maşinne, o maşinne bi dene urda muni zadini oarını çıkardádile, olardı keriz. gelerdi meselen bu dişden bele gelerdi. meselen o zadda aviz olardı, çıxardı yazı. u curidi gedimden hamı béleydi, tamāmı bu memleketlerde bu iranna da bilmirem haricde

505 de bu curımış. sizde de neberidi evvel?

- sizinki de kerizidi?

- arzuliyem, biz motor géttig, o çalı gazdig. biz gétirdig bura, biz uş nefer. he, annan gazdi bi gaça gitti, birden baxdi burdan göz açılıP bele geliri, çou duşdı ki baba bu bular bi dene zad motor goyudda zad urda güz geliri, suwi çıxırı yazı, xak gelmişdi
- 510 temaşasına. bu tazeked lalun yoli gergeğinne ha be neme annan xulasa melum oldu ki yo baba ele bu şu zaddadı yér_altınna bu bize merbut deil ki bu bu göz açıldı bizimkinne gene yérin_altıynan bucurdu beli.
- hac_aga, sora bu yérlerde gedim déyerdiyz ki nemiymiş, neberimiş bu yérler, dürüşdü?
- 515 - bu yérler heyş sad. arzusi deym_ekerdigo su mu yox idi. işmağ_ıçı giderdig bahardan gétirerdig. o dingirabad zadınne çayinnan he su yoxidi burlarda. heyş içmağ_ıçı su yoxidi orda, bular hamı her neme var bu veset bu kedler hamıyla qaleydi. qale ki bikar ha meselen bázi yérde bag mag var, o ayrı hessáb idi, veli ekseren yüze heftad heştád bele bu cur xali zeminidi. arpa buğda ekerdile ha annan
- 520 oni vaxtinne diri ki hatfetulla dererdi. bu cur dererdig biçin déyerdig. ona siz neme déyerdiyz? dermeğınán biçmağ ele biçin ha ona biz biçin déyerdig, biçin farsî olur ya.
- hac_aga, yo, yo, yo biçmag türkîdir. biçmag türkî kelimadı. o biçin yani o ayrı zad o biçin yani sen der farsîde. biçmag türkî ayrı bi kelimedı. her zadı ki bu cur di
- 525 kessin, belesini gırsin biçmag sebzi biçmag varımış, yonca biçmag varımış, oT biçmag varımış, buğda biçmag e zad sora hac ağa buları biçmeden sora şareynen daşırmışle şuluğa bi de.
- da şare portladı, nemeydi, bele şare portladı.
- yo bi de burdan daşırdiyz, aparardiyz goruga.
- 530 - aparardig ele endacı o öz endacına. ora bi voseddı, yéridi. bu bahardan hamı yıgardı ora bi güşesine yanna hamına annan cencel_élerdig. bi cüf sığırı arzusi ee búnnilug goyárdig, cüf kimin da annan bu xarmanın köleşı salardile, bu xarman meselen bu xarmanı bu xarmanı meselen yığıştırdıla bura. buğda yekke meselen ne garta álli yúk, álli şare ya meselen on şare, her ne garta annan onıyn

- 535 dövrine kölaş salardile, bu zadı salardile bu dövrüne. annan bu zad bi cüf sığırdı. annan cáncálidi. zad agaclar goymışdile annan bu cur zadin dalına goşmuşdile ya sığırlarin dalına adamna minerdi muniyn ussúneyo bu dögerdi. siz muna neme déyerdiy? dögerdig. siz neme déyerdiy? cancál biz déyerdig. cancál biz déyerdig. cancál eléreg, cáncel elemişiyz ya. biz cáncel eyleyereg, cencel.
- 540 - hac_ağa, bu zad meselen déyrem siziyn, on şare buğdayiz olardı. hob, uş gardaş, dörd gardaş on şare buğdayiz var meselen direm, hacı irbamgilin beş şareleri var. herkes özününkünü ayrı ayrı tükerti.
- ya neme ayrı ayrı tükerti.
- xan neber gelerdi, muna baxardı.
- 545 - annan xan zad_elerdi arzusi dögerdi xarman ona dögennen sora olardı şıramal. biz déyerdig narın_olanne. siz neme déyeriy? ki dögennen sora olardı şıramag. xurd, ele xurd annan öni yél gelenne sourardig, vérederdig yéle. annan buğda tükerti bura, meselen saman tükilerdi öra. annan erbab buni pak_eyleyennen sora erbab gelerdi. arzusi o deyimnen bésden bi aparardi, bu zade de ee bi istila, suliden uşden bi. ha
- 550 annan ona gafis déyerdig. bi dene ona oşkiyan meselen eyini muni oşkardi. dörd dene agadi, ikki dene bu annidi agaci, ikki dene o anna agaci, déyerdile meselen gafis tutardi neğarta yirmi beş batman. billin yirmi beş batman da ne gadardi? annan oniyinen meselen özinin ölçerdile. erbab gelerdi bésden bi, beş gafisden bi, bir erbabin olardi dördü. bu berzıgerin anan sulu_olanna uş olardi, uş dene olardi. uş
- 555 gafis ikki dene zad aparardi. o keşavez aparardi, bi gafesini erbab aparardi. he.
- hac_ağa, déyer, déyer a siz buğdayızı temiz_elemişiyz, yığmışiyz gaşeng kueye, inni erbab issiri gele böle, yaxçı inni erbab gele böle, muniyn mesela dörd terefini mühürlerdile ki munnan azı çox olmuya.
- dec vardı ya, dercidi. o bu cur taxtáydi, dessesi vardı. bu cur basardile dövrüne,
- 560 özüne annan eger zad eleseydiyn, götüreydin malum_olardı orda da eleydi.
- déyer mühür beyinnen giderdi. déyer:
- biz ona déyerdig terc, derc déyereg biz.
- olar terc déyermişle.

- biz de derc déyerdig da.
- 565 - biz dec direg. bular terc déyermiş, çeç, ele o imiş, beli. hac_aga ayrı zadlar buğda, arpa da neme ekerdile goudana.
- goudana, zorrad ha da ele zad neme déyim çox onnar ekerdile. bi burda burdan apardıla, ayrı yére apardıla, isfahana apardıla ya şiraza. çox xeyirliydi, beli.
- niye siz ekemmediyz, siz çox oları ekerdiyz?
- 570 - biz çoğonnar ekerdig oni, zadini evvel bezrini seperdile, olardı. olar çox bu cur çıxardardile, payız meselen munnan beyig deil bu cur annan gelen_il, sal ayende buni ekenne olardı. zad toxum déyerdig. zadı géderdi yuxarı arzusi onıyn bi istila toxmi, toxmi çox onnarıdı çox sarf_elerdi .baharlı_çi anan onu burdan apardıla.
- niyá apardıla? goymadıla ki héç.
- 575 - oları apardıla, valla sarfı varıdı.
- apardıla isfahan, şiraza.
- apardıla şiraza ya zada isfahana.
- o çox xeyirliydi.
- hac_aga, néçe il munnan gabag sözüdü bu.
- 580 - meselen aTmış_il munnan gabag elan meselen alla bisi bizim dinimiz elan hazreti resul aleyhisselam elan min dörd üz il munnan gabagdı da,eledi da. beli bu elan aTmış_ileceg ele onnan bu yana u cur gelit. veli bu aTmış_ilden bu ana aTmış, yeTmış_ilden bu yana bi kúlli hammı zad avez oldi da. beli,
- hac_aga nezeriyen déyer soruş geleceg neber olacag, déyer baharin ayendesı neber
- 585 olar, geleceg neber olacag, neme düşünürün? bu gidişatınan bu cur ki belludi.
- siyaset yoğ. déyer, mesela bu cevannar bu baharin ayendesı, neber olacag ayende de?
- bilmirem ki.
- meselen déyer, siz gedimi de görmüşiyz, inni de görürıyz.
- 590 - veli gedim bi istila ezlahazi ee ele cevannar da ossi, mesçitruıdile. çox bele agıdeleri yaxçıydi. biyaççe elan u cur deil. biyaççe elan serd oludde. u cur da meselen mesçitler dolardı meselen vaizler agayan elan kemdi bele meselen nufus çox oluP gerek ikki il oleydi, beter olıt yarıdanna az.

- hac_aga göriyn, bu merizlugekeynan nemileyecag xag?
- 595 - hası merizlug?
- bu yér merizlug ya keçellug.
- keçellugin zadı var devası var. bilille veli hob zadı senginni. xarcı çoxdi seyidisa vurı veli bi milyonu ne garta xarcı olıt, bi migdar yére vurut, hamına veli götürit he.
- elhamdulla hele ele olsa, tapılsa, gétirelle ucuz verelle elesini.
- 600 - veli da neme tapıler da. direm, baglamıyı suvi da.
- hac_aga bağılyıt. zen vurdum, zen vurdum. didi:
- bağılyıtte elette tamam bağılamıyıtı, goyıtı su geler.
- yo, yo motoru yatırttı. motor işlemiri ki motoru yatırttı. lule içinneki su ele bu curdu geleri.
- 605 - luli içinne bi bele su olmaz da. onu bi bele mağul goyıt çıxsın yazı.
- hac_aga ha su gelmiri ki.
- olmadı o da olmadı. goy ússune onu zadı çek biliye. çek, çek, çek aha.
- su gelmiri, o bağılyıddi çün o heyş yére.
- goy, örtaya goy, örtaya belesini déyerin bağılyıt.
- 610 - bağılyıt. motoru yatırttıla.
- belgi xamuşu motor deil ki. hob sen buların bi ağzını şirin neme miyve, ne miyve, neme var? véren yiyele.
- heyş sad almamışeg.
- bileydım men getireydım. gonaxlar yaxçı adamdıla. men ademşinasam elan
- 615 meselen heftad, heştad_il şerikloğom varımış bu kedlerde, zadda nemedi, pāygade balalarda inni bular yaxçı adamdıla da seniyn yoldaşların, dosların, yaxçıdıle. bu hac xanim, bu aga.
- hac_aga bice bi zad soruşdıle, biliriyn da meselen azərbaycanın ayrı yérlerinne áyağgabı dimezle. biz áyağgabı déyereg.
- 620 - beli bi zad da varımış, burda déyermişle çüsseg gedim.
- çösseg.
- hele gerçeğden şoxloğ olamirem. nemiymiş o?
- bu dehadden ha.

- kedderlerden.
- 625 - keddellerden gelermişle hemedana. he, arzusi bi desse meselen bi ketten bi on, on bés nefer bi desse de hemedannan xaridden gidermişle ketdere, ras geelle bular yoldayo déyerki xaber alalla Hemedannan xal xaber déyer ki:
 - Hemedan yériceg olod düsseğ, áyağğabı yani çösseğ.
 - ha oluP düsseğ, arzusu déyer:
- 630 - o beyig ahsag ğalade bi dene zadi, nemedi? bi dene áyağğabı almışdı. bu áyağuni úzúnne bağla. annan déyermiş, gulmáğmış, ege Hemedan yiyecegi oluP düsseğ oni almışan da sen annan düsseğ, déyermişle.
 - biz neme déyerdig?
 - biz áyağğabı çösseğ, biz çösseğ.
- 635 - çösseğ nemeydi?
 - çösseğ áyağğabıya diyerdig da.
 - áyağğabı, áyağğabıdı. çösseğ nemedi?
 - ya çösseğ déyerdile.
 - bi ayrı cur yani áyağğabıymış.
- 640 - yo ele birdi ya áyağğabı, çösseğ déyerdile ha çösseğ.
 - zad ee neme déyelle bi de bu ğedim yérlerin ölçüsü neberimiş, meselen déyermişle ee dünüm var, heğtar var, neme, neme, o cur?
 - neme elan gene dünüm var, heğtar var, mıtr var, arzusi zer var, buların hamı.
 - beyig, beyig yérlerine de neme déyermişle?
- 645 - beyig yérlerine, beyig déyermişle da.
 - meselen ğedim déyermişle, filankesin ikki cüftü var.
 - ha beli o ki beli da filankes meselen zaddı burda herkesin dörd cüfdü olanna déyermişle deradı. çox zadı var meselen seyyid yusufın dörd cüftü varıdı. hac seyfullanın dörd cüftü varıdı arzusi.
- 650 - biliriyn hac_aga, her cüf ne gad olardı?
 - her cüf ikki yuz, ikki yuz elli dünüm yér olardı?
 - yo baba her cüf?
 - her cüf.

- o bed dörd cüf varımiş.
- 655 - tükülenne oniyn_ussüne yarile örda varidi. meselen men bu aşig rıza cüfdümüz varidi. aşig rıza cüfdünü alanne arzusi ikki yüz elli dünüm yeri vardı ya. bi cüf mesela satmışdı hacı mustafagile, men aldım ondan. o vaxt, gırx bész_il, gırx altı, gırx bész_il munnan gabagdı. men on_uş mine aldım ha.
- onnüş min tümen.
- 660 - onnüş min tümen, onnüş.
- çox pülümü, az pül deilmiş ki.
- onnüş min tümen.
- nemedi?
- az pül deilmiş ki.
- 665 - u vax baba beyig pülidi.
- onnüş min tümen.
- beli.
- búterağdı, nemedi?
- yapışgannı da deyelle ki kenedi.
- 670 - sora zad_eléyeren eyde.
- keneye neme déyelle, kene déyeriyz? déyerin bu kenedi yapışıbdı uru.
- hac_aga, gedim bu oTlardan neme varımiş oT, noxudluglarda?
- beli.
- noxudluglarda, noxudluglarda neme varımiş?
- 675 - noxudluglarda, loulúğa, gıyağ, zad nemedi, bu bele bele göge ola nemedi? búterag kibi búteragdı, búterag ayırdı yo çox zad var bilmirem, nemedi?
- hasıler yadinnadı?
- he bular çıxıP burdan uceler.
- bilmirem ona neme déyelle?
- 680 - görün nemedi adı ya, menim de adı yadımnan çıxıP.
- siz géce de peymanla burda galiliceg, ya gideriyz bahara, bahardayiz, harda, hası musafırxanası var? beli musafırxanadı, meydan dövründedi. hardadı peyman biliri. meydan etrafı meydannadı ha, beli, peymanı burda da ele zadı var mahfuzdi. burda da ele var meselen galsez de ele yaxçdı ya bizim eyimize de gonag oliyz. bizde de

- 685 yərimiz çoxdı. néçə gun burdeyiz? dörd gun burdayiz. he, beli. bu hac xanım da getirmişin ele yaxçı buları bi görü. biz gene ele dürüs siyaheddi ama gene göre yaxçıdı da.
- peyman bu yaxçı uşagdı. he, bu béle yaxçı uşag biz bilireg, inni bilmirem orda da ele yaxçıdı. inni bu hac hanım órda xulasa direm hob hemkeleséz, neberdi? direm
- 690 siz bahem kelesiz órda da eledi. seni direm hac xanım. direm, sizin medresededdi. direm, yaxçı uşagdı salımdı. ele deil ha sağlım uşagdı. men ki ele bilirem, burda da ele tanilla da. bilmirem beli ha da neme burda déyerdi menimnen yaxçıdile. déyerdi, çox istelle meni de peyman. déyerdi, menimnen dusdile he beli peyman sizin_çi nehar mehar gıyırıt. ya, yo. nehar dürüs kerde gıyırır béléyz_ıçı ya xeyr, nehar
- 695 gıyırıb béléyz_ıçı hac xanım. ya, yox nehar neme, siz nehera neme déyeriyz? gelmişiyz nedi nehar türkdü da. biz déyereg nehar, şamda. siz neme déyeriyz? meselen elan xag gaza oxur da elan gunortadı. siz neme déyeriyz ona. ğezaya neme déyeriyz? o sabah ha saba sabadı. elan zor neme déyeriyz nehara, nehar neme? öğle, biz nehar déyereg şam, neme şama da ele şam aşkam ki gun batan ağzına déyereg.
- 700 biz aşkam şamina neme déyeriyz? şam déyeriyz? öğle ki gun orta, ikinni, dürüs. biz de déyereg ikinni da ha aşkam biz de o gun batan ağzına, déyereg aşkam. he gece ğeza neme déyeriyz, ğeza vaxtine? meselen gun baddı bo gece olı istiriz ğeza eyleriyz, neme déyeriz ona? peyman geldi.
- direm şama neme déyeriyz?
- 705 - hac_aga, şam yémaga déyelle aşkam yémeki, akşam yémagı.
- biz déyereg şam.
- déyer seherden aşkama, bu vaxıtlara neme déyeriyz?
- seherden aşkama, gun çıxar gun batar déyereg da.
- yo, meselen gun çıxan çağı.
- 710 - u sabadı da, subhdu da.
- direm, bi dáne, bi dáne sen di ğedim neme déyermişle, inni neme déyille?
- ğedim.
- mesela sen giderdin suva. meselen déyerdiyiz gun çıxanne ge suva, gun çıxan sora nem_olar?

- 715 -sora da görünte olar da. neçe saad ne gadardi meselen?
 - yox bala nehar olar. sora?
 - ha hob bala nehar annan nehar da.
 - sora?
 - sora ikinni, ikinnilug olmaz veli aşkam olanna meselen déyelle aşkam meselen
- 720 şam_olar.
 - yo ikinni oluri, sora görüntü oluri.
 - evvel görüte annan ikinni.
 - ha nehardan sora evvel ee görünte, sora ikinni, sora aşkam, sora der ki géce oldi da.
- 725 - olar géce de şam da.
 - ha gaşgaralan varimiş.
 - ha gaşgaralannı yanı garannulug oldi. gaşgaraldi yani.
 - gaşgaralan.
- 730 - nisan yagişdi. nisan yagişi arzusi zadda payiz, payize déyelle ki buğda gögertmağe déyelle, ağreb yagişi. haliyen ağreb yagişi o zadda da déyelle bi istila gırx bés bahardan beyramnan gidenne olar nisan. aliye hac_aga.
 - beli, beli déyer ayleri.
 - meselen beyramnan tağriben gırx bés gun gidenne. bu yagişi çox mereke olar ki zeraati getirer, çattırer buna déyelle nisan yagişi ha.
- 735 - pes bi dene ağreb yagişi varimiş, bi dene nisan.
 - ağreb yagişi payizdi. payizdi.
 - da neme varimiş, hac_aga da neme varimiş?
 - da neme olacag?
- 740 - ya bu yagişlerden, bu aylerden ayri yadiyeyn gelili? ayri aylerin da oları éle adi yoxdi, olar asli budi ağreb yagişi. bi istila payizdi. payiz arzusi o da ee meselen payizin orta ayi zad ona ağreb yagişi déyelle. beyramnan meselen gırx gun, gırx bés gun gidenne ona da déyelle nisan hatta déyelle o nisanin gillesinin ne garta gıymetidi, bele erzişidi ya da dirilder de hami zeraati dirilder.
 - hac_aga zad bu yagişleriyn adı varimiş. garin, yagişin adı varimiş. meselen

- 745 bilmirem yadinnadi meselen déyerdig dolı yağıri da neme adlar varıdı bu yağışlerin?
- bu doli yağış deildi. ele birden yağış bulit gelenne doli yağıardi. zeraati vurardı da u xarabidi. o doli çölü xarab_elerdi da. dolu bele bele yogun déyerdig biz a orada yagardı da.
- 750 - ora valla men görmedim, yox ora yağımağıni görmedim. direm, bi doliydi ayri yağışların adı nemeydi? payiz başlardı yağımaga.
- o da payizidi da, payiz yağışidi. ele ö ağreb odu ki arzusi asli vaxtinde yağıar. buğıdaları getire, hammı olar, gögerder gaşeng olar annan gış_olar.
- meselen bu ğaru yağış birbirinen yağıanne déyer, neme déyerdile muna?
- 755 - muna déyerdile, alaçırho.
- ha buları direm da ha ğaru yağış bahem yağıanne.
- déyelle alaçırho yağı.
- da neme?
- da sağıluğun selametin.
- 760 - valla buların hammını biliriyn hac_aga, dimiren. baba ele ağrab didiyn, nisan didiyn, alaçırho didiyn, men ne bilim, doli didiyn.
- da sen yadıma salmıriyn.

I-5	konuşan derleme yeri konusu	Seyid Mohsin Mostafavî; Seyid Ali Musevî; Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- bu evaxır bilmirem, xaberiyz vardı da heyş teken yiyemmezdi. lous olmuşdu beden sora dennen ee birden o gun didile ki ramete gididdi falan bular da durdula, gittile. dunen aşkam hacı gelmişdi. dun aşkam şamda hacıgil çattıla veli da babamgil hele gelmiyiddi didile hele galmişeg orda.
- 5 - misafire apardıla, o an çattı hazreti mehdi, o an çattı. telefon duymuyiddi bağışlıyin xanımı da uşagları da merizdi.

- bi uşağı da ele bi uşağı evvel uşağı bimarie gani varıdı. o neber oldi, direm ele belki u cur olar da neme déyim valla eledi. beli dedessi de eledi. sora dennen, benney xuday bu axillerde déyer béle eziyet çekermiş ki meselen yani orası olar da
- 10 hammi da neme biçare bu cur annan bu seratan, summug seratanmıymış. eğer bi ecib ağruğı. baba bele biçare evvel yadınıza gelili on, on bés il munnan gabag déyelle udesini biz de valla ele o an buanı gezişeg, dolanıreg. bugun nehardan gabag, ee hacı irbam yanna gidecağıdig. hacı dimişdi. hacı irbam onnan danışmışdi. hacı irbam xan sora dennen gittig. o hac_ağa, hac_ağa ki öz hacı ağamız gelili. hacı
- 15 ağaynan oturdule, bi ikki saad danıştileyo dunen isa dayıynen gittig isa dayıgile. isa dayıynen danışdigo azimi seyidisa ee oynen danışdigo ele hele bu cur yére zad déyille heç olmiye yirmi saad.
- hammi da bu dövre, bu süre garuşug. bu süzleri, bu kitab bi ikki yüz il mundan gabag bi dene varıdı baharlı reza munna varıdı. dörd beş kelime bular elan meselen
- 20 biz danışmireg veli ottuz il ki mundan gabag buların bázisinnen aparardı.
- annan uşağler ki burdadıla déyille valla sizin meselen hacıgil dunen meselen seyidisa meselen çox gaşeng danışırı, hacı meselen gaşeng danışırı, sizler gaşeng danışırıyz.
- o evvel oxudu ki o mezarım heyf, elbette o ayrı zad_ıçı men özüm hoşum gelerdi,
- 25 oğlu yoxımış bular dili gelili déyer oxudu da burdan da.

géce günnüz artar gamı azarım
dus yoluna düşmez daha güzarım
her kime bağladım lutfi nezerim
bi kimse bilmedi nezerim heyif

- 30 bunu meselen mene yakçulug meselen görennen görene birden meselen baxaram, görürem gabag ayrı curımış, ayrı curımışem dubara axırinne.

bice baxım bu felegin işine
neler géddi men feğirin başına
oğlum yoxdi gele gabrım daşına

35

reza déyer iddi mezarım heyif

oğlu yoximiş, yüz il gabag, uş yüz il zad var ki gabri daşına umuga özü vezneymiş da.

- beli her yérden tanıyermişle.

- tanıyermişle tebrizden zadden.

40

- ee valla bi hāş eléyeg sizden, bice tike onnan fagat biraz oxuyiz. eger ele olar bu cur tozi veriz ki niye déyiddi munu, kime? bu öz dilimizde déyin olara deil, bize déyin bu diduglarinizi zabt eyliri, siziyn adıyza orda yazacağla ve munu inşalla ayende de zad olacag galacag orda yani biz kitab halinde meselen çıxardille meselen ee kitab halinde bele déyim bahar türkîsi déyeceğla. bahar türkîsini

45

lugatnamesini çıxardacagla. hası kelimeleri direg, ne manisine onun_çi siz bice tike oxuyin tozisini de bize vérin. bu da zaddı ele issiriz burdan başdan, beli.

ey agalar ömröm geldi sovuşdı

púzüldü bülbüli gülzārım heyif

alan aldı satan saddi tükenni

50

uz guydi kesata bazarım heyif

bice baxin zemāneden nemāye

ahu nalem çolaşıbdı hevāyá

yitirmedim derdlerimi devāyá

tebibler bilmedi azarım heyif

55

géce gündüz artar gamı azarım

dus yoluna duşmez dahı güzārım

her kime bagladım lutfi nezerim

bir kimse bilmedi nezerim heyif.

gene sen mene çox lutf_eledin, çox mesele nezerim çox hemişe memişe yaxçı. her

- 60 neme de déyermişeyn yaxçı dubara yani sen bi müddedden sora baxarayn, görereyn
men baba bu cur ki sen men nezerimnen bereksi seni_uşağın o da déyer nezerim
heyif.
- artmag kelimesi varıdı, bu géce günnüz artar gamu azarım.
- azarım, gussan çox olar özümüz ağa da yazın bi düğünün artı mı var a. géce
65 günnüz artar gamu azarım. ha, artmag agaya didim kitabdadu olarda ki vardı. kitab
zadı meselen artmag ziyade ha artmag var oni didim bu kitab mitab yazmış
şehriyarın bice farsidi veli bu gabag olan türkidi azdı. inni yığılla gene var a.
yetişdi
ey ağalar mütim gelib yetişdi
70 - yetişdi yanı neme?
- çatdı. bizim karpuz gelit, yetişib de çatıdda belesine.
tağdır budu bu derdinen ülem men
- reza özü diri:
- ümür geldi sovuşdı, gitti. tağdır budu bu derdinen ülem men.
75 başa gelmez cefayinen malinen
xarc_eyliyem bir de ömür alam men
- pülinen alınmaz ki gelin bi de.
bir gun_olar, bir gun_olar düşün çöker canistan
- irag sizden, bir gun olar, can geler, çatar bura, düşün olar canistan.
80 derelle şamame çöl olar bostan
- şamameleri derelle, puzuler bostan. issireg canı vereg size de bostan kimin
puzuluri iyi gaşeng.
bir yér vardı doli lebaleb suden
uryan cismim nece örda salım men
85 - irag sizden, gessalxane ki burda şu aparalla. necur uryan cismimi salam ora. loxt,
lebahsız, raxsız, úryan.
bir yér vardı örda men_olam bidar
héç héç insu cin ora eylemez güzār
- gabriydi örada heçkes güzār eylemez. men ki men uradayam.

- 90 gapısız bacasız garangulug dar
hemsayesiz nece örda galım men
- örda men öz gonşuyuz filan örda garanlulug yérde hemsaye.
- muezzin seslener, zad eler, muezzin seslener dus aşına geler
muminler yığılıb namāzım gılar
- 95 ágvamım yığılıb tedareg görer
öz ahvalımı nece örda bilim men
- burdaki yazıda, xeyr ihsan verille belem_ıçı veli örda men öz ahvalımı nece
inni bilim men neber olacag.
- suval gabride geler tamam
- 100 suval gabrinnen gelelle tamam
xaber alsa reza déyer nam be nam
- xaber alsala örda reza nam be nam déyer:
- başım üsse gele u şahı merdan
uzmirem o dameninnen ālim men
- 105 - şahı merdan ki geldi ora ālimi uzmem. evvel biz mütarekede evvel o geler. bu da
déyer:
- geldi ora damenimnen ālimi uzmem. xaber alsa da bir bir bililem, şahı merdan
geler kumegime.
- ey ağalar gelin terif_eyléyim
- 110 geşge şeytannı çolaşıbdır adama
- irag sennen ele şeytan bi şekli yoxdu ki bu adamlar_ıçı özümüz iy da çolaşıbdı.
- köhne duşmen adamınen düz olmez
fursat tapsa hile vurár adama
- köhne duşmen zahırda seynen geler, yaxçı zaxırda veli gene heyife vurár, bunun
115 köhne duşmen.
- emir hüseyin minnirdi. bu kitabı da gétirdi, verdi benim ālime. ele men axdardım
bi dene tapam. bir de baxdım burda dessinazın bu ber sizin_çi gidereg ora gidereg
agaya.
- baba bu neme süzüdi, bağışlıyin. bura ağa öziyn bilireyn, bice babam

- 120 aşğamussúleri yarım saad gelero bi dolanaro gider. hac_ağa da ki benne xuday heyş
bura gelmiri da. men gelmişem meselen on ay munnan gabag buranı goymuşam on
bir ay gétmişem, gelirem, görürem, bağlár gırilit, bağlár yoxdi, heyş zad yérinde
deil. bu cur bele tökönağdı, geldim gene biraz yığışdırdım, zad_eledim. bağışliyin
da bura bu cur tükeneda bato. siziyn çölüyiz maşalla sefalıdı.
- 125 - çölün burda gece günnüz burdaydig a ağaynen, xaber alag ağaynan, sen o ber çox
issiri ağa mustafaynan, ağa murtazaynen, beli, ağa murtazagil, ağa mustafa baxar,
görür ağa mustafa, mennen gelerdig, gelerdig. bular çox çölde xoşidile derse
giderdile, ağa peyman men yoğ yarı gécede çıxardı, giderdi, dir:
- niye galmıreyn. direm:
- 130 - baba çöl neme burası bele deildi, kölüngeydi. yığılardıla başka yoldaşları murtaza
dunne gece didim burda.
- siz ağa seyid bu çardagdaydiyz ya, o gedim çardağı diriyz da. o gedim çardağı
yadıma gelerdi.
- buraya da gelerdig. bice gun ağan getirmişdi ya hac_ali esker, bu haşfetulla çölüne
- 135 peykanı xarab olmuşdi. peykanı ele ağa murtazanıkiydi. issedim, getirdim belesini.
ağa mustafagil gördüle ad verdile. didim:
- yaxçı giderem.
- yanınna adam varıdı. hacı ali eskere de bice didile:
- hac ali esker gelerdi bura, men gelem bura, gittimni bu cur geldi. baba bura yani
- 140 şalugda vardı. şalugda gelmedi. men de gelmedim. şalug burdaymış mennen gabag,
bi men bu cur biraz men de gelmem dubara ağa mustafa da gonag_eylemişdi. bed
özüm gele de buraya da gelmişem bi ikki buraya gelmişim kölüngde.
- men oranı yadıma geler, bu çardag, beli. hatta ağa seyid şükürgil gelerdile, bular
olar da gaşeng yadıma geler, beli da ee git gide de elan heç zad yox ki.
- 145 - elan men baxıram meselan uş dörd il munnan gabag, ağa seyid faxrigilinen
giderdig çöl möle. xuda selamet_elesi elan üç ildi men yayda gelirem. ele her vax
yalvarmışam valla ezalıyag gitmiyeg, valla ezalıyag. elan men uş ildi yadıma
gelmiri, bice çöle gitmağımız.
- ele hoşum bu kitaba gelmemişdi. déyerdile:

- 150 - sen uşağlar da sene baxılla. sen yirmi il var çöle çıxmiyen
- ottuz uş il munnan gabag xuda ramet elesi ramete gitmişdi. çoğu duşmüşdü
dimişle, gitmişdi ekber bu reza hac aviv damadın dedesi çox bu da ördamış, ne vax
didi baba xuda ruhunu şad elesi keşke benim o ber heftede bir merim olaydı.
- şehriyarın bi şiiri vardı ya:
- 155 evvel ele eyledin gäl gäl gäldim didin yalan dünya
uce uce dağlar gördün gülcemalli bağlar gördün
hammısını ağlar gördün senne kimner güler dünya
- ey beyig insannar, kişiler, beyig beyig esil arbadlar, hammı ottuz uş_ilde süzüm o
ki déyerdi:
- 160 - yüz älli däne ağam oleydi. mālı fani yerindeyo agac gurudi, gitti. xuda ramet
elesin, faxri xanım ramete gididdi, nasır ibrahim gididdi, bir_il, ikki il içinne da.
- men yani elan meselen bir il ki burda değılmişem. men bi gıyiddim meselen dayı
ramete gidit, seyd şükür, dayı, hac seyd nasır ramete gidit, mihri emmi gızı ramete
gidit, seyd faxri ramete gidit, elda da ramete gidit, bir_il_içinne, bir_il yarım içinne.
- 165 acib oluPdu yani bilmirem, men vallaha munu déyerem, gabag seyid_áliye
déyerdim, déyerdim:
- seyid_áli adam garibluğdu olanna garibluğdu olanna acib darıxar. darıxmağ biliyn
neber olar, niye orda? déyem:
- rahatem burdan çox çox rahatem. déyem:
- 170 - halı höysölem yérinmedi, burdan halı höysölem yérinmedi. yémag işmagım var.
burdan rahatem, hammı zad älim altinne var. issirem bi tefrih_eyliyem. her zad
issiyem vardı. gidireg, gelireg sağ_ossu yoldaşla var veli bilirim bu beyramnan
soraki olanna beyramnan sora yérin torpağın bi iyi olar. o torpağın iyi ele görüreyñ,
men bizim eyimiz bi dene penceresi vardı, dağa sarı, çüle sarı. peyman bi yoldaşım
var, eyimne baxam galardı. déyer:
- 175 - bu pencereni baba açma, soug geliri. déyerdim:
- sen bilmiren yahu, bizim terefdən yél getiriri.

- issirem munu déyem annan seyid_áliye déyem. déyem:
- seyid_áli adam isseye rahatluğa baxa, ora burdan raxatdı veli u zadlı adamı çeker,
- 180 gétirir bura. biz, siziyn tekin mesela yoldeşlerimizdi, bi de bu xanıvadenin beyigleridi. men meselen seyd faxrı_çi bele darıxardım meselen gelenne gittim. zada, bacıma zeng vurmuşdim ki görün ee emmini. déyerdig:
- emi gızı nemi issiri, getireg.
- xulasa munı sözüm geliri, adam inni geliri, birden baxırı, küçe içine gidiren dayı
- 185 yoxdı. meselen men dayı eyine giderdi, dayı yoxdu, seyd fahri yoxdu, falan yoxdu meselen bizim terefdən hacinin xanımı, yani bizim beyig nenemiz olar, yoxdile, ağagile giderdig, ağa yoxdı. adam bi baxırı, diri, xudaya meselen bu boş déyem belki hammı zad boş oldı. her çend bi dene ustadımız var. déyerdi:
- ele baxme. déyerdi:
- 190 - tebiet boşluğu gabul elemez. tebiet bi yannan ki boşaldar, bi yannan onıyn yérini getirir, doldurar. veli ne bilim da gid gide adam bahar içine de çıxırı. valla adamın höysölesi gidir da, da inni bilmirem. men ele olmuşam çıxırı, adam heç zad o meselan elan oxureg, azı çox xag yığılmişle, bilmirem ele hacıgil zad terif_elelle. déyelle:
- 195 - hammımız birbir_içinneydig, oturardig, danışardig. gécäler birbir eyine gitmag elan ki emmi oğlı bile bir bir tanımiri. men bura gelenne ya ağa muştabanın oğlu bice kücüg, gələr menim yanına. meselen gonagluğdan gonağluğa bi görem ya görmiyem ele oldı iş, ne bilim biraz.
- déyer mesela bizde de bi küçeden geçireyn, bu kennerde, beyig şeerlerde heçkes
- 200 tanımiri. déyer meselen bi dene göca oturuttu, hetmen gelin gidin, bi xalı xaberini soruşan çün yaxçı deil meselen déyelle dürüs deil, bu cur redd_olun giden. veli urda da ele bu cur urda da bu cur yığışıldı. ağa seyd biz gitsin uranın kennerine dagiga buranın kennerini görürem yani taze kenni aparan, goyen urda, oların kennine, heçkes bilmez ki meselen bu ayrı yérden gelit ele birbiri yaxunnu ele.
- 205 - vurenne gedim ele bu cur beyig ihtiram zada gene azı çoxu kendistannarda bu şer beyig olar da. neber gelesen buraya ki ona didim, abdulla süzüni bice dene emmim varidi bu tazekedde da. her ne cur ossa dede nenesinnen áziz olmaz ki xuda gene

- ramet etsi ramete getti yani didim özde vesiyet eylemişdi. veli vesiyetine menim
gızım getirdi bura, belesini, bu xuda menim gécä olmaz ki meselen muni
- 210 yad_eylemiye dede nene áziz olar da umuga da umuga da menim dedeme onu
deyişmezdim dedemnen emmiydi ya.
- ece.
- beyrama, beyramlug aparardım burdan. giderdim çay su gelerdi ikkinni, meselen
ikki uş saad gala aşkamı gidenne kennin_çinne götürerdi, gelerdi. bele çayı
- 215 garagına çayda bi alem vardı da ikki yüz aşun eninne cengelidi. su yüz älli aşun
eninne suvi deil mase masesini götürdüle da. buranın heyş sefası galmadı.
- yani ele bi dürüs hessabı ele zadimiş.
- yüz aşun eninne xalısmasaydı. veli su az, bu boyda su, gelerdi çün götürütte
belesini, yığılı, birinen gidiri. ele onıyn zadınnan eserinnen burda da ele xuda
- 220 görsetmesi hemmişe bu biri göri meselen direm xuda görsetmesi bi kem zadolanna
da ele ağlamağ yo varekene gadirini biliri da.

- beyramidi gécä guşi oxurdi
adaxlu gíz bege corab toxordi
- herkes şalın bir bacadan soxurdi
- 225 men ne şal istedim agladim
bi şal alıp tez bälime bagladim
géttim gulamgile şalı salladim
(hannemin bacısının eriymiş ha)
fatma hala men neme bi cüf çorab bagladi
- 230 xamnenemi yada salıb ağladi
biz xoşidig heyrād_ossu, toy_ossu
fargilemez her nece olacag ele ossu.

yér yığılsi gelsiler guherşinaslar
cem ossı sarrafile qān bazarıdı

- 235 sultan çıxsı taxta divan elesi
yığılsi gulları san bazarıdı
- birbirine birbirine enzar ider bengiler
dolanar mezlişde sağı çengiler
buyirin yuxariya doni yengiler
240 zemāne yaman oluPdi don bazarıdı
- çetin işdi düzen erkan içinne
menem menem dime meydan içinne
özin saxla ogul merdan içinne
sövellər dervi gön bazarıdı
- 245 göyçeg reza déyer itmag gereydi
bu dúnyada bu dúnyanı terkinə itmag gereydi
şehri xamuşane gitmag gereydi
ecel başa gelib can bazarıdı.
- ey ağalár heçkes menem dimesi
250 şahların taxtını dağıder feleg
men fagire dadresligi itmedi
yan düşüb yan düşüb bizimnen yağdırer feleg
- bu yosgullug bize yaman ad_öldi
dust işidib düşmenlerim şad_öldi
255 gəum gardaş il benimnen yad_öldi
indı hemayetim çağıdır feleg
- menzilimiz_olub koncı virāne
teneler bağrımı dünderib gane
barmaqlar semtine oldum nişane
260 yédigum hilahil ağıdır feleg

- gözel ilham alar hüsn ü ezelden
aşıklar mecnune döner gözelden
içelle bir be bir camı ecelden
elinne mey hele sağidir feleg
- 265 reza déyer néçe dövrän geçirdim
her duşen kervan yurdınnen köçörddüm
aşuglara gam badesin içirdim
camımne mey hele bağidir feleg.
- 270 başine döndüğüm sahibelzaman
tez özüvi eyle za vo ha vo ri
xılğatimnen bağrim başi oldi ğan
haçanceg olsam sa vo ba vo ri
- 275 tamam merdume éddiler éylan
dur zuhur étgínen sahibelzaman
herkes onun ğolloğınne vére can
da gürmez ezabi gaf u bi vu ri
- 280 tamam merdume éddiler élam
guşuni ehli islam serkerdey imam
mehelli fursaddir allag intigam
goymireg bi nefer kaf u vif u ri
- başive döndüğüm ya hablolmetin
gözim yolda goyma islam ömetin
xaber aldi bir kes bu şikestenin
rezayem menzilim ba vu ha vu ri.
- 285 ey ağılár dúnya icad olanna
ademi sefiyulla goşa yazıldı

- godret galemini gaşe goyanna
her kimin gısmetin başa yazıldı
- 290 biri sultan olub biri serkerde
biri bazirgandır seyru seferde
biri öz ümründe çolaşib derde
birisi xan biri paşa yazıldı
- 295 dağlar damanine dúzüler éller
gaynıyar bulaglar bóyanır séller
ürdege göl dir ceylana çöller
o dem de aslana bişe yazıldı
- 300 mûşgilde galanna çağır allahi
açugdir dergaxi vallah billahi
guranın ziyneti o bismillahi
sureler içinne başa yazıldı
- reza diyer bir gun kesiler ruzim
ecelim yetişer baglanar güzüm
duşer ağızlara gusseli süzüm
déyelle ki adı daşe yazıldı.

I-6	konuşan derleme yeri konusu	Şahzada (yaş 80); Eyvaz ; Mustafa (yaş 15); Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- törkî danişin.
- farsî bilmem, a men ne farsî bilmem.
- bu bizim gızler, biz burda deileg, e zad da türkiyededile ee hem âri, hem özi, urda ustaddıla, muallimnile. sora gelidde buroyo déyelle baharin baharinen danişeg,

- 5 göreg kim var imiş, kim yox imiş, gedimnen biraz belemize terif_éleseler.
- beli gedimnen ki siz kimi tanıriyz burda?
- burda yoğ, gedim adamlardan yoğ. meselen diri ki déyer bu gedim gışda ee xag yığılarmış birbirin eyine gidermişle, danışmışle, gulermişle falan déyer ki neberidi u zaman?
- 10 - u zaman körsü gurárdile, o gonşi bu gonşi yığılárdile birbir eyine getirerdile, néğıl déyerdile, bəşbed déyerdile, iğde, meyiz da. bāzi zad yox idi tōkerdile, yiyerdile, içerdile, gulerdile, danışerdile, oturerdile herkes giderdi birbir eyine. abguş goyárdile, yiyerdile deri dugu yox idi, inni ki deildi belençik idille gedimkiler. bala feyz_ağa çox biler, feyzi muzaffer hamını elan bacı ana ramete gittile ura.
- 15 - bu gedim néğıllardan çox issille, sizin bi zad yadizdadı, nemeler varıdı?
- gedim, néğıl, kerem néğılı varıdı, gārib néğılı varıdı, men ne bilim çox néğıllar varıdı. éle bular feyzi biler oların hamını, bəşbendinnen déyer.
- bu zadderden meselen déreg, inni néğıl direg, meselen öziyzin gedimnen neme yadıza gelili, yadıza geldigu danışın gedimden biz_çi erzişi vardı.
- 20 - yahud gene çox bilerem, gedim éle buları birbir_eyine giderdile, gelerdile, oturardıla, giderdile.
- toylar neber olardı?
- toylar saz çalardile, daire dozola çalardile, saz çalardile uynerdile. belençik zad elerdile, sazı döğür çalardile, gelini giderdile, mindirerdile ata, getirerdile atınan,
- 25 getirerdile bu cur tutardıla golunnen piyade getirerdile. bu cur olardı gedim bular olardı.
- ee bu zad çille gécāsini soruşárdile.
- çille gécāsi de hammı yığılardı birbir_eyine. meselen getirerdile garpuz, gāvun keserdile, çağırárdile, durárdile, danışárdile, neğıl diyerdile, şouçere, garpuzu, turş
- 30 garpuzu men ne bilim turş, xırçe, gāvun, garpuzu çille gécāsınne buidi. gızlar içi aparerdile. gızlar yığılardı, gelerdi, oturerdi gedim de béleydi çilleler.
- ha o neğıllardan issireg, gedim neğıllardan yadizdedi bi zad.

- baxın, men xeyr men bilmirem ki.
- bu çillelug aparmag nemiymiş?
- 35 - çillelug da, meselen gíz iski isterdile aparalla, xelat aparardıla ya paçinnug ya çadillug. gāvun, garpuz, acil belençik zadlar gíz_içi aparardıla, er eyine na. beleçik zaddar aparardıla gíz eyine. bu gızı eri onu_çi aparardı. men inni meselen oglum_çi arbad alcım gétirmemişem menne meselen aparardı, bu gelinim_içi bu cur a.
- kim aparardı annan munı?
- 40 - munı gardaş aparardı da, dede aparardı, gardaş, bacı, nene belençikler aparardı.
- déyer ki meselen toylar neber olar? meselen gíz istemaga giderdile, elçuluga giderdile.
- belı elçiluga giderdile, gíz giderdi, oğlan giderdi. oğlanı getirelle, gızınan oğlan birbirini görerdile. reza oldile vererdile, vererdile de. bi zad yox onıyn o mecal, bırı
- 45 başlug, kemi ya vererdile ya vermezde. bice desse salardileyo toy élerdi. saz o nağare çalardı, götürerdi bice gíce abguş vererdileyo tükenerdi, giderdi. günnüz de seherine siyayı her neme älinnen çıxdı, aparardıla gelin_içi gíz_içi bu da gelinlug idi.
- sora dennən zad neme ee bu meselen elçuluga kim giderdi?
- 50 - dede, nene.
- dede, nene.
- de inni meselen men istirem oglum_içi arbad alam, ya bacı, ya özüm, ya gızım, ya ärim giderdu elçuluga. déyerdi meselen:
- filankes gelireg elçuluga, bi zad seniyn gızıyn istirem, déyerdi. gelin u da öz
- 55 adamına, déyerdi. bu da öz adamına déyerdi. giderdile, danışerdile, gulerdile bice dene ğend sindirerdileyo seher gidelle oni toyunu düzelle, tükenerdi o da.
- bu elçuluğdan sora bu meselen adaxlulug çox olanna bilmirem gurbanlux nemedi, gurbán beyramınna gurbanlux apararmışle o nememiş?
- beyramlug aparárdile, gurbanlux gıyırile, beyramlux aparárdile, meselen
- 60 beyramlux aparárdile, u vax de yağıdı, duğı belençik zaddar aparárdile, heys görmezde, görmezde gızinen oğlan geze birbiriyne, bege galdı meselen bi

- gonaglug eléyeydile, oğlanı çağıreydile, geleydi. o gızı gene görsetmezdile ya ebeda. gızinen oğlan birbirini görmezdi heç. ne inki ki gezeliyo dolanalıyo gidele, gelin giden gécäde, gızinen oğlani görmezdile, birbiri görmezdile, da ele bice defa
- 65 meselen. zamane dolanıd da. ebeda a benim oglumdu geli geçirder.
- sora ee bu gızı diriyz ki:
- dede nene begenerdi, sora.
- nene dede begenerdi. xaber alardı gide, bu ne cur adamnı u yaxçı adam uldi verelle, yaman oldu vermezdile da bu cur. eyvez, ge bura güreg a. niye sana merbud
- 70 deil. feyziden gelidde süz xaber alar, gelit da feyziden direm da bu cur olut. inni déyer, inni da siz déyin gedim déyer gızler neber alárdile, gedimki néğıllar neberidi, neme néğılı varidi, neme çillelug aparardıla, neber toy_elerdile?
- men ne bilim balam buları, xaber alılla, déyer:
- ne néğılı varıdı. direm:
- 75 - garib néğılı varıdı, kerem néğılı varidi, şā abbas néğılı varıdı, şā ismail néğılı varıdı. bularin hamını.
- axır bililen menne oni déyebililem, terif_eyleyebililem. veli men ki hac xanım kimin gaşeng danışsamirem. baharı lab gaşeyng danışrı yo bahar lehçesini bilirem baba. beli, gaşeyng danışrı u. annan men danışanne men cevnam xanım mesela
- 80 cevanni bular gaşeng lab gedim bahari danışille, odu bizim terif.
- déyer çille gécäsi, neber çillelug aparardiyz gedim, bular bu cur beyramlug neber aparardiyz? direm, bu cur. déyer, meselen gızinen oğlanın neber giderdile, direm gızinen uğlan ebeda birbiri gürmez toy gécäsineceg, ebeda gürmezdile, éle toy gécäsi görerdi. inni ki kimin deildi götürele, bu ana u ana gidelle, gız bu curidi
- 85 balacan.
- beli begenennen sora neme déyelle, ee nişan olardi nişannan sora.
- ezzel giderdile elçuluga, dubare gend sindirerdile, unnan sora bi bala nişan tutedile, unnan sora toyinne de daire dozala saz neğara getirerdile ya. gelin minerdi ata giderdi. ya mindirerdile, éle golunnan tutárdile, aparárdile, bu curidi.

- 90 - onu men gürmemişem, axir onu bilmemişem. haşfetulla ha sen unu biliriyn. neme diri meselen ikki bacydi, bacıdı. biri gaşeyng olardı, biri pis, gelerdile gaşeyngi görsederdile, o pisi vererdile oniyn yérine bu cur élerdile.
- benne xudalar farsî heç bilmezler fagat türkî bilille.
- bular da bilmille, gelidde bu süzleri xaber alala, gidele.
- 95 - direm da urdan gelidde da bura, heçkesi tapmille déyelle baba sora ee bu zad neme déyelle toyda neber olardı? bice toydan déyin, meselan toy bu duag salmag varımış, bël bağlamag varımış.
- toyda elan na var, éle gene elen na var.
- o neberdi?
- 100 - bice nefer, ya oğlanın bacısı duvag salar, duvag güttürer. oğlanın gardaşı da gider bëlını bağlar. ona ayrı xelat verelle, muna da ayrı xalag verelle. yeTdi oğluyn_ossu, bi ğızıyn_ossu onu da kor_ossu, zalım özüm munun_içi eledde déyelle ki göğçeg_ola onu da kor_ossu, alım öz oglum_içi bele déyelle.
- dürüsdü.
- 105 - bu süzü déyelleyo bälını bağlar u bäl bağlıyana ki unu déyer a déyer yeTdi oğlun_ossı, bi ğızın_ossı o da kor_ossu dalımız oğlum_içi.
- bu zaddar neme bice beyramnan na déyin, burda beyram neberimiş?
- éle beyram déyerem ki bu curımış da.
- omuga arzusi bular yoxidi. arzusi biz sêvünerdig ilde bi defa pilâv yéyerdig, ilde bice defa bele yiyerdig. arzusi uşağıdig bu mele kuçede unerdig. arzusi déyerdig uş
- 110 gun galdı beyriya pilâvlar çıka dövrüya. sêvünerdig ki pirinÇ yoxidi ki bice gécâ beyram gécâsi pirinÇ yiyerdig. déyerdig uş gun galdı beyriya pilâvlar çıka dövriya bu benim uşaglug neçe gun galmış beyrama bi hefta galmış, zad galmış, beyrama görerdin merdum beledde toxluğ olmazdı. yumurta oynilla, beli zad yandıralle
- 115 gazyan gazyan.
- farsîleri diriz a bular heş bilmiri başa düşmiri.
- gazyan gazyan yani oT yandırârdile. déyerdile:
- gazyan gazyan.
- bice oni déyin, munna çox güzel.

120 - o da bi gun gala beyrama, bi gun gala ki seherine beyram olardı. bugun gazyan gazyanıdı. onu getirerdile mahallerden, her yérden kerme agac bulardan yığardı, getirerdile meselen u sarı küçede, sarı küçede birde yandırardı. ona déyerdile neme gazyan gazyan, gazyan gazyan yandırardı ertesi gun.
- bi zad da oxuyerdile o zaman, ee bi zad da oxuyardıla gazıyan gazıyan.

125 gazyan gazyan yapması
alla balan saxlası.

- gapilerde déyerdile, giderdile ki gapilára, gapileri çalárdile, déyerdile uşaglar yığılardile öra, déyerdile:

130 gazyan gazyan yapması
alla baláyn saxlasi.

ki gene o getirer kómüro kómür déyerig, kómür bulardan vererdile, arzusi getirerdile cámlélerdile. bi menzile béd o getirerdile belesini, arzusi bi gun galan beyrama onu yandırerdile bugun sub, beddaş beyram şoru olardı ki sabahı seher.

- beyramda nemilerdile annan?

135 - beyram gécäsi de elbette beyram gécäsi durerdile cevannar, olariyn ki adagluléri varidi. adag olanne giderdile, arzusi u adagı gör. olardı, giderdi u menzile yoldaşiyen bice nov destmal, nov desmal déyeriyz? ipeğ desmal, ha. bice ip bağlardılá, sallardıla ovaya, olar da bilerdi ki zapt eleyib arzusi damnan sallardıla aşagıya, olar çıxardile bi hediyeı bi tuşey bağlardıla, onun içineyo bular çekerdı
140 aparardıla, çekerdile aparardıla yuxarı beyram gécäsi ki seher olacag, sub olacag, şal sallamag gelin gitmag taze gelinner ki beyram guni gidellá da älleriynen giderdile.

- gayn guda didiyz, nemedi?

- balduz, baci, baciynen gelin giderdi gardaşınan da kureken giderdi balduzinan.

145 - sora bu neme déyelle, beyramlug vermag da varmış.

- beyramluğ da var arzusi çox oleydi yumirtedi da, yumurteydi da, yumurta. yumurteyi arzusi arzusi ruseriden belençik zadden belençik zaddan vererdile,

- beyram gécäsi de ki subh olacagdı. beyram gécäsi ikki beyramlug aparardıla, dede eyinnen ğız eyine başlarına siniynen aparardıla, ğeza gıyırerdile, arzusi pilâv, biz
- 150 özümüz pilâv gıyırerdile, xoroşdu yanınne, ğatuğ u yanınne, arzusi noxutu yanınna, arzusi turş numurtası yanınna, yumurtası yanınna bular hammısı alardıla başlarına aparardıla oların eyine.
- zad neme ee bu neme déyelle bice çöreg neber yapardiyz? bu ki evvelden déyeg buğda neber gelerdi, sora mennen muni öyselerdiyz, nemilerdiyz? buları déyin ta.
- 155 - buğdanı getirerdile, arıderdig. arıtmag déyelle buğdanı getirerdile, arıderdile, meselen galbirinen galbir varidi. bele geçirderdile, arıderdile, bak_elerdile. bi hal oliri bu tabegde öyserdile, oniyn bu cur giderdi. onnan sora unu aparardıla deĝirmana, deĝirmanna çekerdile, elerdile un. unu gétirerdile eye, eyde muni lancinne xamir elerdig. xamir eléyenne tennur varidi ya súd ege gitseydig, yağlı
- 160 xamir eyliyeydig, yag tókerdig, şeker tókerdig, súd tókerdig, oni yağlı xamir_elerdig, girde elerdig, gelin_için yollureg a. qak yollureg onu getirerdig qak elerdig, béyig béyig tennurde bu cur labannı ussünne onu kak yapardig, girdesini yapardig, numurta goyerdig_usse, götürün muni, yapardig. uni yıgardıla, aparardıla, gelin_eyine taze çöreg bi yirmi dâne ele bu cur aparárdile, yirmi dâne u
- 165 cur aparárdile, bi on dâne qak goyerdile, bi on dâne girde goyerdile, alardıla mejmegi başlarının ussüne, ğırmızı çekerdile, boyardile ama olar da getirerdile, oniyn dibine bice xalat goyerdile u beyramlug u taze çöreg aparmagidi. xamiri de u cur yapardig balacan.
- bu xamiri dessar çekermişle bular?
- 170 - u yarmádi. çekerdig bu yarmádi.
- nemedi o?
- unu çekerdig, yarmádi. aş_için aş pişirerdig. dessa buğdanı deĝirmenne çekerdig, deĝirman su deĝirmanı.
- ona dessar déyerdiyz?

- 175 - ona dessor déyerdig, ālinen bele çekeneke yarma çekerdig.
 - bice bi zadda soruşum, ğedim ee héyette ikki tike olardı. bi gabag héyet olardı, bi neme déyerdile dal héyete?
 - dışgarı héyet.
 - dışgarı héyet.
- 180 - dışgarı héyette de gariban_olardı, tennur_olardı, urda xamir yapardig, zad elerdig.
 - dışgarı héyet orda olardı?
 - dışgarı héyette.
 - sigar çeksem de rahat olmazsız?
 - xeyr ele gider da uzag, ğedim beleydi.
- 185 - déyer ki siz seherden aşkama nemileriyz, bi gun öz gunni?
 - biz seherden aşkama, elan men ki ğocalmışam ele béle otururam. gelinner de guran dersine gidelle, eyde xanedarlug élelle, iş ğörelle, libas yuğelle, gaza gıyırelle, guran dersi oxulle, bélençik zad. ğedimkiler ğalça toxurdula, ğedim ğedim Kalça toxurdula, men ki var sub men ki var e, ödi ya u süpürgedi ya. öni bağlardim
- 190 cevannugumna bağlardim, ālli dāne atmış dāne duvarı yığıştırdim, ālli atmış dāne duvarın öz sūtünü sağardim, gatugunu çalardim, eyranını çalKardim, pennirini élerdim. meselen bağım varıdı, bağa giderdim, bağı yığıştırdim, ciyer pişirerdim, üzümünü ezerdim, men ki ğoceydim, cevanıdım ele elerdim inni da ğocalmışam heyř sad_élebilmirem.
- 195 - alla siziyn kōlgeyzi, uşagların başınnan almasın.
 - alla işalla canin sağolası, alla canin sağolasi siziyn.
 - ğedim bu işleri, ğedim cevannar da ğalıça toxurdula, ğalıça toxurdula, gelinner ğalıça toxurdu, ğızlar ğalıça toxurdu, ğocalar da bu işleri ğürerdi. sınıı yuxarlarda xamir yapardig, xamir élerdig, úzden_ırag tövle çıxardardig, yapmasini yapardig,
- 200 kursiyé öni yığardig, bu cur tutünlerdig, dolu giderdig tütünü ğöge, önu elerdig ot, tükerdig mangala goyardig kursüye mangala, béyig mangalıdı tōkerdig, öni goyardığ kursiyé.

- ee hac xanım, men siziyn adıyzi bilmedim. bağışlıyın neme seslenem, siz neme sesleniriyz?
- 205 - şahzada xanim.
- bele gaşeyng danışiriyz, sizin kelimeleri bular hammını déyille, elan bilin mangal bilmirem zad.
- déyer ki öz yémaglarızdan déyin.
- yémaglarızdan.
- 210 - gedim yémaglardan.
- gedim neme yiyerdiz, meselen tábi ğeza.
- tábi ğeza aş pişirerdig, yarmáden ki bu dessarınan çekerdig, önin içine eyran tókerdig ki bu gatug tókerdig, keş tókerdig, unu yiyerdig. meselen pette élerdig pettë_aşı içine sogan, yağ sebzi uları tükerdig onun içine yiyerdig.
- 215 - neme sebzeler var?
- sebzi da, sebzi bu ki çölde ekelle ya elan abguştinen neber yiyeg ğezaynan neber yiyeg u sebzilerden ulardan guruderdig, tükerdig çölde. yonca ki var déyelle yonca u yoncalardan balalugda belelögunnan getirderdig, gurudardıg. unu tókerdig aşá, unu yiyerdig, unu yiyerdig bélençik zadlar yiyerdig, bélençik zadlar yiyerdig gedim.
- 220 - neme yıĝardiyz, bu oddardan çöl mölden daĝdan neme?
- keklug_oti, meyramlug_oti, keglug_oti, burmedáran, madáran olar ürey_aĝrugú_çi yaxçıydı. uları guruderdig, ulardan, irag_ossi birinin üreĝi aĝrıyenne onnen demlerdig, veredig, aram_olardı.
- demlerdig, veredig. meselen aram_olardıla, tuklice belençik zadlar.
- 225 - ee zad keglug_oti didiyz, bi de zad varıdı ele meyremlug_otidi, keglug_otidi, tuklice, maderannı, burmederannı, gazâyagı.
- nemilerdile oni?
- oni aş_içi gızarderen.
- ne vax vérerdile o gazâyagını?

- 230 - beyramnan sora ğerá yaz da, inni olmez da, inni yox di inni köynalıd. dövrolı
ğedim yélveyidi, gazāyagıydi, yonceydi, gilagiydi, gindaneydi buları dererdig,
aş_ıçı guruderdig.
- bi de zad varımış ee duraxdan gıyırarmışız.
- duraxdan tikani, duraxdan tikani da dererdig, gatugu tōkerdig, duraxdāne u
- 235 duraxdan tikenedenne tōkerdig önin_ıçine. o gaşeng iğli miğli olardı nāne guri.
- nāne guri.
- belençik zad.
- tōkerdig iğli olardı.
- duraxdan gatugu neber gıyırarmışla?
- 240 - duraxdan gatugu, bice dāne deri olardı, bēyig deri olardı, ğuzu derisi. uni
çıxarderdile, élyadder çıxardardi öni, bizler başarmeg, bizler başarmeg. unu
getirerdig gatugu doldurardıg, unu temis_elėrdig. unu, gatugu doldurardıg
önun_ıçine, agzını bağlardıg, goyárdig bice lancini ıçine, duraxdan tutanda tōkerdig
ıçine, annan uniyn ağzını bağlardıg. u suvini pes véerdi, suvini pes véerdi. özü
- 245 pennir kimin_olardı, beli pennir kimin_olardı. belguri de pişirerdig, goyerdig.
eyranı çalkardig tōkerdig bice çölmege, uni goyerdig tennur_ussúne, tennurun_otı
ussúnne, u bele biyaz mulaim olardı, çurúrdü. uni tōkerdig kisseye, kisseni bu cur
asardıg yazıdan gelerdi, suvi giderdiyo duz tōkerdig ıçine.
- arzusu olardı telxıne, özü bi devadı sermaxurdėgi ıçin souğ vurma ıçı.
- 250 - bu zad ee alla yadımnān çıxmamiş. déyim ta ha bi de kere tútermiřiyz?
- kereni eyranı tūkerdig, gatugu tōkerdig neyriye ya toluga ya. tolugdu ya neyreydi.
onu bu cur çalkardig, onin keresi yıgılardı ıçine, bele top olardı. eyranını
boşaldardıg, keresini tōkerdig, eriderdig, elerdig yağ, sari yağ.
- sari yağ olardı o?
- 255 - olardı sari yağ.
- bes kere nem_olardı?

- ele keresinne yéyerdin, yéyerdin da keresi de gaşeyng olardı. ele da keresin de yéyerdin gene.
- kere de ele tulugdan tutúlerdi?
- 260 - kere de ele tulugdan ele tulugdan kereni túterdig, hemi elerdig sari yağ, hemi elerdig yağ, belesini yéyerdig da bu çox kere yédig amma, o da eyvezdi.
- omuga ki bu neğil déyermişle, arzusi koroglu neğılı déyermişle, koroglinin meselen bi dene.
- eyvazi gardaşlug, eyvezi varımış.
- 265 - eyvez men déyim ta.
- ceng_eyléyennerinnenni.
- déyer:
- sene gurban döne xanum
gun gétti batan yére
gälmedi eyvaz gälmedi
sene gurban şirin canım
gälmedi eyvaz gälmedi
- 270
- géddig dorna şıkarına
gälmedi eyvaz gälmedi
dostu duşdı da osmanlı cengine
gälmádi eyvaz gälmedi.
- 275
- nem olmışımış eyvaz?
- eyvazi gider ee şıkará, arzusi omuga omuga ki bele neğil déyelle. omuga eyvaz yani eyvaz kimin hoşgil cevan yox imiş. çox hoşgelimiş her yérde béhterin cevan
- 280 ol ki koroglu getirermiş da öz terefına getirermiş belesini yanına. bed déyelle gidin durna şıkarına, durna şıkarına misli inki törkîye olar ya, osmanlı. osmanlı cengine gidelle bular şıkara, elbette mugaddemesi budu ki déyer:
- gidin dorna şıkarına. bular déyelle meselesi:
- bu gaşengimiş, uzinne xet yoxımış. déyelle, déyelle:
- 285 - bu gissi.

- əlni uzattı. her kimin əlini terefini vura uzüne, her kimin uzünne zadı oldi dayanni.
gereg o gissi, o gissin. buların ki hamrı gitmesun. o gerek gide, bunin özü safmışda
da öbiri de heykelimiş de sağgılı derileri bu gışengimiş. bu gışengi saf getirelle
onlari saggallana tereg oni taggal terağı vurelle uzlerine bu da az gayretlimiş.
290 götürer terağı vuranna uzüne gider uzünne yapışar. uzünne galar, gan tóküler geler,
gan tóküler geler, déyer:
- neber oldi? déyelle:
- baba uzünü vurdu gitti, derinni bed koroğlu geler, déyer:
- her ne ǵarta sen gitme durna âvına. u bi dene yoldaş götürer özi, yani men déyer,
295 giderem. gidelle buları bi baxçede tor atalle, tutalle, bed koroglı bu gıssanı bu
béşbendi déyer ki:

sene gurban dōna xanım
gun gétti batan yére
gälmedi eyvaz gälmedi
300 sene gurban şirin canım
gälmedi eyvaz gälmedi.

- çox şiri çoxdi
- neber olar eyvaz?
- duşdı osmalı cengine, bed urda esir_edelle belesini giderdi. koroglı arzusi süzüm
ura ki leşger yıgar, gider déyer:
305 - size déyim dōa degil. koroglı déyer:
- meydannı dōa degil, toy beyramnı toy beyrama gelen gelsin.

size xelat baş_ussüne
men özüm xunxar_ussüne
gale dalinne yatenner

310 tozu toprağa batanner
size gale baş_ussüne.

- bed gidelle buları, eyvaz inni zad vermağa, beli gidelle mugaddemeyi inki gidelle eyvazi osmanliden arzusi nejad verelle.

- bu ee galdugunu bilmiriyz ki siz?

315 - galdugu çoxdu. arzusi gider. urda bıraxar a. urda şoru éler, orda déyer men çalıciyam arzusi bu çalıcı gider, urda oturur çalmaga. ceşn varmış ki buları idam_eyliyele, yoldaşıynen esir duşmüşle, bed bu orda déyer ki meselen nişan verer ki râmzinen ki derileri urda ba libası mobeddel meydanı tutmuşimişle. bular da salmışimişle tur içine déyer ki:

320 sana déyim xan eyvazım.

- da déyer su verer a burda inni çalır. arzusi çalır. diri:

- çalıciyam. meselen belesi déyer:

- derilerim ayrı duşın, bés bir yana vur, bir yana gaş, bir yaná derilerim ayrı duşın. bimille ki lebası mobeddel ordadıla bular hammısı libasdan kalkan arzusi şemşiri

325 bağılyiddi. o mouge bile ki buları eyvaza zad eléyele bed déyer:

deli hesen şişper atar
mustafa gülde tüter
goxmazan xan eyvazım.

- déyer ki özünün ki zad eler ki menem burdayam ha.

330 - neşan vere ki men gelmişem.

deli hasan şişber atar
mustafa da gulde tüter
xan eyvaz ter gana batar.

335 - o da urda ki kafesteymişle, bed buları destur verer. bular desturi verenne bular seriyen u merdum içinne u nighbannarı buları gıyırer. gıyirennen sora belesini özi seriyen götürmüşimiş padişah yanna, hanceri dayar gaddero.

- ama eyvaz da gardaşeledi koroglunu.
- gardaşeledi özüynen.
- beski yakçıymış, gıyretine göre gardaşeledi özüne.
- 340 - axir döne xanum ya hası sed bilmirem. eyvazi getiren ora u eyvaz koroglu bi acib gariban adammış da. eyvaz çox direm ki nurli gaşenglugdan déyermiş ki:
- eyvaz mene nurdi. bed geelle gétirer bu eyvazi öz yanına. getirenen déyer, bu xanımı da getirer, xanımı da getirmişmiş da. déyer:
- çağiren meni getireydin, bu eyvaz_ıçı, ne_çı, özü_çı. bi gareyban gureyban adamı.
- 345 bu şemşiri getirer ki çeker, vurer. bu eyvazi beyinnen apara. dona xanım damanını salar munin_ussüne damanı salar. damanınnan geçirder belesini, geçirdenne déyer:
- dame benim oldu oglum ele a.
- o mouğalar, onun mehrem_oglu olar da. belesinin sora oğlu eler. gardaşu da omuoğada birbirlerine namehrem olmezle.
- 350 - zad gedim mesellerden déyer, meselen déyer, meselen bu türke mesel déyerdig a. meselen déyerdile:
- ee xan oğlan goç igid, dayıya çeker. meselen belençik süzlerden.
- mesel gedim, gedim mesellerden.
- oğlan ki yaxçı çıxdı, dayı yaxçı olar. annan u vax oglana bacinin ogluna déyelle:
- 355 - goç igit çeker dayıye, oğlan yaxçıdı.
- belençik süzlerden, eger bice dene déyin. goç igid çeker dayıya. meselen inni bu benim oglum yaxçı çıxdı, gardaşım da yaxçıdı. déyelle:
- bu çekid dayyisine.
- déyer:
- 360 - senin adıyn nemedi? déyer arzusi:
- nezeráli. déyer:
- bu işin ne sene xeyrı var. nezeráli ha, bu da gedim mesellerden.
- gedim nemedi nezeráli, bu işin sene ne xeyri var nezeráli.
- bu xanım gız dedi ki:

- 365 - gitmiyeg, gideg gene ora.
 - bugun ele yarım saad danışeg. sağolun lutfiz var. ee valla neme déyelle, neme soruşacağdig? valla bu da istireg çox muzām_olmiyeg size. ele bice tike ki siz buları soruşeg, bice gurban gunüni beli.
- 370 - gurban guni, beyram tutellē geceler, gidelle şou şemmeloğē. gurban gecesi, gurban baharda gedimnen ele ya gidelle, şou şemmeloğē gürelle meselen niyet_elelle. déyelle ki:
 - ege bu yaxçı oldi yaxçı gelit. danışdile irag_ossı pis oldi, pis danışdile, durrelle bu çarrade gidelle, duralle yaxçı danışdile, yaxçı geldi elelerçi, yaxçıdı. pis oldi, iragısı pis olar da. unu ele tutelle gécă de gidelle, çay suvi getirelle, bice xamirden bice
- 375 bele bes onu muncug salalle meselen herkes bice tike de zad salar uniyn_içine onnan o vaxt yığılalle seherine. uni beşbed déyelle imamlerden imamlerden déyelleyo o muncugu çıxardalle. herkesin her nemesi oldi ele vurár uzúne. yaxçı oldi, yaxçı déyer. pis oldi, pis déyer. gurban gécesi de ele olar balacan gurbannug da üldürelle, günnüzüne paylalle, hazreti ismailçi gurbannug üldürelle, paylalle u da uların beyramı gurbaninki de udu balacan.
- 380 - bu gurban beyramınnadı. herkesin mekkede eger hacısı vardı. nemilermişle?
 - u da hazreti ismail_çi mekkede gurban herkesinki gābul oldi yani ele giden hammi ya daşdan gelib, bice dene gurbanlug üldürele, mekkede eyde daxı herkes hācidi gene ele gurbanlug üldüre.
- 385 - ee eger bi neferin hacısı mekkede oleydi, bilmirem bi kuf asarmış, nemilermiş, belençik zad varımış kuf asarmışle.
 - mekkede ele herkes gelin gurbanlug üldüre da herkes gele üldüre, unu üldürdüle unu xaber alırı da.
 - ee zad gará beyram déyer:
- 390 - varımış. o gará beyram nemiymiş?
 - bu gará beyram, irag gulaglardan, irag gulaglardan, meselan bi neferin ülüsü üler. beyram yaxun olar, ya éle il başı olar. annan u beyram guni getirelle, xurma

goyalle, irag gulaglardan ġará geyelle, geelle, meselen ġará beyram odu bu ġará beyramnı bi neferin irag_ossu adamı üle.

- 395 - ee bu aşure, aşure, aşure gunnerinne bu zad gelermiş, bilmirem dessa zad gelermiş, o dessalar hasılardıla, nemilerdile, nemilermişle?
- desseler de uş gun olar. bu yáziddi ya, bu yáziddi ya, o vaxt ki bu yáziddi da, mustafa yáziddi da, mustafa yáziddi. bu da bu geelle, meselán baxiren, görüren hüseyin hüseyin_urelle elan béze delle, gel gel béze delle, xeyr verelle, mesÇidlerde
- 400 rouze tutelle, bi deste var zincir wurer, bi deste var döş wurer. oxuyelleyo gidelle meselen.
- bu kimlerimiş de bilmirem bu ġáme vurenne varimiş.
- ġáme vuranne de da inni yoxdi. o ġedim gelerdile, nerziye elerdile, başlarına ağ giyerdile, başlarına bedenlerine ağ giyerdile. o vax getirelle, ġámeynen wurelle
- 405 başları yarılana. mecme giyelle, hüseyin hüseyin déyelle, bu cur bu cur wurelle başlarına, ġān tüküler ussú başlarına. onna u vaxt bi hūş kimin olalla aparalla hamama yuvalleyo çağardelle. o oler olarin nezriyesi, imam hüseyin.
- bu mēriz elemezdi buları?
- beli.
- 410 - mēriz olmazdıla.
- başları yarılár a aparalla nabat tōkelle, hamamnan çıxardelleyo yaxçı olar. imam hüseyin mucizinnen. xeyr yarā olmaz, mēriz olmaz.
- sōra bu desseler_činne arábler varmişle, bilmirem zad oburisi nemedi saman maman sovuran olarmış.
- 415 - ġödred hüseyin déyelle ulara, ġudred hüseyinni. arábler saman savurelle, başlarine ö gidelle.
- biraz da bu yémağlardan soruşacağlar, ee déyer ki bice hem ġedim, hem inni, hası ġezalar pişirermişiyz, neber pişirermişiyz, neme varmış ġedim?
- ġedim, ele eyran aşiydi, pettē_aşiydi, kelleydi. gaS yoxidi ocag yandırárdile, bu

- 420 cur uca bağlardile onu. köteynen, meyinen, odununen, uzden irag, bularnan yandırárdile, pişirerdile, goyerdile. şiş goyardile bu tennurun_ussúne, yandırerdileyo gazanı pişirerdileyo goyardile tennurde pişerdi. u zad yandırárdile goyardile ocagda pişerdi da inni ki kimin deildi ki inni da rahat oluddu da inni bazar oluddu, xanım bi yazar. nemi bazar xanım bi yazar.
- 425 - zad bice eger bicesini pette didiyz. pettë_aşını neber pişirmagını onu bi déyiz.
- pettë_aşını, lebbe tükelle, nuxud tükelle, sogan tükelle, yér álma tükelle, pette tükelle, tamam tükelle, gâynádelle. yağı, soganı tükelle içine yéyelle. et tükelle, eyran_aşı, ummaz_aşını pişirelle, reşdë_aşını tükelle, nuxud tükelle, sebzi bu cur pişirelle, olar pişirelle gurut eyranı keşk gatalla, yiyelle, bu da bu cur olar.
- 430 - siz bice soruşun, mennen soruşardile, farsî biliriz ya bilmiriyz. déyille ki:
- farsî biliriz yo xeyr?
- xeyr farsî men örgenmemişem.
- çün dunen mennen soruşdula, men didim farsî bilmiri. ona göre çox sêvindile da.
- beli men farsî bilmem.
- 435 - gaşeyng öz türkîmizi danışiriyz. siz pes u zaman mektebe zada gitmemişiyz?
- xeyr.
- ha isterdig, mektebden soruşeg.
- men axır gitmemişeşem.
- bice de bu zad mekteb, bu zad neme, bu aşpesxanede gedim neme vesail olarmış?
- 440 - aşpesxanede ele.
- adlarını déyin zad.
- aşpesxanede çânag, çölmeg, gazan, gablama, lallan, sabed belençik zadlar varımış, belençik zadlar varımış. lallan varıdı, çöreği goyardıg lallana, meselen gaPlama varıdı, belençik zadlar varıdı.
- 445 - o lallan agacdán südüg agacınnan, neme çırpıdan?
- çırpı, hası agacın çırpısınnanımış?
- südüg agacı, südüg agacı, morbar agacınnan gıyırárdig, toxurdile tövce, gafa, sebed belençik zadlar varıdı.
- şu déduqlerini heç biri inni yox, heç biri yoxdu inni. ele bele hamı zad olubdu

- 450 demirden, taşdan.
- hamı zad olubda demirimiz o mecal olar. gazanidi, lalun odunnan gaza goyardig, bele inni da rūhu, mīsu men ne bilim belençik zadlar varıdı.
- ha dürüsdü.
- ha bu köle çarşammeni issille.
- 455 - köle çarşamme, ot yandırelle, muşeg atelle, fişfişi atelle, çelledannı od yandırelle, tagğalı atelle. oda köle çarşanmedi.
- néçe gun beyrama galanımiş köle çarşemme?
- beyram aşkamı, ele bu seher, beyram aşkamıdı. bugün çarşamma oldu mu, uş gun gelin çarşamma görmiye, beyramı çarşamba beyramnan gabag olar.
- 460 - bildim beli bu zad da varımiş, ee köle çarşamba bu ilin axır penşenmesi, o nemeymiş?
- beli bu ele penşenbenin da dala gabag bugün çarşenmedi, seher penşenbe geli bugün ola ya penşenbeden gabag.
- ee bu axır penşenme, nemelermişle xag?
- 465 - axır penşenme helva pişirelle, girde pişirelle, cümmelug paylelle, hammı zad paylelle, burda gabr_ussüne, gabr_ussüne herkes aparar, ülüsü_çi payler. girde eylelle, helva eylelle, miyve alelle her neme aldıla, aparelle, paylelle, axır penşenme.
- bice ee bi de zad bu uşag ki dünyaya gelderdi, bice uşagin dünyaya gelmáginnen
- 470 biraz déyin uşag doğmadan déyin.
- uşag ki isterdi dünyaya gele, yığılleledi uşagin, uşag geldi dünyaya, onu yeTdi tutelle, yeTdi gun tutelle, yeTdi gunne hanna, baba, tayfe, gardaş, baci olar yığılıla, şaTlug olelle, ğeza goyelle, oniyn adını goyelle, yeTdi gunne unnan sora unu hamama götürelle, maxlugu çağırelle, meselen familleri çağırelle, şama şam
- 475 goyelle, rax gétirelle onun_çi padaş gétirelle, meselen uşağ_ıçı púl gétirelle, rax gétirelle, u da oların uşagları.
- bu ee uşağ olenne neme déyelle, bice bulari ki bilmirem uşag olanne bi nefer muşdulug verermiş, belençik zadları déyin ya.
- beli inni elan meselan biriniy_oglu olut, geler muştuluğlara, olmamışdı, o ber

- 480 déyelle:
- filankesin oğlu oldu. ya biriniy ki çoxdannı uşaqı olmiyit, gene dúnyaya gelenne gaçelle, muştulug vérelle, déyelle meselan:
- filankesin uşaqı oldu.
- siz munnan bi zad yādınıza geleri, bizim_çi tarif eyleyin. meselen bi dene uşaq
- 485 dúnyaya gelit, birisi aparıt una muştulug verit, bular bi zad ege belençik gedimnen yadıza gelli déyin.
- o cur uşaga meselen muştulug vérelle.
- mesela bi gonşiden, zaddan heşkes yadıza gelili.
- gonşidan ele gétirelle, vérelle da veli da men dérem ki muştulug vérelle da.
- 490 - ha zad neme déyelle, muştuluğımış o. sora uşaqıyn adını kim goyarmış?
- adını hanne, baba goyarmış. hanne, baba. gedim hanne, baba goyarmış. inni de nene, dede özü goyuri. gedim meselen hanneye déyelle:
- munin adı neme goyit. babaya déyelle:
- neme goyag. dayıya déyerdile:
- 495 - neme goyag.
- ular goyerdile. ama inni ele dedeynen nene goyiri da heşkesin hağğı yog goya, dede nene özü goyiri.
- dürüsdü, beli.
- beli, bu cur.
- 500 - bu déyermişle ki uşaq, men ne bilim, nezer deymesı falan gözlemesile, belençik zad varımış?
- uşaqın gétirerdile alınıa bice dáne abı büterág salárdile, yeTdi göz salárdile, déyerdile, çiğnine bice dessa bebeleg salardile, déyerdile:
- buna gözlemesile, nezara yaxun olması.
- 505 - ha olarınan u yeTdi gözünen, ö nezerin gabağını tutardıla ki olması.
- beli.
- sora bi zad varımış, déyermişle ki ee al aparmag, uşaqı bilmirem falan o varıdı, yadıza gelili biliz?
- beli, al apararmış, al aparmag da meselen, gerek u gelin bağışliyiyn mene, zeisban

- 510 oldu tağıben gedimnen yoxdı. gedim onun gelderdi meselen yalnız bu al gelderdi.
nene éle bi xaber gelderdi, toxunerdi belesine. nene éle xafe xaf ülerdi. uşaq gelderdi.
nene géderdi annan déyerdi: - munu al apardı. ikkide, uşde, ta gere on hamamıya
gidenceyinen yalnız bıraxmıyeg. o vaxt aparardıla, meselen elan meselen benim
hannem varıdı, gedim déyerdile:
- 515 - uşaqı olmuşdı, al gelmişdi apara bélesini, al gelmişdi, aparar. o vax gış eyi varıdı.
urda bacá varıdı yuxarıda, bu çengegli şışı uzatmışdı, bu cur gundag varıdı,
sallanmışdı. benim hannem gırmışdı, gıranne on uş gışı dimişdi, unnan sora
unin_ağ sütüne yeTdi poşden yeTdi poşteğ deymem béleyze, zadımıza, vérin. bizim
gundagımızı vérin. vérmemişdi hannem, babamın dayımu uzatmışdı. u vere,
- 520 salmışdıla belesini gitmişo çöllere. déyelle:
- o mecal, inni yeTdi poşdan, yeTdi poşdan bizlere deymeze. famil aparardıla beli a
aparardıla.
- bi de ee uşağın getirermişle, neme déyelle, eger bi arbad istermiş doğa, men ayrı
yérlerde bu vardı bilmirem burda da, meselen gurd derisinnen ya goluni bilmirem
- 525 mērize zada vurermişle, elençik yoxdu burda?
- xeyr burda yoxdu.
-annan bu uşaga ee bilmirem, cin ya al zad elemesi, bi sincağ zad asarmışla, o
nemedi, işitmişiz oni?
- u da ki u, bi dene güleybaniymiş. bu güleybaniymiş unu tutardile, getirerdile,
- 530 saxlardile meselen uşaq muşaq veredile, gucagine saxlardı. istiyeydi, gaçeydi,
gaçeydi bice dene sincad geçirderdile, uşağın meselen yaxasına, onnan gorrardı da.
unu gürrer zad elemezdi gaşmezdi.
bi uşağı, bi mouge getirerdi, déyerdi, muniyn saxlamışdıle, démişdıle ki:
- su getir, xamir eyliyeg. giderdi. su getir xamir eyliyeg. gitmişdi, bu geğ gelmişdi.
- 535 démişle:
- niye geğ geldin. démişle:
- xamir suvi gelmezdi. men gétirem. xamir elemişdıle, uş géce gunnuz yatmışdıle,
túkenmemişdi. démişdıle:
- bu niye túkenmir. bu neme suvidi géttin. dimişdi:

- 540 - dıǵǵıce onnen ǵırın atın tãvuǵe. evvel onne tukener. tu tu dimiǵdıle atmiǵdıle tãvuǵe el be el xamir tukenmiǵdı.
- ha onu direm da, xamirin guleybanu suvini gétirer. çöregi túkenmezmiǵ, gece gunnüz. unu direm da. annan u vaxt unu uşaga örgetmiǵdı, baxmiǵdı ǵaşmiri, uşag áǵlı kesenne bu cur démiǵdı:
- 545 - munu çek, munu çek, bu cici di cici di. çekenne gomuşdu uşagı yére ya ǵaşmiǵdı. bu sincaǵden gorxardı. o da u cur idi.
- ege bulardan gene biliriyz, déyin bélemiz_ıçı, ege belençik neǵıl zad vardı?
- ele bu cur da bular bu cur imiǵ da.
- o vax eleymiş. inni ama da yox da, inni yoxdu belençik da. inni bu, bice nefer
- 550 varimiş, uşag olarmış, ğedim e unin héşkimi yox imiş, gider yatar çólde bice agac dibinne. uşag olarmış bele bikesimiş, héşkimi yox imiş. o vax uş dâne güverçin geler, gonar agaca, gonar. gelelle olar gürelle, güverçinner adam. meselen peri zadimişle, bunun uşagı geler dúnyaya biri déyer ki, bacı déyer ki, can bacı déyer:
- adını neme goyam uşagiyn. déyer:
- 555 - munin adını yol ğidenne ğıç_altınnan ğızıl kerpuç çıxa. o déyer:
- inni gonoddıde agaca ya, agaca ya güvercin olubda. dubara u déyer:
- bacıcan sen neme goyan adını. déyer:
- men ne goyaram adını. bu gulenne, aǵzınnan ğızıl gül deste addane, bu da uni gomişdı. démişdı:
- 560 - sen neme goyan adını? démişdı:
- men ne goyaram adını? aǵlıyanne, ğözünne dane morbarı tüküler.
- bu uşag olmişdı uş dene, démişdıle, gétmişdıle. bu arbad baxmişdı, ğörmüşdü, agac dibinne ki yatmişdı, baxmişdı, ğörmüşdü uşag aǵladı, ğözünne danemorbarı tüküler. unnan sora gulmage duşenne baxmişdı, ğızıl gulden zad sallanı. yola
- 565 duşanne baxmişdı, ğızıl kerpuç çıxırı. uniynen_olmuşdu bu bi gelmişle, aparmışdı, olmuşdu. bi meselen dára da. u da u curdu ğızıl daban na u curdu. bular ğedim varimiş balacan ama da inni yoxdı da. inni galbler deǵışili hammı deǵışilit da. inni yoxdı da u da u cur imiş. men buları size tarif_élemişem inni udu ki diyerdi.
- valla biz de ele buları istireg.

- 570 - buları men tarif_elemişem buları.
- çox erzişi vardı buların, ayrı adam men ne tap_ayrılar de yaddan çıxardedde, bu telvizyon falan gelit.
- beli da heyş sad da yoxdu, telvizyon hammı telvizyon yoxdu ki.
- bu uşag ki istemiş diş çıxarda, bilmirem sūd dişi déyermişle.
- 575 - u uşag ki ister ki diş çıxarda. déyelle:
- getirin dişlug pişiriyn belesiçi.
- munu gétirelle, nuxuddu, lubyadı, etdi. unu pişirelle, gariştirálle, unu paylelle, déyelle:
- uşag dişini rahad çıxardsı, paylelle gonşilere, u da dişlug déyelle una.
- 580 - dişlug.
- ona déyelle dişlux.
- mesel bu ki dişlug pişirélle ya, o diş çıxardır uşag bi zad vérelle uşağa.
- xeyr, xeyr héş zad. ele bu nene, dede munu pişirer, payler gonşilere, uşag dişini rahad çıxarder.
- 585 - uşag ki gırx gun oldu dúnyaya gelmağdan sora, gırx gun oldı. ona nemilerle bi yuğmag?
- unu aparalla, gırx guni suvi tükelle belesiçi, hamama aparelle görsu gırx verelle. u da udu. aparalla hamama, yuğalle, gors vérireg, gırx gorsu vérireg, gurbeten illa. u da udu.
- 590 - suv_içine bi zad tükelle, daş kimin bi púl, daş, gızıl.
- xeyr bi zad vermezle da.
- suv_içine atmezle da.
- héş zad vermedile.
- bu beli, buyrin.
- 595 - ele uşag olenne belesi çıxıb getirelle, u vax muna héç zad vermezle, ele suvini tükelle, aparalla gırx suvi tükelle belesiçi. gırxı çıkanna da déyelle da:
- inni uşag yalnıuz gala. her nem_ola da, héç zad olmezde.
- meselen o zaman uşag mēriz olermiş, munin meruzluğuni nemilermişle, merizluğuci?

- 600 - aparardıla dohdora yaxçı olardı da.
 - o zaman, dohdor zad yox idi.
 - dohdor yoxidi. o vax getirerdile, uşag soug vurardı, mēruz olardı. o vax déyerdile:
 - getirin gülbinuşe vérin belesini.
 - gülbinuşe demlerdile, véreirdile, tellederdile dalinen pi sürterdile, yaxçı sürterdile,
- 605 yaxçı olardı. uninki de uydu.
 - bilmirem eger yaxçı olmasaydı, imamzadeye zada apararmışla?
 - nerziye elerdile, aparardıla meselen imamlara, aparardıla belesini, merziye elerdile.
 - bu neme, zamet çehmiyin eliyz ağrımısı.
- 610 - nerziye elerdile, aparardıla belesini, imamzadeye.
 - aydaş bi zad varmış, uşaglar_ıçı ayrı.
 - déyer ki uşag ki ee mēriz olarmış, ya arug olarmış, arug olerdi yani bele yoğun olmezdi uşag.
 - unu getirerdile, ğeza veredile, nene sûtü kem olar, uşagı arug olar annan getirelle
- 615 unu terbiyet ğeza verelle, yaxçı olardı. bu cur olar terbiyet ğeza verelle.
 - bice bu gedim neme déyelle?
 - bu uşag ki nene isterdi, uşagı yatırder. ğeçe bi zad oxuyardi bu uşag_ıçı.
 - lay lay déyerdi da.
 - nemiyydi bice?
- 620 lay lay déyim balam yuxun gelsi
 gızıl gulden goxun gelsi
 irag yoldan dayın gelsi.
- bunu déyerdig, uşag yatardi.
 - ayrı yadıızda deil.
- 625 - ele buları déyerdi da. déyerdi:
 - balam lay lay, balam lay lay, munu déyerdi, yatardi uşag. oları déyerdi belesiçi.
 - ayrı zad bulardan yadıızda deildi.
 - bi süz dimezdile, ele bu gedimkilerlen munu déyerdi. balam lay lay, balam yuxusu gelli, gızıl gulden kokusu gelli, irag yoldan dayısi gelli, buları déyerdile ele.

- 630 - bu uşag ki isterdi, neme déyelle, ayri vaxler nene uşagı_çi bi şiirler oxurdi, bi zadlar oxurdi.
 - xeyr da ele buları déyéle, ele buları déyerdig.
 - mesela aziz girami uşagı_çi bi zad oxuyerdile, ezdirerdile, belesini. şiir oxuyardi neneler, beyig neneler. sizin yadizda deil olardan.
- 635 - xeyr valla men unu bilmirem. ele munu bilirem, munu bilirem ki bu sözü déyerdile, men unu bi zad işitmemişem.
 - bu türkî dua oxurdiyız o zaman, zamet çekmiyin, zamet çekmiyin, özümüz götürüreg, eliz ağrımısı.
 - neme duası meselen?
- 640 - bu ki meselen ee adam istiri yate géce, türkî dua oxumag.
 - u dua oxumag, gene eşedin déyin yatin. bismilahirrahmanirrahim déyen, eşşedüenneilaheillallah déyen. herkes kimin allah déyen, belençik zad déyen yaten da elan.
 - bu türkî, meselen men işittim ki bázi meselen allahım sana tevekkül elérem, türkî eger yadizda galıbdı.
- 645 - türkî de budu da alla sene tevekkül, bismillahirrahmanirrahim, eşşedüenneilaheilalla muhammedenne surella, allah sene tevekkül herkes ki lailaha illallah munu déyereyn, yatareyn gedimnen bu da.
 - dürüsdü.
- 650 - buları déyereyn, yataráyn. başın istedin yastuga goyán, munu déyen yatan.
 - déyelle ğará ğış varımış, hası ğışlara ğará déyermişle?
 - ğará ğış xeyr, ğará ğış işitmemişeg.
 - bice bi zad da soruşacağeg, bu nenelerin ya ayrısı isterdi gargış eléye, gargış elemag, neme déyerdile?
- 655 - irag_ossi, irag_ossi, uşagin eziyeti çatanne, irag gulaglardan, irag gulaglardan, dilim lal_ossu. déyerdı:
 - ğiden geri gelmiyeg, béle olan ele olan, xeyr görmiyen dúnyadan, geri gelmiyen, hasretin göynünne galsa, bele zad déyerdile.
 - isterdile ki meselen uşaglarınnan hoşları gelderdi, isterdile belesini yaxçı déyelle,
- 660 neme déyerdile?

- déyerdi:
- balam ağbaxt_olan, hoşbaxt_olan, gızıl saad_olan, gittinnen ki dúnyadan xeyr göre, onu déyerdile.
- gızıl şahed_olan.
- 665 - gızıl sahad.
- gızıl sahad_olan.
- beli, gızıl sahad bağliyen goliye.
- gaşeng zadimiş, istiren pır_olen.
- pır_olen, pır_olen işalla.
- 670 - pır_olen işalla.
- xeyr gören dúnyada.
- bu gabr_ussúne gidenne, irag burdan, irag işidennen, bu neber dua oxumag neberdi. bi uş defa vurelle bu cur daş_ussúne.
- beli bu daşe vurelle ki u işide ki bunin fatelerini déyelle ki bele eylelle yanı ki men gelmişem ha.
- 675 - ha o işider.
- ha u işider .
- beli, beli.
- u da ki yoxliyiddi munu salalla, déyelle, duan oxulla, bele elelle yanı u biler men gelmişem u da udu balacan.
- 680 - sora bu ziyarete gidenne bilmirem ya olar zad deil. sora o zaman penşenmeler helva pişirermişle.
- ele inni da pişirellá, inni da ter helva eylelle, aparelle, paylelle penşenmeler. inni ya şukuliyatdı ya miyvedi, ya helvadı, ya tel helvadı, ya girdedi. inni da vardı ele,
- 685 gedimnen vardı bu pişirelle eyle.
- helva pişirmag.
- beli unu govurelle, yağı tükelle içine, şireni tükelle içine, govurelle ola helva.
- gedim sarı yağınan pişirermişle.
- ele beli gedim sarı yağınan pişirerdile ama inni da sarı yağ yoxdu da.

- 690 - déyer sarı yağ nemedi?
- heybanat yağı, heyban yağı, heyban yağı, duvar yağı, ineg yağı, tulum yağı, sarı yağ, tulum yağı gene ele vardı. herkes istiye var alar da. elan inne de dügganlarda istiyen olar da.
- bu eyde hası malları saxlardıla, çox heybanları saxlardıla?
- 695 - ele duvaru, goyunu, géçiyu, ineg bu uçünü saxlardig. bizim özümüzün haftad dâne varıdı da. men gocaldım. uşagların dedessi ramete giddi. benim özümün heftad dâne varıdı beli haftad dâne inegden sora duvarım varıdı. yığıştırdım, tulugunu çalkardım, yagını tutardım, keresini tutardım, gurutunu tutardım, gatugunu ele hammı zadını da inni xeyr da yoxdu da özüm duşdumu dedeleri ramete giddi da.
- 700 - siz gurut gıyırardıyz?
- guruti. eyran çalkardig, tulugi uniyn_eyranını tükərdig kisseye, uniyn suvi giderdi. uni bele bele bele elerdig, gaşugunen ha gaşugunen götürərdig bele bele tükərdik mejmegiye, una duz vurardig. duz vurenən sora gaşugunan bele götürərdig, bele bele düzərdig mejmegiye. ussüne tur çəkərdig, guriyerdi olardı gurut. inni da ele
- 705 gıyırelle unnan da inni da vardı.
- sora onnan gurut eyranı gıyırardıyz?
- beli onnan gurut eyranı gıyırardig, unu erzilləyelle gurut eyranı mesela inni tükelle kárxanede desgahlinen. o vax biz özümüz əlinen ezerdig. taxtası varıdı tükərdig, lancini taxtáynan bele dolandırardig.
- 710 - bu oddar, od varıdı didiz ya sehererte od yıgardıla, getirərdile. o odların nemiçi yıgárdile buları odları?
- otu yıgárdile, getirərdile yémelini. u meyremlux_otiydi, keklig_otiydi, burma deranidi, maderamidi buları getirer. tugliceydi, buları getirərdile, gurudardile, saxlardile, xuda negerde birinin üreyi ağrıyeydi, zad_oleydi ya meselen üreg
- 715 kéçsəydi, oleydi, zad_oleydi. unu verenne aram olardı. isladárdile unu, demlərdile, guruda uniyn suvini verərdile uşağa, beyige u aram olardı.
- o fagat işi neme, neberdi?
- iş herbirinin biri acı olar, biri pis iş verer, biri yaxşı iş verer, o da u curdu.
- ha işləri varımış.
- 720 - ha işləri varıdı, beli.
- siz meselen işinnen tanırdıyz ki bu hası oddu?

- ele özünü görerdig, tanırdig da, nemedi da. her biri bi reng olar, özünü görerdig, tanıyardig herbiri bi reng olar.
- bice de bu eylerde, meselen istirem déyem eyler bele deildi, kúçug deildi ki eyler
- 725 gedim beyig olarmış. tike tike zad heyet olarmış bilmirem.
- elan inni ele bizim heyet beyigdi da.
- bu eyde hası gısmetler varımış? meselen heyet déyermişle, dışgarı heyet déyermişle.
- dışgarı heyet varıdı. heyet, urtadan bölerdile ikkiye, urtadan meselen duvar
- 730 çekerdile, uvul olardı. samannuğu, odunnuğu, mal, duvar yéri, bu uz olardı öz eyleri oturalla. gıreybanu tennuro belençik ulardı. bi yüzü bi yúz de oturan yér ulardı da. u u curidi elan de bizim duvarımız urtadan yıxmışeg. bu curidi da inni yıxılıddı.
- bi de meyizdan serermişle o zaman.
- beli, meyizdan sererdig, men özüm sererdim.
- 735 - sererdiyz siz de?
- maşşalla, hammı iş güerermişiz.
- hammı iş varıdı da. bagımız varıdı, elanna yanı var. u gedim men özüm elerdim.
- meselan çölde bagın yani bu cur kále_olardı, bi bele yér kál olardı, uzum ki yetişerdi onu giderdig galbir, galbir gafa, sebed sebed dererdig. uni döşerdig ura,
- 740 yére döşerdig, galardı urda. bi on gun gala, on gun yaya galanne, on gun yay galar, tükener. giderdig, sererdig u yetişerdi. u vax uzum ele gelerdi. onu sererdig serennen sora bi on gun galardı yérde bu cur on gunnen sora bu uzú gızarardı, gızarannen sora getirerdig, giderdig. unu başdan çöwürerdig, baxen vurardig, meselen bele bu uzú de galardı, gızarardı. annan o vax giderdig, unu yıgardig,
- 745 yıgardig, getirerdig eye. saxliyenı saxlardig, u satanı da satardig, galardı. unin altı meselen şirelugi dubara giderdig şiresi unun dererdig, getirerdig eyde, tükerdig kisseye, ezerdig, doldurardig xoma. xomda galardı uzun. ulardı gözyaşı kimin. su çekit u vax giderdig, tejde pişirerdig, ulardı şire. u da u curdu.
- bi de şişire varımış.
- 750 - şişiren de uzumin sekkesini yaxçısını dererdig, getirerdig, sererdig eye. bi hefte u galardı, özünü alardı. özünü alannan sora bele gurur, bele guruyan kimin ulardı,

- meyhoş_olardı. unu doldurardığ xomçeye, suvi bağlardığ ussúneyo olardı şişire.
galdı çélelere, çélelerde yiyerdig.
- 755 - bi de zad varıdı, men ne yaxçı bilirem a, garpuz turş varıdı. benim çox yaddan
çıxmışdı, men gelmişem burda soruşuram yadıma düşiri.
- uşağımişeyn da.
- zad ee garpuz turş, goun turş varımış.
- garpuz turşu, goun turşu da benim oglum nöemni.
- maşşalla allah saxlası.
- 760 - bular ki gedimki söz xaber alılla, didin xuda mennen xaber alırag, gedim neme
vardı, xaber alar.
- bu garpuz turşu, bi disiz.
- garpuz turşunu da payiz ki olar. payiz getirelle, oniyn, garpuzu derelle, gâunu
derelle, āxır gısmet u vaxt unu doldurelle xomçeye, xom var, xom var doldurelle
- 765 önun ussúne, su bağlalle, bice kasa sirke tókelle içine. o olar turşu, gâun turşu olar,
garpuz turşu olar. u da galar gışa çélelere. u vax çélelerde gelerdile, gonag gelen
onu getirerdile, yiyerdile, u da u curidi balacan da. inni gâun, garpuz var hemmişe
da turşıyn_içine. ele bu xomun içine ki munu doldurardığ xoma, meselen sirke
tükerdig ussúne, ussúne sirke tükerdig, sirke tükenne olardı turş gâvun. u da galar
- 770 gene gışa, beyramaceng galdı ya. beyramda yiyerdile, o da ele şişire kekayet
olardı. elanna var elanna goyelle.
- elanna yani var baharda?
- elanna var. beli, goyelle, elanna hemi şişire goyelle, gâun, garpuz goyelle,
doldurelle xomçeyi, ussúne suvi bağlalle. u vax belesini getirelle sirke tükelle
- 775 ussúne, o sirkeynen turş galar. u da u curdu.
- duz da goyelle?
- beli, xeyr duz tükmezle, duz tükmezle xeyr.
- ya bu ki yaxçı iş vere, oniy_içine ot moT atelle.
- xeyr, heç zad aTmezle, xeyr heç zad aTmezle oniyn_içine.
- 780 - sudiyo, sirkediyo gâun, garpuz doldurelle içine.
- direm gedim ee xak nemiye çox mēruz_olardı, mēruzluglar nemiydiler?

- gedim yémaglarını bilmezdile. meselen yaxçı yaman ğeza, ağır ğeza yiyerdile, mēriz olardı. inni da hemin u curdu.
- keçellug xora.
- 785 - unu bilin neberdi? uni inni döğelle, o çiçega elan o gedim döğerdile. inni suzanı gavurille, inni ampúli var vurille.
- döğmag nemeymiş?
- o vax getirerdile, meselen bu uşagın bice cur yarēydi. bilmem nemeydi? çiçegidi. déyerdile dohdurlar, bu cur a uni isladerdile, unu iyneynen bu cur vurardıla uşagın
- 790 goluna, unu vurenne da tutmazdı. çiçeg da istiyeydi, vurmiyeydi, galeydi, uşag çiçeg seperdi. bedeni ezayı muncug muncug olardı. yara olardıyo gözünü de kor_elerdi. ege gözüne düşeydi, kor_olardı, ya düşmiyeydi hob mesela uzu o gözüne ğotur olardı. bu ğoturluglar var ondan galıttı, o çiçegden galıttı. gızılca meselen elan inesini vurilla, o vaxt gızılca seperdi. uşagı öldürerdı. déyelle:
- 795 - çiçeg kor_eler, gızılca kor_eler, gızılca öldürerdı. gedim diyerdile çiçeg uşagı kor_eler, gızılca gor_eler, öldürerdı.
- bu gızılca ne şekl, neber olardı?
- ele ğırmızı ğırmızı olardı. dandan_olardı. ege yoğ ki inni elan ampúli vurilla, dohduri uşag olanna ampúlini vurilla.
- 800 - isitma varımiş, isitma?
- isitması olardı da. beli isitması olardı. isitma teb_elerdi da, tab_erlerdi. uşagı tab_öldürerdı, galbini dutardı ama da inni yoğ da. inni apararla dohdora.
- bi zad sarulug varımiş.
- sarulug ola, elan da vardı. uşag nene ğarnınna, nene issilug yéyer. uşag sarulug
- 805 getirer. gedim uşagı öldürerdı. doğtora aparmazdıla, bilmezdile, ama inni uşagı dúnyaya gelenne baxırla sarulug var, yatırdılla, yatırdılıyo men ne bilim, metabı var. metabı altınna néçe vax lut yatırdılla dohdorda, o yaxçı olar. sarulug onu çeker. beli da elan na vardı. gedim bilmezdile, uşag beyinnen giderdi ama inni da bililla ele uşag dúnyaya gelenne de dohdor gomiri, goya eye yatırdıdı meteb altınna.

- 810 sarulugu gidir onnan gelir u da neneden olar, nene issilog yéyer uşag sarulug getirer.
- héç meselen bi mēruzlug tuta uşağı, aparalla belesiçi, dua oxıyele ya, men ne bilim.
 - bu yér, āxır geler uşaga, déyelle bizniynen zaferi çatıt, munu apararla, bi seyyid
- 815 dua eyler belesiçi aram_olar.
- yaxçı olardile.
 - yaxçı olardı, beli.
 - bi de bu zad varımış, men ne bilim, déyermişle meselan:
 - nezer deyit.
- 820 - getirermişle yumurta zad.
- elan da ele vardı. nezer deyenne elan numurta sindirelle, elan na bax bu xanım da numurta sindirir ha, ele diggati nezere yaxunni, nezere yaxunni, déyele:
 - nezere geldi.
 - bi dene numurta yazala, belesiçi sindirelle. meselen déyelle:
- 825 - filankes adını bu cur yazar, filankes adını bu cur yazar. başdan bu adları yazar. ikki dene púlđi, ikki dene. bu cur bi goyelle bu uca, bi goyelle, goyelle, filankes, filankes, filankes u adam ki nezerliydi. ele o birden numurta patlar. numurta özü patlar.
- heç eşitmişdiyz munı?
- 830 - adamin adını yazalle uniyn_ussúne, bu cur yazelle. bu filankes, bu filankes, bu filankes bu filankes. annan u vax ki uniy_adı dubara başdan oxıyelle. béle goyar púl_ussúne, déyer, déyer déyer o adamin adını gelenne patlar.
- bu annan gerçeğden yaxçı olardı o adam.
 - ha beli, yaxçı olar. u yazdı aram_oldu. u arbad götürmüşdü seynen
- 835 muniyn_ussúnne. munu verdile u yazar a, u yazdı belesiçi aram oldi.
- ece da, onu oşkiyen bu cur meselen dualar, zadlar neme var, nezer duası neberidi?
 - nezar duasını da seydi molla eyler da. gelin nezer duasını da seyidder_elelle, seyidder nezer duasını elelle, ha onu seyidder.
 - sora ee neme déyelle?

- 840 - o ki meselen zadeler o gorruxdu. inni meselen uşag bi zaddan gorxu. onu ki bele
sepermezle mejmegi içine. eksi düşer o mejmegiye, yéyer. u gorxu onun eksi annan
uşag yaxçı olar, béyig yaxçı olar. u zaddan ki gorruxdu yaxçı olar. be neme, balacan
uşlar hamı var. elan yémişem men, elan yémişem. mustafa yezid ge, yi. bu inni
aşureden aşureye miner ata. bu miner ata buraceg gollarını reyner. buradan reynner,
845 bi dene çırpı tutar äline, oları, yezid düşer. bu milletiyn_ içine gider. dalı sore başına
ğırmızı bağlar, gollarını beleceg ğırmızı eler. bice de çırpı bi desse tüker älineyö
atına düşer. buna déyelle yezid. bu da olıt mustafa yezid. merziyesi var ele da
sevadın.
- bu yaşı.
850 - néçe yaşındeyiz?
- mēn, älliyo ottuz alla canin sağolası.
- bi bu sayileri déyeriyz? meselen yirmi, ottuz.
- bir, ikki, uş, dörd, bēş, altı, yeTdi, seKgiz, dogguz, on. meselen bu cur on bir,
onnikki, on uş, on dörd, on bēş, on altı, on yeTdi, on seKgiz, on dogguz, igirmi,
855 yirmi bir, yirmi ikki, yirmi uş, yirmi dörd, yirmi bēş, yirmi altı, yirmi yeTdi, yirmi
seKgiz, yirmi dogguz, ottuz, ottuz bir, ottuz ikki, ottuz uş, ottuz dörd, ottuz bēş,
ottuz altı, ottuz yeTdi, ottuz seKgiz, ottuz dogguz, gırx, gırx bir, gırx ikki, gırx
dörd, gırx bēş, gırx altı, gırx yeTdi, gırx seKgiz, gırx dogguz, älli, älli bir, älli ikki,
älli uş, älli dörd, älli bēş, älli altı, älli yeTdi, älli seKgiz, älli dogguz, ottuz, atmış
860 beli atmışdan sōra yetmiş, yetmişe de başarmam sayam. atmışdan meselen gider
yirmi dene géddi gene ussüne ya.
- ha yani bele sayiriyz meselen diren älli ottuz oliri, heştād, älli gırx oluri, neve
belençik.
- meselen älli oldi, bi de genē älli oldi, bi de uş dāne on gelir oniyn_ ussüne oluru,
865 älliyo_ottuz.
- dörd dāne on geliri olur, älliyo. dörd dāne on oluri neber?
- çatar da yüzeceg.
- benim elan inni dörd oglum var, bi gızım. dörd oglaniyn, bi gızım var, dörd
oglum. dörd oğlaniyn uçu elan budu ki geldi bura, géddi. bicesi de serheyne.

- 870 serheyne tamamı uş çeğreg var orda uturar. bi yirmi seKgiz_il galı zadda, kirmanşāda, kirmanşāda meselen evvel ingilabdan galıb kirmanşāda, serheyne. burdan inni gelir tazze. ikki il galiri bazneşa sala, ikki il galı bazneşa sala. ottuz_ildi, ottuz_ildi meselen garam zadıdı. ikki_il galili bazneşess_ole, elan geliddi burda, ayri uş çeğreg deyit salıt, ikki ildi geliddi kenne, yirmi seKgiz_il galiddi
- 875 kirmanşāda. arbad uşagıynen galıddı urda. dogguz yaşınneymiş gidit, dogguz yaşınnan gidit a. galıt inni meselen baleydile, ingilab_oldi, baleydi, gitti da. gälmedi bu galdi da. bele iş galmiyiddi galıt başına ya. meselen giddi u geldi u tamam mezlereyö hammı yére gidit. hele xuda inniyeceg sahi salım saxliyet belesini. inni hele bu ikki il galdı tükene.
- 880 - maşşalla, inşallah ki sağluğunen, selametluğunen.
- alla canizi sağolası.
- héç bele sayariyz siz, meselen déyin uş dāne ottuz oluru neber, uş dāne meselen yūzden yuxarı neber sayariyz?
- yuzden yuxarı da gene déyeren birden yuzden birö, ikkiyö, üçö, dördö bēşö gene
- 885 gidiri yuze da. ona da onu farsî bilenne gaşeyng sayar. men başarıram. men ne bice bice bu cur sayaram.
- meselen istiriz ki dogsan neber, dogsan istiriz déyiriyz, älli gırğ ya ele dogsan déyiriz?
- ele déyereg. meselen birden gider ta älliyeceg, sayarag älli giddi. déyereg, älli bir,
- 890 älli ikki, älli uş, älli dörd, älli bēş, älli altı, älli yeTdi, älli seKgiz, älli dogguz, atmış atmışdan gene yuxarı atmış bir, atmış ikki, atmış uş, atmış dörd ha bu cur sayaram men men bu cur sayaram ama belençikler ayri cur sayalle.
- sizin saymağiz yakçıdı, durusdu.
- uşaglar farsî bilenne ayri cur sayar. amma men bilmem, men bu cur sayaram.
- 895 - direm sizi biz yavaş yavaş da yorureg, yoruliz siz.
- xeyr.
- fagat bi zamet vereg béleyze, bice dāne de eger olar, bice dene bize neğıl déyin.
- valla neğıl bilmem men da.
- yadizda galmiyit.

- 900 - da benim hevesim gidi da. hevesim gidit, hevesim galmiyit balacan. bu ele, bu
oglanıyn ki direm:
- serheyne.
- o meni hammı hevesden aparit. çox işler gelit başına. onıyn gössesini men
yimişem, bu cur gocalmışem. ele da yér galmiyit, gidit. meselen irag_ussú şehid
- 905 xaberini veridde, areb içine duşüt, arebliler äline duşüt, urda goyit, gaçir. çox işler
gelit başına. men gössadan beyinnen aparit gene men.
- alla size uzun ömür versı.
- çox işler gelit başına. āxırda özü fermannéydi. ele çox işler gäldi başına. inni u
tazzá ikki ildi geliddi bahara. ele evvelinnen galıt kirmanşāda, kirmanşāda da
- 910 eyinne olmazdı ki dayımen o şēr bu şēr de meselen elanna gider. ele elan na yér
galmaz memuriyete gider. meselen bēş gun eyinnedi, on gun memuriyettedi. bu
adam ikki il galıt gidene ya ikki il da belesini saxlıya, ikki il galırı tükene.
- bu gedim ee başa reng goyermişle.
- inni elan na goyille da, elan na goyille da.
- 915 - yo, yo, gedim bu odderden.
- elan u, u gedim oddardan rengidi. hane rengi déyerdig.
- hane rengi.
- elan na vardı burda, xane rengidi. ikki defa hane goyardıla başlarına, dubara onnan
goyardılá, garaldardı başlarına amma inni ayrı.
- 920 - bu hane barmağa, zada niye goyalle avuca, barmağa?
- onıyn déyer, gedim dimiştile:
- iragı bi nefer ülmışdi. bi nefer de gitmişdi, uni yuğmışdi. dimişdile:
- filankes ülü.
- getirille, gāyitmişdile irag sizden ki işidiri. dimişdi:
- 925 - bi, bi it, bi iti yudı.
- geliri, getirili bu hemi üle neferi it saymışdile, sēga, hemi yuğanekeni, hemi
ülenekeni. bu hāne gedimnen ki galıt, imam peyğammerden galıt, bu hāne behişden
gelit. bu hānani déyer:
- goyun, gelin. bu dırnağlerin bu cur gırmızı olar, u dúnyada şahaddog vérer.

- 930 - bu elan ki istedi bi nefer mēriz olar, irag gulaglardan, ülü. unu getirelle älyagına háne tutelle, başına, ällerine háne goyalle, gışlarına háne goyelle. déyelle:
 - dırnağı ağ gitmesun dúnyaya.
 - ha dırnağı ağ gitmesun.
 - dırnağı ağ gitmesun u dúnyaya, dırnağı gırmızı gissi ki meselen bi meselen
- 935 dimesile bi it bi iti yudı geliri, geliri u cur a. hána behişden gelit, hánenin suvabı çoxdı, beli.
 - beli, beli, dürüsdü. sora bu gedim men uşağıdim, gelerdim bele.
 - sen kimlerdenin burda?
 - men kimlerdenem. galadan kimi tanırıyz?
- 940 - gene déyiyn bilem, yadıma gelmez.
 - hac_ali ásker soxrabini tanırıyz?
 - kimi?
 - hac_ali ásker soxrabi, beli, hac_ali ásker soxrabinin men nöesiyem.
 - alla vesiyet. men oglum ele o serheynide çox dost olarınan.
- 945 - ha dürüsdü, emimgili de tanırıyz siz?
 - beli da çox dostula olarınan.
 - hac seyid ibrahim, hac seyid ibrahim rameddoğ benim babamıdı.
 - hac seyid_irbam nöesiyeyn?
 - hac seyid şukür_oglı, hac seyid_ibrahim menim babamıdı.
- 950 - olarıyn dalınna çox namaz gılmışam, çox meçidde namaz gılmışam. ele bi ennaze ya.
 - inni de tanidiyz meni.
 - beli da tanıdım da. direm gene bahar cinsiyeya.
 - beli, men çoxdannı burda deilem, néçe ildi gitmişem. urda ders_oxuram.
- 955 - déyelle gididdi üniversi.
 - beli, beli.
 - ele benim oglum déyer, déyer:
 - onıyn bi nöesi burda deil.
 - beli men e hac_ali áskerıyn nöesiyem yani hac seyid_ibrahim olar benim

- 960 babamiyn, dedemiyn babassı olar.
- dedeyn babassı olar?
- sora zad vardı. bu tárefdenne erusabatta.
- seyidilerden na men ne bilim.
- hac seyid_ibrām nōesidi bu ya. seyid_irbām nōesidi baba. aga zad gelille menim
- 965 nazarıma inni direm:
- kimlerdenim.
- bu cur buları abbas çox tanır.
- beli seyid_irbām, baharin dinnanesi, baharin beyigidi.
- men ee bi terefdenne erusabatta, bu kimi déyim seyid şukurgil vardıla sadat.
- 970 - seyid şukur, hac seyid ebulgasımı ki tanırıyz?
- beli oniyn nōesi olulam. bi terefden erusabatta, seyid ebulgasım, beli, olar terefinnen. ee zad neme déyelle, siz ayrı neme soruşacağdıyz?
- bi örda türkiyede, buları ki soruşureg sizden, siz diriz, lab bele uzaglardaki türkiyede var.
- 975 - beli.
- hammısı bidi, çoxı. ee déyer bi zad da örda var déyelle:
- gurtinen gıyāmete gal. gene meselen falan gurdunan gıyamete galdı. belençik vardı burda?
- burda déyelle meselen bicesi çox sınrı yuxarı olar. annan bele zad_olar bele
- 980 adamınen yaxçı olmaz, pis olar, bele pis danişen olar. déyelle:
- neme, gurtinen galacağan gıyāmete?
- meselen baxaren, görüren, xasis olar. xasis olanna déyelle:
- filankes neme, gurtinen galacağan gıyamete, bu işi görme, bele eyleme, ele eyleme. bele olar.
- 985 - niye, o nemiymiş, gurtinen gıyamete galmag?
- gurtinen gıyāmete galmag yani ki sen neme ülmiyecegin yani sen ne ülecegin da. bice gurT galar gıyāmete.
- bice gurT galacag gıyāmete.
- bice gurT galar gıyāmete, adam uşagı galmaz. annan o vax déyelle:
- 990 - sen gurtinen galacagan gıyāmete, niye bele eyliren.
- bes muna inanarmışla ki déyermişle, gurT fagat gıyāmete galacag.

- gurT galar gıyamete. axırın gurT, gurT gıyāmeteceg galar. bele déyelle, gurtinen gıyāmete galmag da odi.
- dürüsdü.
- 995 - az xasis olginen, gurtinen gıyāmete galacagan? bele olar a.
- déyer meselen siz héç işitmişiz ki meselen gurT gıyāmet olacag, gurddu geleceg gıyāmete gadar. nem olacag meselen biliriz ki nem olacag órda?
- o gurT da ele geler gıyāmete da. gurT da geler meselen adam uşağı gıyāmet olanna geldi ele gurT da var da, gurT da geler da.
- 1000 - ki meselen órda déyelle ki ö gurd adamlarinen ceng eylēyecag. belençik zad var?
- xeyr baba u yalannı. gurtinen adam bele cengiler? yalannı, gurtinen adam cengilemez.
- bu gedim déyer déyermişle ki:
- gurT uzú görmag ugurludi, ugurludi.
- 1005 - gurtin ele déyelle uguri xeyirdi. gurT var uguru xeyr_olar. adam var baxarayn elan burda bi essedi vardi. zadı var, taları var. buniyn bi dene gurti varimiş, gurti varimiş, gurti varimiş meselen bu gurT gıyider. déyer:
- u gışa der teları. u bu déyer:
- gurT nemedi, sen saxlemişen arxaya, munu bilmem ugullalla ya üldürelle,
- 1010 nemillele u vax uni baxaren görüren unin vuruşı kem olar, vuruşı kem olar, meselen ruzisi kem olar. o vax gider dubara dennen déyer:
- bu gurT gideli benim ruzum na gidid, dubara gider bi dene elan gurT alıt, getirir.
- 1015 elan eyinnedi ya ke zādı var, teları var. uniyn telarının dalınnan gurti saxliyit, gene o gurT geler gene unin ruzusi gelit. gurT var, uguru xeyr olar. essadının gurtu var da, bugün men abbasgildeydim, bele ulerdi, bele ulerdi ya. annan durdum didim:
- abbas bu nemedi? didi: - essedinin gurtidi, uluri.
- ha gurti elan na vardi. gurtin uguri xeyr olar, beli. déyelle:
- gurtin uguri xeyirdi, yaxçı olar. u da u cur balacan.
- déyer ki türkiyede bi arbad ki isterdi dogu. déyerdile, al aparmasın munı
- 1020 getirermişle, gurtin derisinnen biráz goyarmışla munin baş_altına, yastug_altına.
- xeyr burda u yoxdi.
- burda yox imiş.

- burda bice dāne sogani geçirderdile, çengekli şiş varidi. unin başına goyárdile, adamın baş_ussúneki onu déyerdile ki al aparmasın soganinen, çengekli şiş.
- 1025 - bu al xātun déyerdile, men ne bilim, nemedi bu al xātun.
 - al xātunna bice curedi. bele yekke mekke uniyn uşagları déyer, u alin uşagları déyer a. déyer:
 - nenem gidit cizze getire, eyleri yıxa bize getire. nenenin ki cigerini, bu arbadıncı aparar, āl salar cigerini aparar. ö du güler āl salar, cigerini götürer. gider eye
- 1030 uşagları yiyer. annan uşagları déyer, sallanar dam garagina déyelle:
 - nenem gidit cizze getire, eyleri yıxa bize getire.
 - munu aparalla, verer neneleri yimag bular sêvünelle. bilmem eyle déyelle o da al aparmag. nenenin garnıçin cigerini aparalle. annan u du ki üler a.
 - e zad neme déyelle, déyer, o cinner ki adamları apararmışla, bu zad déyer, ayrı
- 1035 ayrı addarı vardı urda, addarı varimiş.
 - bularin cin apármez, bularin meselen cin değışer uşagını. uşag meselen dúnyaya gelenne baxaren, görüren, yaxçıdı. uşag bele güze görükümnü, göğçeydi, gaşeyni. baxereyn, görüreyn déyelle:
 - cin geldi munu değışdı. Çilleli olar yalnıuz galar, yalnıuz galanna déyelle, baxarin
- 1040 uşağa arug_olar, pis_olar.
 - öz uşağını goyar, munu aparar.
 - öz uşağını goyar munu aparar. annan o vax gidelle dua eylelle, uşağı yaxçı olar.
 - uşağı yaxçı olar.
 - seyidder dua eyler belesiçi, yaxçı olar.
- 1045 - men o zaman yadımdadı, uşağıdım. meselen bu cur düreldim gapıda. gapı öyünne düreldim, ālimi bele goyenne ikki gapı arasınna.
 - déyelle bele goyenne, ikki ālin bele goyan. déyer:
 - goymeginen.
 - irag_ossı, bi eyde ülü üler. annan āllerini bele goyalle. u ülüne meselen ülü sahab
- 1050 elini béle goyer. diyer:
 - aparmıyn.
 - ona göre déyelle, gapı öyünne oturma.

- kapı ögünde, assanada da bizden yeğler olar. oturma assana içinne. assanada zafer çatar adama. bu cur zad assanada uşağı yatırtma. özüyn yátma, zafer çatar.
- 1055 - orda ayrı adam, bizden zad yeğler var.
- bizden yeğler var. beli, burda déyelle assanada olar, hemişe, geli assanada uşağı oturtmiyen, yatırtmiyen, özün yatmiyen. assanada urda zafer çatar adama.
- bi de gedim déyermişle, bilmirem gécä dırnagin alma, men ne bilim.
- déyelle:
- 1060 - yaxçı degil dırnag almag, gécä, yaxçı degil. gécä yaxçı degil dırnagi aldiyne, atmiyen eyág_altine. bu dırnégi aldın bu dúnyada déyer onin vasıkası var. uni meselen déyelle dırnagiyn atma. atıyn onun dúnyada vasıkası vardı. adaminen gerek uni aldıyn, tükeyn, déyer gapı gicingine. déyen uş defa, déyen:
- xeyr ge, şer git. xeyr ge, şer git.
- 1065 - u şer ateyn áyeg_altına, munin başına şer düşer.
- bi de ki çöregi déyelle:
- eyág_altına atma.
- beli, çöregi ki héç atmiyeyn eyág_altına. çöregi bice nefer bele ruzisi varımış, bele ruzisi varımış ki peygâmmer zamanıymış. gider, déyer:
- 1070 - ya peygâmmer, benim çox ruzum var. hem elérem bu daralögin kem olmiri. déyer:
- gitginen zad_ele, çöregi tük eyág_altına. çöregi tüktün eyág_altına yígme, eyágla geç, ruzin kem olar.
- bu gétirer, baxar, görer, çöreg_aldı, çöreg gétirer, goyer, süz déye yanına. u çöreg
- 1075 düşdü yére, bi yérde düşdü yére, ya çöregi dermiş ya her neme. urda da axdarar, bu hurda çöregi tapmaz. tapmiyenne getirer urdan ureye duvar çeker, ki bu eyáglanmiye. u çöregin dövrünü ki biler dörd béle gétirer, duvar çeker, munun_ussiynen adam gitmiye. ruzisi beter çox_olar. gider, déyer:
- ya peygâmmer benim her ne ğarta elérem olmiri. déyer:
- 1080 - sen u hurda çöregi ki töküldü yére, sen gédidin onıyn dövrüne duvar çektin. beter xuda bildin, çoxeledi da. da uni eyáglanmadın geçe, beter onin dövrüne duvar çektin ki u eyáglanmiya. u du ki xuda ruzin çox_olar. bu çöregi yé bele itiram_olar.

- oglum, inni yuğille gidiri cūblere da. dugi gidiri, çöreg gidiri, getirile unu tükelle cubinen, çıxırı, gidiri, gidiri ayrı yéllere balacan.
- 1085 - bice gedim bu çüllerde, neme ekermişle?
- gedim çöllerde ele gāvunidi, garpuzidi, xıyarıdı, gövceydi, soganidi, sarımsagidi. gene de éle olardı. arpa, buğda, nuci meselen gövdeme, belençik zadlar ekerdile da. nuxud gene bele olar, gene de ele ekelle.
- bu meselen déyermişle, gedim biliriz da. öziz çardaglarda ocag varıdı, hattá
- 1090 garibanna da ocag varıdı.
- garībanna da varıdı, çardaglarda da varıdı. çardaglarda da bagin kötesini u agacin gurisini getirerdile, urda yandırárdile. gazan goyerdile, ama da inni olud gaz da, hammı olut gaz. bi dāne pitnik aparallá, bi dāne kepsul aparalla, bice ğeza urda géçirdile oninen ğeza pişirmag hammı zad rahat_olubda. ele udu ki didim:
- 1095 - nunu bazari, xanım bi yazar da inni inni ele olut.
- hetta déyermişle ki ee bu ocagin kulūni her yére tükme. yani ocagin kuli zad o da eger tükseyn ayrı yére, eyin bereketi gider. belençik zad.
- xeyr, bular yoxdu burda. xeyr, ocagin kulūni hemişe véreirdile, kerdue ekerdile, kerdue, kerdue ekerdile, véreirdile kerdulere, kerdulere. mesela unin guci çox olardı.
- 1100 bar véreirdi urda elannı da yoxdu púl tapılmıri da inni.
- bi de beyramnan sora bilmirem ne vax. bu, bi, eger agaÇ bar vérmıyeydi, miyve vérmeseydi gorkulardıla agacı ya şefaát_elerdile.
- xeyr, gorkudmazdıla. irag_ossı, irag_ossı, bi neferin ülüsü üleydi. bu agac, baxardın da bar vémedi annan déyerdile, gėti. una hená surterdile, diyerdile:
- 1105 - dinem men ezadan çıxdım, sen ne çıg.
- una hená sürterdile, déyerdile, zad, agaca déyerdile, sen niye gülürin? küçüg oglumnan béyiğdi bu. déyerdile:
- men ezadan çıxdım. agaca déyerdile:
- sen ne ezadan çıg.
- 1110 - annan baxardın dolanardı, bar véreirdi, eza saxlardı agac ki ülü_çi eza saxlar, eza saxlardı. meselen baxardın u cur, u cur bar véreirdi da, bar vérmeydi. eyin irag_ossı bi eyin üleydi, bi nefer üleydi annan u vax getirelle, hená vurardıla. déyerdile:

- men ezadan çıxdım, sen ne çıx.
- annan agac dolanardı, bar véerdi. u cur balacan.
- 1115 - biz héç muni, men işitmemişdim. belençik zad varımiş, sora başka meselen bézi yérler varımiş ki déyermişle ki buranın agacini gelin kesmiyiz.
- u tut_agacıdı. u tut_agaci elan bizim héyetimizde vardı. u tut_agacıdı meselen adam gesebilmez. onu geleyin, vereyin sēyid kese, seyid sala. bu bizim héyetimizde varıdı, payızidi, bele sallanardı, héyeti tüterdi. henüz bu oğlan ki burdan géddi. bu
- 1120 oğlan gütürdü bu agaci saldı. tut_agacini saldı. men éle huvar çektim. didim:
- salma. nem_içi salıreyn? didile:
- héyeti tututdı. bu mecalleri saldı, gış_içi dedeleri üldü ya. éle elanna déyerem bélelerini ya. déyerem:
- siz tut_agacını saldıyz, benim sâbımı yére çaldıyz.
- 1125 - elanna déyereg, unu geliyn, veriyn seyid salar. özüyn salabilmen. tut_agacı günadı salmag. gidiyn, vériyn uni seyid sala. uni seyid hemi yandırabiler, hemi salabiler ama issiyen mesela benim kimin adam uşagı sala, zararını çeker, atar. u tut_agaci, agac salmag da, o du. geliyn, salmiyin tut_agacini. bilmirem ne nedi. tut_agaci günadı bu evam sala.
- 1130 - gedim baharda, âvçı zad varımiş?
- âvçı?
- âvçı zad. yo, yo o mār yox. âvçı, şıkarçı.
- şıkarçı inni de var da. hammi yérde var.
- o zaman, meselen nemilermişle?
- 1135 - u zaman, gidermişle, dovşan u mecal gidermişle, dovşan vurermişle, urdan zad it vurermişle, gurT vurermişle, inni de ele de var. inni de vurelle tūfenginen.
- u zamanna ele tūfenginen vurermişle, ya bilmirem tuzax zad gurermişle.
- u mecal, men ne bilim, neme itmiş oniyen vurermişle. ama inni tūfeyñen. geleli da bézi zadda yoxdu. meselen ilan var déyelle héç kere vurmiyin belesini,

- 1140 üldürmeyin belesini. ilannar fêrişte olar, ilannar eyin sahābı olar, eyde olar. üldürmeyiyin belesini, üldürsez yanna çeker ama ilan var gerek üldüreyn. ilan var döşman_olar, ilan var dövlet_olar bu cur.
- bu eyin sahābı men işitmişem. déyelle, eyin sahābıdı bu ilan. nemiymiş ö gaziye, neberimiş?
- 1145 - u vax da eyin sahabı, ilan cürmunnen gezermiş eyde. ilan cürmünne ilan degilmiş ha. meselen ilan cürmünne dolanarmış eyin sahabı. ilan eyde meselen ey vardı baxarin, elen na var ele görüker güze, görükmez güze, meselen adam var gorxar görükmez, adam var gorxmaz görüker.
- bu sançmázdi, eziyet_elemezdi eyin sahabına.
- 1150 - xeyr, xeyr u mecal bi dene déyer, ilan varımış tir dibinne. oni tutelle üldürelle, lap tufagları dağıdar, laf eyleri dağıdar. ilan var sançmezimiş da. ilan var gider déyer, küçe vurer uşagin baş_altınna yatardi, héç danişmezdi. annan oni tutelle, üldürelle o vax eyler de dağılar.
- déyer ki ilannarin déyelle ki sultanı, padişahı varımış, şahmarı varımış.
- 1155 - ilanların, benim bice dāne gaynim varidi. giderdi, giderdile, gidermişle, bu meselen gaynim bele bu uşaglariyn dedessiynen gider çüle. baxar, gürer, bice dāne ilan geliri. başınne bu cur barmag ag var, bice kellesinne, bice bele ag var, ya gırmizi, ya ag. bu geler, dolanar muniyn malı ki esseydmiş, esseyd déyelle, çolaşar muniyn gıçına, çolaşar muniyn gıçına, bu geler açiler. açilenne bu gider muni
- 1160 üldürer. uş defa duz durer, yağıçinnen dilini çıxarder yaziye, üldürme, bu muna gulag asmaz üldürer. bu gardaş déyer:
- üldürme. bu ilan özün dilini çıxarder. déyer:
- üldürme. eziyet vermedi ki u, héç zad elemedi ki.
- bu gulag asmaz üldürer. üldürdüyo geldile özünü ucır nağğıs oldı. ilannarin bice
- 1165 dāne baba derviş geldi bize. biz terifeledi belesiçi ki u ilannarin şahıdı, ilannarin şahıdı. oniyn dili_altınna möhrü olar. biz belençik ilanı gezereg, géddig içinnen dua oxurag, meğeresini sala eye götürereg. o ilanların şahıdı.

- men işitmişəm ki o zaman déyelle ee bice millet xaber_olar, gidelle, görelle ki neçe yüz min dene ilan gidiri. déyelle ki bilmirem ee elvet terefinnen gelidde, gidiri
- 1170 elençik zaddar işitmişiyz siz?
- gididde beli, gididde cenge gidermişle.
- ha muni işitmişəm, neberdi, siz işitmişiyz?
- gidermişle, déyelle meselen:
- filan yérden ilan gidi. gidelle, baxalla, görelle, héç gitmemişle gidelle ayri
- 1175 mahalde cenge ilannarnan gidelle cenge, gididde beli işitmişeg, gididde ilan sürüynen gidellemiş cenge.
- déyer bu bézi dağler varimiş ki oniy_ussünne déyermişle ki imam vardı.
- beli bu dağlarda var da. imamzadeler olar da. beli da gayıb_olubdu, olut burda inni meselen imamzadeler var. beli, dağlar var da. elan u geştefede biri var. adına
- 1180 mustafa déyelle urda imam varimiş, gayıb_olub inni ura gider ziyārete.
- ziyāretgah_olub.
- ziyāretgah_olub.
- ora gidenne meselen gelin bi iş güren, neber gelelle ziyārete?
- bi zad aparayn, payliyeyn, bi zad aparayn, payliyeyn, merziye eyliyeyn, aparayn,
- 1185 payliyeyn, meselen inni bi merziyen vardı. gelin, benim işim bele ossu, dudanede filan zad aparar payliyeyn, aparalla, paylille. beli, olar da urdaki varimiş, her yérdedi geyb_olubdu.
- sen ki özün gerek buların hammını bileyn?
- valla eger déyem béleyze. men bész, altı ildi burda aşuranı görmemişəm. gedim ki
- 1190 de çox ya belki seKgiz, dogguz il.
- uşağımişen, gitmişen da.
- men yo, yaxunu. belki déyem béleyize olut men on ikki ildi, bahardan gitmişəm. uş, dörd, bész ildi de ki héç iranna deilem. gitmişəm da. ele bu cur zad_olub bi de
- mustafa aha özü ordadı. muniyn dimağı, benim dimağıminen çox fargılar. at
- 1195 minebililin da, bice siz gidenene oxuyarıyz, neme şiirlerden? bi dene yadindedi.
- beli, men yazaram çox hızlı, elan kitabı da var.
- heç yadınna deil, elan oxıyayn ya gardaş oxu biraz.

- meselen déyereg:

1200 éşidin ehli medine
 ki şehid oldu hüseyin bugün
 başu açug şame giden
 zéynebi gem perveri
 gütürüt kimler olar
 déyerim adi ebdullah
1205 meni gorxarım ki
 meni geddareke.

-men yazaram çox da, elan bi dene yadımdadı.

1210 gene leşker geldi dayannı gennehara
 bugün gıyāmetti gıyāmet yollu hevasidi
 çalun tebli şadini.

-o ikki dāne galdı yadımna.

- çox gaşenni sağol.

- kim örgetti sana?

- mene bi dāne, şıx ālidi adı. o mene örgetti.

1215 - néçe yaşın var.

- on bēş.

- nemilerin yaylarda?

- yayda giderem da çöle xıyer dermega.

- geştefe çölünne ya bahar?

1220 - geştefede elan seherde gideceğig.

- ee déyer bice remázannán, çox yordug béleyizi bağışliyin, āxırda, āxırda sağolun,
biz de çox eziyet_elemag, remezennen déyer biraz déyin neber, nebermiş oruclug?

- oruclug, remazan āyi elan açilen āy remazan āyidi, oruclugdu. az galırı da bi hefte,
bi hefte yarım galırı. u vax durrelle bi menacat, aşkam ezan verelle, durereyn,

1225 namazın gılileyn, iftarın açereyn, aşkamaceg ki ezan verin, diyin orucu, u vax ezan
verdile, duriyn, namazın gılileyn, iftarın açereyn, meşçide gidereyn, meşçidde

- gidereyn, oturi Reyn rüzi élelle, gelileyn eye gene oturureyn, u başdan olar, u başdan durelle, bi menacat verelle, ezan verelle, bi menacat verelle, gene u vax duriyn baştannogun yéyereyn, oturarayn, duanı uxuyereyn, namázın gılereyn, otururayn,
- 1230 ğeza élereyn, ta ezan verelle, ezanı verdile gene duriyn, öz námazın gılılın, gene yateriyn sehere oruçlug da u curdu bala. meselen néçe gécä gidereyn, çırağları gécirdelle, rüze oxuyelle, meşçidde. u bi aya gerek, gene gideyn, gene galayn meşçidde ya.
- bice bu zad şamı gariban gécäsi varımış, şamı gariban gécäsi nemiymiş?
- 1235 - bu nemedi apararmışla, atarmışla çāya belesini?
- u mecal, benim zamanım ki giderdig, zad élerdig. bi dene şir_élerdig da şir dessesi çıxarderdile. çay varidi insanın yadına gelmiri da. sizin mağalleden bele giderdi çay, dolanardı giderdi çay. aparardıla, o mecal, urda bele vurardile başına çay_içine salardıla, çay_içine belesini, muna déyelle şir dessesi. annan da çox
- 1240 gorxudannan çox şir olmazdı. una diyardile şir dessesi. annan u gécäde ki giderdile baş sağluguna. u gécä déyardile:
- gelmişeg, ey şieyan, şamı garibana, ülmege, baş sağlugu zeynebi nalane biz.
- u vax unu déyardileyo aglardıla. u gécä unu, evvel gécä unu, déyardile:
- sevvom gécäsi. şire gıyırárdile, şire atardila çaya.
- 1245 - e çox zahmet verdig béleyzine, işiz ras gelsi, vaxdizi bize vérdiyz. alla uzun ümür versi béleyze. izzeddi ömör versin béleyze. selamet oliz_işiz ras gelsi.
- alla sizin caniz sağolasi, şad eleyesi.
- bular, bizim gonaglarımız geldile, gonag élediyz bulari. alla yo yo ele bu ki zamet verdig, yidig de.
- 1250 - öziz, biz xécalet oldig börde geldiz otordiz.
- yo, yo lutfiz vardı siziyn. çox sağolin başimizdanna çoxdi, bize da icaze veriz murakes_olag.
- alla caniz sağlığı, gonag_olin gécä, gitmiyin.

I-7	konuşan derleme yeri konusu	Hac Yadollah; Ilgar Baharlı (yaş 31) Bahar-MERKEZ Sohbet

- soruşele, inni eger buyuriz.
- bu başardoğceg da.
- eşiz ras gelsin da, selamet_oliyz.
- 5 - ee valla da inni de her yérden öziz, serab biliriyz. biraz ee iş muridinne ki mesela neme déyele bu işe?
- adı nedi?
- bu işe?
- 10 - bu iş, erz ole ağanın hozurine, bende, heştādu bēş sēnnem var. dermenā, bistiyeckde gittim xıǵmete. xıǵmetten bisti side geldim. bisiside geldim, gittim bu nessaclog, oniyn_adi nesaclugdi. bafende, rameddoğ izzetulla varidi, baharliydi. ele heyder_ogli, u da gitmişdi senendec de örgenmişdi. annan men ne gittim, bi uç_ay uniyn yanna. bir il gittim uniyn yanna ele toxumagaya. uç_ayda ürgendim, annan elan dermenā bisiside, inniya atmış néçe ildi? atmış bēş, atmış_il, atmış uç il, atmış dörd ildi. beli, inniyeceg toxumuşam ele inni cācim toxurdug. u mecalde, cācim bi
- 15 on ilaceg cācim toxudim. ipinen herkes getirer belesini ilaceg inni hamı yığışıldı. inni bermal toxurdig elan bermal de bu baş_ussündeki bermaldi. bular bice namazaltıydı, beli bice namazaltıdı bular. inni bende de da der̄nem yox, gocalmışem da. inni men ne isterdim yığışıla, millet da ip mip almamışam, ele toxumuşam. bi bēş dükkarı varo da dükkarı geli tamir eyliye, düzelderdı da, bu cur.
- 20 - ee bistuyek didiyz ee bi o baharin ğedim bu maħallelerinden, melelerinnen kimler varıdıla?
- ğedim bura ki kazım héyetiydi, bura ki elan vardı. bura, ba budu ya, burdan bele uniyn héyetiydi. bu bizim küçeyi yéyerdi, gelerdi héyete. bura gitti halamız uşağıydıla, dermana elan dörd dāne dükkannı ikki aşun, ikki arşun, ikki dāne
- 25 çeğreg, kem gali. inni ele u cur olar. déyelle, munin teğribi biz aldıgo bura olardan özümnü annan men ne bu işeke u mecal kasubluğ yoxidi. bikār, dermānā bisiside de

- arzelerim. bisi çarde da örgenmişem muni. annan mana kasubluğ yoxidi. ele men ne baharda saggal_ogli ekber farsî direm. men süleman kürd déyelle. o néçe nefer altı, yeTdi neferle örgenmişdi sêvüne sêvüne, ha didig burda berke bikârdı. ama gene çal
- 30 gazmagdı da, annan her biri ikki il toxudi, biraxdı. bir il toxudi, bês ay toxudi, biraxdı. men bıraxmamışam a, gışda yayda giderim çöle, bostan ekerdim. gedim gâvunkâridim da. selâbat çölüne, bahar çölüne urda burda da yayda da yayda çöldeydiyo gışda, uniyn işle işi da annan nem_ıçı işlemişeg. bular ele her eyde
- 35 familleri eyinne her birinne bês dâne var, câcimden o bermaldeno bilmirem bice nemazaltıdano aba da toxurdıgo buların hamınnan beli.
- âliyz ağrması, âliyz ağrması.
- ee bu baharda, gedim ki resîmlerden isterdile ki, toy resîmlerini soruşele, toyler neberimiş, meselen bu cehaz almag, kebin vermag, ne bilim?
- bice şagırdım varıdı, özümce gidiP gıçı gırıldı, ramete gitti. terana gitti, tepe
- 40 halgıydi. şekerin_ogli ali rizaydi adı. ekside var burda. arzusi ben de bir ilidi eylemişim, geli bağışliyez, bize ki galeden ne bu meşecera gızıydi, seyid_ırbam gızıydi da. beli, biz eylenmişdig urda, gidim, men ne bilim, agbas xana, mana istirem, men da gittim xalam gızını, adabaza xalgıydi. şex şaban varıdı, onların emmi gızısıydi, şaturacâli vardı, familidila da. didim:
- 45 - inni bes bu köbranı verin, bu ali rızaya men ustasiydim unin. didi:
- neme sen sele billeyin verireg, hob, neber tey_eyléyeg, şex şamannı neydi, şaturacaizdi neydi. bolar ağseğğelidile kelb abdullah hamamçı varıdı, zinneydi. didile:
- hob vas béle da çox yakçı mene. didi:
- 50 - nemiliyeg, verin da, meyiz var. didile:
- yaxçı hob kebinlug, ne garta salag yirmi tümen, yirmi tab tümen. arzusi başlug, neme başlug yirmi tümen kebin, yüz tümen kestiyo bice âli murad varıdi. mislin şeyx seyfurı gardaşıydi. âli şorag vardı, saldı çöle, gelin xoşgeldin, xoşgeldin geliri. ikki tümen veri, kebin kestiri. gelini gédıdi, gelini gédıdi inni kiminçi kimin_eyine

- 55 oqlanna özü héyeti yoxidi, héç zadı yoxidi. ele bice tePPelerde elan olar yıxıldı.
hamı da urdan musa apardı, şaterecáli eyine, bacanağı eyine. urda bi bés, uş gun
galdıyo burda dahi geli, bugün işlerdi. púl yoxidi ki geleydi bi hafte iş galeydi, tabi
min, on, bés gıran xaggın duşdı. onu vereydile, arziliyin bu toyladiyo bi hefte baş
saxladiyo da saxlıyabilmedi. baş gitti, terana gitti, terana púl elerdiyo nemedi iş
- 60 taptı. bi arbad da urdan aldı, gurbeti heyderiyeli bunnan uç_oglı oldı, bi gızı. néçe
ilden sora unnan da uş dörd oldı, uldu urda, serimele getir resime baxım bi.
- nem_olar, éşiz ras gesin.
- yirmi bir defa men gitmişem meşede, arzusu xanın huzurına. bu menem veli bu
menem, bu áli rıza, bu hacı habib, gardaşımni. bu da bi nefer amet tenezuesi
- 65 déyerdig uni. meşede géttig cihanlugda hepimiz galubdu ya.
- kimdila bular?
- bular?
- bu ağa kimni?
- bu ağa hac seyd yasvildi, bu gammer alidi, baba şeyd oğullariydi, maşın sahābdi,
- 70 buniyn gayniydi, bu ağa legannatti, bu şıx seyfulladi arzusi bu ali bu gül
memmeddi, bu ali bala mirza tePPelag xalgiydi. hammısı ha bu ağalar da yazıydi
ussúne.
- bu usserine yazitti, kim yazitti buları?
- men özüm yazmışam.
- 75 - güzel de xattiyz varmış.
- sen muniyn_ussúnne eyleş ha.
- siz, siz buyrin burda eyleşiyin, siz burda eyleşiyin. men ne muniyn_ussúnde eyleş,
oturirem.
- bu da mekke defteridi.
- 80 - aa maşşalla ne zaman mekkeye gitmişiyz?
- beli, xanıma da aparmışam, bir_il, ikki il mundan gabag bulara bax, aha.
- ha bu öz xattiyzdi?
- beli bura öz xattimni hamı tarixdile ya.
- beli, bice lutf_eyliyin, u zaman mekteb muridinnen, kimnen örgenmişiyz,
- 85 neberimiş u zaman xat ürgenmag, herkes ki örgenemezmiş?

- uniyn tabibi var. unu_çi da u mecal biz açugu mexlug garanniydi, çölçiydi da. uşagıdı, gardaşdıg zeynelabidin mollası varıdı urta galede, uşagları elan galıtda uşag muşag ola gışdan gışa bir ay, ikki ay, uç ay giderdig mollaya. beli gışdan bir_il géttig, uniyn mollasına, bir_il gédđig şıx ali mollasına, şıx alıdı u bey
- 90 mesçid_öyünneydi. beli, gışdan gışa, bi néçe gunne onnan sora uçuncü il gédđig taxıdaha mollasına, kerbet_aga burda oturardı. ele bu arada ürgermişiyz da. bu sevatomızda bu sevat deil ki.
- yo maşşalla, bizlerden yaxçı yazırıyz siz. elan gulag asan bi zadı da ayetel kursi déyim béleyiziçi, urda yoxdı. gulag asan ular hamı xanıvada hepsi bi mecal.
- 95 - burda neme yazıddı.
- beli.
- bura neme yazmışiyz?
- 100 goyme canım bica yére
bu mülkü faniden çıx gıd
fıkr_eylérey öz başın menzil mezarıstanadı
yoxdı ümrin gitti galıdı nefesin çekmega
gunne yuz min yada sal ki gabrin çox viranedi.
- heriş çox defter var, çox defter var.
- bu şır kimin? ege muni de oxuyız, men oxıyyamirem.
- 105 ey ezizim bir baxın dünyaya ibretxanedi
āxret heç gétmiyen axıldagı divenedi
goyme canım bica yére
bu mülkü faniden çek
eger fıkrı gel öz başıya ki menzil mezarıstanedi
- 110 görmüşen yol başdan her kervan gitmegdadi
kervan fıkr_ola tez varola merdanedir
ülmegin yaddan çıxartma bir çetin dur xaletin
gunne yuz min yada sal ki gabrin çox viranedi.

- u šiir u curdi, bu da ayetel kursidi. bu da ayetel kursidi.
- 115 - men, bağışla hacı, başıyn ağrıdireg ama ee lutfiz vardı ama munu soruşacağdım u zaman mektebde neler ürgederdile, neme ürgederdile u zaman mektebde?
- u mecal arzusi mektebe gitmag uni déyim.
- gapini örtüm, çox ses geli.
- yo örtme. hemişi ıssı olar, āxır, eziyet_ola béleyize. maşın işliyirdi da, men de
- 120 dermana nazaran yeTdi, seKgiz yaşınnaydim. bice emmimiz arbadı var, xuda ramet elesin. bi nefer de hac hüseyin geştufeli varidi. oniy_oglu meni aparırdı mollaya, şıx ali mollasına. ikki mertebeyi taxteyi ussünne durar urda, u özünü saxlıyabilmedi, tüküldü gıçınna, geldi başına, onu rabt_eledile, men galdım, men galdım, bu şıx_ali mollasına gittim. urda da huvel hedatülalim bismillahirrahmanirrahim munnan
- 125 yazdıla belemiz_ıçı, beli u curdu, unu ürgendig. azı çox géddig, geldig, o da mollaya gitmağımızidi. gunne bi dene çöreg goyerdile belemiz_ıçı, aparardıg molla_çi goltugumuzda da. púl mül yıgımag yoxudi ki, púl vermağ yoxidi ki, bele guri yéridi dövrannı. herkes bi dāne yiyen bele döşseyçe aparardı. bu gatarınan bi bele ara goyeldile ki uşagler şolug_olamiye, birbirinnen a guri yér galardı, bi döşe
- 130 yérde oturardıg bele, bi ara goyardıla gene oturardıg kuçede. o medreseye gitmağımız, memurluğa gitmağımızidi. e bu cur da oxurdig annan o vaxt fettaülalimde bir ilde oxudig.

I-8	konuşan derleme yeri konusu	Fatime Saatf Bahar-MERKEZ Sohbet

- uşag ki dünyaya gele, uşag ki dünyaya gele, getirelle eye. gelenne hammısı geelle, o gunne geelle, yoluhalle. meselen baş vurelle beyigle, hammı gızın, nene, bacısı geler, hem oglaniyn. ee hammısı yığılalle şamina, on guneceh, on gunecen o zeisban_eyinne olelle. o kes ki uşag olıtdı, doğıtdı, oniy_eyine geelle on guneceg.
- 5 zaddı, anane yeTdi gécā gécāsi, ad goyelle uşağ_ıçı. yeTdi guneceg ad gomezle, yeTdi gécā ana gelenne uşag ki getirelle eye, gurbanlug keselle. gurbanlug ola

- keselle, getirene ana u gurbanlugu bunini saxlalle, yeTdi gécä gécäsi yeTdi gécä gécäsi, hem pemme zadelles, çilpenme, çilpenme, rujinen, matikinen, rujinen gırmizilelle. gırx gécä gecen gunne bi dâne üzerluğuninen yandırelle. üzerlug biliyn
- 10 nemedi? üzerluğuninen yandırelle, nezer_ıçı. gırx gécä gécä, gırx guneceg, onu yandırelle. annan yeTdi gécä gécäsi ki ad goyelle o gurbanlugun burnini saxliyidde, de yeTdi dâne gız, nâbalag gız yani uşag onıyn gerdanı goyelle, pişe, onıyn logma gıyırelle, yeTdi dene gız, verelle uşagın nenessi yiye. uşagın nenessi ki yidi, ee niyeti bu ki uşag buni, yakçı gala. guş tute, et tute, yakçı gale, zaddı. niyeti o giddi
- 15 logma gıyırelle, verelle nene yiye. nene yiyennen sora adını goyelle, adını goyelle. sen déyelle herkes bi adı déye, adı kend gabiledile verelle, bi nefer beyige ya meselen dedesine ya xamnesine ya babasına. babasına, gulagina déyer uşagiyn annan ezan verer uşag gulagina. adını goyelle da ana uşagiyn hem ezan verelle gulagina, hem adına déyelle. hemmi selmanlugu zad_olar, teyid_olar. annan on ne
- 20 bu néçe guni, har gunne gonag geler ona. haşa, bice gunne meselen aher gun ki, on gun olar ee kúllen ne çox adam çağırelle, teva famili çağırelle, on gunne. ee devamlıda tükeneg. nene gider hamameyo uşagı da aparalla hamameyo hamza tükener. ana geler gız gider uşagina, on gun gider dedesi eyine, suvini değışer, suvini değışer. on gun, iki hefte gider dedesi eyine, uşagı aparar suvini değışer.
- 25 dubara oglaniyn nene bacısı gidelle gızın eyinne, uşagı getirelle eyine. meselen men ki uşagım oldi, men ki uşagım oldi, hamza tükenennen sora giderem dedem_eyine. dedem_eyinne ikki hefte galıla, annan benim mamamım gaynegudamı, balduzlerimi, gaynenemi çağırar eye, nehar şame, elan meni götürelle, getirelle eyemize. u cur, biz dereg su değışmag.

IV. SÖZLÜK

A

açug : ‘açık’
āb : ‘su’
aba : ‘cübbe’
aba : ‘kaba yün kumaş’
ābguş : ‘etle yapılan bir tür çorba’
abi : ‘mavi’
āb ol- : ‘erimek’
acil : ‘çerez’
acuğ : ‘nefret edilen şey’
acur : ‘tuğla’
açugu : ‘açıkçası’
adaxlu : ‘nişanlı’
ademizad: ‘insanoğlu’
ademşinas: ‘insanları iyi tanıyan’
agaÇ : ‘ağaç’
agayan: ‘din ağaları’
āgvam : ‘akraba’
āğ : ‘ak’
ağacan: ‘ağacım’
ağ_agac: ‘Ak ağaç’
ağambiyán: ‘bir çeşit oyun’
ağbaxd: ‘talihi açık’
ağcabax: ‘bir tür ot’
ağdarvaza: ‘Bahar’daki mahallelerden biri’
aği : ‘zehir’
ağide : ‘itikat’
ağru : ‘ağrı’
āğlı kes-: ‘idrak etmek, anlamak’
ahen : ‘demir’
al : ‘lohusa kadınlara ve yeni doğan çocuklara musallat olan kötü varlık’
alaçırpo: ‘karla karışık yağmur’
alma : ‘elma’
almatur: ‘demir’
al muncug: ‘al boncuk’
ammar: ‘ambar’
ampúl : ‘enjeksiyon’
annan : ‘ondan sonra’
ann_ossun: ‘and olsun’
antin : ‘anten’
apar- : ‘götürmek’
appe ağ: ‘bembeyaz’
areb : ‘Arap’
aralen-: ‘ayrı eve çıkmak’
aramceg: ‘yavaşça’

aram_ol-: ‘iyileşmek’
arbad al-: ‘evlenmek’
ard : ‘un’
ag : ‘beyaz’
argac : ‘ip; tinler arasından geçirilen ip’
armud: ‘armut’
arug : ‘zayıf, çelimsiz’
assana : ‘kapı önü’
aşgal çıkar-: ‘çöp çıkartmak’
aşgár : ‘açık’
aşgam : ‘aşkam’
aşpesxane: ‘mutfak’
aşug : ‘aşık’
aşun : ‘arşın’
arxa : ‘arka’
artoğ : ‘fazla’
apar- : ‘götürmek’
at çapızdır-: ‘atları yarıştırmak’
aTmiş: ‘atmış’
áhlı gubur: ‘mezarlık’
axı : ‘ama’
axi : ‘yani’
axır : ‘evvel’
arid- : ‘arıtmak’
avez ol-: ‘değişmek’
aviz ol-: ‘dışarı çıkmak’
áyağgabı: ‘ayakkabı’
ayende: ‘gelecek’
ayoğ : ‘ayığ, uyanık’
azafe : ‘daha fazla’
azar : ‘rahatsızlık’
aziz girami uşag: ‘çocuğu olmayan çiftin, yıllar sonra olan kıymetli çocuğu’
azmayış: ‘tahlil’
áğrab yağışı: ‘kasım ayından kırk beş gün sonra yağan yağmur’
āv : ‘av’
āvşar : ‘beş taş oyununda bir bölüm’

B

ba : ‘ile’
bad- : ‘batmak’
badırbey: ‘Bahadır Bey’
bafende: ‘dokuyan, ören’
bafteni : ‘el dokuması’
bag : ‘bağ, bahçe’

bagla- : ‘bağlamak’
bahaluğ: ‘pahalılık’
bahem : ‘birlikte’
bax : ‘bak’
bak_ele-: ‘temizlemek’
bala nahar: ‘kuşluk yemeği’
bamáze: ‘lezzetli’
bangillan: ‘yuvarlak taş’
bargah: ‘türbe’
bārik : ‘ince’
bar vér-: ‘verimli olmak’
baş_alan barmag: ‘işaret parmağı’
başdan: ‘sahur’
başdannog: ‘sahur’
başın gurul-: ‘başı uğuldamak’
başluğ : ‘başlık’
başşag : ‘ürünün hasatı bittiğinde
kalanların tekrar toplanması’
batabil-: ‘herkesten güçlü ve üstün olmak’
batıl_ol-: ‘iptal olmak’
batır- : ‘kirletmek’
batman: ‘ölçü birimi’
batri esidi: ‘akü suyu, asit’
baver éle-: ‘inanmak’
bay : ‘büyük kasa’
bazar : ‘pazar’
bázi : ‘bazı’
bazirgan: ‘tüccar’
bazneşess_ol-: ‘emekli olmak’
be : ‘sonuç olarak’
bebeleg: ‘bir tür bitki’
bed : ‘sonra’
béçi : ‘keçi yavrusu’
bedbexd: ‘mutsuz’
bedbextloğ: ‘mutsuzluk’
beddaş: ‘ondan sonra’
bedd_aşı: ‘bir çeşit çorba’
bed gıril-: ‘birisini çok korkutmak’
bediy becar: ‘yapılanın hiç bir şeye
benzememesi’
bedşum: ‘uğursuz’
bege : ‘soru eki’
bege : ‘meğer’
begen-: ‘beğenmek’
behdaş: ‘temizlik’
behış : ‘cennet’
behterin: ‘en güzel’
bele : ‘sizi’

beleleriçi: ‘onlar için’
belelogunan: ‘böylelikle, bu kadarcık’
beleyz : ‘sizin’
belgi : ‘belki’
belgur : ‘bulgur’
belké : ‘belki’
bêl : ‘bel’
bemmeçi vur-: ‘iki elle vurmak’
bengi : ‘uyuşturucu kullanan’
benna : ‘bina eden, mimar’
benneyi xuda: ‘Allah’ın kulu’
bereksi: ‘tam aksi’
berenne: ‘yenme, galip gelme’
berke : ‘belki’
berkid-: ‘saklamak’
bermal: ‘bir tür dokuma’
berri berri: ‘koyun, kuzu sesi’
ber şikesteloğımız: ‘iflasımızın sebebi’
bezr : ‘tohum’
berzıgerin: ‘çiftçi, ekinci’
bes : ‘sonuç olarak’
beski : ‘o kadar’
bess elé-: ‘iddaya girmek’
besti da: ‘yeter da’
bés : ‘beş’
béşbed : ‘aşıkların okuduğu beş mısradan
oluşan şiirler’
bey meşcid: ‘Bahar’da bulunan bir
mahalle’
beye : ‘mu, soru eki’
beyg : ‘büyük’
beyig : ‘büyük’
beyguş: ‘baykuş’
beyinnen apar-: ‘mahvetmek’
beynen git-: ‘alıp götürmek, ortadan
kalkmak’
beyramaceng: ‘bayrama kadar’
béyş : ‘beş’
beze- : ‘süslemek’
bézi : ‘bazı’
bezzaz : ‘kumaş satan’
bırı başlug: ‘başlık maşlık’
bi : ‘bir’
bi açça: ‘birazcık, azca’
bi alam: ‘fazla’
bica : ‘yersiz, gereksiz’
bice : ‘bir tane, bir tek’
bice curedi: ‘öyle bir şekildeydi ki’
bice tike: ‘bir parçadan daha az’
biç- : ‘biçmek, kesmek’

bîçare : ‘çaresiz’
biçin : ‘biçilen hasat’
biçinçi : ‘biçilen hasatı eve taşıyan’
bidar : ‘uyanmış’
bifem : ‘laf anlamaz, idraksiz’
bîhuşt : ‘bayılma, kendinden geçme’
bi istila: ‘demek ki’
bikar : ‘bomboş, işsiz’
bikes : ‘kimsesiz, yalnız’
biłçekāri: ‘yüksek sesle’
bildir : ‘geçen sene’
bimarie: ‘kan hastalığı’
bir be bir: ‘birer birer’
bir kes : ‘herkes’
bîsevād: ‘eğitimsiz’
bisi çar: ‘yirmi dört’
bi sirü : ‘bir takım’
bisti si: ‘yirmi üç’
bisti yek: ‘yirmi bir’
bişe : ‘meşe’
bî şere : ‘şerefi olmayan’
bişter : ‘daha çok’
bişterāz: ‘daha çok’
bi teleke: ‘çok az’
bi tou : ‘bir süre’
biyaççe: ‘birazcık’
biyaz : ‘biraz’
bizden yey: ‘bizden daha iyi durumda olanlar, cinler’
bizo : ‘buzo’
boga : ‘boğa’
bonin : ‘bunun’
boşbağ: ‘boş kap’
boşke : ‘demir bidon’
botte : ‘demet’
böyan-: ‘bulanmak’
boyi bala: ‘kısa boylu’
bölkeçe: ‘küçük kürek’
böşög : ‘beşik’
bu ber : ‘böyle’
bu cur : ‘böyle’
bu garta: ‘bu kadar’
bugun : ‘bugün’
buğda : ‘buğday’
buğda gögert-: ‘buğdayı yeşillendirmek’
bulag : ‘pınar’
bulit : ‘bulut’
buluga çat-: ‘ergenliğe ulaşmak’
bun : ‘boyun’
bûniye: ‘temel’

búnnilug: ‘boyunluk’
buraceg: ‘buraya kadar’
burdadu: ‘mayıs’
burmederan: ‘bir tür ot’
búrt- : ‘tütsülemek’
búterağ: ‘bir tür bitki’
buturi : ‘şişe’
bu_ul : ‘bu yıl’
bu uz : ‘bu taraf, bu yan’

C

cācim : ‘koyun veya keçi yününden dokunmuş küçük kilim’
calan- : ‘sıvı halde olan malzemenin hızlı bir şekilde dökülmesi’
camá : ‘cami’
can çek-: ‘çabalamak’
canne : ‘kalınlık’
car eyle-: ‘çok yüksek sesle herkese haber vermek’
ceddim: ‘büyüklerim, atalarım’
cefa : ‘eziyet’
cencel_éle-: ‘buğdayın çöpünü ayıklamak’
ceng : ‘savaş’
cengel : ‘orman’
ceşn : ‘tören’
cevan : ‘genç’
cevannug: ‘gençlik’
cuvanzan: ‘gençken ölen’
cız bala çek-: ‘korkan kişinin ince, tiz bir sesle bağırması’
cızze : ‘oyunda yenilene verilen ceza’
cizze : ‘yemek’
cixaz : ‘çehiz’
circirig baci: ‘küçük parmak’
ciyer : ‘ciğer’
corab : ‘çorap’
cöft : ‘çift’
cönemmerg üleyn: ‘gençken ölesin’
cönge : ‘büyük baş’
cövr : ‘cevr, zahmet’
cub : ‘kaldırım’
cüb : ‘çöp’
cúfd : ‘tarla sürmek için kullanılan büyük baş hayvan’
cúmme: ‘cuma’
cuvab : ‘cevap’
cümmelug: ‘cumalık’
cürm : ‘ceza’

Ç

- çadır** : ‘uzun kadın giysisi’
çadillug: ‘kadın giysisi için kullanılan kumaş’
çağard-: ‘çıkartmak’
çal : ‘kuyu’
çal gaz-: ‘kuyu kazmak’
çal gazân: ‘kuyu kazan’
çarguş : ‘kare’
çarx : ‘çark’
çarı çeng: ‘pençe’
çarre : ‘dört tane yolun birleştiği yer’
caru : ‘süpürge’
çarvadar: ‘eski hanlarda atlara yem veren kişi’
çat- : ‘ulaşmak, kavuşmak, görüşmek’
çekginen: ‘çek’
çellesineceg: ‘herhangi bir olayın kırkinci gününe kadar geçen süre’
çemberedesse: ‘Hz. Hüseyin’in ölüm yıl dönümünde düzenlenen tören’
çemçe xatun: ‘yağmurun yağması için hazırlanan ve ev ev dolaştırılan kukla’
çend : ‘oysa ki’
çengegli şiş: ‘çatal şiş’
çenge vur-: ‘pençeyle almak’
çengi : ‘saz çalan’
çenni megren: ‘bir tür bitki’
çep : ‘şaşı’
çepiş : ‘oğlak’
çerget : ‘uzun kadın giysisi’
çeş : ‘baş üstüne, emrin olur’
çetin : ‘zor’
çet vur-: ‘alkışlamak’
çınag : ‘yemek yenilen kap, çanak’
çırağ : ‘mum, kandil’
çırpı : ‘ağacın ince dalı’
çirt- : ‘bıçakla ince çizgiler atmak’
çibin : ‘sinek’
çiçeg : ‘çiçek hastalığı’
çilleli ol-: ‘kırk günü doldurmak’
çillesi kesil-: ‘loğusa kadının kırktan çıkması’
çilpemme: ‘nazara karşı kullanılan bir bitki’
çimen : ‘çimen’
çimenzar: ‘çimenlik’
çimet : ‘çim’

- çimmig elé-**: ‘çimdiklemek’
çiskin yağış: ‘çok az olan yağış’
çoğonnar: ‘şeker pancarı’
çolaş- : ‘dolaşmak’
çox : ‘çok’
çoxi : ‘çoğu’
çögür : ‘çöğür’
çöl : ‘yerleşim yeri dışındaki ekilen tarla’
çöl : ‘hasat’
çüle sarı: ‘kıra doğru’
çölmeg: ‘çölmek’
çöreg : ‘bir çeşit ekmek’
çösseg : ‘ayakkabı’
çövur- : ‘çevirmek’
çub : ‘ağaç’
çucug : ‘çocuk’
çuPan : ‘çoban’
çuPançılık: ‘çobancılık’

D

- da** : ‘daha’
daban : ‘ayak tabanı’
dad : ‘tat, lezzet’
dadam : ‘dedem’
daddı : ‘tatlı’
dad gösteri: ‘mahkeme’
dadreslig: ‘yardım’
dagarcıg: ‘insan vücudundaki organlardan biri’
dagiga : ‘dakika’
dahat : ‘köy’
daire : ‘def’
dal : ‘sırt, arka’
dala gabag: ‘bir gün önce’
dal héyet: ‘arka bahçe’
dalı sora: ‘peşinden, ardı sıra’
dam : ‘dam’
daman : ‘bel’
damen : ‘etek’
dandan_ol-: ‘nokta nokta olmak’
dáne : ‘tane’
dane morbarı: ‘inci tanesi’
dangı goy-: ‘yemeği ortak yemek’
danış- : ‘konuşmak’
danışcu: ‘öğrenci’
danı şırı : ‘süt dişi’
darıx- : ‘özlemek’

daş : 'taş'
daşı- : 'taşımak'
dāvşan: 'tavşan'
dayımen: 'sürekli, daima'
defe : 'halı dokumada kullanılan bir araç'
dehad : 'köy'
dehen : 'ağız'
dem : 'an'
der- : 'toplamak'
derc : 'çeç mührü'
dera : 'zengin'
dergax: 'dergâh'
deri dugu: 'pirinç mirinç'
derīnem: 'sabırım'
dermenā: 'şu anlamda, aslında'
deruğ : 'biçmek'
des : 'takım'
desgah : 'makine'
dessar : 'el değirmeni'
desse : 'toplum, grup'
desse : 'sap'
desse : Hz. Hüseyin için düzenlenen törenlerin yapıldığı alan'
dessinaz: 'tümsek'
destmal: 'mendil'
destnamaz: 'abdest'
deşsu : 'lavabo'
deva : 'ilaç'
dêvriş : 'derviş'
dey- : 'dokunmak, zarar vermek'
deym : 'susuz tarım'
deyiş- : 'değişmek'
dıggıceg: 'çok çok az'
dırnağ : 'tırnak'
dışgarı : 'dışarı'
dide : 'göz'
diggat elé-: 'dikkat etmek'
dilençi : 'dilenci'
dilini gıyır-: 'dilini ısırmak'
dimağı : 'demesi, söylemesi'
dinnane: 'önde gelen, tanınmış'
dinemsaz: 'dinamo yapan adam'
dingirabad: 'köy ismi'
diril- : 'canlanmak'
diş : 'dış'
dôa : 'dava, kavga'
dog- : 'doğurmak'

doğramac: 'yoğurtla ekmeğin karıştırılarak yendiği yemek'
dola ol-: 'eğilmek'
dolı : 'dolmuş'
doğgoz: 'dokuz'
doxdor: 'kız'
donğoz: 'domuz'
dorna : 'turna'
dôvar : 'davar'
dozeri : 'belli bir ölçüdeki küçük halı'
dozola : 'üflelemeli bir çalgı'
dögec : 'buğday dövmeye yarayan araç'
dögen : 'buğday dövmeye yarayan araç'
dönöd : 'dönmüş'
döş : 'göğüs'
döşşek : 'döşek'
döşşeyçe: 'küçük döşek'
döv : 'dev'
dövlet : 'devlet'
dövrü : 'boş kap'
du : 'dur'
duager: 'duacı, dua eden'
duag sal-: 'gelinin başına kırmızı örtü örtmek'
duallı : 'duvarlı'
dubara: 'bir sonraki, yeniden'
dudane: 'ziyaret yeri'
dude : 'is'
du ge_yle: 'dur gel eyle'
dugún : 'düğüm'
dugı : 'pirinç'
duği : 'pirinç'
duxdine: 'şekil'
dukandar: 'dükkân sahibi'
dúnya : 'dünya'
dur- : 'beklemek'
dus : 'dost'
duş- : 'şaiya olmak'
duşmen: 'düşman'
duşenbe: 'pazartesi'
duva nevis: 'dua yazan'
duvarin unzi: 'duvarın o yüzü'
duz : 'düz'
duz : 'tuz'
duzeştir-: 'oluşturmak, meydana getirmek'
duzi mizzan: 'doğru düzgün'
dúzúl- : 'sıralanmak'
dünüm: 'dönüm'
düz- : 'dizmek'

E

ebed	: ‘müebbet’
ebeda	: ‘asla’
ecib	: ‘acayip’
ege	: ‘eğer’
eğbmande	: ‘fiziksel engelli’
exlêv	: ‘büyük oklava’
eks	: ‘fotoğraf’
eks	: ‘desen’
elamet	: ‘pehlivanların aşure günü dolaştırdıkları, üzeri yeşil örtü ile örtülmüş ağır metal’
élam	: ‘bildirme’
elan	: ‘şimdi, şu anda’
el be el	: ‘çok hızlı, elden ele’
elçuluğ	: ‘kız istemeye gitme’
ele	: ‘öyle, böyle’
eledde	: ‘bilerek yapma, sahte’
elvet	: ‘Elvend Dağı’
élyad	: ‘göçebe’
emcek	: ‘meme’
emizdir-	: ‘emzirmek’
emri perverdigâr	: ‘Allah’ın emri’
enar	: ‘nar’
encam ver-	: ‘yapmak, sona erdirmek’
endacı	: ‘köy ismi’
engılab	: ‘inkılap’
ennaze	: ‘ölçü’
ennır-	: ‘indirmek’
enzar	: ‘bakışlar’
erbab	: ‘ağa’
eriş	: ‘halı dokumak için kullanılan ip’
errı	: ‘iri’
erzillé-	: ‘arz etmek’
erziş	: ‘değer’
erz ol-	: ‘arz etmek, söylemek’
esa	: ‘asa, baston’
esbab	: ‘oyuncak’
esit	: ‘asit’
eslen	: ‘aslında’
eslı	: ‘aslı’
éş	: ‘iş’
evaxır	: ‘son zamanlarda’
evam	: ‘seyyid olmayan’
evez al-	: ‘mükafat almak’
ey	: ‘ev’
eyág	: ‘ayak’
eyan_ol-	: ‘aşikar olmak’

éylan	: ‘ilan’
eyleş-	: ‘oturmak’
ey sal-	: ‘ev inşa etmek’
eyran	: ‘ayran’
eyran_aşı	: ‘yoğurtla yapılan bir tür çorba’
eza	: ‘yas’
ezdir-	: ‘şımartmak’
eziz	: ‘aziz’
ezlahazi	: ‘şey açısından’
ezzel	: ‘evvel’
ezzet hürmet ele-	: ‘saygı göstermek’
ezzeti itram	: ‘saygı’

ä

äl	: ‘el’
äli boşluğ	: ‘işsiz, güçsüz’
äl daşı	: ‘beş tane taş ile oynanan oyun’
äl gıy-	: ‘başlamak’
äli dalı	: ‘elin tersi’
älinen gıyır-	: ‘elle yapmak, el yapımı’
äli gocağınne gal-	: ‘çaresiz kalmak’
äleri gartal-	: ‘elin derisinin buruşması’
älley dülleg	: ‘bir çeşit oyun’
älli	: ‘elli’
äl yağı	: ‘eli ayağı’
är	: ‘er’
ärus	: ‘beş taş oyununda bir bölüm’

F

famil	: ‘akraba’
familloğ	: ‘akrabalık’
farglı	: ‘farklı’
farxlı	: ‘farklı’
farsî	: ‘Farça’
fate	: ‘fatihha suresi’
feğir	: ‘fakir’
feget	: ‘fakat’
feşfuruş	: ‘Bahar’ın bir mahallesi’
feravan	: ‘bolluk’
fêrişte	: ‘melek’
fermādarî	: ‘resmi daire’
ferş	: ‘halı’
filankes	: ‘falanca’
filan u beman	: ‘falan filan’
ferengi badımcın	: ‘domates’
fermanné	: ‘baş komutan’

firincek: ‘büyük musluk’
fişfişe : ‘fişek’
fursat : ‘fırsat’

G

gabiléyî hanedar: ‘ebe kadın’
gabl : ‘kalp’
gablama: ‘tencere’
gabristan: ‘mezarlık’
gabr_usse: ‘mezarlık’
gadaga: ‘yasak’
gadd olhd axı: ‘bitmiştir artık’
gademli: ‘uğurlu’
gale : ‘halı’
galbir : ‘kalbur’
galça : ‘halı’
galıça : ‘halı’
gali : ‘halı’
gann u çayı: ‘çayın bitkisi’
gapı gicingi: ‘kapı eşiği’
garag : ‘kenar’
garal- : ‘sakinleşmek’
garald-: ‘karaltmak’
garangulug: ‘karanlık’
gáre badımcán: ‘patlıcan’
gerá şan: ‘siyah üzüm kurusu’
garenne: ‘üflelemeli bir çalgı aleti’
gardaş veriyā: ‘kardeş gibi’
garnı dolu: ‘hamile’
garnı yogun: ‘karnı şişmiş’
garışog: ‘karışık’
garpuz: ‘karpuz’
gaS : ‘gaz’
gassāb : ‘kasap’
gaş : ‘kaş’
gaşeyng: ‘güzel’
gatugunu çal-: ‘yoğurt yapmak’
gâyit- : ‘geri dönmek’
gaynanamsaçi: ‘bir tür ot’
gāvun : ‘kavun’
gāvunkār: ‘kavun yetiştiren’
gayn ğuda: ‘erkek tarafı’
gazāyagı: ‘bir tür ot’
gaziye : ‘olay’
gebliki: ‘önceki’
gec : ‘geç’
géçi : ‘keçi’
géçir- : ‘geçirmek’

gedem : ‘adım’
gej : ‘geç’
geleyn : ‘gerek’
gelinbarmagi: ‘bir tür ot’
gencine: ‘evde bulunan depo’
gendom: ‘buğday’
gene : ‘yine’
gennehar: ‘Kandahar’
gerdun: ‘gezen’
gere : ‘o zamana kadar’
gendi : ‘kendi’
gent : ‘kent’
gérde : ‘bir tür ekmek’
gerim : ‘sıcaklık’
gessalxane: ‘ölülerin yıkandığı yer,
gassalhane’
getér- : ‘getirmek’
gét- : ‘gitmek’
getre : ‘damla’
geydir-: ‘giydirmek’
gevare: ‘beşik’
gırbe : ‘kıble’
gíyd- : ‘geri dönmek’
gıran : ‘eskiden kullanılan para birimi’
gırx : ‘kırk’
gırxı çıx-: ‘lohusanın kırk günlük hassas
dönemden çıkması’
gıyahî : ‘bitkisel’
gıyret : ‘gayret, çaba’
gic : ‘sersem, şaşkın’
gilagi : ‘bir tür bitki’
gildir : ‘daire şeklinde olan’
gilim : ‘kilim’
gille : ‘damla’
gindane: ‘bir tür bitki’
girde : ‘fırında pişirilerek yapılan bir
tatlı’
gırgire : ‘topaç’
gıriftar: ‘aşık, tutkun’
girille-: ‘yuvarlamak’
gizlinçeg: ‘gizlice’
gocal- : ‘yaşlanmak’
goÇ : ‘koç’
godret : ‘kudret’
goxu : ‘koku’
gon- : ‘konmak’
gonag : ‘misafir’
gonaglug elé-: ‘misafir etmek’
gonşi : ‘komşu’
gonşu : ‘komşu’

gore : 'üzümün olgunlaşmamış ham hali'
gor_ele-: 'mezara götürmek'
goşa : 'çift'
goudana: 'bir tür tahıl'
govur- : 'kavurmak'
govza- : 'el kaldırmak'
goyun : 'koyun'
goz_agacı: 'ceviz ağacı'
gozag gozag: 'kabarmak, göz göz olmak'
göç- : 'göç etmek'
gög muncug: 'nazar boncuğu'
göğçek : 'çok güzel'
göl : 'göl'
göl vur-: 'hile yapmak'
gön : 'tüyü temizlenmiş hayvan derisi'
gönnegil: 'alçı'
görsed-: 'göstermek'
görúnte: 'gun orta'
gövce : 'domates'
gövdeme: 'bir tür tahıl'
göyherkân: 'cevherlerin bulunduğu hazine'
göynüz: 'gönlünüz'
gözel : 'güzel'
gözleme: 'nazar değme'
gözü sataş-: 'gözü göze gelmek'
guherşinas: 'kuyumcu'
guc : 'güç'
gul- : 'gülmek'
gulag : 'kulak'
gulag asan: 'söz dinleyen'
gullab : 'halı dokunurken ipleri kesmeye yarayan araç'
gumag : 'yeni doğum yapan kadının yemesi için yapılan tatlı'
gumru : 'kumru'
gun çıkan çağı: 'günün çıktığı an'
gundag: 'kundak'
gúni : 'torba'
gun be gun: 'günden gene'
gunnag: 'kundak'
gureyban: 'acayip'
gurT : 'kurt'
guru : 'kuru'
gurug : 'kuyruk'
gurullug: 'gururlanma'
gussa : 'derd, keder'
gusse : 'keder, gam'
guşt : 'et'
guvi : 'kuyu'

guzi : 'kuzu'
gül papuci: 'yüzük parmağı'
gülbünüşe: 'bir tür bitki'
güldidençi: 'insanları güldüren kişi, komedyen'
gülobi : 'armut'
gülzār : 'gül bahçesi'
günnüz: 'gündüz'
gür- : 'görmek'
güşe : 'köşe'
güz : 'göz'
güzar : 'yol'
güze görüklümlü: 'göze hoş gelen'

Ğ

ğeza : 'yemek'

Ġ

ğafa : 'sepet'
ğahatlug: 'kıtlık'
ğale gapısı: 'Bahar'da bir mahalle adı'
ğalça : 'halı'
ğāma : 'hançer'
ğannı baş: 'Hz. Hüseyin'in ölüm yıl dönümünde gençlerin başlarını yaralaması'
ğanşar : 'karşılaşma, karşılama'
ğar : 'kar'
ğar_ağacı: 'bir tür ağaç'
ğaraiban: 'eskiden mutfaklara verilen ad'
ğaşğaralan: 'havanın karamaya başlaması'
ğargış_eylê-: 'beddua etmek'
ğaşug : 'kaşık'
ğaT : 'şeker'
ğávi : 'kuvvetli'
ğebli : '-dan önce'
ğeddar: 'acımasız, gaddar'
ğediğen éle-: 'yasaklamak'
ğedim : 'eski'
ğelet_elê-: 'bir daha yapmayacağına dair söz vermek'

ġeltek : ‘yuvarlak olan’
ġem : ‘gam’
ġend : ‘şeker’
ġerá gunniler: ‘dar günde olanlar’
ġerá üzüm: ‘kara üzüm’
ġereġ : ‘yan’
ġereyaz: ‘ilkbahar, nevrüzdan bir buçuk ay sonra’
ġereyban: ‘eskiden evlerde bulunan mutfığa verilen ad’
ġeşġe : ‘asil olmayan’
ġetla- : ‘katlamak’
ġeyçı : ‘makas’
ġıç : ‘ayak’
ġılligudug: ‘yaratık’
ġırmız : ‘kırmızı’
ġırmızı: ‘kırmızı’
ġısmet : ‘kısım’
ġıTlug : ‘kıtlık’
ġıyah : ‘bitki’
ġıyak : ‘bir tür bitki’
ġızıl : ‘altın’
ġızıl : ‘kıızıl, kırmızı’
ġız : ‘kız’
ġoca : ‘yaşlı’
ġoleybanu: ‘gulyabani, yaratık’
ġolloġ : ‘kulluk’
ġom : ‘kum’
ġorgoşsom: ‘kurşun’
ġors : ‘sert’
ġoruġ : ‘hayvan ve bitkilerin yetişmesi için uygun olan sulak av yeri’
ġoruġçu: ‘güvenlik’
ġossa : ‘gam, keder’
ġossayı yi-: ‘kederlenmek’
ġotur : ‘cilt hastalığı’
ġoum : ‘akraba’

ġovza- : ‘kaldırmak’
ġuru- : ‘kurumak’

H

habile : ‘ve de’
hablolmetin: ‘asil, sağlam’
hac : ‘hacı’
haçan : ‘ne zaman’
haçanceġ: ‘ne zamana kadar’
hāġigat: ‘gerçek’
halı éle-: ‘anlatmak’
hal ol- : ‘anlamak’
halı yérine deġil: ‘akıl sağlığı yerinde olmayan’
hamakli: ‘sanki’
hamamçı: ‘hamamcı’
hammı: ‘hepsi, bütünü’
ħanne : ‘anne’
hara : ‘nere’
haris : ‘hırslı’
hası : ‘hangisi’
haşıye : ‘ince uzun halı’
heftād ikki: ‘yetmiş iki’
heftado du: ‘yetmiş iki’
hefte : ‘hafta’
helba xor: ‘ölen kişinin arkasından helva yiyen’
helbette: ‘elbette’
helim: ‘aşure’
hessāb: ‘hesap, konu’
heş : ‘hiç’
heşkes : ‘hiç kimse’
héç zad: ‘hiçbir şey’
hemayet: ‘himaye, koruma’
hemçişman: ‘bir kişinin olumsuz davranışlarını örnek alma’
hemdem: ‘hayat yoldaşı’
hemi : ‘hem de’
hemin : ‘aynen’
hemintour: ‘aynı, aynen’
hemişe: ‘her zaman’
hemkeles: ‘aynı sınıfta bulunma’
hemsaye: ‘komşu’
hane : ‘kına’
hena goy-: ‘kına yakmak’
her neġarta: ‘her ne kadar’
hessab : ‘doğru düzgün’

hessabger: ‘cin ve al gibi varlıklarla ilgilenen kişi’
héşkim: ‘hiç kimse’
heştād : ‘seksen’
heştadı penc: ‘seksen beş’
hetmen: ‘kesinlikle’
hevā : ‘hava’
heyban: ‘zavallı’
heyban: ‘hayvan’
heyban yağı: ‘hayvansal yağ’
héyet : ‘evlerin önündeki açıklık alan’
héyeti tut-: ‘bütün bahçeyi kaplamak’
heyif : ‘yazık’
heyva: ‘ayva’
heyvan: ‘hayvan’
heyvan topliyit: ‘hayvan leşi’
heyş sad: ‘hiçbir şey’
hezar tumen: ‘bin lira’
hıdmet: ‘hizmet’
hındıvan: ‘karpuz’
hıyban: ‘zavallı’
hilahil : ‘zehir gibi acı olan’
hislen-: ‘sinirlenmek’
hodderaverde söz: ‘uyduruk söz’
hoğuğ : ‘maaş, gelir’
hoşgil : ‘güzel’
houz : ‘havuz’
hozur: ‘hazır olma, bulunma’
höysöle: ‘moral’
hudayı neker: ‘Allah göstermesin’
hurafat: ‘hurafe’
hurda çöregi: ‘çörek parçaları’
huroz : ‘horoz’
huşa gel-: ‘kendine gelmek, ayılmak’
huvar çek-: ‘ağrı nedeniyle bağırarak’
huyhuy: ‘yüksek ses’
huzura ele-: ‘ortaya çıkmak’
hür- : ‘örmek’
hüsn : ‘iyilik’

X

xafe xaf: ‘kimse bilmeden, sezmeden’
xag : ‘hak’
xal döğ-: ‘döğme yapmak’
xale : ‘hala’
xalet : ‘durum, hal’
xalğ : ‘halk’
xalis : ‘katkısız’
xal vur-: ‘döğme yapmak’

xali zemin: ‘boş yer’
xamir : ‘hamur’
xamen : ‘boyanmış yün’
xamne : ‘büyük nene’
xamne-: ‘incinmek’
xamuş : ‘durmuş’
xamuşane: ‘suskun’
xan : ‘ağa’
xanedarlug: ‘ev hanımlığı’
xānegi : ‘ev yemeği’
xanende: ‘şarkı söyleyen, şarkıcı’
xanım : ‘hanım’
xanıvade: ‘aile’
xanne : ‘anneanne’
xarab_ele-: ‘harap etmek’
xarc : ‘kış için hazırlanan malzeme’
xarc : ‘masraflar’
xarid : ‘alışveriş’
xarman: ‘harman’
xasis : ‘cimri’
xaş_elé-: ‘rica etmek’
xater : ‘tehlike’
xayış : ‘istek, dilek’
xeber : ‘haber’
xécalet ol-: ‘üzülmek’
xelat : ‘hediye verilecek kumaş’
xelx : ‘halk’
xelvar : ‘ağırlık birimi’
xemir : ‘hamur’
xeşxaş : ‘haşhaş’
xet : ‘kırışik’
xeyle : ‘hayli çok’
xeırsız: ‘hayırsız’
xeyme : ‘çadır’
xeymegah: ‘çadır’
xeıy : ‘hayır’
xıbrı : ‘uzman’
xıdmed: ‘hizmet’
xıdmet : ‘askerlik’
xılğat : ‘yaratılış’
xırça, xırçe: ‘olgunlaşmamış kavun’
xıtımır : ‘bir tür çiçek’
xıtıpır : ‘her şey’
xıyaban: ‘Bahar’ın bir mahallesi’
xıyal : ‘hayal’
xıyár : ‘salatalık’
xıymegah: ‘Kerbela’da bulunan bir yer’
xicabetlug çek-: ‘utanmak, çekinmek’
xiyra sal-: ‘odaklanmak’
xitina éle-: ‘sünnet etmek’

xoda dövleti: ‘Allah’ın bağışlayıcılığı’
xom : ‘bidon’
xomçe : ‘büyük bidon’
xora : ‘kellik’
xorme : ‘hurma’
xoroşd: ‘pilavın üzerine dökülerek yeneni
bir yemek’
xoşgillig: ‘güzellik’
xoş hal_ol-: ‘sevinmek, mutlu olmak’
xoşkesalloğ: ‘kıtlık’
xudafez: ‘güle güle’
xudavenni alemiyan: ‘âlemlerin rabbi’
xunxar: ‘zalim, kan içici’
xurd : ‘narin, ince’
xususi : ‘özel, hususi’

I

ıdde : ‘grup, toplum’
ıkbatan: ‘Bahar’ın bir mahallesi’
ırrı : ‘iri’
ıxlağ : ‘huy, tabiat’

İ

İddi : ‘kayboldu, yitti’
ihtiram: ‘saygı’
ikki : ‘iki’
ikkinni: ‘ikinci vakti’
ilan : ‘yılan’
ildirim: ‘yıldırım’
ilon : ‘öyle o’
ilmeğ : ‘ilmek’
irağ : ‘uzak’
icaze ver-: ‘izin vermek’
ibile : ‘o kadar’
ide agaci: ‘iğde ağacı’
igid : ‘yiğit’
iğli miğli: ‘kokulu mokulu’
imtām éle-: ‘denemek’
inci- : ‘incitmek’
inçe : ‘ince’
ine : ‘iğne’
ineg : ‘inek’
inki : ‘ki’
inni : ‘şimdi’
insu cin: ‘insan ve cin’
intigam: ‘intikam’
irag gulaglardan: ‘sizin kulağınız bunu
duymasın’

irağ_ossı: ‘uzak olsun’
itiram : ‘saygı’
itminan: ‘güvenilir’
ittifagen: ‘tesadüfen’
ittifag uz ver-: ‘bir olayla karşılaşmak’
isitma : ‘sıtma’
islam ömetin: ‘ümmeti İslamın’
issé- : ‘istemek’
issilog : ‘vücut ısısını yüksekte
yiycekler’
istifrag ele-: ‘istifra etmek’
istikam: ‘çay bardağı’
işşiglog: ‘ışıklık, aydınlık’
iştiba : ‘yanlış’
iy : ‘koku’
iyne : ‘iğne’
izzeddi: ‘değerli, saygılı’

K

kaçi : ‘bir tür çorba’
kağaz : ‘kağıt’
kak : ‘bir çeşit tatlı ekmek’
kalangin: ‘yemek kabı’
káláştayi: ‘bir çeşit oyun’
kaluş : ‘kuruttan yapılan bir yemek’
kar : ‘meslek’
karger : ‘işçi’
kárxane: ‘fabrika’
kārmēt: ‘devlet adamı’
kart : ‘büyük bıçak’
kāseb : ‘gelir’
kasublug: ‘geliri olmamak’
ke : ‘ki’
kebin : ‘evlilik esnasında damat
tarafından geline vaad edilen nikâh
parası, mihr’
keçellug: ‘bitkilerde oluşan bir hastalık’
ked : ‘köy’
keddel : ‘kentler’
kefke vur-: ‘kef tutmak, küflenmek’
keşş : ‘ayakkabı’
kej : ‘ters’
kekayet: ‘hikaye’
keklug_oti: ‘bir çeşit ot’
kel : ‘büyük baş erkek hayvan’
kelas : ‘kelime’
keleme: ‘kelime’
kelentu: ‘tırpan’

kem : ‘az’
kem : ‘kalbur’
kendistan: ‘köy’
keniz : ‘kadın hizmetçi’
kennu : ‘tahılların saklandığı bidon’
ker : ‘duyma özür’
kerde gıyır:- ‘yemek yapmak’
kerdue: ‘çiftliklerde yiyecek yetiştirmek için çerçevenilmiş küçük alan’
kere : ‘tereyağı’
keriz : ‘yer altından geçen su kanalları’
kerpuc : ‘kerpiç’
kerpuc çal:- ‘kerpuç yapmak’
kes : ‘kişi, kimse’
kesat : ‘kriz’
kesif_elé:- ‘kirletmek’
keş : ‘yoğurt’
keşavez: ‘çiftçi’
keşavezlug: ‘çiftçilik’
keşk : ‘yoğurt’
ket : ‘kent’
keles : ‘sınıf’
keçellug: ‘kellik’
ken : ‘köy’
kepsul : ‘büyük tüp’
kerme : ‘hayvan tezeğinden yapılan odun’
kipri : ‘kirpi’
kir : ‘oyunda çizilen alan’
kirdar : ‘yapılacak işler’
kirim : ‘Kırım’
kisse : ‘küçük kumaştan kese’
kişi : ‘erkek’
kişmiş : ‘çekirdeksiz üzüm’
kitiri : ‘çaydanlık’
kolla- : ‘gömmek’
komperesi: ‘büyük kamyon’
konc : ‘köşe’
kor : ‘kör’
köçörd:- ‘göç ettirmek’
köhne : ‘eski’
köle çarşamme: ‘yılın en son çarşambası’
köleş : ‘sap’
köleş : ‘buğdayın saplarından yapılan saman’
kölge : ‘gölge’
köllén : ‘tamamen’
kölünge: ‘virane, yıkık dökük bina’
kömmu: ‘kambur’
körre : ‘atın yavrusu, tay’

körsü : ‘kışın etrafında ısınılan tandır ve mangal tahtası’
körsü gur:- ‘soba kurmak’
kösse : ‘kuraklıkta yapılan tören’
köşk : ‘evde bulunan depo’
köte : ‘ağacın gövdesi’
köynal:- ‘eskimek’
köyne : ‘eski’
kuci : ‘malzeme’
kuey : ‘ürünlerin tarlada biriktirildikleri yer’
kuf as- : ‘salıncak kurmak’
kufi yekan: ‘kün fe yekûn’
külle- : ‘gömmek’
küllén : ‘tamamen’
küre : ‘ocak, ateş yeri’
kúze : ‘sürahi’
küçe : ‘sokak’
küçesi ağzı: ‘sokak başı’
küçeyi yé:- ‘sokağa açılmak’
külçe : ‘yuvarlak olan’
külfet : ‘hizmetçi’
külfetdar: ‘ailesi kalabalık’
külüfter: ‘kalın’
küreken: ‘damat’

ķ

ķak : ‘bir tür ekmek’
ķale : ‘hiçbir şey ekilmemiş boş tarla’
ķovzed:- ‘uykudan uyandırmak’

L

lab : ‘tam’
laban : ‘ekmek yapımında kullanılan malzemelerden biri’
labert: ‘ekmeği fırına yapıştırmak için kullanılan büyük yastık’
lāl : ‘konuşma özür’
lallan : ‘ekmek kabı’
lancin : ‘büyük kap’
lap : ‘tam olarak’
lat : ‘züğürt, hiç bir şeye sahip olmama’
lebahsız: ‘giysisiz’
lebaleb: ‘ağzına kadar dolu’
lebbe : ‘bir tür tahıl’
ledde : ‘bir parça’

lennu : ‘beşik’
leysan : ‘nisan’
lese : ‘diş eti’
leş : ‘ceset’
leşger : ‘asker, ordu’
lezzet apar-: ‘hoşlanmak’
libas : ‘giysi’
linge linge: ‘torba torba’
lire : ‘lira’
livan : ‘bardak’
loğma : ‘lokma’
loxt : ‘çıplak’
loulúğa: ‘bir tür bitki’
lous ol-: ‘felç olmak’
lúbya : ‘kuru fasulye’
lule : ‘boru’
lutf_eylé-: ‘iyilik yapmak’
lutfi nezer: ‘iyi bakış’
lümbelüm: ‘kat kat’

M

madar : ‘anne’
madáran: ‘bir tür bitki’
madigan : ‘dişi at’
mağale: ‘makale’
mağul : ‘imkansız’
mağul goy-: ‘tam olarak bırakmamak’
mah : ‘ay’
mahfuz: ‘saklı’
maxlug: ‘mahluk’
māl : ‘ehli büyük ve küçükbaş hayvan’
māla yetiş-: ‘hayvana yem vermek’
māl fani: ‘dünya malı’
mama : ‘ebe’
maman: ‘anne’
mama tutud: ‘çocuk doğduğunda onu ilk tutan, ebe kadın’
mar : ‘yılan’
margu : ‘motor markası’
mase : ‘kum’
masxor: ‘küçük kaseye koyulmuş olan yoğurt’
maşin : ‘araba’
matik : ‘ruj’
maye : ‘sermaye’
mecme: ‘Hz. Hüseyin için yapılan törende giyilen özel giysi’

mehelli fursad: ‘fırsat yeri, fırsat gelmişken’
mehrem: ‘mahrem’
mexlug: ‘mahluk’
mejmegi : ‘büyük tepsi’
mele : ‘mahalle’
mele kuçe: ‘mahalle sokağı’
melum ol-: ‘malum olmak’
mēm : ‘benim’
men : ‘ben’
menacat: ‘dua okumak’
menzil : ‘ev’
merasim: ‘tören’
merbut: ‘alaka’
merbut deil: ‘alakası yok’
merdane: ‘mertçe’
merdum: ‘insan, halk’
mereke: ‘harika’
meriz : ‘hasta’
merfeşbet: ‘çadır’
mersiye elé-: ‘mersiye okumak’
meruf : ‘ünlü, meşhur’
mesçitru: ‘camiye giden’
meseli : ‘benzeri’
mesle : ‘sanki’
mesnui: ‘sunî’
metab : ‘hastanede kullanılan bir malzeme’
metel ol-: ‘birisini beklemek’
mey : ‘içki’
mey : ‘üzüm ağacı’
meyiz : ‘kuru üzüm’
meyramlug_oti: ‘bir tür bitki’
mezarsanlug: ‘mezarlık’
mezeli : ‘tatlı, hoş’
mezliš : ‘meclis, toplantı’
mıtr : ‘metre’
migdar: ‘miktar’
mix : ‘çivi’
mikrof : ‘mikrop’
milçe : ‘yuvarlak şiş’
milçek : ‘sinek’
min : ‘bin’
min- : ‘binmek’
mışl inki: ‘sanki’
mīsu : ‘metal kap’
miyve : ‘meyve’
mizzan: ‘dengeli’
mobeddel: ‘değişik’
mobl : ‘koltuk takımı’

mod_ol-: ‘moda olmak’
moğe : ‘vakit’
momkın: ‘mümkün’
morbar: ‘bir tür ağaç’
mordeni: ‘ölü’
morexesloğ: ‘askerden izinli olarak
 gelmek’
motor : ‘su motoru’
mouge : ‘zaman’
mozahım ol-: ‘rahatsız etmek’
mövlüt kostu: ‘Allah’a yakın olması
 amacıyla çocuğun hamama
 götürülüp yıkanması’
muciz : ‘mucize’
mud : ‘moda’
mugaddeme: ‘önsöz’
mumkin: ‘mümkün’
muniñ : ‘bunun’
muntazir ol-: ‘beklemek’
murakes: ‘izin’
murakes_ol-: ‘izin istemek’
murduşxane: ‘ölülerin yıkandığı yer’
murid : ‘konu’
musabığa : ‘yarışma’
muşeg : ‘fişek’
múşgilde gal-: ‘zor durumda kalmak’
muştulug: ‘muştucuya verilen armağan’
müt : ‘ölüm’
müendis: ‘mühendis’
münacat: ‘sabah ezanından önce okunan
 dua’
müşgülgüşa: ‘sorunları çözen’

N

nabalag: ‘buluğ çağına ermemiş’
nabat : ‘şeker’
nadar : ‘huysuz’
naggal : ‘nakleden’
nağar : ‘bir tür çalgı aleti’
nağğıs : ‘özürlü’
nahxuş: ‘hasta’
naxi : ‘iplik’
nale : ‘ağlama, inleme’
nalan : ‘ağlayan, inleyen’
nam be nam: ‘ad ve ad’
naná : ‘nane’
nárin_éle- : ‘ince elemek’

na sag : ‘kötü’
nāyib : ‘ağa’
nazük : ‘nazik’
nazlama: ‘ninni’
neber : ‘nasıl’
ne bile: ‘ne kadar’
nece : ‘nasıl’
nece : ‘ne kadar’
néçe : ‘kaç’
neççe : ‘son bir kaç yıl’
ne demdedi: ‘durumu nedir’
nefer : ‘kişi’
negab : ‘maske’
neğıl : ‘masal, halk hikâyesi’
neğar : ‘büyük vurmalı çalgı’
ne inki ki: ‘böyle değildi ki’
nemā : ‘gösterge’
neme : ‘ne, nasıl’
neme neter: ‘şöyle böyle’
neméleme neterleme: ‘şunu yapma bunu
 yapma’
nene : ‘anne’
nenelug kimin: ‘anne gibi, anneyle eş’
nenova xane: ‘fırın, ekmek satılan ve
 yapılan yer’
nerziye ele-: ‘adak vermek’
nessač : ‘dokumacı’
neşge : ‘örnek’
neve : ‘torun’
neviş : ‘yazı’
neyri : ‘tulum’
nezeri sindir-: ‘nazarı defetmek’
nezrile-: ‘adak vermek’
nezeriye: ‘nazarınızda’
nigehban: ‘gözcü, koruma’
nişan : ‘iz’
nişane : ‘hedef’
nişaste: ‘nişasta’
nok : ‘uc’
noki sin-: ‘bir şeyin ucunun kırılması’
noxud : ‘nohut’
nov : ‘ipek’
nöe : ‘torun’
nöe çek-: ‘aşağıdan yukarıya taşımak’
nöekeş : ‘inşaatta malzeme taşıyan’
nuci : ‘bir tür tahıl’
nudureten: ‘nadiren’
numurta: ‘yumurta’
nun : ‘ekmek’
nunu bazari: ‘pazar ekmeği’

nuxe : 'yağmur sularının çatıdan
atılmasını sağlayan boru'
nüker : 'kul'

O

oan buan: 'o yan bu yan'
oar : 'toprak'
oddı ol-: 'otun bol olması'
ogaççe : 'biraz'
oğlag : 'keçi yavrusu'
oğulla-: 'hırsızlık yapmak, çalmak'
ox : 'oklava'
oxu- : 'okumak'
olar : 'onlar'
o mecal: 'o zaman'
o mouğa: 'o zaman'
on mir : 'on bir'
onnüş : 'on üç'
orağ : 'orak'
ossi : 'olsun'
o şer bu şer: 'o şehir, bu şehir'
oşga- : 'benzemek'
otag : 'oda'
ottuz : 'otuz'
o uzden: 'o yüzden'
ovrupa: 'avrupa'

Ö

ömrüle-: 'yaşamak'
öy : 1. 'ev', 2. 'ön'
öysele- : 'sarsmak'
öz : 'kendi'
öz kuyım: 'kendi hayatım'

P

paçin : 'uzun kadın giysisi'
paçinnug: 'kadın giysisi için kullanılan
kumaş'
padaş : 'hediye'
pāk : 'temiz'
pāk demān: 'kötülük yapmamış olan,
temiz'
palçuğ: 'balçık'
payanname: 'tez'
paye : 'gerçeklik, temel'
pāyga : 'Bahar'a yakın olan bir yöre'

payiz : 'sonbahar'
peder : 'baba'
pelastig: 'plastik'
pélâv : 'pilav'
peluvan: 'pehlivan'
pemme: 'pamuk'
penahiz: 'sığınacak yer'
penca : 'elli'
pennir : 'peynir'
penşenme: 'perşembe'
perpûle: 'seyyid olan kişinin, karşısındaki
şahsın başını kötü olaylardan
korunması için okşaması'
pervar: 'koyun ve kuzu beslemek'
perver : 'eğitici'
perverdino: 'mart'
perveriş: 'büyümek'
pes : 'demek ki, sonuç olarak'
peser : 'oğul'
pessa : 'ev yapımında kullanılan harç'
pessa : 'fazla, çok'
peş : 'beş'
peşk_at-: 'kura çekmek'

pettê_aşı: 'bulgurla yapılan bir tür çorba'
peykan: 'araba markası'
pıçag : 'bıçak'
pillikan: 'merdiven'
pi : 'kuyruk yağı'
pilli : 'merdiven basamağı'
pis : 'kötü, çirkin'
pis antin: 'kötü bağlantı'
pişi, pişig: 'kedi'
pişig cırmağı: 'kedi tırnağı'
pitnik : 'küçük tüp'
piyade : 'yaya'
portla-: 'dağılmak, bozulmak'
poşt : 'nesil, kuşak'
poştu : 'dokuma halıdan yapılmış büyük
yastık'
púl : 'para'
pus : 'cilt, deri'
put : 'teneke'
púzül- : 'bozulmak'

R

rahm éle-: 'rahmet etmek'
raxsız : 'giysisiz, çıplak'
raxt : 'elbise'
rameddoğ : 'rahmetlik'

rámz : ‘işaret’
rarenne: ‘sürücü’
ras : ‘düz’
redd_ol-: ‘görmezden gelmek’
refdar : ‘davranışlar’
ref_ele-: ‘def etmek’
refto amed: ‘gidip gelme’
rengerez: ‘boyacı’
reyngerezhane: ‘boyahane’
resim : ‘geleneksel’
resmi numurte: ‘ev yumurtası’
reşd : ‘bölüm’
reşte : ‘erişte’
reyn : ‘renk’
reza ol-: ‘rıza olmak’
riz : ‘narin, küçük’
rūhu : ‘metal kap’
roğan : ‘yağ’
rou : ‘sıvı halde olan’
rouze : ‘Hz. Hüseyin için yapılan tören’
rouze oxu-: ‘mersiye okumak’
ruseri : ‘başörtüsü’
ruzıgar: ‘zaman, hayat’
ruzi : ‘rızk’

S

saba : ‘sabah’
saci : ‘çörek’
sade : ‘saf’
saf_elé-: ‘dengede tutmak’
sag : ‘sağ, iyi durumda olma’
sag_ol-: ‘iyileşmek’
saği : ‘saki’
sagğal : ‘sakal’
sahab : ‘sahip’
sahi : ‘doğru’
sahibelzaman: ‘Hz. Mehdi, zamanın sahibi’
saxd : ‘çetin, zor’
saxt_eyle-: ‘bina yapmak’
sal : ‘yıl’
sal- : ‘atmak’
sal- : ‘kesmek’
salim : ‘sağlam, güvenilir’
saman sepen: ‘saman serpen’
samaver: ‘semaver’
san : ‘santimetre’

sanc- : ‘yılanın sokması’
sannel : ‘sandalye’
sarf_ele-: ‘kar etmek’
sarí : ‘-e doğru’
sarı küçe: ‘Bahar’da bulunan bir mahalle’
sarımsag: ‘sarımsak’
sari yağ: ‘tereyağı’
sarulug: ‘sarılık’
sabed : ‘sepet’
sebzi : ‘sebze’
sefe : ‘gramafon’
sefe furuş: ‘gramafon satıcısı’
séfide : ‘şafak’
sēg : ‘köpek’
seğğa : ‘su dağıtan’
seher erte: ‘sabah erken’
sehi salın: ‘sağlıklı’
seKgiz : ‘sekiz’
sekke : ‘katkısız, güzel olan’
seku : ‘hamamda elbiselerin koyulduğu yer’
sél : ‘sel’
sellelou: ‘Allahümme salli ala seyyidina Muhammedin ve ala âl-i Muhammed’
selvat : ‘salavat’
sendaraş: ‘taşçı, heykeltıraş’
sene : ‘sana’
seng : ‘taş’
sengek : ‘bir çeşit ekmek’
senneli: ‘sandalye’
senober: ‘bir tür uzun ağaç’
sexloğ : ‘zorluk’
sexra : ‘çöl’
seraxor: ‘kötüleme’
seratan: ‘kanser’
serbigilleri: ‘önde gelenleri, saygı değer kişileri’
serbiletta: ‘sabretmek’
serd : ‘soğuk’
serd ol-: ‘soğumak, uzaklaşmak’
sergerdan: ‘avare’
serheyn: ‘askeri rütbe’
serişte: ‘becerikli’
seriyen: ‘hızlıca’
serkerde: ‘önder’
sermaxurdégi: ‘soğuk algınlığı’
serperes_ol-: ‘nezaret etmek, göz kulak olmak’

serraf : ‘sarraf, kuyumcu’
seşembe: ‘salı’
setil : ‘bir tür demir’
sevad : ‘eğitimli’
sevatdar: ‘eğitimli’
sêvün- : ‘sevinmek’
sevvom gécâsi: ‘Hz. Hüseyin’in ölümünün üçüncü gecesı’
seyil : ‘sel’
seyru sefer: ‘gidiş geliş’
sıgır : ‘sığır’
sılıyman: ‘Süleyman’
sınnı sal: ‘aynı yaşta olma, yaşıt’
sır : ‘takım’
sib : ‘elma’
sift : ‘sert’
sifid : ‘beyaz’
sigar çek-: ‘sigara içmek’
sigil : ‘siğil’
sîx : ‘şiş’
siman : ‘alçı’
sın : ‘yaş’
sin- : ‘kırmak, kesmek’
sıncağ : ‘çatal iğne’
sine : ‘göğüs’
sini : ‘büyük tepsi’
sinze : ‘bayramın on üçüncü günü’
sir : ‘koyu’
sisal : ‘otuz yıl’
sisedi çar: ‘üç yüz dört’
siyahed: ‘seyahat’
sobok : ‘hafif’
sogan : ‘soğan’
sox- : ‘sokmak’
sonnet : ‘gelenek’
sonnetî: ‘geleneksel’
sonugirafi: ‘film’
sōra : ‘sonra’
soradennen: ‘daha sonra’
soragla-: ‘aramak’
sorFa : ‘sofra’
soug : ‘soğuk’
souğ vur-: ‘üşütmek, soğuk almak’
sout : ‘ses’
sov : ‘laf’
sovuş- : ‘geçmek’
sōnne selam: ‘gözde çıkan arpacık’
sörmedan: ‘sürme kabı’
sōvzan mövzan: ‘ahır mahır’
sōyüz : ‘sebze’

súb : ‘sabah’
subh : ‘sabah’
subana: ‘kahvaltı’
sucug : ‘şiradan yapılan cevizli lokum’
súd : ‘süt’
súd lancini: ‘yoğurt yapmak için kullanılan büyük kap’
súd nene: ‘sütanne’
sulag : ‘delik’
sulax : ‘delik’
sulı : ‘sulu tarım’
sumug : ‘kemik’
summug seratan: ‘kemik kanseri’
suri : ‘sürü’
suvagdaş: ‘sıva yapan’
suvağ tut-: ‘sıvamak’
suval : ‘soru’
suwar-: ‘sulamak’
suvini pes vér-: ‘suyunu süzmek’
suzen : ‘iğne’
südüg_agacı: ‘söğüt ağacı’
sürmei : ‘lacivert’
süz : ‘söz’
süz vextine çeker: ‘söz gelir vaktini bulur’

Ş

şad_ol-: ‘sevinmek mutlu olmak’
şagırd : ‘çırak’
şahaddog: ‘şahitlik’
şahı merdan: ‘mertlerin sultanı, Hz. Ali’
şaxmar: ‘yılanların şahı şahmeran’
şal_agacı: ‘kavak ağacı’
şal bağlá-: ‘kuşak bağlamak’
şallatan: ‘kabadayı’
şam : ‘akşam yemeği’
şam : ‘Suriye’nin başkenti’
şamame: ‘güzel kokulu kavun’
şamı gariban gécâsi: ‘Hz. Hüseyin’in öldüğü gece’
şare : ‘biçilmiş ekin’
şeer : ‘şehir’
şemme : ‘top’
şenme : ‘cumartesi’
şemşir : ‘hançer’
şen : ‘büyüklük, şan’
şepelağ: ‘tokatlama’
şer : ‘şehir’
şerikloğ: ‘ortaklık’

şert : ‘şart’
şest : ‘altmış’
şeytanperes: ‘şeytana tapan’
şix : ‘şeyh’
şill : ‘gevşek’
şieyan : ‘Şialar’
şilin : ‘büyük hortum’
şikár : ‘avcı’
şikeste : ‘kırılmış’
şimya : ‘kimyasal’
şināsnāme: ‘nüfus cüzdanı’
şir : ‘aslan’
şir dessesi: ‘aslan destesi, bir çeşit tören’
şire : ‘pekmez’
şirelug: ‘pekmez için kullanılan kuru üzüm’
şirin : ‘tatlı’
şirine : ‘tatlı’
şirtaz éle-: ‘doğumun üzerinden bir yıl geçmeden tekrar çocuk sahibi olmak’
şışire : ‘üzüm pekmezi’
şışper : ‘savaş aletlerinden bir tür ok’
şoxloğ : ‘şaka’
şoru ol-: ‘başlamak’
şouçere: ‘çerez’
şoum : ‘uğursuzluk’
şov nişinlug: ‘gece misafirliğe gitmek, gece oturması’
şou şemmeloğ: ‘gece misafirliğe gitmek, gece oturması’
şukuliyat: ‘çikolata’
şulug : ‘gürültü, kalabalık’
şumal : ‘kuzey’
şungulgazi: ‘değeri düşük olan para’
şuru elé-: ‘başlamak’
şuxluğ: ‘şaka’
şuveran: ‘bir tür ot’

T

tabeg: ‘tabak’
tábag : ‘büyük tabak’
tábágeyi sı: ‘üçüncü tabaka’
tag : ‘tek’
tag go- : ‘tek başına yalnız başına bırakmak’
tag_ilmeg: ‘tek ilmek’
tagdir : ‘takdir’

taggal : ‘fişek’
tāhiye : ‘hazırlama’
tahtı nazar: ‘gözetim altında olmak’
tax- : ‘takmak’
taxd éylé-: ‘çocuğun bütün dişlerini çıkartması’
taxtá : ‘tahta’
takkalar: ‘çocukların patlattığı fişek’
teğribi: ‘aşağı yukarı’
talar : ‘düğün salonu’
támal_ol-: ‘bozulmak’
tap- : ‘bulmak’
tapmaca: ‘bilmece, bulmaca’
taşpur-: ‘Allah’a emanet etmek, tapşırarak’
tarazu : ‘terazi’
tarix : ‘tarih’
tasa oturt-: ‘meydana oturtmak’
tāvug : ‘tavuk’
tāye : ‘süt anne’
tāyi : ‘benzeri’
tazze : ‘taze’
teb_ele-: ‘ateşi çıkartmak’
tedareg: ‘hazırlık’
tefr : ‘gezme, dolanma’
tefrih : ‘eğlence’
tehğig élé-: ‘araştırmak’
tege : ‘erkek keçi’
tegeg : ‘tefek’
teğelle vur-: ‘çabalamak’
tej : ‘üzüm posasının kurutulmuş hali’
teken yiyemme-: ‘kıpırdayamamak’
tekin : ‘gibi’
tele : ‘tuzak’
tele sahab: ‘tuzağın sahibi’
telesmen: ‘acele etme’
telfizun: ‘televizyon’
telxine : ‘yemek’
telle- : ‘buharlaşmak’
telvizyon: ‘televizyon’
temam : ‘tamam’
temam merdum: ‘bütün insanlar’
temaşa: ‘izlemek’
temenna: ‘istek, dilek’
temis éle-: ‘temizlemek’
tene : ‘kötü laf’
teng : ‘kötü niyetli’
tennur : ‘tandır’

terag : ‘halı dokumada kullanılan bir araç’
tarázu : ‘terazi’
terbiyet gaza: ‘güçlü yemek’
teref : ‘taraf, yan’
tereg : ‘tarak’
terif_eylé-: ‘tarif etmek’
tesbe : ‘tesbih’
teşbih : ‘benzetme’
teşrifat: ‘karmaşık kurallar’
teşt : ‘büyük leğen’
tevekkül: ‘bir işin sonunu Allah’tan bekleme’
tey_eylé-: ‘kural koymak’
teyid_ol-: ‘onaylanmak’
tez tez içeri ver-: ‘hızlı hızlı atıştırmak’
teziye : ‘aşurenin olaylarını anlatan tiyatro’
tıla mıla: ‘altın maltın’
tigire dolu: ‘karla karışık yağmur’
tik- : ‘dikmek’
tike : ‘parça’
tike parça: ‘parça parça’
til : ‘eski evlerin çatılarını yapmak için kullanılan uzun odun’
tir : ‘mızrak’
tir : ‘kuru ağaç’
tirahen: ‘ev inşa ederken kullanılan büyük demir’
tiryah : ‘afyon’
tişk : ‘derinden gelen sızı, ağrı’
toxluğ : ‘tokluk’
toxmag: ‘buğday döğmek için kullanılan araç’
toxum : ‘tohum’
toxun- : ‘dokunmak’
tolug : ‘tulum’
top ol- : ‘top gibi yuvarlak olmak’
tor : ‘ağ’
torpag : ‘toprak’
torş : ‘turşu’
tovli : ‘hızlı’
toy : ‘düğün’
tozi ver-: ‘açıklama yapmak’
töer : ‘balta’
tök- : ‘dökmek’
tökönağ: ‘dağınık, bakımsız’
töküm : ‘düzenleme’

törkiye: ‘Türkiye’
törkî : ‘Türkçe’
tövce : ‘ağaçtan yapılan kap’
tövle çıx-: ‘ahır temizlemek’
tövli : ‘ahır’
tufag : ‘aile, ocak’
tukli : ‘tilki’
tuklice: ‘tilkice otu’
tungule gor gor: ‘havai fişek’
tupbazı unna-: ‘top oynamak’
tur çek-: ‘ince örtü örtmek’
turş : ‘turşu’
turş garpuz: ‘karpuz turşusu’
turşi şire: ‘pekmezle turşunun karıştırılmasıyla elde edilen bir tür tatlı’
turunc : ‘turuncu’
tut_agacı: ‘dut ağacı’
tu tu : ‘tavuğu çağırmak için kullanılan sesler topluluğu’
tutünle-: ‘tütsülemek’
tükli : ‘tilki’
tük ökörö: ‘tüyü dökülmek’
tükü : ‘saç’
tümen : ‘İran’da kullanılan bir para birimi’

U

uce : ‘yüce’
uç : ‘üç’
ude : ‘bağırsak’
udumlu: ‘kötülük ve büyülere karşı korunmuş olan’
uğur : ‘uğur, şans’
u ged : ‘o kadar’
ulag : ‘eşek’
ulduz : ‘yıldız’
ummac: ‘bir tür tahıl’
un : ‘on,10’
une- : ‘oynamak’
urdubehişdo: ‘nisan’
urtalug: ‘ortalık’
uruze tut-: ‘oruç tutmak’
uryan : ‘çıplak’
ustad : ‘üstad, usta, hoca’
ussug : ‘yüzük’
uşag : ‘çocuk’
uşag dog-: ‘çocuk doğurmak’
uş kilô yârim: ‘üç buçuk kilo’

uvala-: ‘ufalamak’
uvul : ‘hayvanların bulunduğu yer’
uyna- : ‘ oynamak’
uzayan gülab: ‘yüzün çiçekten yapılan
parfüm gibi koksun’
uzmi- : ‘el çekmemek, vazgeçmemek’
uzum : ‘üzüm’
uzun xaci: ‘orta parmak’
uz go- : ‘yüz koymak’
uz tax- : ‘maske takmak’

Ú

ússinne: ‘üstünde’
úz : ‘yüz’

Ü

ül- : ‘ölmek’
ülüt : ‘ölmüş’
ümür : ‘ömür’
ürdeg : ‘ördek’
üreg : ‘yürek’
üreg kéç-: ‘çok acıkmak, açlıktan içi
bayılmak’
ürekleri tutul-: ‘canları sıkılmak’
ürey_ağrugı: ‘yürek ağrısı’
üzerlig: ‘nazara karşı kullanılan bir bitki’
üzerlig yandır-: ‘nazara karşı üzerlik
otunun yakılması’

V

vağien : ‘gerçekten’
vareken: ‘varken, hayattayken’
vasıka : ‘belge’
veginen: ‘ver, ikinci kişiye emir’
veli : ‘ama, lakin’
ves : ‘bağ’
vesail : ‘malzemeler’
veset : ‘vasat’
vesiyet : ‘vasiyet’
verdeni: ‘merdane’
verege : ‘bir tür ot’
vex : ‘vakit, zaman’
vext : ‘vakit, zaman’
vez : ‘durum’
vez hamucura: ‘her şekilde’
vezne : ‘ağır taş’

vosed : ‘çok geniş’

Y

yad_ol-: ‘yabancı olmak’
yada sal-: ‘hatırlatmak’
yag : ‘yağ’
yağ kuzesi: ‘yağ fıçısı’
yax- : ‘yakmak’
yaxun : ‘yakın’
yakçı : ‘iyi, güzel’
yalñuz: ‘yalnız’
yaman : ‘kötü’
yan duş-: ‘ters düşmek’
yapışgan: ‘yapışkan’
yapma : ‘tezek’
yarı gâce: ‘gece yarısı’
yarmá : ‘buğday’
yaşaceg: ‘yaşa kadar’
yaşıl : ‘yeşil’
yay : ‘yaz’
yazı : ‘dışarı’
yexnı : ‘et yemeği’
yekşenbe: ‘pazar günü’
yér : ‘yer’
yér álma: ‘patates’
yér béyr ol-: ‘aile içerisindeki tüm
bireylerin evlendikten sonra aynı
evde yaşamaya devam etmesi’
yér içi : ‘yatak’
yér tüssi: ‘yer tutsun, yer alsın’
yekem : ‘biraz’
yekkeloğ: ‘büyüklük’
yekke mekke: ‘büyük müyük’
yél : ‘yel’
yélmi : ‘bir tür ot’
yélve : ‘bir tür bitki’
yengi : ‘yeni’
yengi il: ‘yeni yıl’
yér : ‘yer’
yér_ússu: ‘yatak’
yeşim : ‘yeşile benzer bir renk’
yeTdi : ‘yedi’
yeTdi göz: ‘nazar boncuğu’
yetég ol-: ‘korumak, iyi bakmak’
yey : ‘bir’
yıgıl- : ‘bir araya gelmek, toplanmak’
yıgışıl- : ‘ortadan kaldırılmak, taşınmak’
yíg- : ‘toplamak’

yıgriş : ‘yürüyüş’
yimag : ‘yemek’
yitir- : ‘ortadan kaldırmak’
yoldaş : ‘arkadaş, dost’
yol gözle- : ‘beklemek’
yoluh- : ‘bir kimsenin durumunu
öğrenmek için yanına gitmek’
yonca : ‘yonca’
yosgul : ‘yoksul’
yox : ‘yok’
yoxla- : ‘uyumak’
yoxu : ‘uyku’
yuğ- : ‘yıkamak’
yuxarı : ‘yukarı’
yuxu : ‘uyku’
yúk : ‘yük’
yún : ‘yün’ :
yüngül : ‘hafif’

Z

zad : ‘şey’
zaferden çıx- : ‘lohusanın kırk günlük
hassas dönemden çıkması’
zağ : ‘nazara karşı kullanılan bir bitki’
zahır : ‘dost gibi görünüp düşman olan’
zamane dolanıd: ‘zaman değişmiş’
zebt élé- : ‘kaydetmek’
zeisban: ‘lohusa kadın’
zengüle: ‘zil’
zeng vur- : ‘aramak’
zer : ‘Arapçada bulunan bir sayı
sistemi’
zerbulmesel: ‘atasözü’
zıtı zıl : ‘çok çalışkan ve zeki’
zibil : ‘çöp’
zinne : ‘zinde, diri’
zinnegi: ‘yaşam’
ziynet : ‘süs’
zorrad: ‘mısır’
zouğ_ele- : ‘mutlu olmak, sevinmek’
zuhur étgínen: ‘ortaya çık’
zülal : ‘berrak’

KAYNAKÇA

- ABDULLAYEV, Elövset Zakiroğlu, “Türk Dillerinde Garu Sözcüğünün Gelişimi ve Datif (Varımlı) Hâl Ekinin Kökeni Hakkında”, *Türk Dillerinin Tarihsel Gelişme Sorunları*, Ankara 1996, s. 9-18.
- ALİMOVA, Cıldız, “Kırgız Türkçesinde Asli Ünlü Uzunlukları”, *Turkish Studies*, 2/2 (Spring 2007), s.28-40.
- ATALAY, Besim, *Divanü Lûgat-it-Türk Tercümesi, I*, Ankara 1985.
- AY, Özgür, *Türkiye Türkçesi Ağızlarında Fiil Çekimi*, Ankara 2009.
- BALA, Mirza, Hemedan mad., *İA.*, c. V/I, s. 420-425.
- BANGUOĞLU, Tahsin, *Türkçenin Grameri*, İstanbul 1974.
- BAYATLI, Hidayet Kemal, *Irak Türkmen Türkçesi*, Ankara 1996.
- BOZ, Erdoğan, *Afyon Merkez Ağzı (Dil Özellikleri, Metinler, Sözlük)*, Afyon 2002.
- ERTANE BAYDAR, Arzu Sema, “-Ic1 Eki Üzerine”, *Türk Dili*, 676 (Nisan 2008), s. 331-335.
- BİRAY, Himmet, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, Ankara 1999.
- BLAGA, Rafael, *İran Halkları El Kitabı*, [b.y.] 1997.
- BURAN, Ahmet, *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hâl) Ekleri*, Ankara 1996.
- BURAN, Ahmet, *Keban, Baskil ve Ağın Yöresi Ağızları*, Ankara 1997.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Anadolu Ağızlarındaki Metathése Gelişmesi”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1955, Ankara 1956, s. 1-7.
- CAFEROĞLU, Ahmet, “Türkçemizdeki –ğıl ve –gil Emir Eki”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1971, Ankara 1971, s. 1-10.
- CAFEROĞLU, Ahmet, *Doğu İllerimiz Ağızlarından Toplamalar Kars, Erzurum, Çoruh İlbaylıkları Ağızları*, Ankara 1995.
- CAFERZADE, İsmail, *Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü (Erk Sözlüğü), I-II*, Tebriz 1389.
- ÇELİK, Muhittin, *Kaşkay Türkçesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)*, İnönü Üni. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1997.
- DEMİR, Nurettin, “Ağız Araştırmalarında Derleme Teknikleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*, Ankara 1999, s. 78-88.

- DOERFER, Gerhard, “İran’daki Türk Dilleri”, *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1969, Ankara 1969, s. 1-11.
- DOERFER, Gerhard, “İran’daki Türk Dil ve Lehçeleri ile Bunların Hayatta Kalma Şansı”, 3. *Uluslar Arası Türk Dil Kurultayı* 1996, Ankara 1999, s. 303-310.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, *Kars İli Ağızları Ses Bilgisi*, Ankara 1983.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Transkripsiyon İşaretleri”, *Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni*. Ankara 1999, s. 43-49.
- ERCİLASUN, Ahmet Bican, “-Maç, -Meç Eki Üzerine”, *Makaleler Dil – Destan – Tarih Edebiyat*, Ankara 2007, s. 153-158.
- ERGİN, Muharrem, *Azeri Türkçesi*, İstanbul 1971.
- ERGİN, Muharrem, *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul 1998.
- ERTEN, Münir, *Diyarbakır Ağzı (İnceleme, Metinler, Sözlük)*, Ankara 1994.
- Ferheng-i Coğrafiyayi-i Abadihay-i Kişver-i Cumhuri-i İslami-i İran*, 47, Tahran 1373.
- GABAİN, A. Von, *Eski Türkçenin Grameri*, çev. Mehmet Akalın, Ankara 2000.
- GEMALMAZ, Efrasiyap, *Erzurum İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler) I*, Ankara 1995.
- GOLDSTEİN, Kenneth, *Sahada Folklor Derleme Metotları*, çev. Ahmet Edip Uysal, Ankara 1977.
- GÖKDAĞ, Bilgehan A., *Salmas Ağzı Güney Azerbaycan Türkçesi Üzerine Bir İnceleme*, Çorum 2006.
- GÖZAYDIN, Nevzat, “Dil ve Halk Bilimi Derlemeleri Üzerine”, *Türk Dili*, 626 (Şubat 2004), s. 115-122.
- GÖZAYDIN, Nevzat, “Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Kaynak Kişi”, *Türk Dili*, 628 (Nisan 2004), s. 296-302.
- GÖZAYDIN, Nevzat, “Ağız ve Halk Bilimi Derlemelerinde Yer Seçimi”, *Türk Dili*, 641 (Mayıs 2005), s. 396-402.
- GÜLENSOY, Tuncer, *Kütahya ve Yöresi Ağızları*, Ankara 1998.
- GÜLENSOY, Tuncer, Ercan Alkaya, *Türkiye Türkçesi Ağızları*, Ankara 2003.
- GÜLSEREN, Cemil, *Malatya İli Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük ve Dizinler)*, Ankara 2000.

- GÜLSEVİN, Güner, “Eski Anadolu (Türkiye) Türkçesinde 3. Kişi İyelik Ekinin Özel Kullanılışı”, *Türk Dili*, 466 (Ekim 1990), Ankara 1990, s. 187-190.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türkçede –sA Şart Gerundiumu Üzerine”, *Türk Dili*, 467 (Kasım 1990), Ankara 1990, s. 276-279.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türk Dilinde Bir Kelime Başı Ünsüzü Üzerine”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1987, Ankara 1992, s.173-200.
- GÜLSEVİN, Güner, “Çatı Ekleri Üzerinde Kullanılabilen Ekler”, *Türk Gramerinin Sorunları*, Ankara 1999, s.203-223.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-Fiiller”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (2000), s.122-143.
- GÜLSEVİN, Güner, *Uşak İli Ağızları (Dil Özellikleri-Metinler-Sözlük)*, Ankara 2002.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında #h Sesi Üzerine”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 2001 I / II, Ankara 2003, s. 129-146.
- GÜLSEVİN, Güner, Erdoğan Boz, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara 2004.
- GÜLSEVİN, Güner, “Eski Türk Yazı Dilinde Oğuz Lehçesinin Ses, Şekil ve Söz Varlığı Unsurları”, *Materialı Amanjolovskiye Çteniya-2004*, Öskemen 2004, s. 119-125.
- GÜLSEVİN, Güner, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Ankara 2007.
- GÜLSEVİN, Güner, “Ağız Araştırması İncelemelerimizde Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (1), ‘bu+ra’ mı, ‘bu ara’ mı?”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, İstanbul 2010, s.33-38.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 1 (G > V Değişmesi)”, *Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 61-70.
- GÜLSEVİN, Güner, “Türkiye Türkçesi Ağızlarında Kıpçakça Denilen Unsurlar Üzerine 2 (ç > ş Değişimi)”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, s.71-78.
- GÜLSEVİN, Güner, “Eski Türkiye Türkçesinde ‘İstek Kipi’ Üzerine”, *Yaşayan ve Tarihî Türkiye Türkçesi Ağızları*, s. 229-247.
- GÜNEŞ, Sezai, *Türk Dili Bilgisi*, İzmir 2003.
- GÜNŞEN, Ahmet, *Kırşehir ve Yöresi Ağızları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara 2000.
- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Türk Dilinde Yapı Bakımından Fiiller*, Ankara 1991.

- HACIEMİNOĞLU, Necmettin, *Türk Dilinde Edatlar*, İstanbul 1992.
<http://www.hamshahrionline.ir/news-25492.aspx>.
http://tr.wikipedia.org/wiki/Bahar,_%C4%B0ran.
- İLKER, Ayşe, *Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde Fiil*, Ankara 1997.
- İLKER, Ayşe, “Azerbaycan Türkçesinde ‘Kimi’ Edatının İşlevi”, *Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1997), s. 302-304.
- İSMAİLOV, Mahmud, *Azerbaycan Tarihi*, Baku 1992.
- KAFKASYALI, Ali, *İran Türkleri*, İstanbul 2010.
- KARAHAN, Leylâ, “-sa / -se Eki Hakkında” *Türk Dili*, 516 (Aralık 1994), Ankara 1990, s. 471-474.
- KARAHAN, Leylâ, “Görülen Geçmiş Zaman Eki “dı/-di”nin Tarz ve Bağlama Fonksiyonuna Dair”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXVIII/ 1-2 (1990), Ankara 1992, s. 335-341.
- KARAHAN, Leylâ, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, *Türk Kültürü Araştırmaları*, XXXII/1-2 (1994), Ankara 1996, s. 205-236.
- KARAHAN, Leylâ, *Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması*, Ankara 1996.
- KARAMANLIOĞLU, Ali Fehmi, *Kıpçak Türkçesi Grameri*, Ankara 1994.
- KARİNİ, Jahangir, “Halhal Ağızlarında İktidarî Fiilin Olumsuzluğunda Kullanılan – AmmA- Eki”, *Turkish Studies*, 3/7 (Aralık 2008) s. 437-441.
- KARİNİ, Jahangir, *Erdebil İli Ağızları*, Gazi Üni. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.
- KARTALLIOĞLU, Yavuz, Hüseyin Yıldırım, “Azerbaycan Türkçesi”, *Türk Lehçeleri Grameri*, ed. Ahmet B. Ercilasun, Ankara 2007.
- KAYMAZ, Zeki, “Hoca Ahmet Yesevî’nin Hikmetlerindeki Oğuz Türkçesi Unsurları”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, 139 (Ağustos 2002).
- KORKMAZ, Zeynep, “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek İle Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1958, Ankara 1958, s. 41-68.
- KORKMAZ, Zeynep, *Nevşehir ve Yöresi Ağızları I Ses Bilgisi*, Ankara 1977.

- KORKMAZ, Zeynep, Batı Anadolu Ağzlarında Asli Vokal Uzunlukları, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1953, Ankara 1988, s. 197-203.
- KORKMAZ, Zeynep, *Güney-Batı Anadolu Ağzları Ses Bilgisi (Fonetik)*, Ankara 1994.
- KORKMAZ, Zeynep, “Türkiye Türkçesindeki –madan/-meden < -mağın < meğin Zarf-Fiil (Gerundium) Ekinin Yapısı Üzerine”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, s. 151-159.
- KORKMAZ, Zeynep, “Kâşgarlı Mahmud ve Oğuz Türkçesi”, *Türk Dili Üzerine Araştırmalar I*, Ankara 2005, s. 241-253.
- KORKMAZ, Zeynep, *Grammer Terimleri Sözlüğü*, Ankara 2007.
- KORKMAZ, Zeynep, *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*, Ankara 2007.
- OLCAY, Selâhattin, A. Bican Ercilâsun, Ensar Aslan, *Arpaçay Köylerinden Derlemeler*, Ankara 1988.
- OLCAY, Selâhattin, *Erzurum Ağzı (İnceleme-Derleme-Sözlük)*, Ankara 1995.
- ORKUN, Hüseyin Namık, *Eski Türk Yazıtları*, Ankara 1987.
- ÖNER, Mustafa, *Bugünkü Kıpçak Türkçesi*, Ankara 1998.
- ÖZÇELİK, Sadettin, *Urfa Merkez Ağzı (İncelenme, Metinler, Sözlük)*, Ankara 1997.
- ÖZÇELİK, Saadettin, Erdoğan Boz, *Diyarbakır İli Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı (Dil İncelemesi, Metinler, Sözlük)*, Ankara 2001.
- ÖZKAN, Nevzat, *Türk Dilinin Yurtları*, Ankara 2007.
- POPPE, Nikolaus, *Altay Dillerinin Karşılaştırmalı Grameri I. Kısım Karşılaştırmalı Ses Bilgisi*, çev. Zeki Kaymaz, İstanbul 1994.
- SAGIR, Mukim, *Erzincan ve Yöresi Ağzları (İnceleme-Metinler-Sözlük)*, Ankara 1995.
- SARAY, Mehmet, *Yeni Türk Cumhuriyetleri Tarihi*, Ankara 1996.
- SARIKAYA, Mahmut, *Güney Azerbaycan Türkçesi (Fonetik-Morfoloji-Sentaks)*, Erciyes Üni. Sos. Bil. Ens., Basılmamış Doktora Tezi, Kayseri 1998.
- SERTKAYA, Osman Fikri, “-an / -en Ekli Yeni Şekiller ve Örnekleri Üzerine” *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten* 1989, Ankara 1994, s. 335-352.
- SÜMER, Faruk, *Karakoyunlular, I*, Ankara 1984.
- SÜMER, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı-Destanları*, İstanbul 1999.
- ŞAHİN, Hatice, *Eski Anadolu Türkçesi*, Ankara 2009.

- ŞAHMERESİ, Pervizzare, *Ferheng-i Türkî-Farsî*, Tebriz 1387.
- ŞİRVANİ, Hac Zeynûlabidin, *Bostanü's-Siyaha*, haz. Davud Şirazi, Ofset Ahmedi [tarihsiz].
- TEKİN, Talat, *Türk Dilinde Birincil Ünlü Uzunlukları*, Ankara 1995.
- TEKİN, Talat, *Orhon Türkçesi Grameri*, İstanbul 2003.
- TEKİN, Talat, “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine”, *Makaleler I Altayistik*, haz. Emine Yılmaz-Nurettin Demir, Ankara 2003, s. 131-138.
- TİMURTAŞ, Faruk Kadri, *Eski Türkiye Türkçesi, XI. Yüzyıl, Gramer-Metin-Sözlük*, İstanbul 1994.
- TİMURTAŞ, Faruk K., *Osmanlı Türkçesi Grameri*, İstanbul 1995.
- TOGAN, A. Zeki Velidi, Azerbaycan mad., *İA*, c. II, s. 91-118.
- TUNA, Osman Nedim, “Ebi Verdi: İran’da, Bir Türk Diyalekti”, *Türk Dili ve Araştırmaları Yıllığı Belleten 1984*, Ankara 1987, s. 224-225.
- UYGUR, Sinan, “+IA- Ekinin İşlevleri Üzerine Bir Deneme”, *Türk Dili*, 646 (Ekim 2005), s. 347-351.
- ÜSTÜNER, Ahad, *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, Ankara 2000.
- ZÜLFİKAR, Hamza, “Doğu Anadolu Ağızlarında Zaman Kavramı Taşıyan –ip > -if Eki”, *Türkoloji Dergisi*, X/1, Ankara 1992, s. 13-20.

ÖZGEÇMİŞ
GÜLCİHAN PEHLİVAN

21.05.1984'te İzmir'de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini İzmir'de yaptı. 2003'te girdiği Celal Bayar Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü 2007 yılında bitirdi. 2009 yılında Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dünyası Araştırmaları Anabilim Dalı, Türk Dili ve Lehçeleri Bilim Dalında yüksek lisans eğitimine başladı. 27 yaşında ve evlidir.

ÖZET

“Hemedan Bölgesi Bahar Ağzı” adlı, çalışma Hemedan ostanına bağlı Bahar şehrinde derlenen malzemenin, Giriş, İnceleme, Metinler ve Sözlük başlıkları altında bir araya getirilmesiyle oluşmuştur. Giriş bölümünde, araştırmanın, konusu, alanı ve yöntemine ilişkin bilgi verilmiş, Bahar şehrinin tarihi ve coğrafyası eldeki kaynaklara dayanılarak belirtilmiştir.

İnceleme bölümü, ses bilgisi ve şekil bilgisi olarak ikiye ayrılmış, ses bilgisi bölümünde Bahar ağzında tespit edilen ses hadiseleri, karakteristik olanlar ve karakteristik olmayanlar olmak üzere sınıflandırılmış, şekil bilgisinde ise çekim eklerinin fonksiyonları göz önünde tutularak inceleme yoluna gidilmiştir.

Metinler bölümünde, seslerin özellikleri transkripsiyon işaretleriyle belirtilmiş, kaynak kişiler ile ilgili bilgiler her metnin başında verilmiştir.

Son olarak sözlük bölümüne yer verilmiş, bu bölüme alınan kelimelerin Türkiye Türkçesindeki karşılıkları verilmiştir.

ABSTRACT

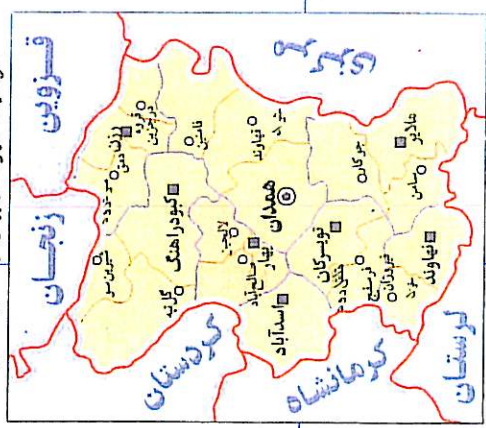
The study, The Bahar Dialect in the Province of Hemedan, is composed of the materials collected from the city of Bahar located in the province of Hemedan, exploring them under the titles of Introduction, Analysis, Texts and Dictionary. In the Introduction part, information about the subject, the scope and the method of the research is given, also providing some background information on the history and geography of Bahar based on the available sources.

The Analysis part is divided into two sections as phonology and morphology. In the phonology section, the phones and phonemes which were identified in the dialect of Bahar are classified as characteristic and non-characteristic. In the morphology section, the analysis focuses on the functions of case inflection.

In the Texts part, the phonetic features are indicated with transcription signs. Information about the resource persons is also found at the beginning of each text.

In the final part, a dictionary of selected words is presented and their equivalents in the Turkish of Turkey are provided.

کتابخانه عمومی و کتابخانه تخصصی
کتابخانه عمومی و کتابخانه تخصصی
کتابخانه عمومی و کتابخانه تخصصی

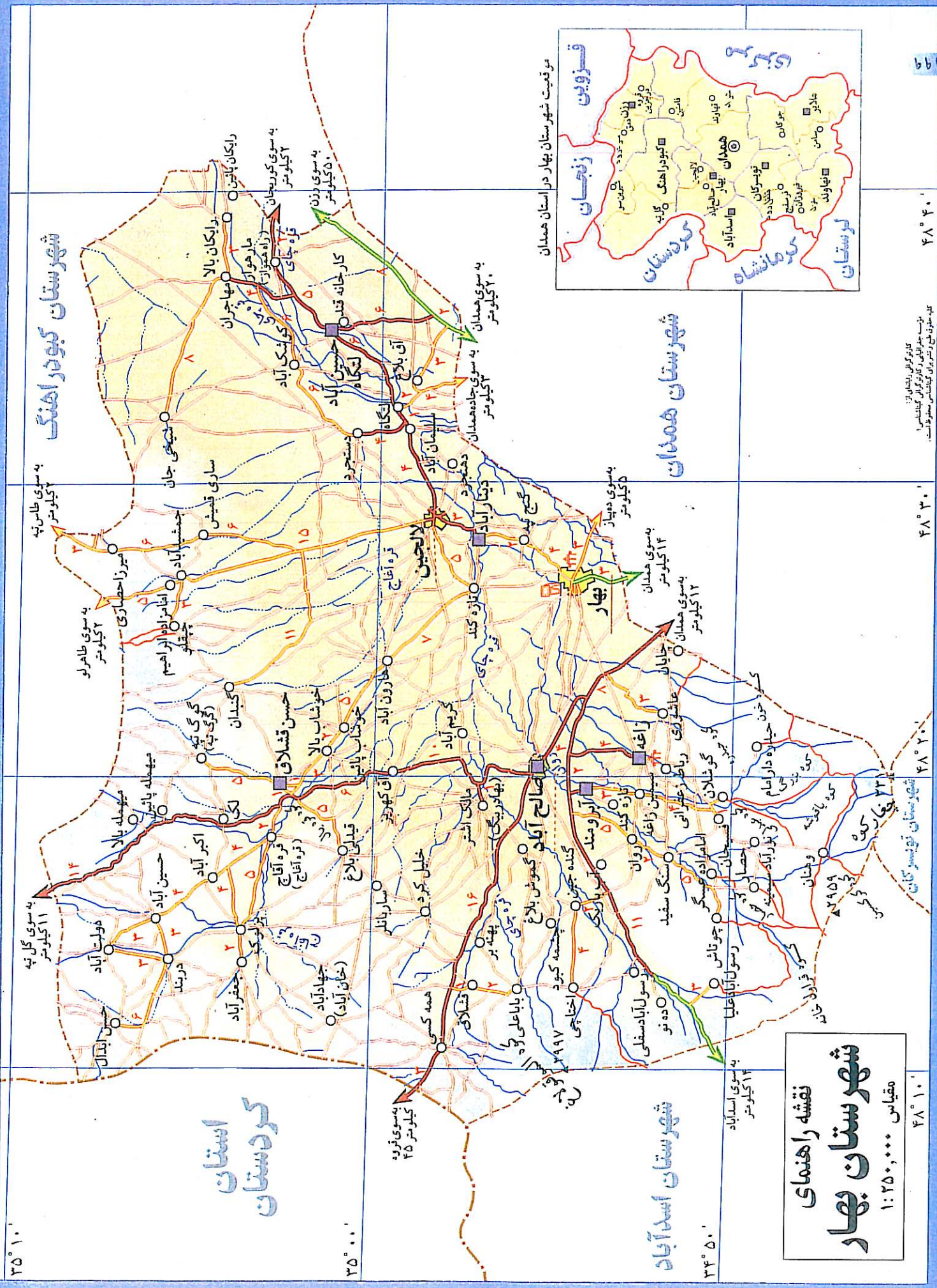

موقعیت شهرستان بهار در استان همدان

شهرستان همدان

شهرستان اسدآباد

نقشه راهنمای
شهرستان بهار
مقیاس ۱:۲۵۰,۰۰۰

شهرستان کبودرآهنگ

استان کردستان